

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

- *0: EK
  - *1: 2003-2004
  - *2: 25
  - *3: WordXP
  - *4: 25ste vergadering
  - *5: Dinsdag 20 april 2004
  - *6: 10.00 uur
-

Voorzitter: Timmerman-Buck

Tegenwoordig zijn 66 leden, te weten:

Van de Beeten, Bemelmans-Vidéc, Van den Berg, Bierman-Beukema toe Water, Biermans, Broekers-Knol, Van den Broek-Laman Trip, Van Dalen-Schiphorst, Doek, Doesburg, Van Driel, Dupuis, Eigeman, Van Gennip, De Graaf, Hamel, Hessing, Hoekzema, Ten Hoeve, Holdijk, Jurgens, Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oije, Ketting, Klink, Koekkoek, Kox, Van der Lans, Van Leeuwen, Leijnse, Lemstra, Linthorst, Luijten, Maas-de Brouwer, Meulenbelt, Middel, Nap-Borger, Noten, Van den Oosten, Pastoor, Platvoet, Pormes, Putters, Van Raak, Rabbinge, De Rijk, Rosenthal, Russell, Schouw, Schuurman, Schuyer, Slagter-Roukema, Soutendijk-van Appeldoorn, Swenker, Sylvester, Tan, Terpstra, Van Thijn, Timmerman-Buck, Vedder-Wubben, Wagemakers, Walsma, Werner, Westerveld, Witteman, Witteveen en De Wolff,

en mevrouw Peijs, minister van Verkeer en Waterstaat, de heer Brinkhorst, minister van Economische Zaken, de heer Veerman, minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, de heer De Geus, minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, mevrouw Schultz van Haegen-Maas Geesteranus, staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat en de heer Rutte, staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Telecommunicatiewet en enkele andere wetten in verband met de implementatie van een nieuw Europees geharmoniseerd regelgevingskader voor elektronische communicatiewerken en -diensten en de nieuwe dienstenrichtlijn van de Commissie van de Europese Gemeenschappen (28851).

De **voorzitter**: Op deze mooie ochtend heet ik de minister van Economische Zaken van harte welkom.

De beraadslaging wordt geopend.

Mevrouw **Maas-de Brouwer**(PvdA): Voorzitter. Volgens een recent radiospotje van een landelijk dagblad is 60% van de wetgeving waarmee wij in Nederland te maken hebben, het gevolg van EU-besluiten. De krant in kwestie gebruikt dit als stimulans voor u en mij om verder te kijken dan Nederland klein is en dat dan natuurlijk via die krant te doen.

Ik zeg dit niet om de tendens in Den Haag te versterken om de krant van gisteren als voornaamste leidraad voor het debat of voor het politiek handelen te

gebruiken, want zeker in deze chambre de réflexion is dat niet gepast. Er zijn inmiddels ook andere zegslieden die ons wijzen op de nieuwe verhoudingen ten aanzien van wetgevingsarbeid zoals die in de EU ontstaan zijn. In het recent verschenen Jaarverslag van de Raad van State wordt een heldere uiteenzetting gegeven van de situatie zoals die is. De vice-voorzitter geeft ook aan dat wij ons nog niet voldoende naar die nieuwe situatie hebben gevoegd.

Ik citeer: “Het is eigenlijk vooral de Nederlandse wetgever die het tot nu toe onvoldoende lukt om tijdig zijn eigen rol te spelen in het Europese wetgevingsproces”. Iets verderop staat: “Het is -- gelet op de grote variëteit van nationale rechtstelsels -- onvermijdelijk dat Europese regelgeving niet op elke nationale specifieke situatie zal zijn toegesneden”. Nog weer wat verder staat: “Daarom is het ontwikkelen van een niet vrijblijvend Nederlands implementatiebeleid van belang, zoals dat door Prof. Koopmans werd gesuggereerd in 2001”. Iets verderop stelt de vice-voorzitter: “Het opbouwen van zo’n stelsel zou ook meer inzicht geven in de verschillende methoden voor aansluiting van de Europese regelgeving op de nationale regelgeving. Bij de totstandkoming van de Europese regelgeving kan daarmee dan weer rekening worden gehouden”. In het Jaarverslag wordt vervolgens ingegaan op de eigen taak van de Raad van State op dit terrein.

Het is niet de bedoeling van mijn fractie om het beleid in dezen met de minister van EZ helemaal door te nemen. Het zou ook wel wonderlijk zijn als dit nu juist aan de hand van het voorliggende wetsvoorstel zou moeten gebeuren. Maar dit wetsvoorstel moest wel vanwege de trage implementatie van EU-richtlijnen haastig voorafgegaan worden door het zogenaamde Kabelwetje. In dit wetsvoorstel wordt ook impliciet een aantal implementatiekeuzen gemaakt die op zich eigenlijk wel een interessant debat waard zouden zijn geweest. Ook is dit wetsvoorstel weer een voorbeeld waarbij aanpalende onderwerpen binnengebracht zijn die op zich niet zonder meer voorvloeien uit de desbetreffende EU-richtlijnen. Op dit moment en op deze plek spreek ik daarover geen waardeoordeel uit. Maar wij hebben wel op dit moment te maken met een minister die zichzelf profileert als Europeaan en die ook graag een voortvarend imago wil hebben.

Als oppositie wil de PvdA daaraan graag een bijdrage leveren. Wij zijn tevreden met de beantwoording van onze schriftelijke vragen over dit aspect van het voorliggend wetsvoorstel. De minister heeft immers duidelijk aangegeven hoe hij voor zijn eigen beleidsterrein zijn leven aan het beteren is, met name ten aanzien van de implementatie van de richtlijnen op het terrein van energie, post en telecommunicatie. Mijn fractie waardeert dit en ziet uit naar de door de minister toegezegde discussie hierover. Wij zouden echter graag vandaag zien dat deze minister van de gelegenheid gebruik maakt en aangeeft dat hij zijn persoonlijke ambitie op dit punt ook tot een kabinetsambitie wil maken. Juist deze minister heeft immers een verleden dat hoop geeft voor een voortvarender omgang met Europese richtlijnen, niet op één gebied maar op alle. Tot zover Europa, voor de PvdA meer dan “best belangrijk”.

Dan is er een tweede punt waarover wij graag de minister nog eens aan het woord zouden willen horen. Het betreft

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

een ander terrein waarop hij zich verantwoordelijk weet, namelijk het terrein van innovatie.

Voor mijn partij is dat een belangrijk onderwerp, niet omdat wij dat als doel op zich zien, maar omdat wij van mening zijn dat innovatie een van de weinige sleutels is die wij hebben in de richting van goede en duurzame werkgelegenheid.

Bij de beantwoording van onze vragen over artikel 1.3 geeft de minister aan dat hij innovatie belangrijk vindt. Hij zegt ook dat hij komt met een visie op de ontwikkeling van de sector, dat hij beleidsregels gaat opstellen en dat innovatie daarbij een belangrijk element zal zijn. Nu heb ik misschien de krant van gisteren niet goed genoeg gelezen indachtig mijn lidmaatschap van dit huis van reflectie, maar de PvdA-fractie wil toch graag een wat meer concrete toezegging op dit punt hebben. Ik wil een toezegging die ook rekening houdt met de historie van de sector en met de huidige inzichten ten aanzien van de kracht van de markt. Wij hebben immers te maken met een sector die nog maar kort op eigen private benen staat. En wij zijn inmiddels ook wel wat wijzer geworden dan wij waren op het moment dat wij in Nederland aan de eerste privatiseringen begonnen. Toen ging het goed met de ondernemingswijze productie, maar dat kunnen wij nu niet echt meer zeggen.

Het zou zelfs zo kunnen zijn dat ook de OPTA in haar regels en handelen de sporen draagt van het optimisme dat heerste ten tijde van haar start. Concurrentie alleen brengt nog geen innovatie. Ook horen wij de sector te vaak klagen over de overheid, over de OPTA en over de oud-monopolist. En die oud-monopolist klaagt weer heel veel over de OPTA. Tel daarbij op dat ook klanten en gebruikers nog wel eens de publiciteit zoeken over de kwaliteit van de dienstverlening in deze sector en dan zal de minister het met mij eens zijn dat de kracht van de markt de beloofde wonderen nog niet heeft verricht. Kan de minister aangeven op welke manier en op welk moment hij ons gerust gaat stellen?

Mijn fractie wil ook nog het ongewenst gebruik van telecommunicatie aan de orde stellen. Zoals wij hier bij elkaar zijn, kennen wij in ieder geval twee varianten waaronder wij bijna allemaal dagelijks lijden. Ik doel op de telemarketing en op de zogenaamde spam, de ongewenste berichten per mail. In het regelen van telemarketing voorziet de wet middels artikel 11.7, lid 4. Wij vragen ons nog steeds af of de handhaafbaarheid hiervan wel goed geregeld is. Naar wij begrepen hebben, kan men zich bij elk telemarketingcontact afmelden voor telemarketing in het algemeen, dit naar analogie van de sticker op de brievenbus. Hoe gaat de minister daar echter toezicht op houden? Wij zouden graag een meldpunt voor klachten zien. De minister verwacht dat de OPTA die rol op zich zal nemen, maar de PvdA-fractie zou er heel wat meer vertrouwen in hebben als hij een partij noemde die wel ervaring met dienstverlening aan consumenten heeft.

Recente cijfers geven aan dat 80% van de mail op dit moment spam is. In de Verenigde Staten wordt met wetgeving geprobeerd om dit woekerende kwaad in te dammen. Nederland is het eerste land dat dit probeert middels een "opt in"-regeling. Met andere woorden: ook hier weer een mogelijkheid om een sticker op de, nu elektronische, brievenbus te plakken. VNO heeft

aangegeven, blij te zijn met de initiatieven aan de overzijde om deze regeling niet alleen voor particulieren, maar ook voor bedrijven te doen gelden. Dat "bedrijven" die spam verspreiden, al de lobby naar het parlement gestart zijn, stemt ons tot tevredenheid. Dit toont namelijk aan dat deze regelgeving inderdaad wel eens iets van het gewenste resultaat zou kunnen hebben. Het is net als met vissen: als je geen weerstand voelt, heb je niet beet. Onze fractie zou het toejuichen als de minister deze lijn tijdens het EU-voorzitterschap doortrekt en het onderwerp spam op de agenda zet voor overleg met de andere lidstaten. Wij hebben het immers over een bij uitstek grensoverschrijdend probleem.

Ik maak nog een laatste opmerking over dit wetsontwerp in het kader van de discussie over innovatie. Afgelopen week trakteerde de minister ons op de zogenaamde Innovation Lecture. Die middag werd ons in de Ridderzaal duidelijk gemaakt hoe innovatie aangepakt kan worden, namelijk middels een ecosysteem of symbiose van grote ondernemingen en kleine innovatieve starters. Bij gelegenheid van het debat in januari met de minister over de kennissamenleving gaf hij tot ons genoeg aan dat hij ook de rol van de overheid als launching customer verder vorm wilde geven. Kan de minister op dat punt nu concreter zijn?

Ik wil besluiten met een hele praktische suggestie van mijn fractie. Die suggestie is dat ook de ontwikkeling van technologie om spam te weren, gestimuleerd moet worden. De minister kan er jeugdige talent mee aan de gang houden, het is "high tech"-werk en het is zeer goed te exporteren.

Nederland heeft dan straks iets in handen als, naar wij vrezen, de juridische middelen niet voldoende zullen blijken te zijn in de strijd tegen spam. Zo'n mix van technologie en wetgeving is op zichzelf ook al innovatief.

*N

De heer **Doek** (CDA): Mevrouw de voorzitter. Vandaag behandelen wij een belangrijk wetsvoorstel dat ertoe strekt een aantal Europese richtlijnen te implementeren in met name de Telecommunicatiewet om te komen tot een technologieneutrale wetgeving, die de ontwikkeling van de elektronische communicatie bevordert en ondersteunt. Tevens geeft deze wet OPTA de instrumenten om haar taken goed te kunnen uitoefenen. De CDA-fractie betreurt het dat dit wetsvoorstel hier pas vandaag kan worden behandeld. Immers, de relevante richtlijnen dateren uit 2002 en de implementatiedatum is op 23 juli 2003 verlopen. Weliswaar hebben wij in deze Kamer het kabelwetje op 15 december zonder mondelinge behandeling aangenomen. Wij hebben daarmee een pleister geplakt, zodat OPTA vanaf 1 januari jongstleden aan de slag kon om relevante markten in kaart te brengen.

De CDA-fractie heeft in haar bijdrage aan het voorlopig en het nader voorlopig verslag een groot aantal aspecten behandeld en zij dankt de regering voor de uitvoerige reactie op haar standpunten en vragen. Om die reden kan deze bijdrage beperkt blijven tot een paar punten. Ik zal nog ingaan op lid 4 van artikel 1.3 dat bij amendement-Blok op stuk nr. 44 in de wet is opgenomen, op de kwestie van de lege mantelbuizen, op de rechtsgang

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

in één instantie en op de verhouding tussen de civiele rechter en de bestuursrechter.

Het amendement-Blok introduceert naar de mening van de CDA-fractie een dubbele motiveringseis voor OPTA door te verlangen dat OPTA, in het geval van een besluit dat aanzienlijke gevolgen voor de desbetreffende markt heeft, aangeeft dat de maatregel noodzakelijk is en dat een minder ingrijpende maatregel niet effectief zou zijn, onder andere op basis van een verantwoording van de voorzienbare relevante gevolgen, zowel in kwalitatieve als voor zover redelijkerwijs mogelijk in kwantitatieve zin. De CDA-fractie is van mening dat het begrip “redelijkerwijs” in dit verband restrictief moet worden uitgelegd en zij constateert dat de regering middels haar uitvoerige antwoord in de nadere memorie van antwoord dit standpunt in essentie onderschrijft. Gaarne vernemen wij ook in dit debat daarvan een bevestiging van de regering. Voor de praktijk van elke dag lijkt ons dat van groot belang.

De Tweede Kamer heeft door aanneming van het amendement-Blok op stuk nr. 41 een uiterst onzekere juridische situatie geschapen met betrekking tot het gedogen van lege mantelbuizen door eigenaren van openbare gronden. Aanneming van het amendement werd door de regering in de Tweede Kamer krachtig ontraden. Zowel in de reactie in de memorie van antwoord als in de nadere memorie van antwoord aan deze Kamer somt de regering een aantal wetswijzigingen op die noodzakelijk zijn op grond van dit blijkbaar niet volledig doordachte amendement. De regering kondigt tevens een algehele herziening van het betreffende hoofdstuk V aan, dat over graafrechten handelt. Zij is voornemens om die nog voor de zomer van 2004 aan de Tweede Kamer voor te leggen. Graag vernemen wij in dit debat de stand van zaken ter zake.

Desalniettemin gaat de regering voorbij aan de door onze fractie en andere fracties in dit huis gedane suggestie om vanwege die omstandigheden de invoering van dit artikel 5.1 aan te houden. Het verweer komt erop neer dat de zorgvuldigheidsnormen van het civielrechtelijk systeem en de publiekrechtelijke mogelijkheden van de gemeenten waar het gaat om veiligheid en openbare orde de eventuele gevolgen van het amendement zullen verzachten. Daarnaast geeft de regering groot gewicht aan het recht van amendement van de Tweede Kamer. In dit geval dwingt dat nog meer, daar de Tweede Kamer het amendement met steun van praktisch de gehele Kamer heeft aangenomen. Vervolgens is de Telecommunicatiewet zonder stemming aangenomen.

De CDA-fractie hecht eraan uit te spreken dat zij de handelwijze van de regering om dit artikel wel in werking te laten treden in dit geval kan billijken tegen de achtergrond van de voorgenomen integrale wijziging van hoofdstuk 5, maar fraai vinden wij het niet.

Nog een enkel woord over de rechtsgang in één instantie. Bepaalde besluiten van OPTA zijn na invoering van deze wet niet meer vatbaar voor bezwaar, en er ontstaat maar één beroepsmogelijkheid. In dat opzicht wordt een systeem gecreëerd dat grote gelijkenis vertoont met het systeem van de Elektriciteitswet en de Gaswet. Het hoofdargument van de regering is dat het markten betreft die in ontwikkeling zijn van een monopolioïde situatie naar

een situatie van concurrentie. Daarbij past een actief ex ante optreden van de toezichthouder. De CDA-fractie is van mening dat OPTA over vergaande bevoegdheden dient te beschikken, maar blijft aarzelen over de vraag waarom in het mededingingsrecht, waar de belangen ook groot zijn, wél een rechtsgang in twee instanties geldt en hier niet. Het feit van de zich ontwikkelende markt is dan blijkbaar het onderscheidende element. Als dat zo is – en dat wordt door de regering aangehaald – vraagt mijn fractie de regering deze Kamer toe te zeggen, over drie tot vier jaar na invoering van deze wet de voorgestelde rechtsgang aan een evaluatie te onderwerpen, met het doel om eventueel over te gaan tot het normale systeem dat geldt voor het mededingingsrecht.

Tot slot nog een enkel woord over de verhouding tussen de civiele rechter en de bestuursrechter. In de schriftelijke voorbereiding heeft onze fractie uitvoerig stilgestaan bij de verhouding tussen de rechtsgang bij de civiele rechter en die bij de bestuursrechter in deze zaken. De kern van onze inbreng is dat wij vrezen dat zich in de praktijk vele competentiegeschillen zullen kunnen voordoen, omdat er geen heldere keuze is gemaakt voor de ene of de andere rechtsgang. De reactie van de regering heeft onze fractie niet kunnen overtuigen van het tegendeel, maar laten wij hopen dat onze vrees niet bewaarheid wordt en dat het in de praktijk niet al te vaak tot problemen zal leiden.

Voorshands laat ik het hierbij. Ik ben benieuwd naar de reactie van de regering.*N

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Voorzitter. Laat ik beginnen met een bekentenis. Ik heb mij bij het behandelen van de voorliggende wijziging van de Telecommunicatiewet vaak gevoeld als de muis die samen met een olifant over een brug loopt en zegt: god, wat zijn we toch lekker aan het stampen. Waarmee ik maar wil zeggen dat het voor een Kamerlid bijna ondoenlijk is om de consequenties van zo'n omvangrijk mammoetwetgevingsproces te doorgronden. Het is gewoon te veelomvattend, te onmetelijk.

En het gevolg daarvan is, dat je in je controlerende functie gevoeliger wordt voor de signalen van de buitenwacht, die -- en daar is verder op zichzelf niets mis mee -- zijn eigen preoccupaties niet door wetgeving gedwarsboemd wil zien. In het geval van deze ontwerp-wet is de stapel al dan niet via email of spam ingekomen post en commentaren net zo groot als het wetsdossier zelf, dat al een buitengewoon forse omvang heeft. Ik heb het in ieder geval -- en laat ik het maar eens hardop zeggen -- knap lastig gevonden om in dit spervuur van opmerkingen een goede afweging te maken tussen allerhande specifieke belangen en het algemeen belang dat de wetgever voorstaat. Ik denk dat wij ons als Kamerleden de vraag moeten stellen of wij vanachter onze bureautjes en omringd door stapels ingekomen lobbypost nog wel tot een verantwoord oordeel kunnen komen over buitengewoon complexe wetgeving, en of wij dus toch niet meer zullen moeten doen om ons goed toe te rusten voor zulke beslissingen.

Maar goed, dat is een cri de coeur waar deze minister weinig mee kan, en waarover wij in deze Kamer zelf eens moeten nadenken. Voor de voorliggende

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

ontwerpwet valt de schade van onze eigen beperkingen vermoedelijk wel mee, omdat het feitelijk een één op één-vertaling is van Europese richtlijnen, waar wij verder - ik zou bijna zeggen gelukkig maar - weinig over te zeggen hebben.

Als je echter het hele wetgevingsproces van deze ontwerpwet overziet, zie je dat de politici zich, van de weeromstuit wellicht, vooral vertolker hebben gemaakt van signalen van buiten die dan in het lopende wetgevingsproces een plaats toegedeeld hebben gekregen. Dan gaat het over spam, gestolen mobieltjes, opdringerige telemarketeers, angstige telecombedrijven die de OPTA van zich af willen houden; iedereen pikt uit de stapels ingekomen post zijn eigen krenten en probeert er een punt mee te scoren.

Omdat we het gezicht op het geheel zijn kwijtgeraakt, lijkt het erop dat we compensatie proberen te vinden in punten die voor de buitenwacht tot de verbeelding spreken. Of dat wijs is, valt te betwijfelen. Het heeft in het geval van dit wetsvoorstel geleid tot een aantal minder goed doordachte wijzigingen die in het oorspronkelijk voorstel van wet zijn aangebracht. Daar wil ik bij deze afsluitende plenaire behandeling nog een aantal opmerkingen over maken.

Mijn eerste punt betreft de rol van de OPTA. Wat mij heeft verbaasd, is dat er bij een meerderheid van de Tweede Kamer toch een soort koudwatervrees is voor een sterke toezichthouder. Dat heeft geleid tot aanneming van het amendement-Blok, nr. 44, dat bepaalt dat de OPTA bij ingrijpen min of meer met extra bewijslast moet komen. Het amendement wil dat de toezichthouder 'iedere ingreep die een merkbare invloed heeft op de markt moet baseren op een uitgebreide kwalitatieve en kwantitatieve motivering die aantoont dat de ingreep inderdaad evenredig is en bijdraagt aan het behalen van overheidsdoelstellingen'. Ik vind dat wetgeving waarbij angst als raadgever functioneert: wij zoeken naar nieuwe vormen van marktregulering met daarin een belangrijke rol van toezichthouders, maar bij de ontwikkeling daarvan binden we tegelijkertijd toch hun handen. We wachten niet af hoe het werkt, maar clausuleren de bewegingsruimte zodanig dat iedere ingreep toch weer betwist kan worden. Deze wijziging legt marktpartijen als het ware de woorden in de mond om in verzet te treden tegen marktreguleringen van de kant van de OPTA, met als gevolg een grote kans dat we met die regulering verzanden in het moeras van juridische bezwaren en procedures. Dat moeten we eigenlijk niet willen.

Ik was ook blij dat de minister zich zeer tegen dit amendement verzet heeft, maar hij heeft het onheil niet kunnen keren. Desgevraagd heeft hij in de schriftelijke voorbereiding aan deze Kamer gemeld dat de gevolgen allemaal te overzien zijn. Dat moet hij natuurlijk zeggen -- dat is zijn vak -- maar ik zou op deze plaats nog wel eens willen horen hoe hij deze koudwatervrees nu beoordeelt en of hij op dit element ook terug komt in zijn aan de Tweede Kamer toegezegde notitie over zijn visie op de rol van de toezichthouder in de telecommunicatiesector.

Een tweede punt dat bij amendement gewijzigd is, betreft de zogenaamde graafrechten. Ook hier betreft het een amendement van de heer Blok (nr. 41), die in die dagen vermoedelijk zo druk doende was met zijn rol als voorzitter van de parlementaire onderzoekscommissie

integratiebeleid -- een rol waar hij zich overigens voortreffelijk in gewerd heeft -- dat hij onvoldoende tijd had om zijn amendementen op deze wet in al hun consequenties te doordenken. Aan het adres van de heer Doek meld ik overigens dat dit amendement niet unaniem is aangenomen. Er is ten minste één fractie geweest die de wijsheid heeft opgebracht om tegen te stemmen. Ik ben ervan overtuigd dat, als de Tweede Kamer de consequenties van het instellen van een ongelimiteerde gedoogplicht voor de aanleg en instandhouding van lege mantelbuizen echt goed tot zich had laten doordringen, ze dan absoluut in was gegaan op het alleszins redelijke verzoek van de minister om dit amendement aan te houden tot de al aangekondigde integrale herziening van hoofdstuk 5 in de Kamer aan de orde zou komen. Dit was typisch zo'n amendement dat is geboren uit een signaal uit de buitenwereld, in dit geval kabelars en telecombedrijven, zonder dat andere betrokkenen daarover hun mening hebben kunnen geven. Pas bij de behandeling in deze Kamer zijn de mogelijke consequenties in hun volle omvang duidelijk geworden. Ik durf te beweren dat, als de voorstemmers dat bij de eindstemming op 4 november 2003 hadden geweten, zij inderdaad hadden gezegd: laten we dit probleem bezien als we het hele hoofdstuk over de graafrechten binnenkort op de schop nemen.

Het lijkt mij toe, dat hiermee zo'n zeldzaam moment opdoemt dat de Eerste Kamer haar verantwoordelijkheid moet nemen en tegen de minister moet zeggen: voer deze wijzigingen voorlopig niet in en wacht daarmee tot de integrale herziening door het parlement besproken is. Die bevoegdheid heeft hij en mijn fractie overweegt in de tweede termijn een motie in te dienen waarin hem gevraagd wordt om daarvan gebruik te maken.

Het gaat mij niet zozeer om de vraag wie hiervoor politiek verantwoordelijk is, het gaat mij vooral om de onzorgvuldigheid. Misschien zit er best wat in het amendement van de heer Blok, maar dan had dat na overleg met allen betrokkenen een bewust politiek besluit moeten zijn. Nu hadden gemeenten feitelijk onvoldoende gelegenheid om duidelijk te maken dat er nogal wat kilometers lege mantelbuizen in de grond zijn aangelegd, dat de bereidheid van de bedrijven om elkaars buizen te gebruiken of over te nemen nagenoeg nihil is, dat er geen echte prikkel is om de leegstand te bestrijden, dat daardoor steeds vaker en feitelijk onnodig de bestrating overhoop gehaald moet worden (wat de kwaliteit niet ten goede komt) en dat het op veel plekken echt een wirwar van kabels onder de grond is geworden waar de gemeente nauwelijks meer weg in weet en waar dus ook andere vormen van leidingen en kabelinfrastructuur onder gaan lijden.

Bij storingen zal de reparateur ongetwijfeld naar de wirwar van kabels en leidingen staren en denken: o jee, welke moet ik hebben? Zo'n situatie moeten wij toch zien te voorkomen.

Het is precies zoals de minister in de nadere memorie van antwoord stelt, namelijk dat de balans tussen de gedoogplichtigen -- in het geval van openbare gronden veelal gemeenten -- en de aanleggende partij zoek is. Ik begrijp heel goed dat de minister te kennen heeft gegeven

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

dat hij niet het initiatief zal nemen om de wijzigingen in hoofdstuk 1 niet in werking te laten treden. Dat zou een bewuste bruuskering zijn van de Tweede Kamer en dat is politiek niet verstandig. Terecht wil de minister op geen enkele wijze het recht op amendement van de Tweede Kamer aantasten. Als een oude rot in het vak begrijpt hij heel goed dat je daar niet aan moet willen beginnen. Maar de Eerste Kamer heeft een andere invalshoek en een ander belang. Wij toetsen op criteria als zorgvuldigheid, consequentheid, consistentie en maatschappelijke acceptatie en kunnen niet anders dan constateren dat het op deze punten is gaan wringen, wellicht zelfs zonder dat betrokkenen zich dat op dat moment ten volle realiseerden. Dan reken ik het tot onze verantwoordelijkheid om een klemmend beroep te doen op de minister om nu even niet iets door te zetten en om dat met de toch al op handen zijnde renteaanpassing goed te regelen in overleg met betrokken partijen, dat inmiddels op gang is gekomen. Nogmaals, ik overweeg de Kamer op dit punt om een uitspraak te vragen en ik zou van de minister graag vernemen hoe hij tegen zo'n uitspraak aankijkt.

Voorzitter. Daarmee heb ik mijn belangrijkste punten gehad. Mijn fractie -- daar heb ik geen tweede termijn voor nodig -- zal deze wet ondersteunen. Er zijn nog wel een paar punten die in het kielzog van deze wet meegezogen worden en waarover ik de minister nog graag een paar opmerkingen zou willen ontlokken. Allereerst is dat de kwestie van de spam. Meer dan 50 procent van mijn mail -- dagelijks toch zo'n veertig stuks -- bestaat al uit spam en bevat bovendien berichten waar je niet vrolijk van wordt. Op de dagelijkse uitnodigingen tot verlenging van het geslachtsdeel zit ik nu niet echt te wachten. Ik krijg zelfs ook een groot aantal mailtjes van allerlei collega's. In neem aan dat zij dat niet bewust doen, er staat ook niets in, maar het is allemaal wel het gevolg van een rondwarende technologie op het internet die heel veel vervuiling met zich brengt. Het lijkt mij dat deze minister daarop aanspreekbaar is, want dat bewerkstelligt toch een enorm grote economische schade. Daar past dus een zo krachtig mogelijk antwoord op. Ik heb het idee dat daar geen politiek meningsverschil over bestaat. Het probleem is dat de meeste spam uit landen komt waarop moeilijk onze juridische sancties van toepassing zijn te verklaren. Daarom begrijp ik niet, waarom de minister aarzelt over een meldpunt of doet hij dat inmiddels niet meer? Ik las ergens dat hij het slechts een "bliksemafleider van emoties" vindt, die niet erg effectief kan opereren. Maar het is al heel wat dat je ergens terecht kunt, als je het idee hebt dat er wellicht een instantie de boosdoeners gaat opsporen, want zelf sta je als burger volkomen machteloos. Daarom moet alles van stal gehaald worden om deze vervuiling te bestrijden. Ook de aarzeling om spam naar bedrijven te verbieden -- ik las daarover in de Staatscourant van 17 maart en dat is dus alweer even geleden -- begrijp ik niet zo goed. Volgens de berichten aarzelt de minister omdat bedrijven zelf aarzelen. Ik citeer: "Aan de ene kant willen ze geen ongewenste mail ontvangen, maar aan de andere kant willen sommige bedrijven zelf naar grote groepen kunnen blijven mailen." Ja, als wij met dat soort dubbelhartigheden gaan rekenen, komt er natuurlijk nooit een effectieve spam-aanpak van de grond. Graag een reactie.

Tenslotte de tarieven van de kabels, waarover ik al in de schriftelijke voorbereiding vragen heb gesteld. Het signaal dat uit mijn achterban komt, is dat van een grote verontwaardiging over de ronduit forse tariefstijgingen die de kabelexploitatiemaatschappijen hun aangesloten klanten in rekening hebben gebracht of willen brengen. Is dat geen misbruik van een monopolie en wie bepaalt eigenlijk of deze prijsstijgingen te rechtvaardigen zijn? Ik ben eigenlijk wel verbaasd dat wij met deze simpele vragen toch een tamelijk mistig gebied betreden, waar burgers in het ongewisse blijven waar ze nu hun verhaal kunnen halen. Ik begrijp dat het allemaal heel ingewikkeld is, dat de OPTA moet onderzoeken of er sprake is van een monopolie of niet, en dat ook de Mediawet voor wat betreft de inhoud van de pakketten hier op betrekking heeft en moet worden aangepast of dat er wellicht een nieuwe Algemene maatregel van bestuur moet komen, maar ondertussen zijn die prijsstijgingen overal een feit en moet iedereen maar machteloos toekijken.

Het blijft een beetje vreemd dat als de KPN door de OPTA zeer kritisch in haar tariefstelling kan worden gevolgd, de UPC in dezelfde wereld zonder veel moeite haar tarieven naar eigen goeddunken kan verhogen. Ik zou van de minister graag vernemen wat hij de ideale situatie vindt om tot redelijkheid in de kabelmarkt te komen. Wat moet er veranderen om die situatie te bereiken?

Mijn fractie wacht -- zoals altijd -- de antwoorden van deze minister van duurzame ontwikkeling vol verwachting af.

*N

De heer **Luijten** (VVD): Mevrouw de voorzitter. In 1876 sprak Graham Bell door de eerste telefoon de woorden: "Mr. Watson, come here: I want you.". Hij kon toen onmogelijk weten welke gevolgen zijn uitvinding 125 jaar later zou hebben. Vanwege de complexiteit van de markt die zijn uitvinding met zich heeft mee gebracht, heeft de Europese wetgever zich genoodzaakt gezien om de telecommunicatiemarkt met vijf richtlijnen te reguleren. Vandaag spreken wij over het voorstel van de regering om bijna tien maanden na de implementatiedatum gevolg te geven aan deze richtlijnen. Op dit laatste zal ik nu niet ingaan. Mevrouw Maas heeft dit al gedaan en bovendien heeft de regering bij de behandeling van de begroting van het ministerie van Economische Zaken laten weten dat wij binnenkort voorstellen mogen verwachten voor maatregelen die de overschrijding van de implementatiedata van richtlijnen kunnen tegen gaan. Het overschrijden van de termijnen heeft wel het voordeel opgeleverd dat wij uitvoering in de gelegenheid zijn geweest om dit wetsvoorstel in twee uitgebreide schriftelijke rondes voor te bereiden. Daarom kunnen wij vandaag met een korte bijdrage volstaan. Dit neemt niet weg dat wij ernaar moeten streven dat wij in de toekomst deze wetten zo snel mogelijk aannemen. Hoe de partijen in de markt er ook over denken, zij vragen alle om duidelijkheid. Wij danken de minister voor zijn uitvoerige antwoord op de schriftelijke vragen.

De VVD-fractie onderschrijft het belang van een goed functionerende telecommunicatiemarkt in de

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

kenniseconomie van de eenentwintigste eeuw. Dit voorstel biedt een goede balans tussen flexibiliteit voor de marktpartijen op innovatief gebied enerzijds en een adequaat stelsel van maatregelen voor toezichhouders anderzijds. De consument is na implementatie van dit voorstel beschermd tegen ongewenste neveneffecten van de telecommunicatiemarkt zoals het ongevraagd ontvangen van sms-berichten en spam-mail en dit alles met een technologie-neutrale regelgeving.

Wij zijn ervan overtuigd dat dit voorstel geen eindvoorstel is. De economische regulering van de telecommarkt zal nog wel een tijdje voortduren. Als de concurrentie toeneemt, zullen leveringszekerheid en het voorkomen van misbruik van machtspositie steeds minder een rol spelen en dus zal ook de noodzaak van regulering afnemen. Sectorspecifieke regels zullen steeds meer plaats maken voor algemeen toezicht. Wij vinden dit een goede ontwikkeling. Het belang van OPTA zal afnemen en het toezicht door de NMa zal belangrijker worden.

Wij zijn het dan ook eens met professor De Ru die onlangs in Het Financieele Dagblad schreef dat het onnodig in stand houden van sectorspecifieke regelgeving de marktwerking kan verstoren. Hij stelt in zijn artikel: "In het licht van de geleidelijke overgang naar een mededingingsrechtelijk kader en gezien de grotere terughoudendheid bij tariefregulering in het mededingingsrecht, ligt het voor de hand dat ook OPTA niet meteen al haar middelen zwaar inzet, maar met het oog op marktontwikkelingen zo licht mogelijk ingrijpt.". Wil de minister ingaan op die opmerkingen van de heer De Ru over het sectorspecifiek en algemeen toezicht?

De VVD-fractie heeft wel een enkele aarzeling bij dit voorstel. Een belangrijk beleidsdoel van het kabinet is het verminderen van de administratieve lastendruk. Op vragen van mijn fractie over de gevolgen van dit voorstel voor de administratieve lastendruk, antwoordde de minister dat er een reductie van 11% zou kunnen worden bereikt, maar hierbij was geen rekening gehouden met de effecten van het uitvoeren van marktanalyses die waarschijnlijk tot een stijging van de lasten zullen leiden. Ik vind het jammer dat het kabinet er niet in is geslaagd om de beoogde 25% dichter te benaderen. Wat zal het doen om deze doelstelling alsnog dichter te benaderen, want naarmate de concurrentie groter wordt, moet het toch mogelijk zijn om een aantal sectorspecifieke regels terug te dringen? Hoe ziet de minister dit perspectief?

Nu de problematiek van de buizen, de kabels, de grond, het graven en wat dies meer zij. De minister wees erop dat hij met het beperken van de gedoogplicht, beschreven in een brief aan de Tweede Kamer van 9 december 2003, het amendement op stuk nr. 41 in feite naast zich neer legt. In de memorie van antwoord zette hij zijn beweegredenen uiteen: hij wil onnodige inbreuk op het eigendomsrecht voorkomen en optreden tegen achteruitgang van straatwerk door extra graafwerkzaamheden die gepaard gaan met grote hoeveelheden mantelbuizen. De VVD deelt de mening van de minister dat het zonde is om buizen aan te leggen die niet gebruikt worden en dat dit maatschappelijke kosten meebrengt. In tegenstelling tot de minister denkt de VVD niet dat een precarioheffing na vier jaar met terugwerkende kracht effectief is. De buizen liggen er immers al, met de

daarbij behorende, door de minister geschetste, negatieve maatschappelijke gevolgen. Of de precarioheffing moet de kosten van het weghalen van de buizen overschrijden, wat overigens weer meer opgebroken wegen tot gevolg zou hebben? De minister moet het maar zeggen. In onze ogen geeft hij echter wel een verkeerde voorstelling van zaken met de suggestie dat bedrijven lichtzinnig te veel buizen aanleggen, om vervolgens de kosten hiervan aan de consumenten door te berekenen. De sector stelde gisteren in Het Financieele Dagblad dat de straat massaal wordt opengebrouwen als dit wetsvoorstel wordt aangenomen. Dat is natuurlijk weer een overdrijving van die kant, maar graag hoor ik over hoeveel kilometer buizen we het hebben: hoe groot is het probleem in Nederland?

Het eigendomsrecht dat de minister blijkens zijn antwoord beoogt te beschermen, moet worden gewogen in de context, en die behelst dat de grondeigenaren bijna uitsluitend overheden zijn. Die overheden zien deze extra heffingsmogelijkheid natuurlijk als een welkome aanvulling op hun budgetten in deze tijd van krapte. De aan de eigenaar opgelegde heffing zal uiteindelijk natuurlijk in de kostprijs worden verrekend, naast de kosten die het aanleggen van een ongebruikte buis meebrengt. Daarnaast lijkt het onbillijk om ondernemenden met terugwerkende kracht op te laten draaien voor die kosten, voor lacunes in de praktijk die door wetgeving mogelijk zijn gemaakt. De VVD ziet hierin een verkapte belasting en heeft er grote moeite mee. Ten eerste omdat wij het principieel onjuist vinden om ondernemers op te laten draaien voor de kosten door het aannemen van dat amendement, ongeacht de vraag of we dat juridisch nu juist vinden of niet. Ten tweede worden de door de minister geschetste maatschappelijke nadelen er niet door weggenomen. Wij vragen ons dus af of dit wel effectief is en niet enkel leidt tot een herverdeling van middelen van de burger via ondernemingen naar de overheid. Net als iedereen wil de VVD het aantal ongebruikte mantelbuizen terugdringen, maar dan alleen door in de toekomst per locatie af te wegen welke hoeveelheid ondergrondse buizen aanvaardbaar zijn. Maar waar hebben we het eigenlijk over? In Nederland liggen duizenden kilometers aan buizen en kabels in de grond. Ik heb het vermoeden dat het slechts om een klein deel daarvan gaat, wat de conclusie rechtvaardigt dat wij met een kanon op een mug aan het schieten zijn. Is een verwijderingsplicht voor ongebruikte buizen, als de grond toch open moet gaan, dan geen zinnigere oplossing? Ik begrijp dat de sector daarover inmiddels in overleg is met de gemeenten. Graag een reactie van de minister. Wij zijn het eens met het doel, maar vragen ons af of het gekozen middel effectief is.

In het laatste nummer van het Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie, WPNR, stond een interessant artikel van de kandidaat-notaris J.M. de Jongh over de wijziging van artikel 5.6 van deze wet en de onduidelijkheid over de wijze waarop kan worden vastgesteld wie de eigenaar van een kabelnet is. Het zou te ver voeren om hierop in te gaan in dit plenaire debat, maar De Jongh toont goed aan dat in de praktijk een grote behoefte bestaat aan een wetsartikel dat bepaalt dat de aanleg van kabels geen wijziging brengt in de eigendom van hetgeen is aangelegd. Met het huidige artikel 5.6

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

wordt dit volgens hem ook niet bereikt. Ook speelt de vraag of kabels bij wet moeten worden aangemerkt als roerende of onroerende zaken; ook dat is niet geheel duidelijk. Mijn partijgenoot aan de overzijde de heer Blok had ook hierover een amendement in voorbereiding, maar trok dit in toen de minister toezegde daarop terug te komen met de wijziging van hoofdstuk 5. Dit artikel toont naar onze mening de dringende noodzaak aan. Wanneer kunnen wij de voorstellen verwachten? Graag een reactie van de minister.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Er bestaat nog veel onduidelijkheid over hoofdstuk 5 en de wijzigingen daarin. Er moet nog heel veel gebeuren. Mijn conclusie is dat het niet verstandig is om de voorliggende wijzigingen in te voeren, omdat zij binnenkort weer moeten worden herzien. Sluit u zich bij die conclusie aan?

De heer **Luijten** (VVD): U hebt mij hierover een mail gestuurd, die ik niet direct had gezien tussen alle spam. Mijn excuses daarvoor. Ik heb de mail inmiddels gelezen. De gedachte om een paar maanden te wachten, spreekt mij aan. Ik wacht echter eerst de reactie van de minister af voordat ik met een eindoordeel kom over een eventueel in te dienen motie, die ik overigens formeel nog niet heb gezien. De gedachte om het in één keer goed te regelen, spreekt mij wel aan. Is een kabel nu een onroerend goed of een roerend goed? Dat soort zaken heeft te maken met de kwestie van het eigendomsrecht.

Voorzitter. Zoals gezegd is er bijna een jaar verlopen sinds het verstrijken van de implementatiedatum. Hoewel het wat is verlaat, is mijn fractie ervan overtuigd dat deze wetgeving zal leiden tot een gezondere telecommunicatiesector in Nederland. Bijna anderhalve eeuw na de uitvinding van Bell is deze sector uitgegroeid tot een van de pijlers van de kenniseconomie. Met dit voorstel geven wij de sector een stabiele basis. Waar op het asfalt in Nederland weinig ruimte meer is, hebben wij op de digitale informatiewegen nog alle ruimte. Die moeten wij volledig benutten. Mijn fractie wacht de antwoorden van de minister met belangstelling af.

De **voorzitter**: Ik schors de beraadslaging over dit wetsvoorstel tot vanmiddag, aansluitend aan de stemmingen.
**

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 10.47 uur tot 11.00 uur geschorst.

Voorzitter: Schuurman

**

*B

!SZW/SpaarfondsAOW/motie-De Rijk c.s.!

Aan de orde is de voortzetting van de gezamenlijke behandeling van:

- het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (XV) voor het jaar 2004 (29200 XV);

- het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het Spaarfonds AOW voor het jaar 2004 (29200 E),

en van:

- de motie-De Rijk c.s. over de efficiencymaatregel (28870-J).

(Zie vergadering van 19 april 2004.)

De **voorzitter**: Ik heet de minister en de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid welkom.

**

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **De Geus**: Voorzitter. Ik zal in mijn eerste termijn eerst een algemene beschouwing geven. Vervolgens ga ik nader in op het thema inkomensbeleid en het thema WAO. Aan het slot zal ik korter stilstaan bij de thema's mantelzorg, emancipatiebeleid, kinderopvang, arbeid en zorg en werktijdverkorting. Dan weet u wanneer u het een en ander kunt verwachten in het verloop van mijn betoog.

In 2004 zal de economische groei weer licht aantrekken. Dat verwacht het Centraal Planbureau. Voor een minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is dat een positief bericht, maar nog geen reden om feest te vieren. De werkgelegenheid nam vorig jaar af met bijna 50.000 banen en zal ook dit jaar blijven dalen. De keerzijde hiervan is dat de werkloosheid zal blijven toenemen. Vorig jaar bedroeg die stijging bijna 100.000 personen. Die stijging was een stuk groter dan de daling van de werkgelegenheid, omdat naast die daling ook de beroepsbevolking bleef toenemen. Dat zeg ik ook in reactie op de vragen van de heer Van den Berg.

De werkloosheidsramingen voor dit jaar wijzen in de richting van een nog grotere stijging. Het CBS meldde vorige week zelfs dat de werkloosheid in de afgelopen zes maanden met gemiddeld 14.000 mensen per maand is toegenomen. Het Centraal Planbureau verwacht dat de werkloosheid dit jaar zal uitkomen op 515.000 personen. Ik zie geen reden om vraagtekens te zetten bij deze raming, zoals mevrouw Van Leeuwen wilde weten. In het totaal geven de statistieken een verdubbeling van de werkloosheid aan in een tijdsbestek van drie jaar.

Het is nog maar kortgeleden dat de Nederlandse economie liep als een trein. In de periode van 1995 tot en met 2000 waren groeicijfers van 3 of 4% eerder regel dan uitzondering. Deze hoogconjunctuur hadden wij voor een groot deel te danken aan de internationale conjunctuur, maar ook aan vermogenswinsten op de beurs en aan stijgende huizenprijzen. Deze winsten stuwden de consumptie op. Een grote welvaartswinst en hoge werkgelegenheid waren het gevolg. De zeer forse werkgelegenheids groei leidde echter tegelijkertijd tot krapte op de arbeidsmarkt. Dit had hoge

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

contractloonstijgingen tot gevolg. In rap tempo verslechterde hierdoor de Nederlandse concurrentiepositie. In 2001 liep de hoogconjunctuur ten einde.

De heer Van den Berg vroeg mij of internationale concurrentie onze loonkosten onder druk zet. Het antwoord daarop is bevestigend. Onze uitvoer bleef jaar op jaar achter bij de groei van de wereldhandel. Ook in 2004 en 2005 zal dat het geval zijn, zo verwacht het Centraal Planbureau. Nederland prijsde zichzelf uit de markt. In de periode 2001-2004 bedraagt de economische groei gemiddeld amper een half procent.

Deze conjuncturele inzinking willen wij met verstandig beleid weer te boven komen. Dat betekent in eerste instantie dat wij de loonontwikkeling gematigd moeten houden. Een belangrijke eerste stap was het loonmatigingsakkoord dat wij eind 2002 hebben kunnen sluiten met de sociale partners. Dat heeft geleid tot een knik in de loonontwikkeling en tot een contractloonstijging in 2003 van slechts 2,75 punt. Een volgende stap hebben wij in oktober vorig jaar gezet met een tweede akkoord over loonmatiging. Volgens dit akkoord bedraagt de contractloonstijging nul procent in 2004; in 2005 zal deze stijging naderen tot nul.

Dit zal voor het eerst in bijna een decennium leiden tot een duidelijke verbetering van de arbeidskosten per eenheid product. Dat is weer een belangrijke maat voor onze concurrentiepositie.

Een onderwerp dat nauw samenhangt met loonmatiging is de toepassing van de Wet koppeling met afwijkingmogelijkheden. De heer Leijnse is hier indringend op ingegaan. Sinds het van kracht worden van de koppelingssystematiek met de invoering van de Wet koppeling met afwijkingmogelijkheden is de verhouding tussen het aantal inactieven en actieven volgens de memorie van toelichting normerend geweest voor het koppelingsbeslissingsbeleid. Het kabinet heeft het afgelopen najaar besloten tot aanpassing van die I/A-norm. De wet staat toe dat het kabinet zelf een nadere invulling geeft aan de in de wettekst opgenomen koppelingscriteria, mits de Tweede Kamer hier tijdig van in kennis wordt gesteld. De memorie van toelichting duidt zelfs op actualisering door ieder kabinet van deze ratio. Reden voor aanpassing was dat het verhoudingsgetal van 82,6 geen invloed meer uitoefende op de economische werkelijkheid.

De SER is in de gelegenheid gesteld om binnen vier weken een reactie te geven op de voorgestelde nieuwe normwaarde. Het najaarsakkoord vormde voor de SER evenwel aanleiding om af te zien van het uitbrengen van een reactie. De inhoud van het Sociaal akkoord is dat de daarin overeengekomen nullijn voor de loonontwikkeling ook van toepassing is op het wettelijk minimumloon en de daaraan gekoppelde uitkeringen en dat de koppeling weer hersteld zal worden na ommeekomst van de twee magere jaren van loonmatiging. Deze afspraken met de sociale partners maakten het in de ogen van het kabinet ook niet nodig om de voorgestelde veranderingen in de normwaarde door te zetten.

Een gematigde loonontwikkeling heeft ook betekenis voor de topinkomens in Nederland. Grotere stijgingen van die inkomens doen het draagvlak voor loonmatiging immers geen goed. De heer Ten Hoeve stelt dat een soberder inrichting van de maatschappij kan, mits

iedereen meedoet. Hij vond de brief aan VNO-NCW prima, maar vroeg wel of het kabinet nog meer wil doen. Ik dank de heer Ten Hoeve voor zijn steun voor mijn brief aan VNO-NCW. Er zijn twee hoofdlijnen waarlangs het kabinet momenteel exorbitante beloningen aanpakt. De eerste is transparantie, dus het bedrijfsleven dwingen om inzicht te geven in beloningen. Dit brengt met zich dat het bedrijfsleven gedwongen wordt om aan de samenleving verantwoording af te leggen over het waarom van excessieve beloningen. Ik verwijs in dit verband ook naar de voorstellen van de commissie-Tabaksblat. In het kader van transparantie werkt het kabinet voorts aan een informatierecht voor ondernemingsraden inzake beloningsverhoudingen en veranderingen daarin. De tweede hoofdlijn is de dialoog, dus in gesprek blijven met het bedrijfsleven. Mijn brief aan VNO-NCW is daar een uiting van. Dat dialoog en transparantie effect kunnen hebben, bewijst naar mijn mening de recente ontwikkeling ten aanzien van de bonussen voor de KLM-top.

Loonmatiging op zichzelf is niet voldoende om Nederland weer duurzaam terug te brengen op het pad van hogere economische groei, stijging van werkgelegenheid en reductie van werkloosheid. Wij zullen ook de overheidsfinanciën structureel op orde moeten brengen en onze collectieve voorzieningen op zo'n manier moeten inrichten dat wij die ook op langere termijn kunnen handhaven. Het is onverstandig om daarmee te wachten tot betere economische tijden zijn aangebroken, zoals de heer Ten Hoeve vroeg. Als wij nu geen maatregelen nemen, zullen die betere tijden langer op zich laten wachten en misschien zelfs uitblijven.

De heer Van den Berg heeft gevraagd welke maatregelen het kabinet wil nemen om de structurele problemen van de economie te verhelpen. Het rapport van de Europese taskforce onder leiding van oud-premier Kok heeft daarvoor enkele nuttige richtingen aangegeven. Ik noem de vier richtingen voor Nederland.

1. Vergroting van het aanpassingsvermogen. Dat is nodig om beter te kunnen inspelen op veranderde omstandigheden. Voor Nederland wijst de taskforce hierbij op het belang van loonkostenmatiging.
2. Vergroting van het arbeidsaanbod. Er is nog steeds sprake van een groot onbenut arbeidspotentieel. Voor Nederland denkt de taskforce hierbij aan ouderen, vrouwen en arbeidsongeschikten. Met het oog op de naderende vergrijzing is het zaak om deze reserves beter te gaan benutten en toe te rusten voor een rol op de arbeidsmarkt.
3. Meer en effectiever investeren in menselijk kapitaal. Kennis- en diensteneconomieën vereisen andere en hogere scholingsprofielen dan meer traditionele economieën. Voor Nederland wijst de taskforce hierbij op de mogelijkheid van een leven lang leren, scholing voor laagopgeleiden en het voorkomen van voortijdig schoolverlaten.
4. De implementatie van hervormingen die moeten worden verbeterd door betere "governance". Nationale overheden moeten worden opgeroepen om de samenleving te overtuigen van de noodzaak tot structurele hervormingen. Als kabinet kunnen wij met een goed deel van deze aanbevelingen uit de voeten.

Het Centraal Planbureau heeft vier jaar geleden in de studie Ageing in The Netherlands becijferd dat de

kosten van de AOW in veertig jaar met 90% zullen toenemen. De zorguitgaven nemen met de helft toe. Van elke gulden die wij in 2001 in Nederland verdienden, gaven wij 12 cent uit aan AOW en zorg en in 2040 zal dat zijn opgelopen tot 20 cent van elke euro. Als wij niet oppassen, zetten deze kostenstijgingen de solidariteit tussen generaties onder druk. In debatten zien wij daar soms al de eerste tekenen van. Zo ontstond in februari op de opiniepagina van NRC Handelsblad een kleine polemiek tussen de zestigplusser Kees Schuyt en een student maatschappijwetenschap van een jaar of 25. De laatste waarschuwde Schuyt dat hij er niet al te zeker van moest zijn dat de actieven in de toekomst zijn AOW nog willen financieren. Dit soort polemieken geeft aan dat wij de rekening van de vergrijzing niet exclusief bij de komende generaties kunnen neerleggen. Als wij bij de huidige tieners, twintigers en dertigers de bereidheid willen kweken om een bijdrage te leveren aan het opvangen van de vergrijzing, dan zullen ook de veertigers, vijftigers en zestigers van vandaag hun steentje moeten bijdragen. De solidariteit tussen generaties vereist dat. Zonder zulke solidariteit zijn oudedagsvoorzieningen geen lang leven beschoren.

Om de rekening van de vergrijzing in de toekomst betaalbaar te houden, zullen wij nu al drie belangrijke sporen moeten bewandelen:

1. de overheidsschuld afbouwen;
2. de participatie verhogen;
3. de arrangementen in de verzorgingsstaat aanpassen.

Deze drie punten staan niet los van elkaar. Afbouw van de overheidsschuld is bijvoorbeeld nodig om later meer ruimte te hebben voor de uitgaven aan AOW en zorg. Dat betekent niet dat wij nu rücksichtslos de belastingen moeten verhogen. Verhoging van de arbeidsparticipatie, punt 2, helpt ook om de schuld af te bouwen. Het aantal mensen dat belasting betaalt, neemt dan immers toe. Tegelijkertijd dalen de kosten aan uitkeringen. Dit werkt dus als een tweesnijdend zwaard. Hoe meer mensen gaan werken, hoe kleiner de toekomstige noodzaak voor bezuinigingen of lastenverzwaringen. Op deze manier houden wij ook de solidariteit tussen de generaties in stand, zoals mevrouw Swenker vroeg. Het derde punt, aanpassing van arrangementen in de verzorgingsstaat, is nodig om meer uitkeringsgerechtigden te bewegen weer aan het werk te gaan, maar bijvoorbeeld ook om de oplopende kosten in de gezondheidszorg te beteugelen.

De bezuinigingsmaatregelen van dit kabinet moet men ook tegen deze achtergrond zien. Rond de eeuwwisseling was iedereen het erover eens dat wij de overheidsschuld moesten aflossen. Het kan niet zo zijn dat wij de boel nu maar laten waaien. Wij bezuinigen niet omdat wij dat zo leuk vinden of omdat wij ons graag aan Brusselse regeltjes houden. Wij bezuinigen vooral omdat wij ruimte willen scheppen om de vergrijzingslasten in de toekomst draaglijk te houden. Dat zijn wij aan toekomstige generaties verplicht. Op deze wijze kunnen wij ook voorkomen dat uitnamen uit het AOW-spaarfonds tot extra ombuigingen moeten leiden. Dit is het antwoord op de vraag van mevrouw Vedder-Wubben. De lagere overheidsschuld biedt immers ruimte voor deze uitnamen.

Het tweede punt, verhoging van de participatie, hangt samen met de toenemende onbalans tussen het aantal werkenden en het aantal senioren/65-plussers. Ik heb al opgemerkt dat het aantal 65-plussers zal toenemen van 2 miljoen nu tot 4 miljoen in 2040. Tegelijkertijd zal het aantal werkenden in Nederland dalen als wij de arbeidsparticipatie niet verhogen. Als wij niets doen, hebben wij straks dus minder werkenden en dubbel zoveel ouderen als nu. Vooral onder de groep ouderen van 55 tot 65 jaar is de arbeidsparticipatie te laag, zoals mevrouw Meulenbelt en de heer Van den Berg al opmerkten. Dit wordt duidelijk als wij een vergelijking maken met de mensen met een leeftijd van 25 tot 55 jaar. In deze leeftijdsgroep heeft negen op de tien mannen een baan. Bij de mannen tussen 55 en 60 daalt dit aantal tot zeven op de tien mannen. Tussen 60 en 65 daalt dit verder tot drie op de tien mannen.

Bij vrouwen zijn die cijfers nog lager. Van de vrouwen tussen de 20 en de 55 heeft tweederde een betaalde baan, maar bij vrouwen van 55 en 60 geldt dat nog slechts voor eenderde en bij vrouwen van 60 tot 65 is de participatie het laagst, namelijk één op tien. Dit zijn geen mooie cijfers. Staatssecretaris Rutte zal nog ingaan op de vragen van diverse afgevaardigden over de toename van de arbeidsparticipatie van ouderen.

Op de arbeidsmarkt kunnen wij onder ouderen dus nog veel winst boeken, maar ouderen zijn niet de enigen die relatief vaak aan de kant blijven staan. Ook onder allochtonen, laagopgeleiden en niet tot de genoemde groepen behorende vrouwen is de arbeidsparticipatie te laag, vooral als die in uren wordt gemeten. Deze groepen kunnen dus nog een inhaalslag maken. In de komende jaren zal vooral de arbeidsparticipatie van vrouwen een flinke verbetering laten zien, zo verwacht ik. Onder de jongere generaties vrouwen zijn immers meer economisch zelfstandige vrouwen dan onder de oudere generaties. Dit zal zo blijven als de jongere generaties ouder worden. Door dit zogeheten cohorteffect zal ook het aantal economisch zelfstandige vrouwen aanzienlijk toenemen, zoals mevrouw De Rijk graag ziet. Ik sluit mij daarbij aan.

Als wij streven naar een hoge arbeidsparticipatie, dan moet ten slotte ook het stelsel voor de sociale zekerheid daarop zijn afgestemd. De sociale zekerheid is traditioneel het sluitstuk van de arbeidsmarkt en kan de werking daarvan zowel ondersteunen als belemmeren. De sociale zekerheid ondersteunt de arbeidsmarkt als het stelsel mensen een motivatie geeft om deel te nemen aan de arbeidsmarkt, wijzigingen in de economie vergemakkelijkt en het gedrag van mensen die weer werk zoeken accommodeert. Tegelijkertijd kan de sociale zekerheid de werking van de arbeidsmarkt belemmeren als door dat stelsel veel mensen onnodig aan de kant blijven staan.

Hoe is het vandaag de dag gesteld met de afstemming van de sociale zekerheid op het streven naar een hogere arbeidsparticipatie? Niet bijzonder goed, vind ik. Het stelsel is niet solide doordat belangrijke onderdelen niet meer naar behoren functioneren. Neem een regeling als de WAO. Het beroep op die regeling is vele malen groter dan bij het ontwerpen ervan werd gedacht en beoogd. Ook schort het aan de uitstroom. Die is klein en laat vaak lang op zich wachten. Mensen blijven te lang aan

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

de kant staan. Wie een beroep moet doen op sociale zekerheid glijd maar al te vaak af richting maatschappelijk en economisch isolement. Dit kunnen wij ons als samenleving niet blijven veroorloven, financieel noch moreel noch sociaal. Ons stelsel is ook niet goed afgestemd op andere trends waarmee Nederland te maken krijgt. Ik noem de trend van internationalisering en die van technologische ontwikkeling. Die zetten de verzorgingsstaat van buitenaf onder druk. Steeds meer bedrijven zien Europa of zelfs de wereld als relevante markt. Bedrijven vestigen en verplaatsen productieprocessen steeds gemakkelijker. De levenscycli van producten en productielijnen worden steeds korter. Het proces van baanvernietiging en baancreatie intensiveert. Kennis en vaardigheden verouderen steeds sneller. Het is inmiddels een cliché dat de baan voor het leven niet meer bestaat, maar de sociale zekerheid is daarop nog niet echt aangepast. Het idee dat werklozen allemaal weer terugkeren naar hun eigen sector is bijvoorbeeld achterhaald. Wij zullen daarom individueel en als samenleving moeten investeren in scholing en in vaardigheden. Zo kunnen mensen gemakkelijker switchen van functie en baan. Dat komt het aanpassingsvermogen van de economie en daarmee de welvaart ten goede.

Ook zullen wij in de sociale zekerheid meer rekening moeten houden met de uiteenlopende wensen en voorkeuren van individuen, vooral als het gaat om de invulling van de levensloop. De trend van individualisering maakt dat noodzakelijk. De behoefte aan maatwerk en keuzevrijheid in de arrangementen van de verzorgingsstaat zal blijvend toenemen. Een generatiebewust verzorgingsstaat houdt niet alleen rekening met de vergrijzing, maar ook met internationalisering, technologische ontwikkeling en individualisering. Wij zullen de arrangementen zo solide moeten maken, dat wij deze kunnen handhaven in goede en slechte tijden. Solide betekent ook dat de verzorgingsstaat op het hoogtepunt van de vergrijzing overeind blijft. Dat is belangrijk, want een stelsel dat niet solide is, kan ook niet solidair zijn. Om het stelsel solide te maken, moeten wij het zo inrichten dat het iedereen aanspoort, het beste uit zichzelf te halen en zo lang mogelijk op de arbeidsmarkt actief te blijven.

Natuurlijk zijn er ook mensen die door tegenspoed worden getroffen en die op ondersteuning moeten kunnen rekenen. Met hen moet het stelsel, moeten wij allemaal solidair zijn. Dit geldt natuurlijk ook voor de mensen die niet op eigen kracht kunnen meekomen op de arbeidsmarkt.

Solide en solidair zijn voor mij de kwaliteitscriteria voor een generatiebewuste verzorgingsstaat. Om aan deze criteria te voldoen, moet het stelsel rusten op vier stevige pijlers: zorg, prikkels, maatwerk en draagvlak.

De eerste pijler is zorg. Het stelsel moet ervoor zorgen dat iedereen zo lang mogelijk actief blijft op de arbeidsmarkt. Dat vereist een pro-actieve houding van alle betrokkenen: werkgevers, werknemers en uitvoerders van de sociale zekerheid. Een goed voorbeeld daarvan is de aanpak van het ziekteverzuim en de arbeidsongeschiktheid. De wet Poortwachter en de wet Uitbreiding loondoorbetaling bij ziekte sporen partijen aan

om in een vroeg stadium te voorkomen dat een ziekmelding leidt tot langdurig verzuim of ontaardt in arbeidsongeschiktheid. Ook de levensloopregeling is een goed voorbeeld van zorg. Deze regeling stelt mensen in staat om verlof op te nemen op een tijdstip naar eigen keuze. Dankzij de levensloopregeling hoeft straks het zorgen voor een naaste of het volgen van een nieuwe studie niet te leiden tot het verlaten van de arbeidsmarkt. Het wetsvoorstel met een concreet uitgewerkte levensloopregeling zal in de toekomst nog uitgebreid aan de orde komen. De staatssecretaris zal in zijn bijdrage nog ingaan op een aantal algemene aspecten van een dergelijke regeling. Niettemin wil ik aan het adres van de heer Leijne nog het volgende opmerken. Het vraagstuk armoede bestaat niet anders dan in de huidige regelingen van uitkeringen en pensioenen. Premie-equivalentie is een algemeen geaccepteerd beginsel, behalve voor risico's als ziekte en ouderdom die hier echter niet aan de orde zijn. Verder kennen veel pensioenregelingen geen specifieke maatregelen om lage inkomens tegemoet te komen. Integendeel, de aanwezigheid van franchises en het bestaan van eindloonregelingen impliceren een omgekeerde solidariteit van lage inkomens met de hoge inkomens en snelle carrièremakers die door maatschappelijke organisaties volledig wordt geaccepteerd.

De tweede pijler wordt gevormd door prikkels. Dit betekent onder andere dat uitkeringsgerechtigden worden aangespoord om zo snel mogelijk op de arbeidsmarkt terug te keren. WW, WAO en bijstand moeten voor zo min mogelijk mensen een eindstation vormen. Het stelsel moet prikkelen om weer aan de slag te gaan. Deze prikkels zijn een belangrijk onderdeel van het nieuwe stelsel van arbeidsongeschiktheid. Daar ligt de nadruk niet op wat mensen niet meer kunnen, maar op wat zij nog wel kunnen. Voor gedeeltelijk arbeidsgeschikten komt er daarom een regeling die hen prikkelt om te gaan werken naar de mate waarin zij kunnen werken. Overigens zijn prikkels niet alleen belangrijk voor uitkeringsgerechtigden, maar ook voor werkgevers. Zo bestaat er voor werkgevers een positieve financiële prikkel om ouderen in dienst te nemen en te houden. Voor werknemers van 55 jaar en ouder krijgen werkgevers vrijstelling van de WAO-basispremie. Dat geldt ook voor nieuwe werknemers van 50 jaar en ouder die de werkgevers in dienst nemen. Ik heb een onderzoek toegezegd naar de werking van financiële prikkels voor werkgevers. De uitkomsten van dat onderzoek kunnen behulpzaam zijn bij de verdere ontwikkeling van deze pijler.

De derde pijler is maatwerk. Het stelsel moet waar mogelijk toegesneden worden op het individu. Het moet rekening houden met individuele eigenschappen en voorkeuren. Dat zie je bijvoorbeeld terug in de nieuwe wet Werk en bijstand. Middels het vrij besteedbaar reïntegratiebudget kan een reïntegratietraject worden gezocht dat goed past bij elke werkzoekende. Ook de levensloopregeling past in een beweging naar meer maatwerk. Die regeling is er niet alleen om eerder te stoppen met werken – dat idee krijg ik nog wel eens als ik de krant lees – maar biedt juist maatwerk bij het opnemen van verlof. Niet iedereen heeft dezelfde voorkeuren als het

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

gaat om verlof. De een wil het gebruiken om voor zijn zieke echtgeno(o)t(e) te zorgen en de ander wil graag op zijn veertigste met een nieuwe studie beginnen. De staatssecretaris zal hierop verder ingaan.

De vierde pijler is draagvlak. Een stelsel heeft pas toekomst als er voldoende draagvlak voor is en blijft. Solidariteit is geen automatisme. Er mag een beroep worden gedaan op de eigen verantwoordelijkheid. Tegenover rechten staan daarom plichten. Draagvlak komt onder druk te staan als er misbruik wordt gemaakt van het stelsel. Misbruik moet daarom streng worden aangepakt. Draagvlak betekent ook dat jongere generaties nog de pensioenen en uitkeringen voor oudere generaties willen financieren.

Daarom is het van groot belang dat wij zorgen voor een gezond stelsel van pensioenen. Ook hierop zal staatssecretaris Rutte nog nader ingaan.

Voorzitter. De vier pijlers die ik noemde -- voorzorg, prikkels, maatwerk en draagvlak -- vormen de fundering van een stelsel dat onevenwichtigheden op de arbeidsmarkt helpt te voorkomen. Dat geldt ook voor de onevenwichtigheden die de heer Van den Berg vreest tussen hoger en lager opgeleiden. Voorzorg helpt voorkomen dat bepaalde groepen van de arbeidsmarkt in een achterstandspositie belanden. Met de juiste prikkels kunnen wij hen gemotiveerd houden om actief te blijven. Waar nodig kunnen wij maatwerk toepassen, bijvoorbeeld via bijscholing. Op deze manieren houden wij het financiële draagvlak voor de sociale zekerheid zo groot mogelijk en voorkomen wij onevenwichtigheid. Zo houden wij het stelsel met andere woorden solide en solidair. Alleen een stelsel dat aan deze voorwaarden voldoet, zal de toets der kritiek van verschillende generaties kunnen doorstaan. Voor de solidariteit tussen de generaties is dat essentieel.

Voorzitter. In het generieke inkomensbeeld wordt in 2004 aan het uitgangspunt van evenwichtigheid voldaan. Het is wel degelijk gebaseerd op eerlijk delen in tegenstelling tot hetgeen de heer Leijnse zonder onderbouwing suggereert. Zo is het beeld voor sociale minima over het algemeen ruim een half procent beter dan dat van de hoge inkomens. Hierdoor blijft het sociaal minimum op een acceptabel niveau. Gezinnen met kinderen en ouderen worden door de verhoging van de ouderen- en kinderenkorting zoveel mogelijk ontzien. Bij de invulling van de aanvullende bezuinigingen van 2,9 mld in 2004, waarnaar mevrouw De Rijk verwees, is terdege rekening gehouden met het inkomensbeeld van de laagste inkomens. Er is specifiek voor gezorgd dat het generieke koopkrachtbeeld zoals dat ten tijde van begrotingsbehandeling in december 2003 bekend was, niet is verslechterd. Dat is mogelijk omdat de inflatie iets lager uitvalt dan geraamd en de nominale ziekenfondspremie iets lager uitkomt dan verwacht. Het cumulatieve beeld over de afgelopen vier jaar laat dan ook zien dat de bescherming van lagere inkomens heeft geleid tot een nivellerend inkomensbeeld. Voor alle jaren geldt een nivellerend beeld tussen bovenmodale inkomens en inkomens op het sociaal minimum. Om maar een klein voorbeeld te geven: het beeld van 1996, waarnaar gisteren terug werd gegrepen, laat zien dat een alleenstaande

werknemer op het minimumloon op min 0,9% staat en de tweemaal modale werknemer op plus 0,4%, terwijl dat in 2004 precies andersom is, namelijk respectievelijk plus 0,3% en min 0,9%! Het is echter maar een voorbeeld.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Voorzitter. Het lijkt mij aardig als er een vergelijking wordt gemaakt met de situatie aan het begin van deze kabinetsperiode. Dan is het beeld heel anders en zien wij wel degelijk dat er sprake is van denivellering. Het lijkt mij niet terecht dat almaar verwezen wordt naar 1996!

Minister **De Geus**: Ik heb het jaar 1996 genoemd omdat de heer Leijnse dat noemde. Als u een vergelijking wil tussen de jaren 2002, 2003 en 2004, dan laat ook dat een nivellerend beeld zien. Ik heb dat voor mij en kan ik u schriftelijk aanreiken, want dan hoeft ik niet al die cijfers op te lepelen. Overigens was er in 2002 nog sprake van een gedeelde verantwoordelijkheid, omdat in de loop van dat jaar de regeringsverantwoordelijkheid wisselde. Uit de cijfers voor mij blijkt dat de koopkracht van een alleenstaande op het wettelijk minimumloon in 2002 tot en met 2004 1% is gestegen, terwijl de alleenstaande met tweemaal modaal 2% heeft ingeleverd. Dat is toch nivellering, mevrouw De Rijk!

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Het is maar welk jaar je neemt en het is toch wel gebleken dat met name die generieke koopkrachtcijfers zo weinig zeggen. Hoe verklaart u dan dat de armoede het afgelopen jaar wel degelijk met maar liefst 1% is toegenomen, namelijk van 10 naar 11%?

Minister **De Geus**: Ik spreek nu over het generieke en het algemene inkomensbeleid en ik ben blij dat u mijn antwoord serieus neemt en daarmee erkent dat dit een nivellerend beeld te zien geeft. Een andere vraag is natuurlijk welke gevolgen de specifieke maatregelen, de toenemende werkloosheid, splitsing van gezinnen, enz. hebben op de algemene inkomenssituatie van de bevolking. Staatssecretaris Rutten zal hierop verder ingaan, maar ik wijs erop dat dit het aantal mensen oplevert dat op het sociaal minimum zit.

Het kabinetsbeleid met betrekking tot het generieke inkomensbeeld is in de jaren 2002, 2003 en 2004 zodanig nivellerend geweest dat de woordvoerder van D66 in de Tweede Kamer heeft verzocht dat er geen kabinet sinds het kabinet Den Uyl zo nivellerend bezig is geweest.

De heer **Leijnse** (PvdA): Wij nemen het antwoord van de minister altijd serieus, dus daar kan het niet aan liggen. Ik wil ook niet in de discussie treden over de vraag of het 1996, 1998 of 2002 was, want bij het vergelijken van koopkrachtplaatsjes is het maar net het welk jaar je neemt en dit geldt zeker voor het generieke beeld. Het gaat om de trend. De minister zegt nu dat er in het generieke inkomensbeeld sprake is van nivellering in 2004. Ja, in het generieke beeld, maar ik heb in eerste termijn al gezegd dat het generieke beeld dit jaar nog minder zegt dan in andere jaren. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

specifieke maatregelen, bijvoorbeeld voor de AWBZ, een aanzienlijke invloed hebben op het inkomensbeeld van die groep. Immers, driekwart van de mensen die gebruik maken van de AWBZ, heeft een inkomen op minimumniveau of lager. Dit is dus een vrij omvangrijke en specifieke groep. Wat de minister nu zegt over het generieke beeld is misschien wel waar, ik kan dit niet zo snel controleren, maar de specifieke maatregelen doen er dit jaar voor grote groepen heel veel toe. Dit is nu juist het punt.

Minister De Geus: Het is goed dat de heer Leijnse wijst op dit verschil. Overigens kan hij dit generieke beeld heel precies controleren, omdat wij dit geruime tijd geleden aan de Kamer hebben toegezonden. Hij kan dan ook beamen dat het generieke inkomensbeeld van het kabinet in het jaar 2004 nivellerend is. De kern van zijn vraag is de spanning die kan ontstaan tussen het generieke beeld en het specifieke beeld die het gevolg zijn van specifieke maatregelen. Dit jaar zijn er veel maatregelen genomen met specifieke inkomenseffecten. Hoewel het generieke beeld voor de laagste inkomens relatief gunstig is, kunnen dus specifieke huishoudens door deze specifieke maatregelen negatieve inkomenseffecten ondervinden. Dit heeft geleid tot een pakket extra maatregelen om te komen tot maatwerk op individueel niveau. Daardoor hebben wij in 2004 te maken met een generiek beeld dat nivellerend is, met specifieke effecten op individueel niveau en met een pakket maatwerk dat gisteren uitgebreid is toegelicht door mevrouw Van Leeuwen. In ieder geval is er veel geld beschikbaar om maatwerk te leveren waar dit nodig is.

De heer Leijnse (PvdA): De minister spreekt over specifieke maatregelen die maatwerk leveren op individueel niveau. Om hoeveel individuele gevallen gaat het dan?

Minister De Geus: In het debat over dit onderwerp in december jongstleden is al gezegd dat het aantal individuele gevallen op voorhand niet kan worden voorspeld.

De heer Leijnse (PvdA): Misschien kan de minister gewoon zeggen dat het er dit jaar heel veel waren.

Minister De Geus: Dit zijn uw woorden, mijnheer Leijnse. Wij weten niet hoeveel individuele gevallen er zijn, maar wij weten wel hoeveel geld wij hebben uitgetrokken. Wij onderkennen ook het belang van het monitoren van de effecten. Ik kom hier straks nog op terug.

De heer Leijnse (PvdA): Als de minister heel veel geld heeft uitgetrokken, moeten er dus ook heel veel individuele gevallen zijn dit jaar. Dit is nu juist het punt. Er zijn dit jaar veel meer individuele gevallen door specifieke maatregelen getroffen dan in andere jaren het geval is geweest.

Minister De Geus: Dit heeft weer te maken met de noodzaak die het kabinet heeft ingezien om met name in de zorg een appèl te doen op de eigen verantwoordelijkheid van burgers.

U weet ook dat wij in de vormgeving van de eigen bijdrage omvangrijke inkomensafhankelijke elementen hebben verdisconteerd.

Mevrouw De Rijk vroeg of de 2,8% koopkrachtachteruitgang die het NIBUD heeft berekend, zich verhoudt tot het generieke beeld. Welnu, het NIBUD hanteerde enkele veronderstellingen over, bijvoorbeeld, zittend ziekenvervoer en de eigen bijdrage voor de AWBZ. Deze specifieke veronderstellingen gelden niet voor alle huishoudens in de betreffende groep. Als zich overigens al een effect van een dergelijke grootte zou voordoen, dan kan dit door maatwerk worden gemitigeerd, zowel via de tegemoetkoming voor de eigen bijdrage voor de AWBZ als de bijzondere bijstand. Ik kom daarop terug. Het is in dit verband van belang dat in de Wet werk en bijstand al de categoriale bijzondere bijstand voor vijftenzestigplussers was gehandhaafd. Voor de chronisch zieken en gehandicapten is op verzoek van deze Kamer de mogelijkheid van categoriale bijzondere bijstand weer ingevoerd. Een deel van de vijftenzestigplussers behoort ook tot die doelgroep. Voorts biedt de WWB de gemeenten de mogelijkheid tot maatwerk; gemeenten hebben hiertoe, naast meer beleidsvrijheid, ook miljoenen aan extra middelen tot hun beschikking gekregen. Mevrouw Van Leeuwen vroeg of de gemeenten hun verantwoordelijkheid hiervoor zullen waarmaken. Ik ga ervan uit dat de gemeenten met de regering het belang inzien van een adequate ondersteuning van chronisch zieken en gehandicapten. In de handreiking voor verlening van bijzondere bijstand voor chronisch zieken en gehandicapten, die mede is opgesteld naar aanleiding van de toezegging van staatssecretaris Rutte aan mevrouw Van Leeuwen, zijn alle gemeenten gewezen op het belang van de mogelijkheden van de bijzondere bijstand voor deze doelgroepen. Deze handreiking is ook aan deze Kamer toegezonden. In de regiobijeenkomsten met gemeenten wordt de ondersteuning van chronisch zieken en gehandicapten besproken. De regering verwacht dat de gemeenten op deze manier worden aangespoord tot adequate ondersteuning van chronisch zieken, gehandicapten en ouderen.

Naast de maatregelen in de bijzondere bijstand zijn in de fiscale sfeer maatregelen getroffen via de aanpassing van fiscale behandeling van de buitengewone uitgaven, die meer is toegespitst op de hoogte van de specifieke uitgaven van chronisch zieken en gehandicapten. Het tijdelijk besluit Tegemoetkoming buitengewone uitgaven regelt vervolgens dat de aftrekpost ook kan worden verzilverd. Van deze maatregel zullen vooral ouderen en chronisch zieken met een laag inkomen profiteren. Voor echtparen ouder dan 65 jaar zonder aanvullend pensioen zal de teruggavenregeling in 2004 een voordeel opleveren van minimaal 330 euro. Dit bedrag loopt op naarmate het huishouden meer ziektekosten heeft, of nieuwe zorguitgaven moet maken.

De drie departementen VWS, SZW en Financiën zijn begin dit jaar met een uitgebreide informatiecampagne gestart om mensen te informeren over de verschillende maatregelen en compensatiemogelijkheden. Mede naar aanleiding van de motie-Van der Vlies uit de Tweede Kamer volg ik met mijn collega's van Financiën en VWS de inkomenssituatie van chronisch zieken en

gehandicapten. Hierbij zijn van belang zowel de uitwerking van de maatregelen in de zorg als de tegemoetkoming van het aanvullende pakket van 8 december. Indien blijkt dat bepaalde zwakke groepen onvoldoende kunnen worden gecompenseerd, zal het kabinet zich nader beraden.

Mevrouw Van Leeuwen vroeg expliciet om daar bij de voorjaarsnota over te worden geïnformeerd. Zodra blijkt dat deze maatregelen onvoldoende of inadequaat zijn, is het van belang om onverwijld stappen te ondernemen. Dat belang bindt ons. De regering volgt dit nauwgezet en actief. De eerste beelden beginnen wij deze maand binnen te krijgen. Het duurde even voordat een beeld ontstond van de sequens eigen bijdrage - reactie daarop - het aanvragen van bepaalde tegemoetkomingen - het toegankelijk zijn daarvan. De eerste informatieslag hebben wij moeten laten volgen door een volgende, maar ik zeg de Kamer graag het volgende toe: op het moment dat blijkt dat het aanvullende pakket van 8 december daarop onvoldoende toegesneden is, zullen wij zowel de Eerste als Tweede Kamer benaderen met ons beraad en onze conclusies over de noodzaak van nader beleid. Het kabinet zal zich daarop nader beraden. Wij zien dat als een sociale, morele en politieke verplichting.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): De minister spreekt van "voldoende" en "niet voldoende". Wanneer zijn maatregelen voldoende en wanneer zijn zij onvoldoende? Het valt mij op dat de minister wel heel snel zegt dat het gaat om individuele gevallen. Ook als er 130.000 gevallen mochten, zijn het volgens de minister nog steeds individuele gevallen. Stel dat er straks 50.000 mensen onder de 5% komen, is het dan voldoende of onvoldoende? En bij 100.000 of 25.000 mensen? Ik ben benieuwd naar de getallen.

Minister **De Geus**: Ik ga niet in op de verleiding om de discussie uit december opnieuw aan te gaan. In december hebben wij uitgebreid over dit onderwerp gesproken. Toen is een aanvullend pakket aan de orde geweest, dat van doelstellingen is voorzien. Het halen van die doelstellingen is de meetlat waaraan de effectiviteit zal worden gemeten. Daarop zullen wij dus ook monitoren.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Ik weet niets van een maatstaf van concrete getallen, dus ik ben toch benieuwd naar het antwoord. De minister gaat er iets te snel overheen.

Minister **De Geus**: Mijn excuses daarvoor. Ik zal in tweede termijn nog een keer citeren uit het stuk. Dat lijkt mij wel nodig. Ik zal nu niet aan de verleiding toegeven om de discussie van december over te doen. Wat toen niet in getallen is geconcretiseerd, zal vandaag ook niet in getallen worden geconcretiseerd. In de stukken van december wordt glashelder aangegeven welke doelstelling het kabinet heeft met het pakket aanvullende maatregelen. Die doelstellingen zullen worden gemonitord. Hierover bestaat overeenstemming met zowel de Tweede Kamer als met de Eerste Kamer.

In 2006 zal een stelselherziening in de zorg plaatsvinden. Mevrouw De Rijk heeft gevraagd om,

voortuitlopend op de uitwerking van het stelsel, uitspraken te doen over de inkomenscompensatie. Het lijkt mij echter verstandig om die discussie te voeren bij de behandeling van de wetsvoorstellen inzake de zorgverzekering en de zorgtoeslag.

Mevrouw Swenker heeft aandacht gevraagd voor het hogere risico op arbeidsongeschiktheid van lager opgeleiden en van vrouwen. Mevrouw Meulenbelt heeft gewezen op mensen met zware beroepen. Ik ben het geheel met haar eens dat voor verschillende risicogroepen verschillende toegespitste maatregelen nodig zijn. Voor lageropgeleiden die zwaar werk doen, zijn preventieve maatregelen van belang die zijn gericht op een lagere fysieke belasting. Daarnaast is een motiverend personeelsbeleid nodig om deze werknemers meer bij hun werk te betrekken.

Voor vrouwen geldt dat er niet één oorzaak is voor hun hogere risico en dus ook niet één oplossing. Alle betrokken partijen, de werkgevers, de bedrijfsartsen, de sectoren, de uitvoeringsinstanties en natuurlijk de vrouwen zelf, moeten hun verantwoordelijkheid nemen en specifieke maatregelen treffen op hun eigen terrein. Ik noem het actief inspelen op wensen van vrouwen om minder uren of op andere uren te gaan werken, het meer tijd besteden aan de keuring door de uitvoeringsorganisatie en het afsluiten van arbo-convenanten door sectorale partijen. Waar dat gebeurt, zien wij gelukkig resultaten zoals een daling van de WAO-instroom van deze moeilijke groep vrouwen. Het moeilijke is vooral dat de oorzaken van de hoge instroom soms zo moeilijk zijn te diagnosticeren.

Ook voor mensen met zware beroepen geldt, indien het beroep een verhoogd risico op arbeidsongeschiktheid met zich meebrengt, dat zowel de werkgever als de werknemer tijdig preventieve maatregelen dienen te treffen om deelname aan de arbeidsmarkt blijvend mogelijk te maken. Ik zeg in dat verband wel eens dat de banen moeten worden gekeurd in plaats van de mensen. Met banen waarin een werknemer met een gemiddelde fysieke gesteldheid voortijdig moet afhaken, is iets mis. Ik vind dat de banen in Nederland "pension proof" moeten zijn. Mensen moeten op een gezonde manier in hun baan hun pensioen kunnen bereiken. Dat betekent ook dat je op je 40e moet stilstaan bij de vraag of je in je huidige beroep tot je pensioen gelukkig kunt zijn. Die vraag mag ook de werkgever zich jegens de werknemer stellen.

De heer Van den Berg vroeg of het billijk is om de lasten ten aanzien van zieke en arbeidsongeschikte werknemers steeds meer op de schouders van de werkgever te leggen. Werkgever en werknemer zijn beiden verantwoordelijk voor de preventie van het ziekteverzuim en de reïntegratie van zieke werknemers. Daarbij is sprake van een bepaalde rolverdeling. De werkgever is primair verantwoordelijk voor gezonde en veilige arbeidsomstandigheden en voor het zodanig aanpassen van zijn arbeidsorganisatie dat de zieke werknemer passende arbeid kan verrichten. De werknemer op zijn beurt is verplicht om er alles aan te doen om te herstellen en aangeboden passende arbeid te aanvaarden. De verantwoordelijkheid voor beide partijen wordt

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

geactiveerd door hun financiële prikkels te geven. De bestaande en de voorgestelde financiële prikkels voor werkgevers zullen hen stimuleren om de preventie en de reïntegratie te bevorderen. Daarbij mag niet het misverstand ontstaan dat in de visie van de wetgever de werkgever een risicoverantwoordelijkheid heeft voor de oorzaak van de ziekte. Wij maken geen onderscheid naar oorzaak van de ziekte. Er zullen dus ook ziekten zijn waarbij de oorzaak ligt buiten de risicosfeer van de werkgever, maar waarbij de werkgever toch een financiële verantwoordelijkheid draagt naar de ratio dat ook de werkgever daarmee financieel geprikkeld wordt om ondanks de niet-volledige arbeidsongeschiktheid toch een maximale tewerkstelling te bewerkstelligen. Veel werkgevers kunnen dat soms moeilijk vatten. Daarom leg ik dat hier desgevraagd even uit.

Ik kom dan op de overige punten: de mantelzorg, de emancipatie, de kinderopvang, arbeid en zorg en werktijdverkorting.

Verschillende sprekers hebben opmerkingen gemaakt over het belang van mantelzorg. Laat ik vooropstellen dat mensen die mantelzorg verlenen, echt een belangrijke en gewaardeerde bijdrage leveren aan onze samenleving. Zij geven uitdrukking aan hun betrokkenheid bij diegenen die hulp nodig hebben. Die vorm van solidariteit juich ik toe en steun ik. Mevrouw Swenker noemde het een spagaat als werknemers van boven de 50 jaar meer moeten blijven werken, terwijl in deze groep ook veel mantelzorgers zitten. Ook mevrouw Meulenbelt wees in die richting. Veel mantelzorgers hebben echter reeds betaald werk. Het een sluit het ander niet uit. Ik denk dus dat het probleem in de praktijk zal meevallen, omdat het bij mantelzorg vooral gaat om de persoonlijke instelling van betrokkenen en veelal niet om de vraag of iemand naast de mantelzorg ook nog betaald werk verricht. Het gaat bij mantelzorg lang niet altijd om 24-uurszorg gedurende zeven dagen per week. In de praktijk zal het vaak gaan om zorg die aanvullend is op zelfzorg of zorg die bijvoorbeeld verleend wordt door de thuiszorg.

Mevrouw Vedder-Wubben vroeg of het emancipatiebeleid af is. Nee, de emancipatiedoelen zijn nog niet bereikt. De doorstroming van vrouwen naar de top van het bedrijfsleven en ook de rijksdienst gaat bijvoorbeeld nog steeds te traag. Er is ook nog steeds een sterke ondervertegenwoordiging van vrouwen in besluitvorming en bestuur, ook op lokaal niveau. Er is veel geweld tegen vrouwen. Ruim 800.000 vrouwen hebben jaarlijks te maken met ervaringen van huiselijk geweld. Eerwraak, genitale verminking en internationale vrouwenhandel nemen toe. Slechts een kleine minderheid van de vrouwen is economisch zelfstandig en verdient meer dan 70% van het minimumloon. Van de laagopgeleide Turkse en Marokkaanse vrouwen werkt minder dan 40%. Niet alle verschillen in beloning zijn weggewerkt en nog niet alle problemen in de kinderopvang zijn opgelost. De doelen van het emancipatiebeleid zijn dus nog verre van bereikt.

Wel is er een gestaag proces van verbetering zichtbaar. Op veel terreinen is het emancipatieproces onomkeerbaar en zal het op eigen kracht verdergaan. Extra aandacht is de komende jaren vooral nodig voor de emancipatie van mannen als het gaat om zorgtaken en van

vrouwen uit etnische minderheden. De verbeterde scholingsprestaties van jonge vrouwen uit etnische minderheden biedt daarbij een gunstig en wenkend perspectief.

Voor het realiseren van de emancipatiedoelen kan niet alleen de minister van emancipatie verantwoordelijk zijn. Emancipatie moet een regulier onderdeel worden van alle beleidsterreinen. Mijn ambitie is dat aan het eind van deze kabinetsperiode iedere bewindspersoon zelf emancipatiedoelen stelt en verantwoording aflegt over emancipatie-effecten van het eigen beleid.

Mevrouw Vedder heeft ook gevraagd of het niet zo is dat veel mensen op de arbeidsmarkt afhaken door de kosten van kinderopvang. Zij koppelde daaraan de vraag of de WBK zal zorgen voor een positieve ontwikkeling.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Ik begrijp dat de minister hiermee het hoofdstuk emancipatie heeft afgesloten. Ik heb echter nog een specifieke vraag gesteld over het feit dat slechts 38% van de Nederlandse vrouwen economisch zelfstandig is. Ik heb gevraagd of daar niet meer op te verzinnen valt dan alleen de convenanten plus die 50.000 herintreedsters. Bovendien heb ik gevraagd hoe het met die convenanten staat.

Minister **De Geus**: Op de laatste vraag moet ik het antwoord even schuldig blijven. Ik kom in tweede termijn graag terug op deze vraag van wat meer feitelijke aard. De eerste vraag kan ik wel beantwoorden, want die heeft een algemeen beschouwend karakter. Ik heb niet gesteld dat minder dan 40% van de Turkse en Marokkaanse vrouwen economisch zelfstandig is. Ik heb gezegd: slechts een kleine minderheid van de vrouwen is economisch zelfstandig en verdient meer dan 70% van het minimumloon. Het laatste is een criterium voor economische zelfstandigheid op het niveau van een alleenstaande. Daarnaast heb ik gesteld dat van de laag opgeleide Turkse en Marokkaanse vrouwen minder dan 40% werkt. Van degenen die werken, is natuurlijk ook maar weer een deel economisch zelfstandig. Wat dat betreft, moet er dus wel degelijk nog gewerkt worden aan de situatie van met name deze groepen.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): U houdt er nogal van om een onderscheid te maken tussen witte en zwarte vrouwen, maar dat wil ik even niet doen. Slechts 38% van de vrouwen in Nederland is economisch zelfstandig. Mijn vraag is wat u los van die twee convenanten op dat terrein doet.

Minister **De Geus**: In het algemene deel van mijn betoeg over de begroting heb ik uitvoerig uiteengezet hoe ik ertoe gekomen ben om bij het bestrijden van de achterstandssituatie van vrouwen in het emancipatiebeleid prioriteit te geven aan vrouwen uit etnische minderheden. Dat wil niet zeggen dat wij voor andere vrouwen geen beleid hebben. Ik heb net al aangegeven dat de doorstroming naar de top en de verdere bevordering van economische zelfstandigheid, bijvoorbeeld langs de lijnen van kinderopvang en levensloop, ook van belang zijn. Op de specifieke vraag naar de stand van zaken met de

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

convenanten ga ik graag in tweede termijn in. Het lijkt mij niet zinvol om voor het overige te herhalen wat hierover al in de stukken staat.

De ontwikkeling van de kinderopvang is ondanks de economische teruggang nog steeds positief. In 2003 zijn er namelijk weer ruim 10.000 opvangplaatsen bij gekomen. Ook werkgevers hebben hun bijdrage aan de kinderopvang van hun werknemers in 2003 weer fors verhoogd. Wachtlijsten zijn in het algemeen aan het afnemen. Dat is een goede zaak, want daaruit blijkt dat vraag en aanbod meer in evenwicht komen. Ik verwacht dat de WBK een positieve bijdrage zal leveren aan de verdere ontwikkeling op dit punt, enerzijds door ervoor te zorgen dat er een degelijke financiële basis is voor kinderopvang en anderzijds door sociale partners tegelijkertijd nog scherper aan te spreken op hun verantwoordelijkheid voor medefinanciering van de kinderopvang. Verder moet er zo vormgegeven worden aan de regelgeving dat ook ondernemers die een bedrijf zien in de kinderopvang, niet onnodig gehinderd worden door regels van de kant van de overheid, of het nou om kwaliteit of arbeidsomstandigheden gaat. Er moeten natuurlijk wel basisregels zijn, maar het moet ook zo zijn dat het plezierig is om in die sector te ondernemen.

Er is ook gevraagd hoe ervoor gezorgd wordt dat zowel mannen als vrouwen hun verantwoordelijkheid voor arbeid en zorg nemen. Het antwoord op die vraag is natuurlijk primair een individuele keuze dan wel een keuze van man en vrouw samen binnen een huishouden. Het kabinetsbeleid op het terrein van arbeid en zorg is erop gericht dat mannen en vrouwen die beiden verantwoordelijkheid willen dragen voor arbeid en zorg, daarin ondersteund worden.

Dat gebeurt bijvoorbeeld door het stelsel van verlofregelingen met individuele rechten, door het wettelijk recht op deeltijdarbeid, door het kinderopvangbeleid en door het instellen van een nieuwe levensloopverzekeringsregeling. Ook stimuleert het kabinet mannen tot het nemen van verantwoordelijkheid. Daarbij speelt de culturele factor een rol. Dat is niet alleen met financiële prikkels, andere prikkels of met wetgeving voor te schrijven. In dat verband moet je ook wel eens iets doen met publiciteitscampagnes, zoals de campagne Mannen in de hoofdrol en de campagne Wie doet wat. Wij hebben gemeten of die campagnes ook enige impact hebben. Indien gewenst kan ik daar de cijfers van geven. Gebleken is dat dit in veel huishoudens tot bespreking heeft geleid en vaak ook tot een andere verdeling van de taken.

De heer Van den Berg vraagt om een ruimhartig gebruik van de werktijdverkortings, vergelijkbaar met landen als Japan, Italië, Duitsland en België. Hij vroeg ook waarom het project Drieslag Behoud Vakmanschap Zuidoost-Brabant is geweigerd. Werktijdverkortings is een instrument dat de werkgever de mogelijkheid geeft om de werktijd te verkorten, waarna de werknemer over de niet gewerkte uren aanspraak kan maken op een WW-uitkering, mits hij aan de vereisten hiervoor voldoet. Het bijzondere is dat de werknemer zich in beginsel niet voor de arbeidsmarkt beschikbaar hoeft te stellen en weer voor het bedrijf beschikbaar is, zodra het bedrijf de dip te boven is. Het betreffende bedrijf wordt met steun uit de

collectieve middelen in de lucht gehouden, staatssteun dus. Dat hier heel selectief mee moet worden omgesprongen, heeft het verleden ons wel geleerd. In het verleden zijn er verschillende situaties te duiden, waarbij achteraf de vraag gerechtvaardigd is of het instrument wel voldoende selectief is toegepast. De twee belangrijkste eisen die aan het instrument zijn verbonden, zijn de tijdelijkheid van de dip en het feit dat de verminderde bedrijvigheid niet tot de normale risicosfeer van de werkgever mag behoren. Om deze redenen komt een vermindering van bedrijvigheid als gevolg van een neergaande conjunctuur dan ook niet in aanmerking voor toepassing van het instrument. Dit was de belangrijkste reden om bij het project Drieslag Behoud Vakmanschap Zuidoost-Brabant geen werktijdverkortingsvergunning toe te kennen.

Ik acht een ruimere inzet van het instrument en een daarmee gepaard gaande vermenging van publieke en private verantwoordelijkheden niet gewenst. Beter is het als partijen of sectoren in goede tijden zelf middelen reserveren, waar in tijden van economische neergang een beroep op kan worden gedaan volgens door henzelf te bepalen criteria. Zij zijn ook als beste in staat om te beoordelen welke criteria daarvoor dienen te gelden, veel beter dan de centrale overheid, die op afstand staat en die door haar ingrijpen markt- en concurrentieverstorend kan werken. Dat geldt ook voor het hiervoor genoemde project. Verschillende bedrijven die direct of indirect met de IT te maken hebben, hebben tijdens een bijeenkomst in Den Haag en een ontmoeting in Eindhoven geschetst dat de IT-bedrijfstak te maken heeft met hoge pieken en diepe dalen. De vraag was of de regering iets kon doen in de situatie van de diepe dalen. Ik heb toen uiteraard de wedervraag gesteld of deze bedrijven ook bereid waren extra WW-premie te betalen in tijden van hoge pieken. Op die vraag heb ik geen antwoord gekregen. Ik heb die vraag vervolgens herleid tot de vraag of een sector die te maken heeft met hoge pieken en diepe dalen niet zelf in staat is aan fondsvorming te doen om de risico's in de eigen sector te poolen en daarmee toekomstbestendig te werken. Dat hebben de initiatiefnemers als een interessante gedachte meegenomen. Ik heb ook het volgende gezegd. Als de initiatiefnemers zelf tot een dergelijke regeling komen en in onderlinge solidariteit wat verevenen, dan is de regering serieus bereid een start van een dergelijk mechanisme te overwegen door organisatieondersteuning. Uiteindelijk is het project echter gestrand op het onvermogen van partijen om hun onderlinge solidariteit vorm te geven. Dat is jammer. Ik heb gezegd dat het moeilijk is uit te leggen dat de detailhandel, die het ook niet makkelijk heeft, in een bepaalde tijd een extra hoge WW-premie moet betalen voor bedrijven in andere sectoren. Toen zei men ook dat het echt om de sector zelf ging.

Dat heeft het debat herleid tot de solidariteit binnen de eigen sector. Overigens staat dat bod nog steeds uit, dus het kan best zijn dat het als de tijden voor die groep nog slechter worden alsnog in dialoog terugkomt.

Dat in 2002 nog bereidheid was uitgesproken voor instrumenttoepassing door middel van de WTV kwam door het feit dat er een relatie lag met onder andere de 11 septemberaanlagen die op zich een reden vormden voor de werktijdvergunningsverlening. In 2003 was het echter duidelijk dat een dergelijke oorzaak buiten het

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

normale risico van de werkgeverssfeer niet aanwezig was. Overigens heb ik zelf inmiddels een evaluatie opgestart naar de effectiviteit van het WTV-instrument als zodanig. Ik hoop het parlement nog voor het zomerreces over de resultaten van deze evaluatie te kunnen informeren.

Voorzitter. Hiermee sluit ik mijn eerste termijn af.

*N

Staatssecretaris **Rutte**: Voorzitter. Met uw welnemen wil ik nog een paar zaken behandelen. Allereerst de pensioenproblematiek. Daarna wil ik verder ingaan op een aantal aspecten van VUT, prepensioen en levensloop, de taskforce Ouderen en arbeid en een aantal aspecten van de Wet werk en bijstand. Ik denk dat wij dan zijn ingegaan op een heel groot deel van de opmerkingen die in eerste termijn zijn gemaakt.

In de eerste termijn van de Kamer is al opgemerkt dat de pensioenen alles te maken hebben met solidariteit, de solidariteit tussen de diverse generaties. Dat geldt uiteraard heel zichtbaar voor de omslaggefinancierde AOW, want daarbij betalen jonge mensen de uitkering van de oudere mensen. Ook bij de aanvullende pensioenen is, hoewel er veel wordt gespaard, sprake van het verdelen van de lasten en lusten tussen generaties. Naar mijn overtuiging en naar de overtuiging van het kabinet is daarmee de kern van het pensioenstelsel in zichzelf robuust. Het behoeft derhalve in zichzelf geen wijziging. Dat neemt niet weg dat op onderdelen verbetering noodzakelijk is. Daarmee zijn wij bezig, deels in de komende Pensioenwet. Begin 2005 zal ik de Tweede Kamer een wetsvoorstel doen toekomen dat uiteraard, als het allemaal goed gaat, ook hier zal landen. Wij hebben dus nog in deze kabinetsperiode uitgebreid de gelegenheid om over de pensioenen te spreken. Toch wil ik nu al een aantal dingen zeggen.

Ik begin met het intrappen van een open deur met de opmerking dat de verantwoordelijkheid voor de pensioenen allereerst bij de sociale partners ligt en dat het kabinet vooral een flankerende taak heeft als het gaat om het toezicht, de fiscaliteit en de algemene kaderstelling. De sociale partners maken uiteindelijk in de praktijk ook de keuze ter beantwoording van bijvoorbeeld de vraag of er een eindloonsysteem geldt of een middelloonsysteem en of er met beschikbare premiereregelingen wordt gewerkt. Daarbij is – en dat zeg ik in antwoord aan mevrouw Swenker – duidelijk waarneembaar dat steeds meer van deze regelingen overgaan van een eindloonstelsel naar een middelloonstelsel. Het is natuurlijk allereerst aan de sociale partners zelf om te zorgen voor een goed evenwicht bij de verdeling van de lusten en de lasten. Dat betekent ook dat allerlei groepen en generaties er belang bij hebben dat er evenredig wordt gekeken naar de bijdragen aan het stelsel en het draagvlak voor dat stelsel. Kijkend naar de beslissingen die de sociale partners op dit moment op grote schaal nemen, meen ik te kunnen zeggen dat zij die verantwoordelijkheid ook pakken. Dat blijkt bijvoorbeeld – en ook dit zeg ik aan het adres van mevrouw Swenker – uit de overstap van eindloon naar middelloon en uit het feit dat meer expliciet wordt gemaakt dat de indexatie van pensioenuitkeringen simpelweg mede afhankelijk is van de financiële situatie van de fondsen.

Macro-economische studies naar de overdracht tussen de generaties bij de aanvullende pensioenen kunnen natuurlijk welkom extra inzicht leveren in de verdeling van de lasten nu en in de toekomst. Dergelijke studies kunnen ook de sociale partners behulpzaam zijn bij het maken van hun keuzes. Dat was ook de kern van mijn brief aan de Tweede Kamer waarin ik het nieuwe financiële toetsingskader aanbood. Dat nieuwe financiële toetsingskader beschouw ik zelf als een soort motorblok van de nieuwe Pensioenwet. Het kabinet en de sociale partners hebben daarover de afgelopen tijd intensief gesproken. Eigenlijk gaat het om de vraag hoeveel geld er precies in de kas moet zitten om uiteindelijk alle pensioenuitkeringen voor de huidige, maar zeker ook voor de toekomstige generaties te garanderen.

Eigenlijk is dat de kern van de zaak. Vandaar dat ik over sprak over een motorblok. Dat betreft de spanning tussen enerzijds een betrouwbare en anderzijds een betaalbare pensioenvoorziening die in zichzelf toekomstbestendig is. In de brief van 6 februari heb ik de Tweede Kamer geïnformeerd over de hoofdlijnen van het financiële toezicht op de pensioenfondsen en van de nieuwe pensioenwet. Ik kan medelen dat die hoofdlijnen de instemming hebben van sociale partners die in pensioenland belangrijke spelers zijn. Ik ben ervan overtuigd dat wij op deze manier recht doen aan de noodzaak om ook in de toekomst pensioenen te waarborgen en het stelsel betaalbaar te houden. Essentieel daarbij is dat pensioenfondsen en werkgevers helder communiceren over de inhoud van de pensioentoezeggingen. Dat is dus inclusief de mate van (on)voorwaardelijkheid van de indexering. Ik ben erg blij dat sociale partners dat aspect van het financieel toetsingskader nadrukkelijk hebben onderschreven en dat er in de Tweede Kamer brede instemming mee was. Er is al met al een effectief samenspel geweest tussen Kamer, kabinet en de toezichthouder. De toezichthouder is inmiddels op basis van de hoofdlijnennotitie en de hoofdlijnen van het financieel toetsingskader bezig het toezicht in te richten.

Een van de doelstellingen van het kabinetsbeleid is de vergroting van het aantal werknemers dat in aanvulling op de AOW pensioen opbouwt. Een witte vlek wordt gevormd door groepen werknemers die geen aanvullend pensioen opbouwen. Ik ben het eens met mevrouw Swenker dat die groep kleiner moet worden opdat op termijn alle generaties zoveel mogelijk een volwaardig pensioen kunnen genieten. Sociale partners willen die witte vlek ook bestrijden. Naar mijn oordeel ligt de primaire verantwoordelijkheid hiervoor bij hen. Zij hebben hun achterban opgeroepen ervoor te zorgen dat elke werknemer in beginsel pensioen opbouwt. Het effect van deze oproep zal in 2006 worden geëvalueerd. Ik heb er vertrouwen in dat het goed komt, maar voor het geval dat niet gebeurt, wordt de mogelijkheid van een wettelijke plicht tot algemene werking in de Pensioenwet opgenomen. De vraag of die mogelijkheid wordt geëffectueerd, is afhankelijk van het antwoord op de vraag of in 2006 inderdaad zicht is op halvering van dat deel van de witte vlek dat het gevolg is van het expliciet uitsluiten van werknemers van deelname aan een pensioenregeling

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

door de werkgevers. Dat deel van de witte vlek was in 1996 7% van het totale aantal werknemers en moet in 2005 dus in de richting van de 3,5% gaan.

Mede om het aantal werknemers met pensioenopbouw te vergroten, zal het kabinet in de Pensioenwet bepalen dat de maximale toetredingsleeftijd 18 jaar wordt. Dat betekent dat uitsluiting op grond van leeftijd alleen niet meer mogelijk is vanaf 18 jaar. Maximering van de toetredingsleeftijd heeft echter ook in directe zin alles te maken met generatiebewust beleid. Het kabinet ziet niet in waarom jonge werknemers uitgesloten zouden mogen worden van deelname aan een pensioenregeling. Deze maatregel is in lijn met Europese richtlijn met betrekking tot leeftijdsdiscriminatie bij arbeid en neemt ook een persoonlijke frustratie weg. Bij mijn vorige werkgever kon ik pas vanaf 25 jaar pensioen opbouwen.

Een andere doelstelling van het kabinet op pensioengebied is om bij de uitvoering zo goed mogelijk te garanderen dat alle belanghebbenden – dus ook alle generaties – bij de besluitvorming zijn betrokken. Besluiten moeten op een verantwoorde manier worden genomen. In dat kader initieert het kabinet een door het pensioenveld te voeren discussie over pensioenfund governance. Nog voor de zomer zal een congres worden gehouden over deze kwestie. Het kabinet faciliteert die discussie en laat een studie uitvoeren. Er wordt op dit moment hard gewerkt door de sociale partners en de koepelorganisaties aan de voorbereiding van een en ander.

In dit kader is verder relevant het vervolgconvenant tussen de Stichting van de Arbeid en het Coördinatieorgaan Samenwerkende Ouderenorganisaties. Dat convenant gaat over de verbetering van de medezeggenschap van gepensioneerden. Overeengekomen is dat gepensioneerden vertegenwoordigd zijn in deelnemersraden of het bestuur van pensioenfondsen.

Als per 1 juli 2005 niet ten minste 65% van het aantal relevante pensioenfondsen een vertegenwoordiging van gepensioneerden in beheer en bestuur van het fonds kent, zullen convenantpartijen gezamenlijk op wetgeving aandringen. Zij werken nu aan de uitvoering van het convenant en op zich heb ik daar wel vertrouwen in. Als het gaat om medezeggenschap van gepensioneerden bij verzekerde regelingen wordt op verzoek van partijen onderzocht wat op dit punt in wetgeving kan worden vastgelegd. Het veld neemt dus zelf het initiatief en pakt de verantwoordelijkheid, maar ook hier is de stok achter de deur dat als dat niet of onvoldoende lukt het veld zelf om wetgeving zal vragen. Wij zullen dan natuurlijk niet schromen om die ter hand te nemen en aan de medewetgever voor te leggen.

Bij betrokkenheid van gepensioneerden bij indexatie draait het natuurlijk in de allereerste plaats om de mate van helderheid van de afspraken tussen werkgevers en werknemers en de wijze waarop die vervolgens worden gecommuniceerd naar alle betrokkenen, dus ook de gepensioneerden. Zijn de afspraken niet helder of niet goed gecommuniceerd, dan loopt het betrokken pensioenfonds het risico dat een rechter een beroep van gepensioneerden op een recht op indexatie toewijst, zoals recent is gebleken in de Campina-rechtszaak. Op die manier

kunnen gepensioneerden dus ook indirect hun invloed laten gelden. Ik zeg dat nog maar even in aanvulling op het algemene kader op grond waarvan op 1 juli 2005 bij ten minste 65% van het aantal relevante pensioenfondsen er sprake moet zijn van een vertegenwoordiging van gepensioneerden in beheer en bestuur. Is dat niet zo, dan komen wij met elkaar nader te spreken over wetgeving.

Mijnheer de voorzitter. Het is volstrekt duidelijk dat er rond het vervroeg uittreden een cultuuromslag nodig is waardoor doorwerken ruim na het zestigste levensjaar weer als een normale zaak wordt gezien. Het kabinet vindt het dan ook geenszins overdreven om daar extra aandacht voor te vragen. Bij het bewerkstelligen van die cultuuromslag speelt de overheid een belangrijke rol. Door aanpassing van de huidige fiscale faciliteiten voor vut- en prepensioenregelingen geeft het kabinet een duidelijk signaal af dat langer doorwerken dan wij de afgelopen decennia gewend waren weer gewoon moet worden.

Naast een gestaag vergrijzende bevolking constateren wij tegelijkertijd dat de levensloop van mensen de afgelopen decennia vaak ingrijpend is gewijzigd. Collectieve vut- en prepensioenregelingen met verplichte deelname van werknemers sluiten niet goed op deze ontwikkelingen aan. Individuele werknemers willen juist meer keuzevrijheid, flexibiliteit en eigen verantwoordelijkheid bij de spreiding van werk en vrije tijd over hun levensloop. Bij dit uitgangspunt past ook een op individuele leest geschoeide levensloopregeling zonder verplichte deelname. Er bestaat een toenemende behoefte om in alle fasen van het werkzame leven werk en andere activiteiten te combineren. Met name in de gezinsfase blijkt deze behoefte zeer sterk. Juist dan is het combineren niet eenvoudig. In dit zogenaamde spitsuur van het leven maken financiële en ook tijdsdruk het combineren van taken lastig. Het kabinet wil evenwicht tussen arbeid en andere activiteiten mogelijk maken en ervoor zorgen dat tijd en inkomen op de juiste momenten beschikbaar zijn. Daarom ook is in het hoofdlijnenakkoord afgesproken een levensloopregeling te introduceren waarbij een werknemer jaar tot een maximum van 12% van zijn brutoloon mag inleggen op een levensloopspaarrekening. Het maximale saldo hierop mag 150% van het brutoloon bedragen en kan worden opgenomen voor het financieren van periodes van onbetaald verlof en wordt bij opname belast. Op die manier wordt het mogelijk om tijd en geld meer naar eigen voorkeur over het werkzame leven te spreiden. Deelname aan de regeling -- ik herhaal het nog eens -- vindt plaats op individuele basis. De aard van het te financieren verlof maakt collectieve arrangementen minder passend. Het gaat immers in belangrijke mate om individuele voorkeuren en keuzes.

De heer **Leijnse** (PvdA): Die verhouding tussen individueel en collectief is in dit verband cruciaal. De staatssecretaris geeft een aantal voorbeelden van individuele voorkeuren die om maatwerk vragen. Die keuzes liggen allemaal in de sfeer van de toepassing van het verlof: waar neem je het voor op, op welk moment, enz.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

De heer **Leijnse** (PvdA): Is hier niet een geweldige parallel te zien met de prepensioenregelingen? De oude vut-regelingen kenden een omslagstelsel, maar waren ook in de toepassing buitengewoon rigide. Op een bepaald moment moest je met VUT met een bepaald percentage, terwijl de prepensioenregelingen nu juist een enorme flexibiliteit is de toepassing laten zien. Je kunt op 55 jaar met pensioen met een laag percentage, je kunt later met een hoog percentage, je kunt deeltijd, noem maar op. Ziet u die parallel dat er in de toepassing veel flexibiliteit kan worden gevonden in een regeling die overigens in de opbouw collectieve elementen vertoont?

Staatssecretaris **Rutte**: De minister heeft al een deel van het antwoord op deze vraag gegeven. Je ziet een aantal problemen. Een daarvan is dat de ombouw van prepensioen naar VUT weliswaar op papier op grote schaal plaatsvindt, maar veel van de prepensioenregelingen die uit de VUT zijn voortgekomen, bevatten nog een tergend groot vut-element. Het heet dan vaak wel prepensioen, maar een groot deel wordt nog steeds gefinancierd op omslagbasis. Verder zijn het regelingen die in hun karakter en algemene werking sterk afwijken van de cultuuromslag die wij willen bereiken met een levensloopregeling die een veel breder karakter heeft. Daarom werkt het te veel op een hoop gooien van regelingen als spaarloon, prepensioen en levensloop niet. Daarmee maak je in de systematiek keuzes die uiteindelijk in hun tegendeel kunnen gaan verkeren. Ik kom hier nog op terug.

De heer **Leijnse** (PvdA): Het is waar dat veel van de prepensioenregelingen op dit moment nog een aanzienlijk vut-deel bevatten en omslag gefinancierd zijn. Dit heeft te maken met de uitfasering van de VUT en de termijnen die daarvoor zijn overeengekomen. Indertijd is gekozen voor 20 jaar en er wordt nu op aangedrongen om die termijn te verkorten. Daarover bestaat geen verschil van mening. Het feit dat individuele keuzes mogelijk worden gemaakt over een vrij brede "range" in levensloopregelingen waardoor de mensen de gelegenheid krijgen om eigen keuzes te maken voor de toepassing, sluit niet uit dat er in de opbouw wel degelijke collectieve elementen aanwezig zijn. Dit laten de prepensioenregelingen ook zien. Hier gaat het om. De staatssecretaris maakt de stap van het individuele maatwerk in de toepassing naar individualiteit in de opbouw. Dit is echter niet nodig. Dit laten de pensioenregelingen ook zien.

Staatssecretaris **Rutte**: Ik denk dat wij het voor een groot deel eens zijn. Het is namelijk wel degelijk mogelijk, ook in zo'n levensloopregeling, om een aantal collectieve arrangementen op te nemen, maar het stopt voor mij bij de verplichtstelling.

De heer **Leijnse** (PvdA): Dit is maar de vraag, omdat er ook in de prepensioenregelingen wel degelijk sprake is van verplichtstelling.

Staatssecretaris **Rutte**: Dit heeft dan ook gevolgen voor de gemiddelde leeftijd waarop mensen met pensioen gaan. Dit heeft alles te maken met de cultuuromslag die wij willen bereiken. Ik verwijs naar de collectieve arrangementen die

binnen de levensloopregeling mogelijk zijn. Zo is het mogelijk om bij cao afspraken te maken over bijdragen van de werkgevers aan de levensloopregeling. Het wetsvoorstel Levensloopregeling kent ook een fiscale tegemoetkoming in de vorm van een ouderschapsverlofkorting. Er zijn nog meer mogelijkheden die wij ook in de diverse handreikingen aan sociale partners hebben verwoord, waardoor het wel degelijk mogelijk is om ook binnen de levensloop een aantal collectieve arrangementen op te nemen. Dit stopt echter als de vraag wordt gesteld of mensen hier naar eigen inzicht en behoefte aan kunnen deelnemen of dat zij er aan moeten deelnemen. Dit laatste past naar mijn overtuiging niet in een stelsel dat in toenemende mate probeert om via de levensloopregeling een aantal meer individuele elementen in de sociale zekerheid te introduceren.

De heer **Leijnse** (PvdA): Misschien kunnen wij het wel over een ding eens worden. Als je in de opbouw van de regeling en de deelname daaraan, individuele keuzes toestaat dan wel een zeker mate van verplichtstelling opneemt naar analogie van de pensioenen, is de cruciale vraag of je op individuele basis voldoende draagvlak in de regelingen kunt vinden voor het gewenste effect en de keuzemogelijkheden voor de mensen die je wilt bereiken. Of wordt dit weer een regeling zoals zo velen: je kunt een beetje spaarloon doen, maar anderen kunnen ook een beetje levensloop doen. Ach, zoveel regelingen hebben wij al.

Staatssecretaris **Rutte**: Dit is interessant, want hier tekent zich een cruciaal verschil af tussen enerzijds het 65+-pensioen en de noodzaak van collectiviteit daar en anderzijds levensloop. Voor het 65+-pensioen en het prepensioen kun je op enig moment actuariael berekenen op welke leeftijd mensen daarvan gebruik zullen maken. Dit heeft veel effect op de collectiviteit. Dit is een cruciaal verschil met de levensloop waarbij het maar de vraag is wanneer mensen daarvan gebruik zullen maken.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): U zegt dat we mensen niet kunnen verplichten. Hoe kijkt u in dat verband aan tegen afwentelingseffecten? Niemand is voorstander van collectieve eisen aan de invulling of gebruikmaking van de levensloopregeling, het gaat om de deelname aan zich. Stel nu dat iemand veel eerder ziek wordt omdat hij nooit aan tijdelijke arbeidstijdverkortening heeft gedaan via de regeling. Of stel dat iemand veel eerder werkloos wordt omdat hij zich niet heeft laten bijscholen in het kader van de levensloop; hij deed namelijk niet mee met die regeling, omdat hij het meer op prijs stelde om even snel wat meer te verdienen. Zulke zaken worden afgewenteld op de samenleving. Het draagvlak is één, mogelijke afwenteling is iets anders.

Staatssecretaris **Rutte**: Dat zou zich alleen voordoen als de levensloopregeling ter vervanging kwam van ons stelsel van sociale zekerheid. Dat is natuurlijk niet aan de orde. Wel is de levensloopregeling een belangrijk extra element in het stelsel van sociale zekerheid, dat het voor mensen mogelijk maakt om individuele keuzes te maken, in aanvulling op een aantal collectieve arrangementen. Ook

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

wordt het mogelijk gemaakt om rekening te houden met de eisen "het spitsuur van het leven": je hebt het rijk als je jong bent en ook als je ouder bent heb je wat minder zware lasten, maar daartussen heb je hoge kosten en een hoge mentale en fysieke druk. De levensloopregeling is bedoeld om ook daarin een aantal keuzen mogelijk te maken; gebruik je haar daarvoor niet, dan kan dat eventueel aan het einde van de loopbaan. Maar het is essentieel dat dit een aanvulling is op het collectieve socialezekerheidsstelsel en er niet voor in de plaats komt. Was dat wel het geval, dan had uw argument veel meer kracht.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Maar de regeling is toch ook preventief bedoeld, in de zin dat mensen minder snel ziek worden als ze het in het spitsuur van het leven af en toe wat rustiger aan kunnen doen? Het is toch ook preventief bedoeld in de zin dat er minder werkloosheid komt als mensen levenslang leren? Voor de combinatie van arbeid en zorg en de deelname van vrouwen aan het arbeidsproces kan dit toch ook een belangrijke stimulans vanuit de samenleving zijn?

Staatssecretaris **Rutte**: Hier botsen politieke visies: vind je dat dit soort arrangementen direct collectief moeten worden gemaakt, of wordt een uniek extra element in de sociale zekerheid ingebracht, dat in zichzelf uitgaat van eigen keuze en behoefte? Nogmaals, kwam het ter vervanging van het socialezekerheidsstelsel, dan hadden uw argumenten meer kracht. Maar juist vanwege het aanvullende karakter, het extra element, hechten we aan de individuele behoeften, mogelijkheden en keuzes.

Er zijn dus twee argumenten om het collectief te maken. Ten eerste het argument dat u noemde. Volgens mij doet dat zich niet voor vanwege het aanvullende karakter. Een tweede argument kan zijn dat een collectieve werking leidt tot een grotere koek. Daarop zeg ik: juist daarin zit het grote verschil met prepensioen en 65+-pensioen; in zijn actuariële karakter wordt die koek niet zoveel groter met een verplichtstelling, simpelweg omdat je toch niet kunt aangeven wanneer mensen van het geld gebruik gaan maken. Zulks weegt niet op tegen de grote nadelen van collectiviteit.

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Bij deze discussie over individualiteit en collectiviteit heb ik een aspect nog niet gehoord, namelijk de zorg die ik heb geuit dat zo'n individuele regeling voornamelijk aantrekkelijk is voor de yup, voor de inkomensgroep die genoeg verdient om zich te kunnen voorstellen dat ze voor hun toekomst spaart in plaats van voor een ijskast, omdat de oude kapot dreigt te gaan. Een van mijn argumenten voor een collectieve regeling is dat dit meer mogelijkheden biedt voor bijdragen van werkgevers of overheid, of voor risicospreiding -- ik weet niet precies hoe je dit kunt noemen. In ieder geval wil ik graag een regeling die uitstijgt boven alleen maar de individuele keuze van mensen. Je kunt namelijk voorspellen dat dit alleen maar aantrekkelijk is voor mensen die al vroeg genoeg verdienen en een vooruitziende blik hebben. Ik vrees dat met deze regeling juist de onderkant, waar de druk op het gezin later zeker niet minder groot zal zijn en waar de

vraag naar prepensioen en eerder ophouden met werken al helemaal niet minder wordt, buiten de boot valt.

Staatssecretaris **Rutte**: Juist op dit vlak heb ik vertrouwen in wat de sociale partners vermogen te doen. Het is overigens opmerkelijk dat ik als liberaal dat stelsel sta te verdedigen tegenover een afgevaardigde van de Socialistische Partij, die mij daar misschien juist van zou moeten overtuigen! Ik heb de overtuiging dat dit onderwerp in het overleg van de sociale partners aan de orde komt. Dat is ook mijn ervaring uit de tijd dat ik zelf aan de onderhandelingstafels mocht aanschuiven. De levensloopregelingen waren er toen natuurlijk nog niet, maar tijdens arbeidsvoorwaardenoverleggen wordt altijd gekeken naar wat in cao-verband kan worden gedaan om collectieve, semi-collectieve en niet collectieve regelingen aantrekkelijk te maken. Bij de levensloopregeling kan de werkgever wel degelijk een bijdrage leveren aan de inleg. Dat kan wel degelijk een onderdeel zijn van het arbeidsvoorwaardenoverleg. Dat creëert een extra "pull" voor zo'n stelsel, zonder dat dit door middel van wetgeving verplichtend wordt opgelegd. Dan wordt een extra collectief element aan de sociale zekerheid toegevoegd, die al bolstaat van de collectieve arrangementen. Op zichzelf zijn die allemaal goed verdedigbaar, maar op dit vlak zouden mensen juist individuele keuzes maken.

De heer Leijnse heeft gesuggereerd om werkgeversbijdragen mogelijk te maken. In het kabinetsvoorstel wordt die mogelijkheid inderdaad geboden. Een inleg van maximaal 12% wordt fiscaal gefaciliteerd, ongeacht of dit bedrag wordt betaald uit een werkgeversbijdrage, door de werknemer zelf of een combinatie daarvan. In een interruptiedebat hebben wij zonet gesproken over de integratie van spaarloon-, levensloop- en prepensioenregelingen. Ik deel de inschatting van de heer Leijnse dat dit het risico met zich meebrengt dat het voor mannen en vrouwen anders uitpakt. Dat is overigens een van de redenen voor het kabinet om in het voorstel aan de sociale partners uit te gaan van afzonderlijke regelingen voor prepensioen en levensloop. Het afkopen van pensioen is niet toegestaan. Ik deel dus de opvatting van mevrouw Swenker dat het tussentijds opsouperen van pensioengelden niet wenselijk is. Een levensloopregeling houdt echter per definitie in dat het geld op ieder moment kan worden opgenomen, of "afgekocht" in pensioenstermen, zij het alleen met het doel om daarmee verlot te financieren.

De heer Ten Hoeve en de dames Meulenbelt en Swenker hebben gevraagd naar de mogelijkheid voor mensen in slijtende beroepen om voor hun 65e jaar met pensioen te gaan. Dit punt is in het overleg met de sociale partners nadrukkelijk aan de orde geweest. Daarbij is de conclusie getrokken dat een afbakening van slijtende beroepen eigenlijk niet te maken is. Veelal is bij beroepen die als slijtend worden ervaren, sprake van laaggeschoolde arbeid en van het feit dat mensen deze banen al vroeg accepteren. Dat is een manier om het af te bakenen. Daarom heeft het kabinet voorgesteld, het ambitieniveau voor het ouderdomspensioen te stellen op 100% in plaats van op het in het Belastingplan 2004 voorgestelde kader van 70%. Mensen die jong beginnen met werken, bouwen

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

daardoor een ouderdomspensioen op dat bij 40 jaar werken 80% kan bedragen. Door dit pensioen, dus het stuk dat extra is opgebouwd boven de 70%, al voor het 65e jaar te laten ingaan, kan iemand met de actuariële verrekening eerder met pensioen.

Mevrouw Vedder heeft gevraagd of jongeren naast het sparen voor een levensloopregeling ook moeten meebetalen aan de "affinanciering" van VUT-verplichtingen.

Mevrouw **Vedder-Wubben** (CDA): De staatssecretaris heeft eerder in zijn betoog gezegd dat hij de leeftijd voor pensioenregelingen wil stellen op achttien jaar. Als de pensioenleeftijd 65 blijft, gaat het volgens mij om een periode van 47 jaar maal 2%. Dan kom je boven de 80% uit. Wil de staatssecretaris nu maximeren op 80% of op 2% voor eindloonregelingen en 2,25% voor middelloonregelingen voor een periode van 47 jaar?

Staatssecretaris **Rutte**: Het komt erop neer dat wij de maximale opbouw op 100% stellen. Iemand die op zijn achttiende begint en werkt tot zijn 65e, komt uit op 94%, omdat voor hem geldt 47 jaar maal 2%. Als hij eerder wil stoppen met werken, komt hij natuurlijk niet uit op 94%. Hij kan namelijk besluiten om een stukje naar voren te halen. Hij kan dan een actuariële verrekening toepassen. Dan kan hij een actuariële herrekening toepassen. Dan zou hij er op grond daarvan bijvoorbeeld al op 63-jarige of 63,5-jarige leeftijd uit kunnen, ervan uitgaande dat dan nog een redelijk bedrag overblijft.

Mevrouw **Vedder-Wubben** (CDA): Bij een middelloonregeling is het percentage niet 2, maar 2,25. Betekent dit dan dat iemand 47 maal 2,25% opbouwt?

Staatssecretaris **Rutte**: Ik dacht het wel, maar ik moet dat nog even checken. Het percentage bij het middelloon ligt inderdaad iets hoger, namelijk op 2,25 versus 2 bij normale eindloonsystemen. Ik moet even kijken of dat betekent of dan ook de grens van maximaal 100% opschuift. Daar kom ik in tweede termijn op terug. Het zal zich overigens niet zo gauw voordoen. Als iemand vaststelt dat hij zo ver boven de 70% uitkomt en behoefte heeft eerder met werken te stoppen, dan zal hij waarschijnlijk toch wel eerder nagaan of het opgebouwde bedrag via een actuariële herrekening kan leiden tot dat eerder stoppen met werken. In combinatie met de levensloopregeling kan dat nog naar voren worden gehaald. Dan krijg je een stapeling van een actuariële herrekening 65+-pensioen met een eventuele levensloopregeling. Dat kan betekenen dat je in zo'n geval met zo'n combinatie al op 61- of 62-jarige leeftijd kunt stoppen.

Mevrouw Vedder vroeg ook of jongeren na het sparen voor de levensloop ook gaan meebetalen aan de financiering van VUT-verplichtingen. De voorstellen van het kabinet in het Belastingplan 2004 gingen uit van het ietwat ruige tijdschema van invoering per 1 januari 2005. Dat zou betekenen dat voor die tijd toegekende uitkeringen zouden worden geëerbiedigd. Het voor twee regelingen tegelijkertijd betalen zou dan ook in de tijd en omvang beperkt zijn. Het is echter evident dat naarmate wij met

parlement en sociale partners afspraken maken over een overgangsregeling, die omvangrijke solidariteit tussen jong en oud langer zal duren. Nu zijn die onderhandelingen nog niet afgerond, maar het zal altijd wel een lens zijn waardoor je moet kijken naar omzettingen van het ene naar het andere stelsel. De vraag is dan welk beroep dat op jonge mensen doet om nog lang mee te betalen aan een regeling waar zijzelf geen gebruik meer van maken.

Dan kom ik op het ouderenbeleid.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Ik constateer dat u twee van mijn vragen niet heeft beantwoord. Ik krijg graag een korte reactie op het voorstel van vier oppositiepartijen en de FNV voor een heel ander soort levensloopregeling.

Staatssecretaris **Rutte**: Ik had de indruk dat ik die bij interruptie al had behandeld, maar dat was niet waar. Mijn excuses daarvoor. Met mevrouw Meulenbelt vroeg u om mijn reactie op het plan van de FNV en een aantal politieke partijen.

Allereerst is het natuurlijk verheugend om vast te stellen dat de levensloopgedachte nu op brede bijval kan rekenen. Dat is het goede nieuws. Ik moet wel vaststellen dat dit plan geen of nauwelijks een bijdrage levert aan het langer doorwerken. Het collectieve karakter van dit voorstel is fundamenteel in strijd met de door het kabinet voorgestane keuzevrijheid naar eigen inzicht en behoefte. Het is ook lastig dat een degelijke budgettaire onderbouwing van het plan ontbreekt. Ik stel ook vast dat het bij sociale partners niet op een al te breed draagvlak kan rekenen.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Mijn tweede vraag was of naast die levensloop nog iets specifiek kan worden geregeld voor zorgverlof voor het verzorgen van hulpbehoevende naasten. Dat is een ongekozen risico. Anders belast je degenen met pech wel heel erg extra. Zij maken hun levensloopregeling bijvoorbeeld op voor het verzorgen van een stervende moeder of vader of van een ernstig ziek kind, terwijl een ander ervan op wereldreis gaat. Hierbij moeten wij ook rekening houden met het emancipatie-effect.

Staatssecretaris **Rutte**: Ik mag, geloof ik, geen wedervraag stellen, maar hoe ziet u het voor zich? Wij zeggen dat de levensloopregeling een individuele regeling is naar eigen inzicht en behoefte. Daarmee brengen wij een individualiserend element in de sociale zekerheid. Het zou dan toch gek zijn om op voorhand daarin de bepaling op te nemen dat je de regeling voor zus of voor zo moet gebruiken?

Ik heb er overigens alle begrip voor dat zich daar een probleem kan voordoen waar je in de bredere context van de sociale zekerheid goed naar moet kijken. Ik vraag mij echter af of dit het juiste instrument is.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Dan hebt u mij niet goed begrepen. Ik wil juist een regeling naast de levensloopregeling. Je hebt namelijk gekozen risico's en niet gekozen risico's. Voor het niet gekozen risico, het moeten zorgen voor een ernstig zieke naaste, waarvan men over het algemeen toch al veel ellende heeft, zou nog een

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

aparte zorgregeling gemaakt moeten worden waardoor mensen bijvoorbeeld een half jaar lang 70% van het minimumloon krijgen.

Staatssecretaris **Rutte**: Daarmee kom je op het heel lastige vraagstuk van de mantelzorg en het zorgen voor iemand die ernstig ziek is. In bestaande arrangementen wordt trouwens vaak al dekking gegeven voor gevallen waarin mensen met dit soort keuzes geconfronteerd worden. Vaak zijn er in cao's al dingen geregeld en zijn er ook in de context van voorzieningen in de volksgezondheid al zaken geregeld. Ik noem het persoonsgebonden budget. Daarin zitten elementen op grond waarvan mensen specifieke zorg kunnen inhuren. Er is ook een duidelijke link tussen mantelzorg en PGB. Wij hebben ook bekeken of hier naast de levensloopregeling nog weer een apart kader voor gecreëerd zou moeten worden. Wij hebben besloten om dat niet te doen, omdat hier al zo veel andere zaken in voorzien. Ik ben het wel met mevrouw De Rijk eens dat er op grond van de levensloopregeling individueel een aantal toevoegingen mogelijk zou moeten zijn, voor het geval de bestaande arrangementen niet voldoende zijn. In zichzelf zijn zij echter onvoldoende onvoldoende om een apart fiscaal kader te creëren.

De Taskforce Ouderen en Arbeid is in juli 2001 voor een periode van twee jaar ingesteld om voorstellen te doen om oudere werknemers langer aan het werk te houden. De heer Nijpels heeft als voorzitter van de taskforce op 10 december de eindaanbevelingen aangeboden. Nadat ik die in ontvangst had genomen, heb ik aangegeven dat het kabinet met een reactie zou komen. Deze reactie zal volgende week in het kabinet besproken worden en zal vervolgens begin mei aan de Tweede Kamer worden aangeboden.

Ik maak hier nog een paar opmerkingen over. Ik heb al gememoreerd dat de gesprekken met de sociale partners over vut, prepensioen en levensloop nog gaande zijn. Ik weet dan ook niet zeker of de uitkomsten daarvan kunnen worden meegenomen in de reactie op de aanbevelingen van de taskforce. Ik hoop natuurlijk niet dat die gesprekken nog lang zullen doorlopen, maar het zou kunnen. In de kabinetsreactie is overigens een veel bredere invalshoek gekozen dan alleen de onderwerpen van het voorjaarsoverleg. Dat is ook logisch, want anders zou er geen recht gedaan worden aan de aanbevelingen van de taskforce, die veel breder zijn dan alleen vut, prepensioen en levensloop. De taskforce heeft onder meer een reeks concrete aanbevelingen gedaan voor bewustwording, leeftijdsbewust beleid, inzetbaarheid, financiële prikkels en implementatie van opgedane kennis. In de kabinetsreactie wordt ingegaan op de aanbevelingen en worden ook aanvullende beleidsmaatregelen aangegeven om het langer doorwerken van oudere werknemers te stimuleren.

Mevrouw Vedder heeft in dit verband gevraagd hoe de noodzakelijke cultuuromslag kan worden bereikt en hoe de arbeidsparticipatie verder kan worden vergroot. Verder heeft zij gevraagd of ik al kan ingaan op de zestien beleidsaanbevelingen. Het laatste kan ik wel doen, maar ik vraag mevrouw Vedder om toch nog even te wachten tot begin mei. Ik weet dan namelijk dat datgene wat ik zeg, de steun van het kabinet heeft. Dat is politiek altijd wel zo

prettig. Ik kan mevrouw Vedder al wel verzekeren dat er op dit moment een zeer overtuigend stuk in het kabinet voorligt. Ik kan mij overigens wel enigszins vinden in haar opmerking dat vier maanden wat aan de lange kant is. Ter vergoelijking kan ik zeggen dat het kabinet voornemens is om met een echt integrale visie te komen op het verhogen van de arbeidsparticipatie van ouderen. Het zal daarin niet alleen gaan om vut, prepensioen en levensloop en het zal ook meer zijn dan een reactie op de aanbevelingen van de Taskforce ouderen en arbeid. Ik zeg dit niet als excuus, maar wel als het begin van een verklaring voor het feit dat het wat lang heeft geduurd.

In de kabinetsreactie zijn de waargenomen belemmeringen als vertrekpunt genomen. Die belemmeringen zijn onder te brengen onder thema's als financiële prikkels, de verhouding tussen loonkosten en productiviteit, aanpassingsmogelijkheden en beeldvorming. De heer Van den Berg heeft gesteld dat de beroepsbevolking niet meer stijgt, terwijl de groep 50- tot 64-jarigen daarentegen zeer sterk stijgt. Meer ouderen aan het werk leidt dus ook, zo stelde hij vast, tot hogere loonkosten per product. Hieraan verbond hij nog de vraag welk beleid het kabinet op dit punt gaat voeren. In reactie hierop kan ik stellen dat de Wet premievrijstelling bij het in dienst nemen en in dienst houden van oudere werknemers per 1 januari is ingegaan. Deze wet verleent werkgevers een vrijstelling voor de WAO-basispremie voor werknemers van 55 jaar of ouder, alsmede voor werknemers van 50 jaar of ouder die zij in dienst nemen. Daarmee wordt dus al een concrete bijdrage geleverd aan het verlagen van de loonkosten. Er is natuurlijk ook een rol weggelegd voor het bestrijden van de primaire of secundaire kosten. Dan praat je over de primaire of secundaire arbeidsvoorwaarden. Dat vraagt ook om een rol voor sociale partners. Andere opties zijn natuurlijk het terugdringen van de risico's instroom ziektewet, de WAO en de WW. Ook op dat punt zijn maatregelen aangekondigd of al genomen. De spanning tussen loonkosten en productiviteit kan verder worden verminderd met behulp van beleid gericht op het inzetbaar houden van oudere werknemers, bijvoorbeeld scholingsbeleid en Arbobeleid. In het kabinetsstandpunt over de adviezen van de taskforce dat nu wordt voorbereid, wordt uitgebreid ingegaan op de kabinetsplannen in dezen.

De uitgangspunten van het kabinet bij de bevordering van de arbeidsparticipatie van ouderen zijn de volgende. Centraal staat natuurlijk het element van de financiële prikkels voor werknemers en werkgevers. Financiële prikkels zijn noodzakelijk, maar ze zijn zeker geen voldoende voorwaarde voor het langer doorwerken. Daar heeft de taskforce ook al aandacht voor gevraagd. Er moet dus gelijktijdig geïnvesteerd worden om oudere werknemers in staat te stellen actief te blijven op de arbeidsmarkt. Daarnaast is er een cultuuromslag nodig bij werkgevers, werknemers en burgers om te bereiken dat anders wordt gekeken naar ouderen en arbeid. Feitelijk zie je dat zich in de jaren '80 een verandering heeft voorgedaan. Toen hebben wij met de beste bedoelingen gekozen voor de regeling oud voor jong in het kader van het bestrijden van de grote jeugdwerkloosheid. Het is dan ook van belang dat dit opnieuw in perspectief wordt gezet.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Overheid en sociale partners dienen een samenhangend beleid te voeren om te komen tot een structurele verhoging van de arbeidsdeelname van ouderen. Een belangrijke bijdrage wordt verwacht van de sociale partners. Van de overheid mag worden verwacht dat zij de juiste randvoorwaarden creëert en acties van sociale partners waar nodig ondersteunt en faciliteert. Ik zeg er wel bij dat de inzet van extra middelen helaas beperkt is.

Tot slot zal ik ingaan op de Wet werk en bijstand. De motie-De Rijk over het ex ante inboeken van de efficiencymaatregelen in de Wet werk en bijstand zal daarbij ook aan de orde komen. Ik zal beginnen met de kwestie van de 400 mln, de neerwaartse bijstelling van het macrobudget van het Fonds werk en inkomen. Wat is er aan de hand? Het Centraal Planbureau raamt de bijstandslasten. Het CPB doet dat altijd op twee momenten, namelijk in september van het jaar voorafgaande aan het jaar waarin het aan de orde is en opnieuw in september van het jaar zelf. Op dit moment hebben wij inzicht in de eerste voorlopige raming van het CPB. Die voorlopige raming laat zien dat de bijstandslasten naar de overtuiging van het CPB ongeveer 400 mln euro lager zullen uitvallen dan werd verwacht toen het voorlopige budget werd toegekend aan de gemeenten. Dit is een voorlopig bedrag. Pas in september worden de echte bedragen vastgesteld op grond van de ramingen van het CPB. Ik heb er in overleg met VNG en Divosa voor gekozen om onmiddellijk bekend te maken wat die bedragen zijn. Ik heb gezegd dat wij rekening kunnen houden met een aanzienlijke aanpassing.

In dat bedrag van 400 mln zitten twee elementen. Het eerste is dat de realisaties over 2003 erg meevielen. Het tweede is dat het CPB werkt met een nieuwe ramingsregel. Toen ik hoorde over die nieuwe ramingsregel was ik niet zo blij, want het is natuurlijk niet handig om dat te doen bij de invoering van zo'n wet. Na contact met het CPB bleek dat het CPB de ramingen in het verleden ook handmatig heeft aangepast, onder andere nog in 2003. Toen was het alleen minder zichtbaar, omdat de budgetten alleen opwaarts konden worden bijgesteld en niet neerwaarts. Dat komt doordat het CPB zijn ramingsregels altijd voorziet van een plausibiliteitstoets en van een zogenaamde residuenanalyse. Er wordt achteraf gekeken of de realisaties voldoende verband houden met de geprognosticeerde bedragen. Op grond daarvan zijn er in het verleden handmatige aanpassingen gedaan. Het CPB heeft mij verzekerd dat ook zonder het aanpassen van die ramingsregel op grond van de plausibiliteitstoets een ramingsbijstelling in dezelfde orde van grootte, van 400 mln, had plaatsgevonden. Het is dus in lijn met de wet en in lijn met de systematiek van de wet. Er zit in ieder geval genoeg geld in de macropot voor het inkomensdeel van de Wet werk en bijstand om al die uitkeringen te betalen.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Dit bevreemdt mij toch in hoge mate. Wij vechten hier met elkaar over tientallen miljoenen euro's en dan kan ik een ramingsverschil van 400 mln niet zomaar accepteren. Ik wil dat tot op de bodem uitgezocht hebben. Dan moet het maar op schrift gebeuren in een notitie. De bewindslieden zullen begrijpen dat dit noodzakelijk is. Dit

slaat in als een bom. Ik accepteer de beschrijving van de hele gang van zaken, maar deze geeft mij twijfels over alle verdere berekeningen van het CPB.

Staatssecretaris **Rutte**: Die notitie zeg ik graag toe, want als het goed is, heb ik die net voor twaalf uur aan de Tweede Kamer doen toekomen. Het lijkt mij goed – en ik kijk nu even naar de ambtenarenloge -- de brief onmiddellijk in afschrift aan de Eerste Kamer te sturen.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Dan kan ik die vanmiddag nog lezen.

Staatssecretaris **Rutte**: Exact. Via u, voorzitter, verzoek ik de ambtenaren van Sociale Zaken de brief snel in afschrift aan de Eerste Kamer te doen toekomen.

Ik neem het Centraal Planbureau in dezen graag in bescherming. Men raamt daar op grond van een ramingsregel, een econometrisch model. Altijd wordt er door de mensen van het CPB een plausibiliteitstoets op die ramingsregel toegepast. Als die toetsing een aantal jaren achter elkaar leidt tot een handmatige bijstelling van de raming, zoals onder andere in 2003 is gebeurd, dan past het CPB de ramingsregel structureel aan. Ik zal u schetsen wat de ramp is voor het kabinet op dit vlak, want los van die eenmalige meevaller dit jaar lopen de bijstandslasten vanaf 2006 met een half miljard op. Dat betekent dat het kabinet door deze nieuwe ramingsregel is geconfronteerd met een tegenvaller in zijn meerjarenperspectieven van een half miljard vanaf 2006. Waar wij als kabinet nu een eenmalige voordeeltje hebben, hebben wij straks een fors nadeel. Dat heeft logischerwijze nu minder aandacht, omdat het dit jaar een meevaller is, maar de komende jaren is de tegenvaller buitengewoon fors.

De heer **Leijnse** (PvdA): Het is goed dat wij wat bijgelicht worden over de ramingstechniek en de wijze waarop het precies gaat en over hoe die 400 miljoen eruit is gekomen. Het is goed om dat te weten.

Ik heb nog een bijkomende vraag. Betekent de bijstelling van de raming in neerwaartse zin met 400 miljoen dat u onmiddellijk het budget dat naar de gemeenten toegaat met 400 miljoen bijstelt? Met andere woorden, betekent de neerwaartse bijstelling van de raming van het Rijk ook gelijk een neerwaartse bijstelling van de beschikbare budgetten voor de gemeenten?

Staatssecretaris **Rutte**: Niet op dit moment, maar wel in september als er een vergelijkbaar bedrag uitkomt. Dit is nog maar een voorlopige raming. Er zijn twee momenten waarop het budget volgens de systematiek van de wet wordt vastgesteld. In het jaar T min 1 (in dit geval vorig jaar september) wordt het voorlopige budget vastgesteld en in het jaar zelf wordt het definitieve budget vastgesteld. Een nacalculatie doen wij niet, omdat het belangrijk is dat bij de vaststelling van het budget in het lopende jaar niet de kwaliteit van de uitvoering wordt meegewogen. Ik zeg dit ook in antwoord op vragen van anderen. Het CPB kijkt alleen naar de realisatie in het voorgaande jaar, de ontwikkelingen in de conjunctuur en de maatregelen van rijksbeleid op terreinen als de WW en de WAO. Het CPB kijkt niet naar de kwaliteit van de uitvoering van de wet

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

zelf. Die zou wel worden meegewogen als er een nacalculatie werd gemaakt.

De heer **Leijnse** (PvdA): Deze argumentatie geeft al aan dat het doorgeven van de raming in het voor de gemeenten beschikbare budget geen automatisme kan zijn. U moet een eigen afweging maken op basis van de raming en andere overwegingen. Dat betekent dat wij er in deze Kamer nog eens over moeten praten voordat u het budget daadwerkelijk bijstelt. Dat moet natuurlijk ook aan de overkant gebeuren.

Staatssecretaris **Rutte**: In alle eerlijkheid zeg ik nu alvast dat ik mij daarbij zal laten leiden door de systematiek van de wet. Die houdt in dat er altijd genoeg geld in de macropot moet zitten om alle uitkeringen mee te kunnen betalen. Leidend voor het door het kabinet bepalen van het budget zijn de ramingen van het CPB. Ik ga ervan uit dat ik het parlement zal voorstellen – of er moeten nog gekke dingen gebeuren tussen nu en september -- om de ramingen van het CPB één op één over te nemen, omdat wij anders geld laten zitten in de pot (geld dat nodig is om de uitkeringen te betalen voor bijstandgerechtigden die er niet zijn), terwijl het kabinet tegelijkertijd wordt geconfronteerd met een forse besparingsnoodzaak in andere delen van het stelsel van de sociale zekerheid en op andere begrotingsposten.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Dat is waar. Ik heb het nagegaan en heb geconstateerd dat het in de systematiek van de wet zit, maar ik heb er een heel duidelijke vraag aan gekoppeld, want het brengt grote onevenwichtigheid bij het verdelen van het inkomensgedeelte. Ik heb gevraagd om het te betrekken bij de verbetering van het inkomensmodel op zich. Ik neem aan dat u de beslissing niet neemt voordat wij daarover hebben gesproken.

Staatssecretaris **Rutte**: Ik denk dat wij elkaar wel naderen, maar het punt hierbij is dat de aanpassingen van het verdeelmodel gelden voor het jaar 2005 en latere jaren en niet voor het jaar 2004, terwijl deze ramingsaanpassing betrekking heeft op 2004. Je kunt natuurlijk niet in het jaar zelf het model gaan veranderen, want dan zullen gemeenten die er bij de aanpassing van het model slechter uitkomen dubbel worden gepakt, doordat die gemeenten ook minder geld uit de macropot krijgen omdat zij minder bijstandsgerechtigden hebben.

De afspraak is om nog dit jaar de volgende stap te zetten in het objectief verdelen van 40 naar 60%. Daar zijn wij druk mee bezig. Vanaf 1 januari 2005 zal dan in plaats van voor 40% voor 60% objectief worden verdeeld.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): De staatssecretaris zegt terecht dat geen geld beschikbaar hoeft te worden gesteld voor uitkeringsgerechtigden die er niet zijn. Het aardige is nu dat het I-deel ook is te gebruiken voor reïntegratie en werk. Ik heb mij laten vertellen dat veel gemeenten het geld daarvoor al ingepland hebben op grond van de CPB-ramingen van september. Die gemeenten komen in gigantische problemen als blijkt dat dat geld er niet is.

Staatssecretaris **Rutte**: Ik ben daar iets minder bang voor omdat de systematiek van de wet heel helder is. Pas in september weet je precies hoeveel geld je krijgt. Bovendien hebben wij de gemeenten erop gewezen – in de bestuurlijke contacten met de VNG en in een verzamelbrief begin dit jaar – dat het gaat om een voorlopig budget. Waar ik wél mee zit, is dat in dit invoeringsjaar een forse bijstelling moet plaatsvinden. Inmiddels ben ik tot rust gekomen en liggen de plafondregels weer recht, maar de emotie die ik bij delen van de Kamer bespeur, is mij niet vreemd. Ik kan eerlijk gezegd niets inbrengen tegen de berekeningen van het CPB die duiden op de noodzaak van een neerwaartse bijstelling van 8% in september. De aangepaste ramingsregel heeft volgens het CPB geen invloed op de aanpassing. Dat zou anders handmatig gebeurd zijn, nu gebeurt het op basis van de ramingsregel. In die zin klopt het allemaal en dat maakt het voor mij erg lastig om te hopen op of te pleiten voor extra geld voor de bijstand in de wetenschap dat elders op de begroting forse bezuinigingen moeten worden doorgevoerd. Dan kan ik moeilijk extra geld in de pot laten zitten voor uitkeringen die er niet zijn.

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Ik begrijp de redenering van de staatssecretaris, maar wat is precies de relatie met de efficiencykorting? Wordt niet een korting toegepast die in feite al van tevoren was ingeboekt met de efficiencykorting?

Staatssecretaris **Rutte**: Nee, het gaat hier enkel en alleen om bijstandsgerechtigden, los van de vraag welke wet vigeert. Deze aanpassing had ook plaatsgevonden als de Algemene Bijstandswet had gegolden. Er was dan echter geen sprake geweest van een neerwaartse, maar van een opwaartse aanpassing omdat toen nog het declaratiestelsel van toepassing was. De ex ante inboeking van de efficiencykorting heeft te maken met de verwachting van het CPB van het effect van de wet in de eerste drie jaren. In het eerste jaar is dat 3% minder bijstandsgerechtigden dan wanneer de oude wet nog had bestaan. Dat loopt op tot 5% in het derde jaar. Daarop slaat de inboeking van 150 mln efficiencykorting dit jaar, oplopend naar 250 mln in het derde jaar. Volgens het CPB gaat deze wet het beter doen dan de vorige wet. Het heeft niets te maken met de raming van het aantal bijstandsgerechtigden, want daarin is de werking van de wet niet verdisconteerd.

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Het heeft inderdaad niets te maken met de ramingsystematiek als zodanig, maar in beide gevallen gaat het erom dat het aantal bijstandsgerechtigden omlaag gaat. Daarmee is al rekening gehouden voor een bedrag van 150 mln. Gebeurt dat niet opnieuw?

Staatssecretaris **Rutte**: Nee. Het staat los van elkaar. Aan de ene kant is er de raming van het aantal bijstandsgerechtigden, los van de vraag welke wet vigeert. Aan de andere kant is er de verwachting van het CPB met betrekking tot de werking van deze wet. Ik ga er overigens vanuit dat het effect nog wel wat groter zal zijn. Gemeenten zullen ook op basis van de nieuwe raming en

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

de ex ante inboeking van het efficiency-effect nog steeds kunnen verdienen op de wet. Daarmee klopt de wet en staat er een duidelijke muur tussen beide bedragen. Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Ik vind het in ieder geval ontzettend knap dat het CPB onderscheid weet te maken tussen de ene uitkeringsgerechtigde die er niet komt vanwege efficiency en de andere die er om een andere reden niet komt.

U zei dat u goed kon begrijpen dat er veel onrust over is ontstaan en ik vraag dan ook of u daar nog iets aan gaat doen, bijvoorbeeld de invoering met een halfjaar uitstellen in plaats van die feitelijke terugwerkende kracht van negen maanden!

Staatssecretaris **Rutte**: Neen, ik ga niet naar het kabinet dat om binnen het EMU-saldo te blijven al miljarden moet bezuinigen om extra geld voor de gemeenten te vragen voor bijstandsgerechtigden die er niet zijn. Dat zou ik echt bizar vinden. Het CPB raamt het aantal bijstandsgerechtigden, los van de vraag hoe de wet werkt. Daarnaast is in het kader van het regeerakkoord een inschatting gemaakt van de werking van deze wet, puur gebaseerd op twee elementen, namelijk het 100% budgetteren en het afschaffen van de categoriale bijzondere bijstand. Inmiddels is in de wet de gemeenten een hele waaier aan extra instrumenten gegeven om het aantal bijstandsgerechtigden beperkt te houden. Ik ga er dan ook van uit dat die ex ante inboeking door de gemeenten zal worden overtroffen en dat gemeenten met deze wet niet alleen in maatschappelijk maar ook in financieel opzicht kunnen verdienen.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Mijnheer de voorzitter. Ik zal het antwoord van de staatssecretaris nog eens goed op mij laten inwerken, daar hebben wij toch nog enkele uren voor.

Hij heeft hierover met de VNG gesproken. Hoe was haar reactie?

Staatssecretaris **Rutte**: Om het maar zachtjes uit te drukken, waren ze niet blij! Het ging vooral om de vraag of hiermee de systematiek van de wet geen geweld werd aangedaan. Dat nu is niet het geval. Dat bestuurlijk overleg vond plaats net nadat de bedragen bekend waren. Gelet op de relatie die wij met de VNG hebben opgebouwd, heb ik ervoor gekozen om direct volstreekte openheid te geven. Dat had wel als nadeel dat ik op dat moment nog niet alle antwoorden had en ook niet precies wist hoe het CPB tot aanpassing van die ramingsregel was gekomen en tot de conclusie dat er zonder die aanpassing ook sprake zou zijn geweest van een vergelijkbare neerwaartse ontwikkeling. Het volgende bestuurlijk overleg met de VNG vindt morgen plaats en dan zullen wij er natuurlijk uitgebreid verder over praten. De aanvankelijke reactie van de VNG is dus in ieder geval ten dele wel ingegeven door het feit dat ik op dat moment nog niet over alle informatie beschikte. Gelet op onze relatie hechte ik eraan om volstrekt open kaart te spelen en het niet te houden in een dark room, zoals u dat in uw eerste termijn noemde.

Voorzitter. Mevrouw De Rijk vroeg nog in hoeverre die 80 mln toereikend is. Voor de bijzondere bijstand heeft het kabinet op grond van de motie-Verburg

voor 2004 30 mln extra beschikbaar gesteld en de werkgevers 20 mln in het kader van het najaarsakkoord. Die bedragen zijn toegevoegd aan het Gemeentefonds. Omdat de gemeenten hun uitgaven voor bijzondere bijstand in belangrijke mate afstemmen op het bedrag dat zij daarvoor uit het Gemeentefonds ontvangen -- dat is geen directe relatie maar wel een relatie -- verwacht het kabinet dat deze bedragen grosso modo ook zullen overeenkomen met de extra uitgaven die de gemeenten zullen doen. Wat dat betreft is het verleden wel hoopgevend. Het beschikbare budget en de uitgaven staan overigens niet in een één op één-verhouding tot elkaar. Het budget bijzondere bijstand aan het Gemeentefonds is een substantieel deel van de middelen die gemeenten inzetten, maar zij kunnen daarnaast ook andere middelen inzetten. In hoeverre dat zal gebeuren, moet uiteraard worden afgewacht.

Mevrouw De Rijk vroeg in dat verband wat ik zou vinden van een WIK-achtige regeling voor alleenstaande ouders, zodat die meer kans hebben op zich uit het bijstandsniveau te werken. Persoonlijk denk ik dat dit niet nodig is en dat de Wet werk en bijstand de gemeenten alle mogelijkheden biedt voor maatwerk en een goed reïntegratiebeleid, ook voor alleenstaande vrouwen met kleine kinderen. Belangrijk daarbij is dat dit vreselijke oude vrijlatingenstelsel bijna helemaal is afgeschaft met vervelende bijeffect dat mensen met een achturige baan werden opgesloten omdat daarboven de armoedeval 100% werd, terwijl het voor gemeenten nu mogelijk is om door middel van een premie het parttime en het steeds meer parttime werken ook echt te stimuleren. Ik ben ervan overtuigd dat de gemeenten op dit moment het volledige instrumentarium hebben om alleenstaande ouders met kleine kinderen goed te bedienen.

Voorzitter. In tweede termijn kom ik nog terug met een antwoord op de vraag van mevrouw Vedder over de vrouwenvak scholen. In de richting van mevrouw Meulenbelt wil ik nog even on the record verklaren dat ik tegen een inkomensafhankelijke kinderbijslag ben. Zij heeft waarschijnlijk hoopvolle verwachtingen gekregen doordat ik in een brief aan de Kamer schrijf dat ik hier onderzoek naar zal doen. Dit doe ik op verzoek van de Tweede Kamer die ik een brief had toegezegd. Een deel van de Kamer heeft gevraagd om daarbij de voor- en nadelen van een inkomensafhankelijke kinderbijslag te betrekken. Ik heb toen al gezegd dat ik daartegen ben, maar dat ik het parlement uiteraard goed wil bedienen met alle argumenten die daar naar mijn mening voor en tegen zijn.

Mevrouw **Swenker** (VVD): Zou de staatssecretaris nog antwoord willen geven op mijn vraag over het bevorderen van de mogelijkheden van 65-plussers om te werken? Is het mogelijk om de wettelijke belemmeringen weg te nemen?

Staatssecretaris **Rutte**: Ik buig het hoofd, mevrouw Swenker, ik ben deze vraag vergeten. Ik kom hier nog op terug.

De beraadslaging wordt geschorst tot 17.30 uur.

De **voorzitter**: Het college van senioren komt over een half uur bijeen.

**

De vergadering wordt geschorst van 13.03 uur tot 14.00 uur.

Voorzitter: Timmerman-Buck

!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Regeling van de aanspraak op, de toegang tot en de bekostiging van de jeugdzorg (Wet op de jeugdzorg) (28168)**,

en over:

- de motie-Soutendijk-van Appeldoorn over rapportage met betrekking tot verschillende aspecten van de werking van de Wet op de jeugdzorg (28168, F).

(Zie vergadering van 6 april 2004.)

De **voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf.

**

*N

Mevrouw **Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oije** (VVD): Voorzitter. In deze Kamer worden wetten getoetst aan de criteria helderheid, duidelijkheid en werkbaarheid voor de uitvoerders. Hoe sympathiek en nuttig de inhoud ook is, een wet die niet aan deze criteria voldoet, en dus een slechte wet is, dient te worden afgewezen. Juist omdat de VVD-fractie goed georganiseerde jeugdzorg van buitengewoon belang acht, vindt zij dat het voorliggende wetsvoorstel moet voldoen aan de hoge eisen die wij allen in deze Kamer aan een wetsvoorstel dienen te stellen.

In de betogen van alle fracties kwam pijnlijk tot uiting dat dit wetsvoorstel vele gebreken vertoont. Ook de staatssecretaris heeft herhaalde malen gezegd dat er nog verder aan de wetten gewerkt moet worden en dat deze wet pas een begin is. De Kamer en de staatssecretaris zijn het blijkbaar eens met de VVD-fractie dat het wetsvoorstel niet voldoet aan de criteria helderheid, duidelijkheid en werkbaarheid. De VVD-fractie vindt klip en klaar dat een slechte wet afgewezen dient te worden.

Omdat het veld al in vergaande mate werkt als ware de wet in werking, stelde de VVD-fractie voor om dit wetsvoorstel maar voor vier jaar te laten functioneren. Zij deed dit voorstel om er zeker van te zijn dat de wet, die, zoals reeds geciteerd, voor de staatssecretaris pas een begin is, na allerhande toegezegde bijstellingen in de uitvoering inderdaad uitmondt in een heldere, duidelijke en werkbare wet.

De minister en de staatssecretaris zijn niet op het voorstel van een horizonbepaling ingegaan. De VVD-fractie zal daarom, zoals zij heeft aangegeven, tegen de wet stemmen.

*N

De heer **Hamel** (PvdA): Voorzitter. Bij de behandeling van het wetsontwerp heb ik aangegeven dat er bij mijn fractie twijfels bestaan over de flexibiliteit en effectiviteit van dit wetsontwerp. Daarop is door de bewindslieden aangegeven dat zij het wetsontwerp zien als een continuüm, met andere woorden: als een wet die niet in zijn doelstellingen, maar wel in zijn werking steeds weer zal moeten worden aangepast aan de actualiteit.

Om dit te illustreren zijn door hen toezeggingen gedaan over de uitvoering van de wet. Wij zien die toezeggingen als een eerst actualisatie. De administratieve lasten zullen worden teruggedrongen. Alle AMvB's zullen op overbodige bureaucratie worden doorgenomen en er zal een brigade regeljagers worden opgericht die naar de bureaucratische effecten van de wet zullen kijken en voorstellen zullen doen voor verbeteringen. Dit alles wordt gedaan, opdat de hulpverlening niet meer tijd hoeft te besteden aan de administratie en meer tijd krijgt voor de hulpverlening zelf.

In de verdere regelgeving zal het zwaartepunt bij de provincies komen te liggen, die inhoud kunnen geven aan het eigen beleid. Wel zullen zij aan moeten geven hoe zij zullen zorgen voor een goede aansluiting tussen de gemeentelijke en provinciale hulpverlening. Ook kan er meer worden samengewerkt tussen het bureau jeugdzorg en de verschillende aanbieders van zorg en zal middels een financiële garantiestelling worden voorkomen dat instellingen ongewild moeten sluiten.

Over twee jaar zullen aan de hand van een evaluatie voorstellen tot een bijstelling van de wet worden gedaan. Verder zal de noodzaak van een experimenteerartikel worden bezien en zal verslag worden gedaan over de vraag hoe kan worden gekomen tot één financieringsstroom dan wel over de vraag hoe zal worden voorkomen dat een aanspraak op zorg op grond van deze wet niet kan worden geëffectueerd als een gevolg van de gescheiden financieringsstromen.

Voorzitter. Deze punten, alsmede de door de bewindslieden uitgesproken zorg voor een adequate uitvoering en de aandacht daarvoor, zijn voor mijn fractie reden om het wetsvoorstel het voordeel van de twijfel te geven. Mijn fractie zal dan ook voor het wetsontwerp stemmen.

*N

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter, ik kan niet achterblijven. Mijn fractie beschouwt deze wet als een begin. Er zijn nog verbeteringen mogelijk. Wij zijn heel erg blij met discussie zoals wij die twee weken geleden hebben gevoerd. Deze heeft toch een aantal onduidelijkheden weggenomen. Er zal ruimte blijven voor experimenten. Verder is er heel veel aandacht voor de bureaucratisering die deze wet mogelijk met zich mee zal brengen. In dat kader zijn wij verheugd dat het woord "brigade" is genoemd, een woord dat de SP in verband met bureaucratie in het leven heeft geroepen. Voor ons is een wet nooit stilstand maar vooruitgang. In ieder geval wordt duidelijkheid gegeven aan het veld en de jeugd, voor wie

wij het allemaal doen. Daarom zal onze fractie voor het wetsvoorstel stemmen.

*N

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Voorzitter. Ik heb bij de afronding van het debat de vorige keer eigenlijk al een soort stemverklaring gegeven. Om de ceremonie compleet te maken zal ik dat nu voor de boeken herhalen.

Wij hebben lang getwijfeld of wij deze wet zouden steunen. Het was geen eenvoudige opgave voor de beide bewindslieden om ons te overtuigen. Zij hebben dat naar eer en geweten gedaan en dat is redelijk gelukt, zodat wij met vertrouwen de toekomst tegemoet gaan en over twee jaar de evaluatie tegemoet zien. Wij zullen deze wet dan ook ondersteunen.

*N

Mevrouw **Soutendijk-van Appeldoorn** (CDA): Voorzitter. Wij hebben vorige week een interessant debat gehad; dat is al gerefereerd. Daarin hebben wij gezamenlijk een motie voorgelegd, waarin een aantal uitgangspunten zijn geformuleerd waarvan de regering heeft gezegd dat deze het beleid dat zij in het kader van dit wetsvoorstel wil voeren, zullen ondersteunen. De regering ziet deze motie dan ook als een ondersteuning van datgene wat nodig is om deze wet tot een succes te maken. Doordat deze toezegging door de bewindslieden is gedaan, zullen ook wij voor deze wet stemmen.

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fractie van de VVD tegen dit wetsvoorstel hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat het is aangenomen.

Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf over de motie.

**

*N

Mevrouw **Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oije** (VVD): Voorzitter. Nu het wetsvoorstel is aanvaard, zal de VVD-fractie de motie-Soutendijk-van Appeldoorn c.s. steunen, maar niet dan nadat wij hier nogmaals uitspreken dat deze motie duidelijk aangeeft dat het wetsvoorstel niet goed is. De VVD-fractie is van mening dat de door haar gevraagde novelle voor het bereiken van het doel om over vier jaar een wet te hebben die de beoogde samenhang en doelmatigheid in de jeugdzorg realiseert, een sterkere waarborg biedt dan het instrument van de motie. Aangezien de intentie van de motie overeenkomt met de intentie van de VVD-fractie, zal zij met deze motie, als de in haar ogen tweede beste optie, instemmen.

In stemming komt de motie-Soutendijk-van Appeldoorn c.s. (EK 28168, nr. F).

De **voorzitter**: Ik constateer dat deze motie met algemene stemmen is aangenomen.

**

!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met de **Voorstellen tot Wijziging van het Reglement van Orde van de Eerste Kamer der Staten-Generaal en van het Reglement voor de Stenografische dienst van de Staten-Generaal in verband met het toevertrouwen van de zorg voor de Stenografische Dienst aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, het instellen van een gemengde commissie van beroep en wijziging van de naam van de dienst in Dienst Verslag en Redactie (EK IX B en C).**

Deze voorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: Ik stel aan de Kamer voor zowel de wijziging van het Reglement van Orde van de Eerste Kamer als de vervanging van het Reglement voor de Stenografische dienst per 1 mei 2004 in te laten gaan.

**

Daartoe wordt besloten.

*B

!Stemmingen!

Aan de orde is de **stemming** in verband met het **wetsvoorstel Wijziging van de Landinrichtingswet en enige andere inrichtingswetten (positie van de Centrale Landinrichtingscommissie) (28967).**

(Zie vergadering van 6 april 2004.)

De **voorzitter**: De CDA-fractie heeft te kennen gegeven behoefte te hebben aan een korte derde termijn. De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is hier aanwezig. Ik stel voor, het verzoek om een derde termijn in te willigen en deze nu te laten plaatsvinden.

**

Daartoe wordt besloten.

*N

De heer **Van de Beeten** (CDA): Voorzitter. Vorige week hebben wij uitvoerig met de minister gesproken over dit wetsvoorstel. Ik heb toen bijzonder veel aandacht gevraagd voor één aspect dat naar mijn smaak niet door de wet wordt opgelost, namelijk de vraag of het besluit van de Centrale Landinrichtingscommissie bevoegd is genomen. Dit aspect wordt door deze wet niet geregeld. Ik heb toen voorgesteld om dat probleem op te lossen door middel van een novelle, nu wij weten dat het de Commissie in nieuwe samenstelling was die het besluit heeft genomen. De minister heeft gezegd dat hij dit niet verstandig vindt. Hij was ook niet geheel overtuigd van mijn argumentatie, zoals ik ook niet geheel overtuigd was van zijn

argumentatie. Ik zou mij echter kunnen voorstellen dat wij ons wellicht kunnen vinden in een andere weg. Wij kunnen deze wet bijvoorbeeld vandaag afhandelen en aanvaarden, maar dan bekijkt de minister toch of het niet verstandig is om het probleem dat ik heb gesignaleerd, op te lossen. Daarvoor zijn ook weer verschillende mogelijkheden denkbaar, namelijk dat bij wet alsnog het onbevoegd genomen besluit wordt bekrachtigd, danwel -- en dat is misschien nog fraaier -- dat simpelweg de koppeling naar het onbevoegd genomen besluit wordt geschrapt in artikel 5 omdat dit vermoedelijk volledig overbodig is.

*N

Minister **Veerman**: Voorzitter. Zoals de heer Van de Beeten zegt, hebben wij daarover de vorige keer inderdaad van gedachten gewisseld. Hij geeft aan dat hij risico's ziet met betrekking tot de houdbaarheid van artikel 5 van het wetsvoorstel, in het bijzonder in de verwijzing die het artikel maakt naar het omstreden mandaatbesluit. Uit mijn bijdragen in eerste en tweede termijn mag duidelijk zijn dat ik, of in ieder geval de adviseurs waar een minister op heeft af te gaan, dat anders zie. Wat mij betreft is de hoofdzaak dat wij er nu samen uitkomen en dat de wet in het Staatsblad kan. Wanneer de wet niet doorgaat, komen er namelijk veel landinrichtingsprojecten stil te liggen. Dit is een onwenselijke zaak. Vandaar dat wij elkaar kunnen vinden op het volgende punt. Ik ben bereid toe te zeggen dat ik na de aanvaarding van het wetsvoorstel zo spoedig mogelijk een wijzigingswet in procedure zal brengen waarin de volgende zinsnede zal worden geschrapt: overeenkomstig het mandaatbesluit van de Centrale Landinrichtingscommissie vastgesteld in haar vergadering van 22 maart 1996.

De **voorzitter**: Wij gaan nu over tot de stemming over het wetsvoorstel. Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf.

**

*N

De heer **Holdijk** (SGP): Voorzitter. Het voorliggende wetsvoorstel hebben wij twee weken geleden een reparatie ten halve genoemd. Immers de in mandaat genomen besluiten worden achteraf gelegaliseerd. Het mandaatbesluit zelve wordt niet gerepareerd. Het was een product dat, wat onze fracties betreft, niet door de keuring gekomen zou zijn. De toezegging van de minister geeft ons echter het vertrouwen dat wij als deel van deze Kamer verantwoord vóór het voorliggende wetsvoorstel kunnen stemmen, als zijnde de eerste stap op weg naar een afdoende reparatie.

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer dat dit wetsvoorstel met algemene stemmen is aangenomen.

**

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

B

!Telecommunicatiewet!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Telecommunicatiewet en enkele andere wetten in verband met de implementatie van een nieuw Europees geharmoniseerd regelgevingskader voor elektronische communicatiewerken en -diensten en de nieuwe dienstenrichtlijn van de Commissie van de Europese Gemeenschappen (28851).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Brinkhorst**: Voorzitter. Ik ben de Kamer erkentelijk voor haar inbreng in eerste termijn en voor de steun die zij in het algemeen voor het wetsvoorstel heeft uitgesproken. Het is een belangrijk wetsvoorstel, dat gaat over een fundamentele herziening van de Telecommunicatiewet van 1998. Die grondige revisie is nodig, omdat er een groot aantal ontwikkelingen zijn geweest die dit vereisten. In de eerste plaats vereisten die ontwikkelingen een techniek-neutraal en meer flexibel reguleringskader. De spelregels moeten voor alle aanbieders van elektronische communicatie hetzelfde worden, zodat zij op gelijke voet met elkaar kunnen concurreren. Verder moeten de spelregels flexibel zijn, zodat zij een oplossing kunnen bieden voor alle belangrijke problemen. Voorts moeten zij ook toekomstvast zijn, zodat wij kunnen voorkomen dat wij steeds achter de feiten aanhollen. Om al die redenen is een herziening noodzakelijk.

Ook in andere opzichten is de totstandkoming van de wet van belang. Mevrouw Maas heeft daar als eerste op gewezen. Nederland implementeert hiermee zes Europese richtlijnen waarmee wij nu al bijna een jaar te laat zijn en waarvoor ook zes procedures lopen. Volgens mijn laatste informatie is Nederland twaalfde in de rij van vijftien lidstaten. Alleen Luxemburg, Duitsland en Frankrijk scoren nog slechter op het scorebord voor de interne markt. Dat is geen vrolijk beeld, zeker niet in het licht van het aanstaande voorzitterschap, waarin wij graag een voorbeeldfunctie willen vervullen. Ik heb wel eens eerder in deze Kamer gezegd dat wij altijd denken dat wij het beter doen dan alle burens, maar dat de realiteit vaak harder is. Verschillende woordvoerders hebben terecht opgemerkt dat de vertraging misschien minder groot zou zijn geweest als er eerder een dialoog met het parlement op gang was gekomen.

De Raad van State is geciteerd en ook ik heb het stuk van de heer Tjeenk Willink gezien. Ik denk dat het algemene probleem waar het om gaat, is dat wij in Nederland ons nog te weinig bewust zijn van de diep ingrijpende impact die het Europese recht heeft op onze nationale staatsinstellingen. Dit betekent dat ook onze aanpassingsstructuren onvoldoende zijn. Uw Kamer heeft daar wellicht wat meer oog voor dan de Tweede Kamer. Dat blijkt bijvoorbeeld bij de biotechnologierichtlijn, waarvan ik hoop dat die ook nog voor de zomer door uw Kamer kan worden geaccordeerd. Het is tegen die achtergrond dat ik ook een wetsvoorstel heb voorbereid voor de Tweede Kamer, waarmee ik beoog om structureel op het terrein van de Europese wetgeving die mijn ministerie raakt, de dialoog tussen regering en parlement op gang te brengen. Daarmee wil ik het probleem oplossen van te late implementatie op belangrijke terreinen, die geweldig in beweging zijn. Ik denk daarbij aan de energiesector, de post en de telecommunicatie. Ik hoop op korte termijn met u over dat wetsvoorstel te kunnen spreken. In de geest van mevrouw Maas hoop ik dan ook op uw steun te mogen rekenen.

Zij vroeg mijn naar het kabinetsstandpunt op dat gebied. Welnu, het kabinet is er zeer benieuwd naar wat u met dit wetsvoorstel doet. Het feit dat ik dit snel door het kabinet heb gekregen, geeft aan dat er daarvoor in het kabinet duidelijk steun is. Eén zwaluw maakt geen zomer, maar ik hoop wel dat ik die zwaluw ben, uiteraard met uw instemming.

De heer Luijten heeft gezegd dat het wetsvoorstel waarover wij vandaag spreken, geen eindvoorstel is. Dat is uiteraard het geval. In de komende tijd zullen wij nog vaker over de wijziging van de Telecommunicatiewet spreken. Ik denk echter wel dat wij nu een heel belangrijke nieuwe stap hebben gezet, omdat de Europese dimensie nu bijna één op één wordt vertaald. Daarmee is het Europese kader leidinggevend.

Verscheidene afgevaardigden hebben gesproken over de bevoegdheden van de OPTA. Het wetsvoorstel geeft de OPTA extra bevoegdheden. Ook de OPTA is nu van mening dat zij met dit wetsvoorstel uit de voeten kan en over voldoende instrumenten beschikt als toezichthouder.

In de memorie van antwoord naar aanleiding van het voorlopig verslag heb ik op verzoek van uw Kamer een schema opgenomen waarin de verdeling van de bevoegdheden tussen de minister, het Agentschap Telecom en OPTA is opgenomen. Ik hoop dat ik de lijn daarin helder uiteen heb gezet. Ik ben als minister uiteindelijk eindverantwoordelijke voor het beleid en ik ben verantwoordelijk voor de regelgeving. Daarop blijf ik aanspreekbaar en daarvoor blijf ik verantwoordelijk. U controleert mij en stuurt waar u dat nodig vindt. De OPTA is binnen bepaalde grenzen bevoegd om individuele beslissingen te nemen. Daarin wil ik ook niet ingrijpen. Er kan een vergelijking worden gemaakt met de NMa. Ook in dat geval blijf ik de algemene verantwoordelijkheid houden voor het functioneren van een congruerend vermogen van de Nederlandse economie.

Het doel van de wetgeving is dat het mogelijk wordt gemaakt dat de elektronische communicatiesector in

Nederland blijft behoren tot de top van Europa. Kort geleden stonden er wat cijfers in de krant waaruit blijkt dat Nederland ook dat punt helaas de laatste tijd iets is afgezakt. Dat is echter geen reden om te wanhopen. Ik wil er de komende jaren naar blijven streven om tot de top te blijven behoren. Ik doe dat tegen de achtergrond van het inmiddels bekende schema van een sterke markt en een sterke overheid. Dat is geen tegenstelling. Het is een voorwaarde om een sterke markt te laten functioneren. De eindgebruikers, de consumenten en de bedrijven, moeten een uitgebreide keuze aan diensten en netwerken hebben tegen prijzen die in een echte concurrentie tot stand zijn gekomen. Dat moet dus via het marktmechanisme worden georganiseerd.

Consumenten moeten echter tegelijkertijd goed worden beschermd, zowel op het punt van privacy als in hun relatie met aanbieders van netwerken en diensten. Hierbij valt te denken aan spam, transparantie en een goede geschillenregeling. Dat zijn allemaal belangrijke elementen. Het nieuwe kader geeft veel mogelijkheden zodat er beter maatwerk kan worden geleverd. Er wordt nauwer aangesloten bij het algemene mededingingsbeleid. Er is een flexibel reguleringskader. Er is in het verleden veel te doen geweest over het mededingingsbeleid, maar zo langzamerhand is Nederland heel wat competitiever geworden als gevolg van de activiteiten van de NMa.

Het algemene mededingingsbeleid zal ook het leidmotief blijven voor het functioneren van OPTA. De rol van OPTA wordt straks belangrijker. Zij wordt straks een echte toezichthouder, mede binnen de door mij gestelde beleidsregels. OPTA krijgt daarmee een grote verantwoordelijkheid. Zij zal de gemaakte keuzes goed moeten motiveren en aan moeten geven wat de effecten ervan zullen zijn voor bedrijven, gebruikers en de interne markt.

Mevrouw Maas vroeg mij om iets concreter te zijn over de innovatie in relatie tot de visie en de beleidsregels. Zij vroeg ook naar de rol van de overheid als launching customer. Ik hoop de visie en de beleidsregels nog voor de zomer aan de Tweede Kamer te zenden. U kunt er dan ook kennis van nemen. Ik wil alvast een klein tipje van de sluier oplichten. Zowel in de visie als in de beleidsregels -- het is overigens een novum dat er beleidsregels worden opgesteld voor een toezichthouder -- zal innovatie een belangrijk onderwerp zijn. Innovatieve ontwikkelingen zoals telefonie via internet moeten voldoende ruimte krijgen om hun toegevoegde waarde op de markt te bewijzen zodat de consument er ook van kan profiteren. Kostenbesparingen door innovaties moeten in de prijzen tot uitdrukking kunnen komen. Gevestigde marktpartijen moeten ruimte krijgen voor innovatie. Tegelijkertijd moeten nieuwe machtsposities zo veel mogelijk worden voorkomen. OPTA moet daar als toezichthouder voor zorgen.

Overheden zijn grote afnemers van ICT-diensten. Deze positie van de overheid geeft interessante mogelijkheden om innovaties te stimuleren. De overheden doen daar nog veel te weinig mee. Dit thema zal ook aan de orde komen in de visie. Ik presenteer vanmiddag een visie op breedband. Ik hoop die vandaag aan de Tweede Kamer te zenden. Kenniswerk en breedbandprojecten dragen bij aan de innovatie.

Het is heel toevallig dat wij hierover vandaag spreken, want morgen komen de leden van het Innovatieplatform bij elkaar. Dan spreek ik over het belang van de innovatieve overheid en bijvoorbeeld over de kwestie van de verglazing en in het algemeen over de rol van de overheid als launching customer. Dus de oproep van mevrouw Maas vandaag is op tijd gedaan.

Ik wil vervolgens ingaan op een punt dat tijdens de schriftelijke en mondelinge behandeling aan de orde is gekomen. Dat betreft de motiveringsplicht van OPTA. In het bijzonder de heren Doek en Luijten hebben over dat onderwerp gesproken. Er is de nodige discussie geweest over de precieze betekenis van het amendement-Blok op artikel 1.3.d. Daarin wordt vereist dat OPTA haar besluiten kwalitatief en voor zover mogelijk kwantitatief onderbouwt. OPTA zou moeten onderbouwen dat het besluit noodzakelijk is om bepaalde doelstellingen te realiseren en tevens moeten aantonen waarom minder vergaande maatregelen niet effectief zijn.

Zoals men weet heb ik mij tegen aanneming van dit amendement verzet, omdat ik van mening was dat de motiveringsplicht van OPTA op zichzelf voldoende verankerd is in de algemene wetgeving. Wij denken daarbij aan de Algemene wet bestuursrecht. Bovendien werden in de oorspronkelijke versie van het amendement-Blok -- het amendement kent een geschiedenis -- te zware eisen gesteld aan de motivering van OPTA. De gedachte van de heer Blok was dat OPTA met behulp van kwantitatieve gegevens zou moeten bewijzen dat de genomen maatregelen noodzakelijk zijn en niet verdergaan dan strikt noodzakelijk. Dat zijn naar mijn gevoel eisen waaraan geen enkele redelijke toezichthouder kan voldoen. Om die reden is het amendement aangepast, waardoor de eisen ten aanzien van de motiveringsplicht zijn versoepeld. In de memorie van antwoord en in de nadere memorie van antwoord aan deze Kamer heb ik dan ook aangegeven hoe het desbetreffende wetsartikel moet worden gelezen. Heel in het kort komt dat erop neer dat OPTA haar besluiten goed moet motiveren. Voor zover een kwantitatieve onderbouwing redelijkerwijs mogelijk is, voldoende betrouwbaar en kan bijdragen aan de onderbouwing van het besluit, zal OPTA ook een kwantitatieve analyse moeten uitvoeren. Overigens zal OPTA bij de uitvoering van marktanalyses al de nodige gegevens verzamelen. Het op betrouwbare wijze kwantificeren van toekomstige effecten van mogelijke maatregelen -- daarover sprak het oorspronkelijke amendement van de heer Blok -- zal vaak niet mogelijk zijn. Naar mijn gevoel kan dat in algemene zin niet van OPTA worden verlangd. Mijn conclusie is dan ook dat met dit amendement te leven valt. OPTA moet net als andere bestuursorganen haar besluiten goed motiveren, maar een kwantitatieve onderbouwing van besluiten kan alleen aan de orde komen als dat redelijkerwijs mogelijk is. Dit is het algemene raamwerk tegen de achtergrond waarvan ik nu een aantal specifieke vragen van enkele geachte afgevaardigde zal beantwoorden.

Allereerst kom ik dan te spreken over de vraag van de heer Luijten over het andere amendement van de heer Blok. Dat amendement is aangehouden en betreft de lege buizen, het precariorecht en het eigendom van de netten. Ook de heer Van der Lans sprak over dit

amendement. Hij vroeg: wat doe je ermee, wil je dat, ondanks een aantal bezwaren van een aantal andere leden van de Kamer, wel of niet werking laten treden? Ik heb mijn standpunt in de memorie van antwoord aangegeven. Ik meen dat het, alles afwegende, toch goed is om het amendement in werking te laten treden op grond van de argumenten die hiervoor in de Kamer naar voren zijn gebracht. Niet het minst gaat het daarbij over de vraag van het democratisch gehalte van de Tweede Kamer en het feit dat een minister toch van goeden huize moet komen om zoiets in een dialoog met de Eerste Kamer te laten schieten. Ik wil hieraan nu geen uitvoerige staatsrechtelijke verhandelingen verbinden, maar alleen zeggen dat dit naar mijn mening normaal en passend is. Het zou heel anders zijn als met uitvoering van het amendement een absoluut onwerkbaar situatie zou ontstaan. Laat ik vooropstellen: ik ben geen voorstander van een algehele gedoogplicht voor voorzieningen die blijvend niet worden gebruikt. Zoals u weet ben ik überhaupt geen voorstander van gedogen, maar al helemaal niet als het gaat om voorzieningen die permanent niet worden gebruikt. Ik zie ook niet hoe zoiets kan worden gemotiveerd, want een algemeen belang is niet aan de orde. De voorzieningen in kwestie worden blijvend niet gebruikt en dat zou betekenen dat zij overbodig zijn.

Het is juist de dienstbaarheid van de infrastructuur aan de maatschappij die een grote inbreuk op het eigendomsrecht -- dat is de betekenis van de gedoogplicht -- kan rechtvaardigen. Sommige gemeenten vragen bijvoorbeeld voor waterleidingen, waarvan het maatschappelijk belang toch echt niet onbelangrijk is, wel precario. Het zou dan vreemd zijn als voor blijvend ongebruikte buizen geen precario zou moeten worden betaald en voor waterleidingen wel. Het zal overigens wel meevallen met het openbreken van straten om lege buizen weg te halen. Gemeenten hebben er ook belang bij dat hinder zoveel mogelijk wordt vermeden. Ook zij zullen niet willen dat straten onnodig opengaan. Er vindt overleg plaats tussen de gemeenten en de sector, wat ik op zichzelf een goede zaak vind. Ik ben het eens met de heer Luijten dat per situatie kan worden bekeken of er iets moet gebeuren en zo ja wanneer.

Ik wil een misverstand wegnemen over het feit dat er over lege buizen een precarioheffing wordt geheven met terugwerkende kracht. Voor lege buizen geldt momenteel geen gedoogplicht. Als gemeenten dat willen, kunnen zij daarom precario heffen over langdurig ongebruikte lege buizen. Het amendement op stuk nr. 41 brengt daarin weliswaar verandering, maar niet met terugwerkende kracht. De precariovrijstelling geldt dus pas als dit wetsvoorstel, inclusief het amendement, in werking is getreden. Eventueel verschuldigde precario uit het verleden wordt daardoor niet te niet gedaan. Als door de door mij voorgestane herziening van hoofdstuk 5 de precariovrijstelling voor lege buizen tot vier weken wordt beperkt, heeft ook die beperking geen terugwerkende kracht. Eventuele precario hoeft pas te worden betaald na het verstrijken van vier jaar na inwerkingtreding van het gewijzigd hoofdstuk 5. Overigens kan ik geen antwoord geven op de vraag van de heer Luijten, om hoeveel kilometer lege buizen het gaat. Ik kan wel zeggen, hoeveel buizen er als geheel in Nederland liggen. Hij mag dat

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

raden. Toen ik daar kennis van nam, was ik buitengewoon verbaasd. Er ligt in Nederland onder de grond 1,75 miljoen kilometer aan buizen! Zelfs als het een paar honderdduizend kilometer zou zijn, is dat nog niet zomaar iets. Dat is een cijfer dat ik nu openbaar maak, omdat ik in het kader van de transparantie duidelijk wil maken dat er ook onder de grond heel wat gebeurt wat boven de grond niet zichtbaar is.

De heer Luijten vroeg ook om een reactie op het artikel in het WPNR. In het bijzonder vroeg hij in te gaan op de vraag wie eigenaar is van het kabelnet, en of dat eigendom een roerend of onroerend karakter heeft. De eigendom van kabels van openbare telecomnetten staat dankzij het huidige artikel 5.6 van de Telecomwet ondubbelzinnig vast. De Hoge Raad heeft dat in zijn kabelarresten bevestigd. Wel is het zo dat artikel 5.6 de civielrechtelijke verticale natrekking doorbreekt. Deze zorgt ervoor dat de aanlegger eigenaar blijft. Artikel 5.6 geldt alleen niet voor kabels van niet-openbare netten. Als voor die netten geen andere regeling is getroffen, bijvoorbeeld een recht van opstal, neem ik aan dat er dan wel sprake is van natrekking. In het geval van de openbare netten dus niet, en in het geval van niet-openbare netten wel natrekken.

Bij de wijziging van hoofdstuk 5 wil ik wat de eigendomskwestie betreft de regimes van openbare en niet-openbare netten gelijk trekken. Het probleem was in dat artikel wordt geschetst, dus wanneer er sprake is van een openbaar en van een niet-openbaar net, is dan niet aan de orde. De auteur van dat artikel kan zijn aandacht dan weer aan andere interessante onderwerpen wijden. Omdat een vergelijkbare problematiek zich voordoet bij de energiesector, heb ik inmiddels bij nota van wijzigingen bij de implementatie- en interventiewet energie de werking van artikel 5.6 uitgebreid tot niet-openbare netwerken. Daardoor krijgen we wat helderheid in die sector. Als netwerkminister kan ik niet in de ene sector met de ene constructie en in de andere sector met een andere constructie werken.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Als ik het goed begrijp, zal de nu aan de orde zijnde herziening het amendement op stuk nr. 41 corrigeren.

Minister **Brinkhorst**: Die ontwikkeling staat er aan te komen, ja.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): De vraag is dan of het verstandig is om hangende dat proces waarbij heel veel partijen betrokken zijn en het er naar uitziet dat zij wellicht onder uw regie tot een oplossing komen, deze wetswijziging waarvan iedereen toch wel het gevoel heeft dat die een beetje wringt, door te voeren. Dan kunt u zeggen dat dit niet uw verantwoordelijkheid is en dat u niet in de positie bent om daarop een antwoord te geven, omdat u niet wil tornen aan het recht van de Tweede Kamer om deze wijziging door te voeren. Maar wat zou u nu doen als de Eerste Kamer die een geheel andere positie heeft en ook een ander beoordelingscriterium heeft, aan zou geven dat gegeven de ontwikkelingen, de discussie die nog gaande is en de onduidelijkheid die nu nog boven de markt hangt,

op u een dringend beroep zou doen om dit artikel niet in werking te laten treden?

Minister **Brinkhorst**: Dat zou ik betreuren, want dan ontstaat er onhelderheid. Als Eerste Kamer kunt u het betreuren dat de Tweede Kamer dat zo gedaan heeft -- ik heb daarover inhoudelijk geen verschil van mening met de heer Van der Lans -- maar ik vind dat wij toch met heldere spelregels moeten werken. Het nu niet in werking laten treden van dit artikel zou mij forceren om terug te gaan naar de Tweede Kamer zonder wetsverandering. Het gehele wetsvoorstel zou dan op basis van één punt niet in werking kunnen treden.

De heer **Doek** (CDA): Kan de minister aangeven of de indiening van een nieuw hoofdstuk 5 binnen nu en een paar weken te verwachten is? Dat lijkt mij namelijk wel van belang in dezen.

Minister **Brinkhorst**: Dat wetsvoorstel is op dit moment gereed voor verzending naar de voorportalen van de ministerraad. Zoals bekend, werken wij nog harder als de Kamer met reces is. Ik hoop dat in het overleg dat ik vanavond nog met de Tweede Kamer heb over het onderwerp kabels en leidingen, klaarheid zal ontstaan en ik de uitkomst van dat overleg kan gebruiken om het wetsvoorstel in de ministerraad aan de orde te stellen. Ik houd het vooralsnog op eind mei, dus een dikke maand na nu.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): U zei zo-even dat in het geval dat ik schetste, het gehele wetsvoorstel moet worden teruggenomen. Ik wijs u er dan op dat u de wet bij Koninklijk besluit per onderdeel kunt invoeren. In feite kunt u beslissen het onderhavige gedeelte van hoofdstuk 5 niet in te voeren, hangende de besluitvorming die nog moet komen. Dus u moet het niet ingewikkelder maken dan het is.

Minister **Brinkhorst**: Ik maak het zo simpel mogelijk als het is. Ik zou zeggen: heren, breng mij niet in verleiding. Vanavond heb ik een overleg met de Tweede Kamer. Ik heb zo-even aangegeven wat mijn standpuntbepaling daarin zal zijn.

Gevraagd is waarom niet is gekozen voor het roerend verklaren van kabelnetwerken. Niet in alle gevallen is er in het verleden gehandeld als waren de netwerken roerend. Er zijn ook gevallen geweest waarin netwerken wel op de juiste manier zijn overgedragen, dus met een notariële akte en een kadastrale registratie. In die gevallen gelden ook de juiste zekerheidsrechten, namelijk hypotheek in plaats van pand. Het met terugwerkende kracht roerend verklaren zou betekenen dat die gevallen waarin op juiste wijze is gehandeld, alsnog als een onjuist handelen zouden worden bestempeld. Vanuit het oogpunt van het bevoordelen van degenen die juist hebben gehandeld, zou dat een onjuist zijn. Wat betreft de transparantie wijs ik erop dat ook voor de overdracht van een onroerend goed een notariële akte vereist is, alsmede het deponeren van die akte in de openbare registers. Door die deponering ontstaat transparantie ten aanzien van de eigendommen van netwerken, hetgeen weer leidt tot een

grotere rechtszekerheid bij toekomstige overdrachten. Datzelfde geldt voor de vestiging van zakelijke rechten, zoals hypotheek. Zo kun je in de openbare registers zien of een netwerk al dan niet met hypotheek bezwaard is. Het verhaal over het onderscheid tussen roerend en onroerend past niet in de systematiek van het civiel recht. Het roerend verklaren van een netwerk vormt een ingrijpende en moeilijk te verdedigen afwijking van het BW en de daarop gebaseerde jurisprudentie. Alles afwegende, ben ik van mening dat juist is gehandeld door de netwerken onroerend te verklaren.

Ik werk hard aan het zo snel mogelijk verkrijgen van helderheid op dit punt. Deze vraag is mij overigens niet gesteld, maar het lijkt mij goed om het toch te melden. Er ligt 1,75 miljoen kilometer aan buizen onder de grond. Als een minister van de Kroon niet kan melden hoeveel daarvan niet gebruikt wordt, is er iets verkeerd. Iedere minister neemt de portefeuille over van zijn voorganger met de stand van zaken op dat moment. Wanneer ik over een tijdje dit pand verlaat, zou ik het prettig vinden dat mijn opvolger exact weet hoeveel buizen onder de grond niet gebruikt worden. Dat is van groot belang voor de transparantie in de samenleving.

De heer Van der Lans heeft opgemerkt dat de kabeltarieven fors zijn gestegen. Ik kan nu niet aangeven of die tarieven al dan niet te hoog zijn. Daarvoor is onderzoek nodig naar de onderliggende kosten. De NMA is momenteel hiermee bezig. Het voordeel van deze wijziging van de Telecommunicatiewet is dat het nieuwe regelgevende kader de mogelijkheid biedt om maatregelen op te leggen bij onvoldoende concurrentie. De OPTA onderzoekt via marktanalyses of hiervan sprake is. Het onlangs aangenomen kabelwetje heeft daartoe de mogelijkheid geschapen en ik ben de Kamer daar nog steeds erkentelijk voor. Het valt nu nog niet te zeggen of een en ander leidt tot tariefmaatregelen voor de kabelsector. Als de analyses daartoe aanleiding geven, kan de OPTA toegangsverplichtingen opleggen opdat ook andere aanbieders concurrerende programmapakketten kunnen aanbieden. In dat geval moeten kabelbedrijven bij hun tariefstelling rekening houden met de tarieven van hun concurrenten. Ook daarvoor geldt weer: sterke markt, sterke overheid.

De heer Luijten maakt zich zorgen of ik de 25% reductie van administratieve lasten met dit wetsvoorstel wel haal. Hij heeft gelijk dat deze aanpassing op zichzelf tot een reductie van de administratieve lasten van 11% leidt. Over de niet gewijzigde onderdelen van de wet -- bijvoorbeeld op het gebied van de frequenties -- zijn nadere voorstellen gedaan. Hiermee wordt toch voldaan aan het streven om een reductie van 25% te realiseren. Daarbij is overigens geen rekening gehouden met de tijdelijke toename van de lasten als gevolg van de benodigde marktanalyses. Ik wijs erop dat de nieuwe wet maatwerk van OPTA eist. Meer dan voorheen moet OPTA inzicht hebben in de feitelijke markt en in de effecten van het ingrijpen in de markten. Daarvoor zijn de marktanalyses noodzakelijk. Ook de OPTA heeft de opdracht om mee te werken aan het kabinetsdoel van reductie van de administratieve lasten. Ik denk dat wij op dit punt de zaak redelijk in de klem hebben.

De heer Doek is ingegaan op het beroep. Voor de ontwikkeling naar een concurrerende telecommunicatiemarkt acht ik het noodzakelijk dat marktpartijen over van bepaalde besluiten van de OPTA snel zekerheid kunnen krijgen. Dit is alleen mogelijk door het beroep te beperken tot één instantie. De bedoeling van deze sectorspecifieke regelgeving en het optreden ex ante van de OPTA is het zo snel mogelijk tot stand brengen van concurrentie. Daarmee is sprake van een harmonisatie met de energiewetgeving, waarin eveneens sprake is van een dergelijke dynamische markt. De gedachte om dit over ruim drie jaar gerealiseerd te hebben, spreekt mij aan. Dit betekent dat mijn opvolger gevraagd wordt om dit meteen in te voeren. Aan de hand van de situatie op dat moment kunnen wij bezien of kan worden aangesloten bij het systeem van de Mededingingswet.

Verschillende geachte afgevaardigden hebben vragen gesteld over telemarketing en spam.

Mevrouw Maas heeft gevraagd naar de handhaafbaarheid van de in de Telecommunicatiewet opgenomen regeling betreffende telemarketing. Zij had aarzelingen of de OPTA in staat zou zijn, daarop toezicht te houden en vraagt zich af of het niet goed zou zijn om een meldpunt voor klachten voor burgers in te richten. Zoals in de schriftelijke behandeling van het wetsvoorstel uitvoerig aan de orde is geweest, is voorzien in een bestuursrechtelijke handhaving door de OPTA. De OPTA beschikt daartoe over verreichende bevoegdheden, zowel op basis van de Algemene wet bestuursrecht als op basis van hoofdstuk 15 van deze wet. OPTA kan bij overtreding van de regeling bestuursdwang toepassen dan wel een last onder dwangsom opleggen. Ook kan zij een bestuurlijke boete opleggen van maximaal 450.000 euro. Anders dan mevrouw Maas ben ik van mening dat de OPTA wel degelijk in staat zal zijn om op een adequate wijze toe te zien op de handhaving van de regeling. De OPTA geeft op dit moment ook bijzonder actief invulling aan haar toezichthoudende rol waar het om artikel 11.7 gaat, waarin het spam-verbod is opgenomen.

Mevrouw **Maas-de Brouwer** (PvdA): Anders dan de sector, die duidelijk heeft laten merken dat zij de discussie die hier wordt gevoerd goed volgt, krijgt de OPTA een communicatieopdracht ten opzichte van de consument. De OPTA heeft op dat terrein tot nu toe geen beleid ontwikkeld.

Minister **Brinkhorst**: Er blijven andere mogelijkheden. In het verband van de Reclamecodecommissie is een codetelemarketing vastgesteld. Bij die stichting kunnen klachten worden ingediend over bedrijven. Er zijn dus wel degelijk mogelijkheden voor het instellen van beroep; men kan een klacht deponeren.

Ik ben met mevrouw Maas van mening dat dit als het ware een aansporing is voor het door mij reeds ingezette beleid om in internationaal verband oplossingen te zoeken. Ik heb het dan met name over spam. Vanaf 1 juli aanstaande heeft Nederland het voorzitterschap van de Europese Unie. Ik wil dat graag gebruiken om blijvend aandacht te besteden aan spam. Ik ga nog een stap verder op nationaal vlak. De providers hebben hierbij een

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

belangrijke rol. Ik heb mijn medewerkers opdracht gegeven om zo spoedig mogelijk het door mij toegezegde contact met de providers op te nemen. De vijf belangrijkste providers hebben ongeveer 70% van de markt in handen. Op 27 en 28 oktober zal er in het kader van het Nederlandse voorzitterschap een EU-brede e-security expert meeting worden georganiseerd waarop het onderwerp spam een belangrijke plaats zal krijgen.

Ik ben met een aantal geachte afgevaardigden van mening dat spam een buitengewoon onaangename zaak is. Wij mogen echter niet de illusie hebben dat wij op nationale basis, anders dan via de wegen die ik zojuist aangaf, heel veel succes kunnen boeken. Met name door de providers op hun verantwoordelijkheid te wijzen, kunnen wij eind komen. Als zij zo ver niet willen gaan, zal ik zeker niet nalaten hierop terug te komen.

De heer Van der Lans heeft gevraagd waarom ik aarzel over het opleggen van een regeling voor spam aan bedrijven. Mevrouw Maas heeft gevraagd hoe dat geregeld zou moeten worden. Het aan de orde zijnde wetsvoorstel is, in overeenstemming met de bijzondere privacyrichtlijn over het spamverbod, dat wil zeggen de "opt in"-regeling - anders dan in Amerika, waar een "opt out"-regeling bestaat -- beperkt tot ongevraagde elektronische berichten voor direct marketingdoeleinden, gericht aan particulieren. Dat zijn dus abonnees en natuurlijke personen. Bij uitbreiding daarvan tot spam aan bedrijven, wat op zichzelf mogelijk is, zijn onmiddellijk tegenstrijdige belangen van de bedrijven aan de orde. Dat is nogal curieus, want het bedrijfsleven zelf verzendt regelmatig ongevraagde commerciële communicatie. Dat gebeurt weliswaar op basis van een "opt in"-regeling, maar de bedrijven hebben daar enerzijds een bepaald belang bij. Anderzijds hebben zij ook belang bij het ontvangen van op hen gerichte communicatie. Dat oordeel werd ten tijde van de behandeling van het wetsvoorstel door een meerderheid gedeeld.

Dat betekent niet dat ik een fel tegenstander ben van maatregelen om tegen spam aan bedrijven op te treden. Integendeel. Hierover is een motie ingediend door de leden van de Tweede Kamer, Van Dam van de Partij van de Arbeid en Atsma van het CDA. Daarin werd ik opgeroepen om initiatieven te nemen waardoor ook voor bedrijven het opt-in-regime voor spam zal gelden. Ik heb gezegd dat ik deze motie beschouw als een steun in de rug bij het door mij ingezette beleid.

Ik denk dat er primair moet worden gemikt op handhaving van het spam-verbod voor particulieren, vandaar ook mijn opdracht om zo snel mogelijk met de providers te spreken. Als wij nul op het rekest krijgen, wat ik niet verwacht, kunnen wij de discussie over bedrijven voeren. Ik wil VNO/NCW en MKB Nederland er ook bij betrekken om te zien hoe wij dat kunnen doen. Ik noteer heel goed de opmerking van de heer Van der Lans dat er een zekere dubbelhartigheid in zit. Ik zou het woord dubbelhartig niet gebruiken, omdat het vooral gaat om tegenstrijdige belangen. Ik wil de Europese Commissie en verschillende Amerikaanse instanties er ook bij betrekken, omdat heel veel spam uit het buitenland naar ons toe komt.

Mevrouw **Maas-de Brouwer** (PvdA): Ik neem aan dat men op het departement op de hoogte is van onderzoek dat er een risico is dat Nederland de roem die is opgebouwd bij de XTC-productie, kan herhalen bij de verspreiding van spam, waarbij wij een niet onbelangrijke bron zijn. Dat is ook wel iets om in het vizier te houden. Ik denk dat je dat bij de wortel moet aanpakken.

Hiermee kom ik terug op mijn eerdere vraag of wordt overwogen om spam niet alleen juridisch, maar ook technologisch aan te pakken. Het is mijn stellige overtuiging dat het een mix moet zijn. Hoe eerder wij ook aan de andere kant van die mix investeren, des te groter is de kans dat wij iets bereiken.

Ik liep naar de interruptiemicrofoon vanwege de dubbelhartigheid van bedrijven die liever niet zoveel ontvangen, maar wel veel willen verzenden. Op dit punt kan de wal het schip wel eens keren. Er kan heel makkelijk een consumentenreactie ontstaan, zodat bedrijven die het te dol maken, het ook merken aan de respons.

Minister **Brinkhorst**: Net als bij vorige gelegenheden zijn mevrouw Maas en ik het in de geest heel erg eens. Ik denk niet dat er enig verschil van mening is. De vraag is wat de meest effectieve wijze van optreden is. Ik voel er niet zoveel voor om een juridisch verbod te handhaven dat niet echt functioneert. Mevrouw Maas heeft gelijk met haar eerste opmerking dat Nederland naast veel andere voortreffelijke dingen ook een land van piraten is. Wij zijn nummer 5 van de wereld bij het verzenden van spam, en wij ontvangen ook heel veel spam. In mijn vorige functie heb ik gemerkt dat wij uitstekend zijn in het veredelen van nederwiet en daarvoor de mooiste fabrieken hebben. Wij doen dat heel goed. Alles wat God verboden heeft, is bij ons vaak een aantrekkelijke manier van werken, maar ik dwaal af.

Mevrouw **Maas-de Brouwer** (PvdA): Brengt de minister dat laatste ook in bij het Innovatieplatform?

Minister **Brinkhorst**: U brengt mij bijna op een idee!

Kern van mijn betoog is dat ik een serieus gesprek met de providers zal hebben, met VNO/NCW en met MKB Nederland. De Tweede Kamer volgt ongetwijfeld met veel belangstelling deze discussie. Ik hoop via die weg een heel eind te komen.

Daarnaast is de Europese weg veelbelovend. De derde weg is de internationale. Merkwaardig genoeg geldt in Amerika het opt-out-regime. Je krijgt het verplicht, tenzij je opt out. Dat opt-out-regime is voor Nederland en andere Europese landen een bron van ergernis. Er zijn dus voldoende stappen mogelijk. Ik zet het meest in op datgene waarin ik het meest geloof, namelijk dat de provider die een belangrijke functie heeft voor het doorzenden en het benaderen van de ontvanger, zelf maatregelen treft. Ik zie daar meer in dan in lange procedures voor wetgeving, vooral als het alleen maar nationale wetgeving is.

Over de spam aan bedrijven heb ik contact met andere lidstaten. Zo geldt in Spanje, Denemarken, Italië en België een opt-in-regime voor bedrijven vergelijkbaar met de spam aan particulieren. Ik wil daar graag met hen eens

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

over spreken. Ik kom daarop dus later terug. Als mijn medewerkers consequent de opdracht vervullen die ik hun gegeven heb, namelijk dat zij op korte termijn met de providers spreken, zal er snel resultaat zijn. Ik zie ze allemaal knikken. Ik heb zelden gehoorzamer ambtenaren gezien.

Ik aarzel dus niet, maar kies voor een aanpak die Europa-breed is en daarmee effectiever.

De vergadering wordt van 15.14 uur tot 15.19 geschorst.

N

Mevrouw **Maas-de Brouwer** (PvdA): Voorzitter. Namens de PvdA-fractie bedank ik de minister hartelijk voor zijn zorgvuldige beantwoording. Aan die zorgvuldigheid waren wij al gewend geraakt door de schriftelijke behandeling, maar dat neemt niet weg dat de minister ook vandaag inhoudelijk goed heeft geantwoord.

De minister heeft een aantal wegen genoemd die hij kan bewandelen om het woekerend kwaad van “het technologisch aanvliegen van de spambestrijding” te kunnen beteugelen. Dat zijn wetgeving en het toegezegde overleg met de providers. Ik heb overigens al aangegeven dat de markt waarschijnlijk zal reageren als consumenten en bedrijven een keuze maken op grond van het feit dat de ene provider beter presteert op het punt van de spambestrijding dan de andere.

Een en ander laat onverlet dat ik de toezegging van de minister over het inzetten van technologie onvoldoende vind. De inzet van technologie kan als “n+1’de” middel worden gebruikt om dit kwaad te lijf te gaan. De minister is verantwoordelijk voor het technologiebeleid en voor het stimuleren van bedrijvigheid op dit terrein. Daarom nodig ik hem uit om daar waar mogelijk initiatieven te nemen om de technologische inventiviteit van de bestrijding van spam in Nederland te stimuleren. Verder wil ik hem aanmoedigen om ervoor te zorgen dat technologie die uit het buitenland naar ons toe komt, snel beschikbaar komt voor bedrijven en consumenten.

Bovenal zal de minister echter jonge, slimme mensen aan het werk moeten zetten bij de bestrijding van spam. Ik denk dat hij zal opkijken van wat deze jonge mensen allemaal voor elkaar kunnen krijgen.

*N

De heer **Doek** (CDA): Voorzitter. Ik bedank de minister hartelijk voor zijn beantwoording. Ik ben verder blij dat deze wet kort na vandaag in het Staatsblad zal worden gepubliceerd. Dit wetsvoorstel is, zoals de minister heeft toegelicht en wij allen onderschrijven, immers erg belangrijk.

In de schriftelijke ronden en in deze plenaire behandeling is, naar aanleiding van het amendement-Blok, diepgaand ingegaan op de motiveringsplicht. Hieruit is duidelijk geworden dat een kwantitatieve analyse pas aan de orde kan komen als die redelijkerwijs mogelijk is. Het is een goede zaak dat dit duidelijk is neergelegd in de verschillende stukken en in deze mondelinge behandeling.

De minister voert reeds vanavond overleg met de Tweede Kamer over hoofdstuk 5. Het is verder de

verwachting van de minister dat hij eind juni met een wetsvoorstel terzake zal kunnen komen. Dat alles is voor mijn fractie meer dan voldoende reden om niet langer aan te dringen op het niet inwerking laten treden van het desbetreffende artikel.

Ten slotte bedank ik de minister voor de evaluatie die over drie jaar zal worden gehouden van de rechtsgang rondom de Telecommunicatiewet. Ik hoop dat hij deze toezegging duidelijk in zijn overdrachtsdossier zal opnemen.

*N

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Voorzitter. Ook ik bedank de heer Brinkhorst voor zijn uitvoerige beantwoording die als altijd helder en duidelijk was.

Het is geen fraaie figuur dat de Eerste Kamer een wet, die aan de overkant is geamendeerd, aanneemt, terwijl er nog een wetgevingsproces aanstaande is. Hierdoor kunnen namelijk accenten zodanig worden verschoven dat de balans in de wet verandert.

Ik blijf van mening dat de Eerste Kamer juist de taak heeft om daarover kritische opmerkingen te maken, en zondig tegen de minister te zeggen dat het misschien maar niet moet worden ingevoerd. Ik merk dat mijn collega's in deze Kamer wat pragmatischer redeneren en zeggen: mijnheer Van der Lans, eigenlijk hebt u gelijk maar het is niet zo'n probleem. In de tussentijdse periode, vanaf de invoering van deze wet tot de invoering van de nieuwe wet, zouden er eigenlijk geen problemen te verwachten zijn. Kabelars zouden niet massaal de grond induiken met lege mantelbuizen, omdat een precarioheffing aanstaande is. Zij zouden wel erg dom zijn om dit te doen. Mijn collega's zeggen dus eigenlijk dat er niets zal gebeuren. Ik ben echter wat wantrouwend van aard. In dat licht zou ik graag van de minister horen dat de redenering van mijn collega's klopt. Is het inderdaad zo dat de invoering van artikel 5.1 zoals dat nu is geformuleerd, niet het gevaar met zich meebrengt dat er op grote schaal dingen gebeuren waarvan wij later spijt krijgen? Op dat punt wordt ik graag gerustgesteld door de minister. Ik blijf beweren dat dit alles geen schoonheidsprijs verdient; eigenlijk is dit een mooi moment om de Eerste Kamer daarover een uitspraak te laten doen. Aangezien ik daarvoor onvoldoende steun verwacht, zal ik dat echter achterwege laten.

Spam is een kwestie waarop wij blijven terugkomen. Overleg met providers is erg belangrijk; het is fantastisch dat dit nu wordt gerealiseerd, het lijkt wel vanuit deze Kamer. Dit had natuurlijk veel eerder moeten gebeuren, zeg ik een beetje onbescheiden. Er moet een daadkrachtiger beleid komen; strafrechtelijk maatregelen moeten in de toekomst niet worden uitgesloten. Het is niet genoeg als slimme mensen proberen om de verspreiding te blokkeren. Deze kwaal zal ons nog vele jaren lastig vallen. Er moet een zo effectief en daadkrachtig mogelijk beleid komen, dat zowel vindingrijk is als wordt ondersteund door het strafrecht. Weg met de dubbelhartigheid!

Mijn laatste opmerking gaat over de tariefstijgingen voor de kabelabonnees. Ik blijf daar een onaangenaam gevoel over houden. De minister zei in zijn eerste zin over dit onderwerp: ik weet eigenlijk niet of die tarieven wel zo onredelijk zijn gestegen. Ik kan hem verklappen dat miljoenen mensen in dit land vinden dat die

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

tarieven wel degelijk onredelijk zijn gestegen. Dat is een vervelende discrepantie tussen de waarneming van de overheid en die van de burgers. Zij krijgen prijsverhogingen van 30% voor de kiezels, die zij gewoon moeten betalen zonder dat helder wordt aangegeven wat er gaat gebeuren. In de toekomst wordt dit alles hopelijk beter geregeld, maar ondertussen hebben de grote kabelexploitanten een tariefverhoging binnengetikt die vermoedelijk niet meer valt terug te draaien. Dit is een spijtige constatering.

*N

De heer **Luijten** (VVD): Voorzitter. Ook ik dank de minister voor zijn heldere uiteenzetting en beantwoording van de vragen. Net als de heer Doek ben ik blij dat de minister, nadat hij dat schriftelijk al had gedaan, in het plenaire debat nog eens aandacht heeft besteed aan de motiveringsplicht voor OPTA. OPTA moet zaken goed motiveren en indien mogelijk een kwantitatieve onderbouwing leveren. Over dat "indien mogelijk" zal waarschijnlijk jurisprudentie ontstaan, maar op dit moment kan het niet helderder worden gesteld. Wat nu in de wet wordt vastgelegd, is het optimale. Wij kijken wel wat ervan komt; ik verwacht overigens niet dat het grote vormen zal aannemen.

Wij zijn blij met de uitleg van de minister over het precario en de grondrechten. Het grote misverstand is dat er sprake zou zijn van terugwerkende kracht. Zoals bekend, spreken maatregelen die met terugwerkende kracht gelden, de Eerste Kamer nooit aan. De uitleg van de minister doet mij dus deugd.

Ik kom nu te spreken over eigendom. De minister heeft gezegd dat openbare en niet-openbare netten in hoofdstuk 5 gelijk getrokken zullen worden. Ook daar ben ik blij mee. Iemand kan een net aanleggen met de bedoeling dit openbaar te maken, maar zich bedenken en er toch een niet-openbaar net van maken. Tussen de aanleg en het in gebruik nemen kan een fase zitten en dat moment moet worden uitgesloten. Ik vind het verstandig van de minister dat hij dit overal gelijk trekt.

Het totaal van de administratieve lasten komt volgens de minister uiteindelijk uit op 25%. Als dit wetsvoorstel werkt en er dus echt concurrentie komt, zullen wij steeds minder sectorspecifieke regelingen treffen. Ik heb in dat kader ook gewezen op een artikel van professor De Ru in het Financieele Dagblad. Is de minister het daarmee eens? Dat zal toch tot uitdrukking moeten komen in minder regels en lagere administratieve lasten.

Ik heb in eerste instantie niet over spam gesproken, maar ik wil er toch nog kort op ingaan. De minister zegt dat er snel gesprekken zullen worden gevoerd met providers en de EU-lidstaten. Ik denk dat het goed is om allerlei wegen te bewandelen, want het is niet goed om het ene te doen en het andere te laten. Er zijn natuurlijk al providers die er alles aan doen om spam tegen te houden, zoals XS4ALL en Demon. Ook deze providers worden echter overvallen door nieuwe technieken van spammers, want hier vindt natuurlijk innovatie avant la lettre plaats. Als providers tot unique selling point maken dat zij spam tegenhouden, dan zouden wel eens veel

consumenten naar die providers kunnen overstappen. Ik vind het dus heel goed dat de minister overlegt met providers. Ook overleg met de EU-lidstaten is goed, maar die zullen toch aan de minister vragen "wat doet u in eigen huis?". Nederland staat op nummer vijf en kan prachtig aandringen op Europese maatregelen, maar wat doet de minister zelf om spam terug te dringen?

Inzake telemarketing ben ik het volstrekt eens met de minister. In de schriftelijke voorbereiding heb ik al opgemerkt dat de code die bij de Reclame Code Commissie ligt, een perfecte invulling is van wat de Kamer wil. Als het geregeld kan worden in de markt, zijn wij er altijd voorstander van om het niet ook nog eens een keer in wetgeving vast te leggen.

Wij houden de minister aan de toezegging om volstrekte transparantie te betrachten en inzicht te geven in de 1,75 mln kilometer kabels in de Nederlandse bodem en hoeveel daarvan in gebruik is. Ik ben alleen benieuwd hoe hij dat met de verglazing naar glasvezelkabels gaat doen. Dat betekent dat het kabinet nog wel drie jaar zit.

*N

Minister **Brinkhorst**: Voorzitter. Ik ben het natuurlijk met mevrouw Maas eens, die terugkwam op de technologische kant. Het gaat om een mix van maatregelen die wij moeten treffen en technologie hoort daar zeker bij. Er bestaan al spamfilters en het is mij bekend dat bepaalde softwarefabrikanten al aan de gang zijn. Dat hele proces moeten wij meenemen als wij naar het stimuleren van technologische inventiviteit kijken.

De heer Doek heeft volgens mij geen specifieke vragen meer gesteld. De heer Van der Lans sprak over kabels en daar voeg ik aan toe dat mij als particulier persoon natuurlijk ook bepaalde dingen opvallen, maar ik sta hier als vertegenwoordiger van de overheid. Ik moet dan zorgvuldiger te werk gaan en mij niet baseren op het Volksempfinden. Ik moet helderheid hebben of er inderdaad misbruik is gemaakt van machtsposities. Door middel van deze wet heb ik de OPTA daartoe meer middelen kunnen geven om dat inderdaad met snelheid en spoed te doen. Als persoon vallen mij natuurlijk ook bepaalde dingen op en in die zin spreek ik de heer Van der Lans ook niet tegen. Hij wilde gerustgesteld worden en ik kan hem dan ook bevestigen dat het wel meevalt. Met betrekking tot de graafrechten is de eigendomskwestie niet goed geregeld. In de tussentijd zullen mensen heel verschillende afwegingen maken, maar ik denk niet dat dit zo vaak gebeurt. Ik ben blij dat de heer Doek tevreden is met mijn opmerking dat het zo spoedig mogelijk, waarschijnlijk in juni, uit de Raad naar de Kamer gaat. Er zit dus nog maar een heel kleine tijdsperiode tussen.

Tenslotte zeg ik tegen de heer Luijten, naar aanleiding van zijn opmerking over de heer De Ru, dat het onnodig instandhouden van sectorspecifieke toezichthouders mij niet gewenst lijkt. Het feit dat wij nu eindelijk de OPTA hebben, die wel goed is toegerust, is geen slechte zaak in een situatie waarin er bepaalde monopolistische tendensen bestaan. Ik ben met mijn

collega van VWS bezig een zorgautoriteit op te richten. Verder zijn wij bezig met een vervoersautoriteit. In Europees verband wordt gewerkt aan een consumentenautoriteit. Daarmee houd ik mij aan de toezegging aan de Kamer dat ik zal blijven strijden voor een sterke markt en een sterke overheid.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

*B

!V&W/Infrastructuurfonds!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (XII) voor het jaar 2004 (29200 XII)
- het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat voor het Infrastructuurfonds voor het jaar 2004 (29200 A)

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Peijs**: Voorzitter. Ik dank de Kamer hartelijk voor alle vragen die gisteren aan ons zijn gesteld. Het waren er ruim honderd. Er zijn hier nogal wat ambtenaren van het ministerie van Verkeer en Waterstaat aanwezig. Zij hebben vanmorgen tot half zes doorgewerkt om alle vragen te beantwoorden. Een woord van dank aan hen is op zijn plaats.

Ik heb met genoegen naar alle bijdragen geluisterd, vooral omdat daaruit een grote betrokkenheid spreekt met het werk van ons ministerie. Verkeer en Waterstaat is nu eenmaal een ministerie dat burgers, bedrijven en organisaties in dit land echt raakt, elke dag opnieuw. Als je het hebt over wegen, spoorwegen, water of luchtvaart, heb je het feitelijk over de manier waarop mensen hun leven inrichten. Met de begroting en de beleidsagenda 2004 hebben wij die concrete maatschappelijke functie van Verkeer en Waterstaat willen onderstrepen.

Daarom ligt de nadruk op verbetering van de doorstroming op de weg, op een betrouwbaar spoor- en vaarwegensysteem en op veiligheid. Daarom zijn er ook concrete en meetbare doelen opgenomen in onze begroting. Burgers moeten de overheid kunnen aanspreken op de resultaten van het beleid. Daar willen wij voor staan.

Ik zal in mijn deel van de beantwoording -- de staatssecretaris zal daarna haar deel doen -- alle vragenstellers zo concreet mogelijk antwoord geven. Ik beantwoord bijna alle vragen mondeling, met uitzondering van een paar kwesties die om een gedetailleerder overzicht vragen, zoals onze inzet op het terrein van milieu en de daaraan gekoppelde Kyoto-doelstellingen en de invoering van Europese regelgeving in Nederland. Daarover ontvangt u een brief.

De opzet van mijn betoog is als volgt. Ik begin met de meer algemene opmerkingen die gisteren zijn gemaakt over de manier waarop het ministerie van Verkeer en Waterstaat zijn taken uitvoert. Ik zal dus aangeven hoe wij onze eigen rol zien in relatie tot burgers, bedrijven, decentrale overheden en maatschappelijke organisaties in eigen land en in relatie tot de internationale context. Met name de heren Lemstra, Eigeman en Van Raak hebben daar gisteren opmerkingen over gemaakt. Vervolgens behandel ik de vragen over het mobiliteitsbeleid op korte termijn, vooral over het "houwen voor bouwen", en ik ga kort in op de anti-filemaatregelen in deze periode. Daarna kom ik te spreken over de langere termijn, dus over het MIT en de Nota Mobiliteit. Vervolgens kom ik op mijn absolute prioriteit waarover gisteren nogal wat vragen zijn gesteld, namelijk verkeersveiligheid. Ik wil eindigen met de vragen die gisteren zijn gesteld over enkele specifieke infrastructuurprojecten.

De heer Eigeman heeft gisteren heel duidelijk gemaakt dat hij vindt dat ministeries zich kwetsbaar moeten durven opstellen en in open processen het risico moeten durven nemen om te worden tegengesproken. Ik ben thuis niet anders gewend dan dat ik word tegengesproken, dus ik ben het met hem eens. Het eerste dat daarvoor nodig is, is dat de minister duidelijke keuzes op tafel legt. Mijn overkoepelende beleidsuitgangspunt is dat het economische smeeroilie-effect van goede mobiliteit van mensen en goederen belangrijker is dan ooit, juist nu het economisch slecht gaat.

Het nieuwe beleid in de begroting voor 2004 is daarom voor het grootste deel gericht op praktische maatregelen met een direct positief effect op de mobiliteit. Daar valt voor mij nadrukkelijk ook de prioriteit voor beheer en onderhoud onder. Mobiliteit en de kwaliteit van de infrastructuur zijn immers twee kanten van dezelfde medaille. De begroting van Verkeer en Waterstaat is er dus, net als het hele kabinetsbeleid, op gericht om bij te dragen aan een zo snel mogelijk economisch herstel. Ik leg daar het accent op omdat dit een duidelijke beleidswijziging was. In ons geval doen wij dat in de eerste plaats met gerichte investeringen in weg, water en spoor. Wij hebben daar zo veel mogelijk heel concrete doelstellingen aan verbonden. Daarover ga ik graag met iedereen in discussie.

De opvatting van de heer Eigeman over het doorbreken van wat hij "rijkskokers" noemt, onderschrijf ik evenzeer. Naar mijn mening zijn wij daar overigens al volop mee bezig. Dat is zichtbaar in het waterbeleid, het natuurbeheer en de gezamenlijke programma's van het ministerie van Verkeer en Waterstaat en het ministerie van VROM op het terrein van geluid en uitstoot. Ik kan de heer Eigeman verzekeren dat Rijkswaterstaat in deze processen een enorm belangrijke rol vervult onder de reguliere politiek ambtelijke aansturing. Het veranderproces dat is ingezet bij Rijkswaterstaat naar een meer vraaggerichte benadering, kan die rol alleen nog maar versterken. Ik denk dat de ministeries op dit ogenblik meer samenwerken dan ooit tevoren.

In de beleidsagenda hebben wij onze inzet samenvat in vier trefwoorden, namelijk "samen", "slim", "slagvaardig" en "betrouwbaar". Ik behandel die trefwoorden hier nog maar eens omdat zij ook een perfecte

kapstok bieden voor de beantwoording van een flink aantal vragen dat gisteren is gesteld. Het woord "samen" spreekt voor zich. Dit kabinet kiest uit volle overtuiging voor decentralisatie en samenwerking. Mensen, organisaties en decentrale overheden worden aangesproken op hun eigen verantwoordelijkheid. Dat betekent voor Verkeer en Waterstaat heel concreet dat geld en bevoegdheden worden overgeheveld naar de regio voor zaken als een gebiedsgerichte aanpak van de mobiliteit en de sociale veiligheid in het openbaar vervoer. Een voortzetting van het decentralisatiestreven in het stads- en streekvervoer hoort daar ook bij.

De heer **Van Raak** vroeg gisteren of wij de verplichte aanbestedingen niet moeten terugdraaien omdat zij mislukt zijn.

Zeker omdat ik andere indicaties heb, mijnheer Van Raak, gaat mij dat te ver. Ik heb wel begrip voor de argumenten van de grote steden. Zij worstelen met het hanteren van het jaartal 2007. Ik zal alles op dit punt niet strak hanteren. Binnenkort zal ik op deze kwestie in een beleidsbrief uitgebreid terugkomen. Wel kan ik nu al zeggen dat ik hoe dan ook kies voor een integrale aanbesteding. Dus de verschillende modaliteiten als tram en bus worden daarbij niet uit elkaar gehaald.

De heer **Van Raak** (SP): Het gaat mij niet om de mislukte aanbestedingen. Ik vind het fijn dat u toegeeft dat veel aanbestedingen niet zijn gelukt en dat die worden teruggedraaid. Het is heel moeilijk om ze terug te draaien, want er zijn contracten gesloten. De meeste aanbestedingen komen evenwel nog. Ik meen dat 14% is aanbesteed, dus de meeste komen nog. De stadsregio's en de provincies wilt u, zoals u zojuist zei, verantwoordelijkheid geven. U wilt dus het beleid decentraliseren. Echter, u bent niet bereid om de verantwoordelijke bestuurders vrijheid te geven. U zegt namelijk dat de aanbesteding als één pakket moet gebeuren. Eventueel mogen aanbestedingen na 2007 worden gedaan. Met dat laatste geeft u aan dat het met de aanbestedingen wellicht niet zo goed gaat als u eerst suggereert. Het gaat mij er echter om dat volgens u de aanbesteding één pakket moet blijven. Waarom geeft u bij de decentralisatie, waarbij u een beroep doet op de eigen verantwoordelijkheid van de lokale en regionale bestuurders, die bestuurders niet meer vrijheid om beleid te maken? Nu hebben zij de vrijheid om uw beleid uit te voeren.

Minister **Peijs**: Voorzitter. Ik heb mijzelf niet horen zeggen dat er iets is mislukt is. Ik heb dat wel de heer Van Raak horen zeggen. Het is helemaal niet zo dat er iets is mislukt. Ik zei juist dat ik andere signalen heb en niet de signalen dat er iets mislukt is. Vaak wordt er meer openbaar vervoerd. Misschien gebeurt dat wel anders, omdat we niet graag lege bussen zien rondrijden. Er wordt dus anders vervoerd, maar tot nu toe is er niets mislukt. Zoals de heer Van Raak weet, hebben wij ons te houden aan de wet. Ik ben niet aangenomen om wetten terzijde te schuiven, maar om wetten uit te voeren. Omdat alle artikelen van de desbetreffende wet nog niet in werking zijn getreden, hebben wij wat ruimte. Wij kunnen de wet wat oprekken. Dat gaan wij doen. Met inachtneming van

de wet krijgen de grote steden ruimte, maar mijnheer Van Raak, dat zal u niet helpen, want wij worden vast en zeker ingehaald door Europa.

De heer **Van Raak** (SP): Naar wij mogen hopen komen wij nog te spreken over Europa. Het probleem met de liberalisering van het stad- en streekvervoer is geweest dat geen faalcriteria zijn aangegeven. Wij hebben nu een woordenwisseling over de vraag of de aanbestedingen wel of niet zijn mislukt. Het probleem van de liberalisering, in dit geval van de liberalisering van het stad- en streekvervoer, is dat onvoldoende duidelijkheid is geschapen ten aanzien van de criteria waarop wij die kunnen beoordelen. Een vrij algemeen criteria was dat de prijzen zouden dalen, de service zou stijgen, er extra investeringen zouden komen die goed zouden zijn voor de economische groei en dat de bureaucratie zou afnemen. Dat zijn zeer algemene criteria. Op heel veel gebieden is al duidelijk dat aan deze criteria niet wordt voldaan. De service is niet beter en de prijzen stijgen. De overheidsbemoediging is zeker niet minder geworden. Daarom vraag ik de minister nu om aan te geven wat voor de aanbestedingen die nog moeten komen de faalcriteria zijn. Ik weet dat ik de minister is opzadeld met een probleem uit het verleden, maar zij is er wel verantwoordelijk voor. Nogmaals, wat zijn de faalcriteria voor de aanbestedingen?

Minister **Peijs**: Voorzitter. Als u het niet erg vindt ga ik die nu niet geven. Wij zijn druk in gesprek met de bestuurders van de grote steden. Dit komt allemaal nog aan de orde. Wel wil ik de heer Van Raak eraan herinneren dat het stad- en streekvervoer gedecentraliseerd is en dat de decentrale overheden zich hiermee bezighouden. Ik heb de grootste bewondering voor hetgeen op decentraal niveau wordt gepresteerd.

De heer **Van Raak** (SP): Ik heb ook veel bewondering voor die lokale en regionale bestuurders. U hebt ze met een probleem opgezadeld. Wilt u die lokale en regionale bestuurders de vrijheid geven om zelf faalcriteria voor aanbestedingen op te stellen en voorkomen dat zij de fouten maken die in het verleden zijn gemaakt? Gunt u ze dus de vrijheid om zelf faalcriteria op te stellen?

Minister **Peijs**: Voorzitter. Misschien heeft de heer Van Raak faalangst. Ik meen dat de decentrale overheden volstrekt vrij zijn om met de vervoerders voor de aanbesteding criteria vast te stellen. Zij stellen de criteria op op grond waarvan zij aanbesteden. Ik heb daar helemaal niets mee te maken. Dat is ook heel goed. Het beleid is gedecentraliseerd. De decentrale overheden doen hun werk erg goed. Wat wij nu zien is dat er minder lege bussen rondrijden. Dat vind ik voor de belastingbetaler die nog steeds een heel groot gedeelte van het kaartje betaalt winst. Er wordt dus anders vervoerd en niet minder.

De heer **Schouw** (D66): Voorzitter. Ik heb op het punt van de aanbestedingen een suggestie gedaan. De minister erkent dat er voor de grote steden problemen zijn. Ik heb gezegd dat je met bench marking heel goed transparant kunt maken hoe de verschillende bewegingen bij de

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

vervoersbedrijven zijn. Is die suggestie bij de minister in goede aarde gevallen? Zien wij daarvan iets terug in de brief die zij zal sturen?

Minister **Peijs**: Benchmarking is een heel goede manier om te laten zien dat wat ergens anders kan ook bij jou mogelijk is. Ik heb overigens niet gezegd dat het bij de steden niet goed gaat. Ik heb wel gezegd dat ze wat meer tijd nodig hebben, tijd die ik ze graag gun.

Samen met de betrokken gemeenten zijn we bezig, een verkenning van mogelijkheden en alternatieven uit te voeren. Kernpunt daarvan is en blijft de vraag naar de praktische uitvoerbaarheid en de juridische risico's. Zonder objectieve indicatoren en een onafhankelijk toetsingsorgaan gaat het in ieder geval niet. Overigens stuur ik voor 1 december 2004 de evaluatie van de Wet personenvervoer 2000 naar de Tweede Kamer, waarin de aanbestedingen tot nu toe worden geëvalueerd. Dan kunnen we pas echt conclusies trekken.

Het trefwoord "samen" omvat ook samenwerking met de markt in infraprojecten via PPS. Ik ben het volmondig eens met de heer Lemstra dat PPS vooral niet moet worden gezien als een gemakkelijke manier om geld uit de markt te halen en/of de boekhouding kloppend te krijgen. Mijn uitgangspunt is dat PPS meerwaarde op moet leveren, zoals in het project Sijtwende. Daar zijn resultaten in de sfeer van meervoudig ruimtegebruik bereikt die zonder PPS nooit tot stand zouden zijn gekomen. Maar goedkoper dan een traditionele aanpak was het niet. Als wij gewoon een weg zonder allerlei toeters en bellen hadden aangelegd, waren we goedkoper uit geweest. Maar wat er nu staat, is fantastisch! Alleen vanuit budgettaire oogpunt naar PPS kijken, kunnen we wel vergeten.

De heer **Lemstra** (CDA): Hebt u niet de indruk dat, als u het private bedrijfsleven eerder betreft bij de verschillende projecten en trajecten, dit leidt tot een goedkopere uitvoering? Ik spreek één van uw topambtenaren na, die dat in een artikel in Binnenlands Bestuur heeft aangegeven. Ik ben dat namelijk van harte met hem eens.

Minister **Peijs**: Dat kan zijn, maar het hoeft niet zo te zijn. Het ligt eraan wat je daar precies gaat doen. Als u innovatief aanbesteden bedoelt, moet ik zeggen dat dat heel veel kan schelen. Maar dat hoeft niet altijd via PPS te worden bereikt, dat kan ook via een aanbesteding. Zoals gezegd nemen we op dit moment met het bedrijfsleven alle trajecten door. Het bedrijfsleven wil echter niet praten over het MIT. Buiten het MIT heb ik echter niet veel geld. Veel extra's heb ik niet. Ik wil daarom ook graag over het MIT praten. Wat in het MIT eventueel wordt uitgespaard, kan dan worden doorgeschoven naar een nieuw project. Als het MIT en de daarin opgenomen planprocedures er niet bij kunnen worden betrokken, zijn we gauw klaar met het bedrijfsleven. PPS leidt vaak tot moeilijke discussies over risico's en kosten. We moeten overigens ook eens kijken naar de vraag hoe iets wel kan worden doorgevoerd. We doen dat op dit moment volop. Als het mogelijk is en het bedrijfsleven risico's durft te nemen en goede bijdragen levert, staan wij daarvoor open.

Op dit ogenblik ondervinden wij het meeste voordeel van PPS-onderhoudscontracten. Op dat punt is echt sprake van een win-winsituatie. Als je een huis bouwt en je straks ook het onderhoud moet doen, dan bouw je misschien toch iets anders. Een concreet PPS-project is de A2 bij Maastricht.

Op de vraag van de heer Van den Berg of PPS-constructies ook ten aanzien van vaarwegprojecten zijn te realiseren, moet ik zeggen dat ik de mogelijkheden daarvoor niet zie. Ik studeer op dit ogenblik overigens nog op een eventuele investeringsmaatschappij infrastructuur zoals neergelegd in de motie-Hofstra/Van Haersma Buma. Daar wil ik nu niet op vooruitlopen. Ik kan wel zeggen dat ik het met de heer Lemstra eens ben dat een consistent ruimtelijk investeringsbeleid van het grootste belang is om kapitaal aan te trekken. Wat dat betreft openen de nota Ruimte en de nota Mobiliteit straks heel nieuwe perspectieven.

Het tweede kernwoord in dit verband is slim. Met slim bedoel ik dat wij slim om moeten gaan met geld, aangezien daar maar weinig van is en wij veel willen doen. Dus moeten wij zoeken naar creatieve en innovatieve oplossingen waar dat kan.

De heer **Eigeman** vroeg in dat verband hoe wij aankijken tegen het benutten van internationale contacten bij het ontwikkelen van nieuwe kennis. De heer **Pormes** vroeg naar mijn internationale inzet in dit verband. Het zal geen verbazing wekken dat ik daar als oud-lid van het Europees Parlement veel heil in zie. Zo speelt mijn ministerie een heel actieve rol in het ERANET-transport, een van de onderzoeksprogramma's binnen het zesde Europese kaderprogramma. ERANET zorgt ervoor dat op het gebied van transportinnovaties het wiel in de verschillende landen niet tegelijkertijd wordt uitgevonden.

Dat wij als organisaties de komende jaren slagvaardig te werk moeten gaan, staat voor mij als een paal boven water. Dat moet alleen al omdat er in deze kabinetsperiode in totaal ongeveer 105 mln euro minder beschikbaar is voor personeel en andere apparaatskosten. Het veranderingsproces dat voor de VenW-organisatie in gang is gezet, gaat niet uit van taakstellingen maar van een kwaliteitsverbetering. Op hetgeen er momenteel op mijn ministerie op dat gebied aan het gebeuren is, ben ik buitengewoon trots. Om zo'n kwaliteitsverbetering plaats te laten vinden, heb je niet alleen efficiencymaatregelen nodig. Het actieprogramma dat inmiddels op tafel ligt, omvat ook ingrepen in de organisatiestructuur door de vorming van een nieuw directoraat-generaal Transport en Luchtvaart -- dat is een samenvoeging -- ingrepen in de bedrijfsvoering, digitalisering van het toezicht en maatregelen in de sfeer van personeelsontwikkeling. Wij hanteren dus niet de kaasschaaf maar het boetsermes. De prognoses zijn dat wij op die manier de taakstellingen voor meer dan 100% invullen, met name door fundamentele vernieuwingen in de werkwijze van Rijkswaterstaat. De bedrijfsvoering van Rijkswaterstaat wordt veel eenvoudiger en het uitgangspunt wordt: de markt, tenzij. Dus niet zelf willen doen wat anderen beter kunnen. Voor de gehele VenW-organisatie zijn de belangrijkste doelstellingen: meer beleid voeren op hoofdlijnen, regie voeren op de uitvoering, "de markt, tenzij" en het inzetten van de inspectie als kwaliteitstoets met de nadruk op eigen verantwoordelijkheid van mensen en organisaties. Dat

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

betekent evenwel niet dat wij al onze kennis overboord zetten. Integendeel. Wij behouden de kennis in het departement. Anders kunnen wij met de markt niet op een gelijk niveau praten.

De heer **Lemstra** (CDA): Die laatste mededeling is buitengewoon belangrijk. Nu volgt een wat gemene vraag van mij, tenminste ik kan mij voorstellen dat u daarmee worstelt. U bent goed bezig met uw departement. Ik heb ook het idee dat al die organisatorische veranderingen door de topambtenaren en de medewerkers worden gedragen. Nu mijn gemene vraag. Er is nog een andere minister in het kabinet die spreekt over een andere overheid. Hoe verhoudt zich dat traject van minister De Graaf tot uw majeure traject met Rijkswaterstaat en uw departement? Botst dat of loopt dat synchroon?

Minister **Peijs**: Dat weten wij nog niet precies. U kunt zich voorstellen dat ik hoop dat het niet botst, maar wij hebben hier pas volgende week het eerste gesprek over.

Met "slagvaardig" bedoel ik ook het stellen van duidelijke prioriteiten, het kiezen voor oplossingen die echt werken en het formuleren van concrete en afrekenbare doelen. Kortom, je nek durven uitsteken. Wij moeten zorgen voor minder regels en kortere procedures bij de aanleg van infrastructuur. Ik weet dat ik hiermee tegemoetkom aan de wensen van de heer Van Oosten. Ik wijs op de ingrijpende herziening van de Wet op de ruimtelijke ordening, die hopelijk in 2006 in werking kan treden. Ik wijs ook op de nieuwe onteigeningswet die wordt voorbereid en op de wijziging van de Tracéwet waardoor besluitvormingsprocedures versnel kunnen worden. Wij hopen dat die wijziging in de tweede helft van 2005 kan ingaan.

"Betrouwbaar" is voor ons niet meer beloven dan je waar kan maken en het eerlijk vertellen als tussentijds blijkt dat het toch anders moet. Dit geldt in het algemeen voor veiligheid. Ik ben het volstrekt met collega Van Geel eens dat wij nuchter met risico's moeten omgaan en geen valse verwachtingen moeten wekken. Risicobeleid moet ook het resultaat zijn van een goede kosten-batenanalyse. Hoeveel geld is een kans van één op miljoen eigenlijk waard? Dat soort vragen moet je echt durven stellen. Bovendien: absolute veiligheid bestaat niet en de overheid kan geen garanties geven. Wel moeten wij permanent aan de veiligheid blijven werken, maar dat spreekt vanzelf. Dat geldt ook voor het uitgangspunt dat een veilige samenleving de gezamenlijke verantwoordelijkheid is van burgers, bedrijven en overheid.

Bij betrouwbaarheid hoort ook dat de overheid haar toezichhoudende taak niet verwaarloost. Minder regels, maar de regels die er zijn, moeten wij strikt en fair handhaven.

De heer **Eigeman** (PvdA): Het is mooi dat u het met collega Van Geel eens bent en dat er een kosten-batenanalyse gemaakt moet worden. In dit debat durfde ik het begrip "marginaal nut" niet te gebruiken, want dat klinkt nogal cru als je het over mensenlevens hebt. Wij zullen echter toch grenzen moeten stellen en ik ben benieuwd welke grenzen u daarbij in gedachten hebt.

Minister **Peijs**: Wij zijn op dit moment druk bezig met de externe veiligheid in het kader van de nota Mobiliteit en van de nota Ruimte. Er zullen redelijke grenzen worden gehanteerd langs routes waarlangs gevaarlijke stoffen worden vervoerd. Er gelden ook grenzen voor de gebouwen die langs die route gepland worden. Wij hebben bijvoorbeeld aan de bel getrokken toen de plannen van Eindhoven voor het winkelcentrum Piazza langs de A2 bekend werden. Je kunt niet zonder extra maatregelen een winkelcentrum bouwen op een paar meter afstand van een drukke weg en van een spoorlijn waarover gevaarlijke goederen worden vervoerd. Of je bouwt het winkelcentrum niet, of je stelt regels aan het vervoer over die spoorlijn. Dat laatste is gebeurd.

De heer **Eigeman** (PvdA): Je moet dan of woonwijken bouwen of de infrastructuur verleggen. Dat is een begin van een duidelijk antwoord. Wil de overheid de komende jaren geloofwaardig blijven, dan zullen wij deze discussie moeten voeren. Het streven is 50 verkeersdoden minder in 2004. Is dit afgewogen tegen de inzet van collega Van Geel inzake de 5000 doden als gevolg van het gebruik van diesel?

Minister **Peijs**: Ik kan die 50 doden in 2004 niet plaatsen.

De heer **Eigeman** (PvdA): De inzet is om het aantal verkeersdoden terug te brengen van 950 tot 900 per jaar.

Minister **Peijs**: Nee, van 1026 naar 900 in 2010.

De heer **Eigeman** (PvdA): Het zijn er dus nog meer, namelijk 126. Het gaat mij om de afweging die expliciet in het politieke debat gemaakt moet worden. Wij praten nu met u en bij een andere gelegenheid met staatssecretaris Van Geel. Ik zie graag dat het kabinet dergelijke afwegingen maakt, vandaar mijn vraag naar uw grenzen. U hebt nu een antwoord gegeven, maar ik denk dat die vraag vaker gesteld moet worden.

Minister **Peijs**: U nam onmiddellijk aan dat ik de infrastructuur zal verleggen, maar dat doe ik dus niet. Het is wat anders dan een maximumsnelheid van 40 km per uur voor de treinen die erlangs rijden. Ik verhuis dus niet de gehele trein. Natuurlijk moeten allerlei afwegingen worden gemaakt, maar ik wijs op het aantal doden dat wereldwijd in het verkeer valt. Dat vereist een eigenstandige benadering. Mensen hebben daarin een eigen rol en verantwoordelijkheid. Wij spelen zelf een rol in de top tien van ergernissen in het verkeer, want wij veroorzaken ze zelf. Iedereen maakt wel eens een fout, maar je hoeft niet iedere dag aan iemands bumper te kleven, waardoor anderen buitengewoon geïrriteerd raken. Bij de verkeersveiligheid mag alles dan ook niet op één hoop worden gegooid. Een belangrijk punt is dat mensen daarop kunnen worden aangesproken. Het aantal doden in de leeftijdsgroep onder de 11 jaar, dus in de zwakste groep, te weten kinderen, stijgt fors. Wij dragen daarvoor allen een grote verantwoordelijkheid. Ik kom wellicht nog

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

terug op de 5000 dieselslachtoffers in de grote steden, maar het zijn onvergelykbare grootheden.

De heer **Van Raak** (SP): Ik heb een vraag over de externe veiligheid van het goederenvervoer over het spoor. In Venlo wordt al jaren zonder vergunning gerangeerd. Om dat te voorkomen, moet er een toxisch defilé door Nederland komen, zodat gerangeerd kan worden in Rotterdam, bij Kijfhoek. De gemeente Venlo heeft plannen voor de aanleg van een nieuw emplacement, zodat men binnen de normen voor groepsrisico's kan blijven. Ik heb begrepen dat de minister daar niet veel voor voelt of er in ieder geval niet aan mee wil betalen.

Minister **Peijs**: Het overleg met Venlo zit in een gevoelige fase. Ik wil daar niet te veel in roeren. Venlo heeft wel plannen, maar die moeten wij betalen. Als de Betuweroute gereed is, hoeft er niet meer gerangeerd te worden in Venlo. Venlo stelt zich positief op. Wij spreken op dit moment over de vraag wat er moet gebeuren tot 2007 en op welke wijze Venlo de garantie kan krijgen dat na 2007 het groepsrisico en het plaatsgebonden risico niet worden overschreden. Het emplacement bij Venlo kan nooit geheel verdwijnen, want dat wordt ook gebruikt door personentreinen. Het kan wel smaller worden, als er niet gerangeerd hoeft te worden en de vervoersstroom uit Rotterdam niet meer langs Venlo gaat. Ik wil even de tijd voor overleg met Venlo hebben, opdat dit tot een positief resultaat leidt.

Ten aanzien van het mobiliteitsbeleid voor de korte termijn is mijn absolute prioriteit in deze begroting het onderhoud. De plannen van aanpak voor beheer en onderhoud die dit jaar als verdiepingsbijlage bij de begrotingsstukken zijn gevoegd, spreken duidelijke taal. Er is de laatste jaren te weinig geld gestoken in beheer en onderhoud. Daarvoor krijgen wij ooit de rekening gepresenteerd en dat is nu. Ik heb al eerder gezegd dat de overheid ervoor moet zorgen dat met veel belastinggeld aangelegde infrastructuur in goede conditie blijft. Dat is voor mij een kwestie van goed rentmeesterschap; zo goed mogelijk voor de spullen zorgen die wij met zijn allen hebben betaald en zuinig omgaan met grondstoffen. Bovendien hebben plannen voor nieuwbouw of allerlei benuttingsmaatregelen op de weg en het spoor niet veel zin als de basiskwaliteit van de infrastructuur niet deugt. Vandaar het "houwen voor bouwen", zoals ik het eerder heb genoemd. Ik ben blij dat ik daarvoor gisteren brede steun kreeg.

Wij moeten er vanaf nu voor zorgen dat in de toekomst onderhoudsachterstanden worden vermeden. De heer Lemstra vroeg gisteren hoe ik mijn belofte zal invullen om de kosten van beheer en onderhoud vanaf 2005 reëel te begroten.

Het antwoord is: door deze kosten nadrukkelijk bij elke investeringsbeslissing te betrekken. Ik heb de Tweede Kamer toegezegd, in de komende begroting concreet in te gaan op de systematiek. Ik hoop dat de heer Lemstra de tijd neemt om daarop te wachten. Bij de volgende begroting komen wij daar expliciet op terug.

Ik geloof dat iedereen het erover eens is dat 735 mln euro tot en met 2010 voor extra onderhoud van onze natte infrastructuur geen overbodige luxe is.

De heer **Van Raak** (SP): U hebt het spoorvervoer afgerond.

Minister **Peijs**: De staatssecretaris gaat over het spoor praten.

De heer **Van Raak** (SP): Ook over de infrastructuur?

Minister **Peijs**: Nee, niet over de infrastructuur.

De heer **Van Raak** (SP): Excuses dat ik u weer moet onderbreken, maar ik had hierover een vraag gesteld. Om te voorkomen dat er in de toekomst weer meer achterstanden ontstaan, moet de minister een idee hebben hoe die achterstanden in het verleden zijn ontstaan. Wat is naar haar idee de reden dat er zulke grote achterstanden, van bijna een miljard euro, zijn ontstaan?

Minister **Peijs**: De staatssecretaris zegt dat zij daar antwoord op zal geven. Om niet alles dubbel te doen vraag ik u om daar even op te wachten. Deze dag vraagt een hoop geduld, maar dat is een goede oefening.

Vervoer over water was, is en blijft essentieel voor ons land. Gemeten in ton/kilometers wordt ongeveer 20% van alle goederen binnen Nederland met binnenschepen vervoerd. Voor gevaarlijke stoffen is dit zelfs 40%. Van het goederenvervoer van en naar het achterland neemt de binnenvaart zelfs 60% voor zijn rekening. Met de groeiprognose van bijna een verdubbeling tussen 2000 en 2020 voor het goederenvervoer in het achterhoofd is het van groot belang om de vaarwegen op orde te brengen en te houden, al is het maar om ervoor te zorgen dat al dit transport niet over de weg gaat. Er wordt extra geld besteed aan onderhoud van de natte infrastructuur, omdat wij hier al jaren te weinig aan besteden en het kritische punt snel naderen. Hier en daar is dit zelfs al bereikt. Bij de Beatrixluizen vallen de stukken eruit.

Wij kunnen de achterstand met 700 mln niet inlopen. Integendeel. Die achterstand zal nog groeien. Maar wij bereiken in deze periode met 700 mln wel dat de groei in de onderhoudsachterstand sterk afvlakt en dat wij een aantal belangrijke verbindingen weer op orde krijgen, zij het niet op korte termijn. De vernieuwing van het knelpunt bij Zwartsluis start wel voor 2010. Ook al duurt het nog even, er gloort licht aan het einde van de tunnel.

Die prioriteit voor onderhoud betekent ook dat wij heel selectief moeten zijn met vaarwegverbetering. De heer Lemstra vroeg hoe het staat met de plannen daarvoor. Op dit moment maken wij voor de belangrijkste vaarwegverbindingen een kosten-batenanalyse. Op grond daarvan is inmiddels besloten om de Maasroute te verruimen. Voor de Twentekanalen wordt zo'n analyse niet gemaakt, omdat al bij voorbaat vaststaat dat investeringen elders dringender nodig zijn. Op korte termijn zijn daar geen werken te verwachten. Dat zit er financieel gewoon niet in.

In de begroting is voor de periode tot en met 2010 600 mln vrijgemaakt voor extra onderhoud aan wegen. De situatie op de weg is minder nijpend dan op het water, dat klopt, maar er is wel degelijk sprake van een forse

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

onderhoudsachterstand. De eerste signalen dat de onderhoudsbehoefte uit de pas liep met de budgetten, dateren uit 1998. Vervolgens is een paar jaar lang botje bij botje gelegd om die tekorten op te vangen.

Efficiëncymaatregelen, leningen uit programma's waarbij de uitvoering achterliep op de prognoses, uitstel van preventief onderhoud, dat hebben wij allemaal gedaan, maar nu is toch duidelijk geworden dat wij het daarmee niet redden. Als wij doorgaan op de ingeslagen weg, lopen wij op veel meer punten vast. Dat wil ik absoluut niet, vanwege de economische, maar ook maatschappelijke gevolgen. Tot 2010 moeten wij ook nog een geschatte groei van de verkeersintensiteit opvangen van 15% voor personenauto's en 20% voor goederenvervoer, waarbij er een verdubbeling was tot 2020.

De heer Eigenman vroeg gisteren welke criteria mijn ministerie hanteert voor het plannen en het prioriteren van onderhoudswerkzaamheden aan wegen. Daarvoor gelden functionele eisen, waarin bijvoorbeeld ook de eisen voor geluidsoverlast zijn opgenomen. Deze eisen worden vertaald in technische normen. Als deze worden onderschreden, volgt onderhoud. De plannen van aanpak en de prioriteitsvolgorde zijn op die systematiek gebaseerd.

In antwoord op de heer Van den Berg voeg ik daaraan toe dat er rond elk onderhoudsproject veel aandacht is voor communicatie, ook over alternatieve routes. Wij doen dat als het nodig is bij regulier onderhoud en uiteraard ook bij de aanpak van achterstallig onderhoud. Een goed voorbeeld daarvan zijn de werkzaamheden aan de A28 bij Zwolle. Maanden van tevoren zijn de mensen geattendeerd op de onderhoudswerkzaamheden die aanstaande waren. Wij hebben dat op een ludieke manier uitgelegd. Wij proberen dat bij alle onderhoudswerken te doen.

Gisteren spraken de heren Eigeman en Van den Oosten over de mogelijkheid om het beheer van rijkswegen over te dragen aan de provincies die daartoe graag bereid zouden zijn. Ik weet dat, want wij zijn daar al volop mee bezig. Op dit moment maken wij daarover maatwerkafspraken per provincie. Het is een ontwikkeling die past in de evaluatie van de Wet wegenbeheer. Het specifieke getal van duizend kilometer ken ik overigens niet. De suggestie dat wij voor deze vorm van samenwerking niet zouden openstaan, klopt dus niet.

Ik sprak overigens net over maatwerk, omdat het een goed principe is dat wij nu hanteren. Wegen met een bovenregionale functie worden beheerd door het Rijk, wegen met een regionale functie en dat zijn soms ook snelwegen, zijn in beheer bij de provincie. Je moet van deze principes alleen afwijken als dat meerwaarde oplevert. Dat is precies de reden waarom ik de suggestie van de heer Van den Oosten om deze beheersfunctie te koppelen aan de bezuinigingen bij Rijkswaterstaat liever niet overneem. Je moet de onderhoudsafweging zuiver blijven maken, los van het feit dat wij de opgelegde taakstelling op een andere manier al halen.

De heer **Van den Oosten** (VVD): Mevrouw de voorzitter. Ik heb gisteren niet gesuggereerd of zelfs maar gezegd dat de minister niet open zou staan voor deze overdracht. Ik

heb juist gezegd dat in het verleden door het ministerie daarop positief is gereageerd. In het artikel staat echter dat het daarna stil is geworden. Ik heb gevraagd naar de stand van zaken. Ik heb begrepen dat het ministerie destijds onderschreef dat de betreffende wegen -- het aantal van duizend kilometer wordt in het artikel genoemd -- tegelijk met de bestaande provinciale wegen voordeliger en efficiënter door de provincie zouden kunnen worden beheerd. Daar is winst te behalen. In dat kader noemde ik het voorbeeld van het mogelijk overhevelen van personeel van Rijkswaterstaat naar provincies.

Minister **Peijs**: Wij werken regionaal veel samen met de provincies. In sommige gevallen, zoals in Zeeland, praten wij met de provincie over een eventuele ruil van wegen als dat beter uitkomt, zowel voor de regio als voor het Rijk. Wij bewandelen allerlei wegen om tot een goede samenwerking te komen en zo efficiënt mogelijk te werken.

De heer **Eigeman** (PvdA): Heb ik goed begrepen dat de minister bereid is, onderhoud van wegen over te dragen aan de provincie als dat efficiënter en effectiever is? Het gaat om maatwerk per provincie.

Minister **Peijs**: Dat is een erg ongenueanceerde uitspraak. Wij bekijken per geval ...

De heer **Eigeman** (PvdA): Ongenuanceerd? Mij lijkt het erg aardig voor de minister als zij kan zeggen dat zij efficiënt en effectief is. Ik vraag u gewoon of u bereid bent dat onderhoud over te dragen.

Minister **Peijs**: Ik weet niet of de provincies daarop zitten te wachten. Wij geven het per geval aan. Waar het beter en efficiënter kan, werken wij al samen met de provincies.

De heer **Eigeman** (PvdA): U bent dus bereid, het onderhoud over te dragen?

Minister **Peijs**: Ik sta ervoor open. Ik weet niet welke wegen u precies bedoelt en of die in onze schema's passen. Als het voor provincie en Rijk een win-winsituatie oplevert, sta ik ervoor open, daar op een positieve manier over te praten.

De heer **Eigeman** (PvdA): Ik hoor u nog steeds niet zeggen dat u bereid bent, het onderhoud over te dragen.

Minister **Peijs**: Nee, maar u hoort mij ook niet zeggen dat ik daartoe niet bereid ben. Zoals u het stelt, lijkt het alsof ik morgen het onderhoud aan alle rijkswegen overdraag aan de provincie. Zover wil ik niet gaan.

De heer **Eigeman** (PvdA): Ik heb heel veel geloof in de overheid, maar niet dat het morgen al geregeld zal zijn, zelfs niet op uw ministerie. Mij gaat het om uw bereidheid over het onderhoud met de provincies te praten. Uit uw omhaal van woorden maak ik niet op of dat al dan niet het geval is.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Minister **Peijs**: Ik heb luid en duidelijk gezegd dat ik daartoe bereid ben, daarvoor opensta en dat ik daarover wil praten. U vroeg echter iets anders. U vroeg mij of ik het onderhoud wilde overdragen aan de provincie als dat efficiënter is. Dat is een heel andere vraag dan die u mij nu stelt. Ik ben altijd bereid met iedereen te praten.

De heer **Eigeman** (PvdA): Als dat dan ook maar resultaat oplevert.

Minister **Peijs**: Uiteraard. Je gaat toch niet voor niets praten?

Ik kom te spreken over de files. Behalve voor onderhoud kies ik voor de korte termijn ook voor de aanpak van de belangrijkste knelpunten, met name door de aanleg van extra spitsstroken.

De heer Van de Berg twijfelt of mijn doelstelling haalbaar is om te komen tot een 30% betere doorstroming op de knelpunten die wij thans aanpakken. Ik stel hem graag gerust. De AVV heeft dat berekend. In deze berekeningen is de autonome groei van het verkeer verdisconteerd. Hierdoor kunnen wij weer een paar jaar vooruit. Er zijn ook al voorbeelden, zie de A2 tussen Everdingen en Culemborg. Het is geen oplossing voor alle eeuwigheid, maar dat verbeelden wij ons ook niet.

De heer **Van den Berg** (SGP): Dat verwacht ik zeker niet van u.

Minister **Peijs**: Waarom verwacht u dat zeker niet van mij? Als het mogelijk was, zou ik het graag voor alle eeuwigheid oplossen. Als ik in de file sta, roep ik namelijk ook: waarom doet de overheid er niets aan?

Voorzitter. De heer Raak trapte mij gisteren echt op mijn ziel toen hij zei dat ik het fietsbeleid alleen maar voor de show zo belangrijk noemde. Ik heb de 60 mln die hiervoor op mijn begroting staat, namelijk met gevaar voor eigen leven verdedigd. Hij betitelde mijn fietsbeleid als "window-dressing" en dat is echt te erg voor woorden. Ik wijs hem er om te beginnen op dat het fietsbeleid primair de verantwoordelijkheid is van de gemeenten. Het Rijk kan het alleen maar faciliteren en stimuleren, bijvoorbeeld door de inrichting van een landelijk fietsdiefstalregister.

Het Rijk is wel direct verantwoordelijk voor de fietsenstallingen bij de stations. Voor de uitbreiding van de bestaande stallingen is tot en met 2010 228 mln beschikbaar gesteld. Van dit bedrag is 60 mln toegevoegd aan de begroting voor 2004. Voor de stalling op Amsterdam Centraal is nog eens 27 mln extra beschikbaar gesteld. Ik kan dat toch echt geen "window-dressing" noemen. Ik noem dat fantastisch.

De heer **Raak** (SP): Het was zeker niet mijn bedoeling om de minister op haar ziel te trappen. Ik ben haar verder namens alle fietsers van Nederland dankbaar dat zij 60 mln heeft weten binnen te halen. Dat geld is echter gereserveerd voor de periode na 2008. Daarmee wordt dus wel heel sterk geanticipeerd op toekomstige ontwikkelingen.

Minister **Peijs**: Daarvoor is gekozen, omdat het lopende programma voldoet voor de periode tot 2008. Omdat het de verwachting is dat wij met dat programma na 2008 in de problemen komen, is er 60 mln extra gereserveerd.

De heer **Raak** (SP): Dan heb ik u helemaal verkeerd begrepen.

Minister **Peijs**: Voor de lange termijn is er inderdaad grote behoefte aan een visie op de mobiliteit die verder reikt. De nota Mobiliteit beslaat dan ook de periode tot 2020. In deze nota komt het hele verkeers- en vervoersbeleid tot 2020 aan bod. Rond de zomer wil ik het eerste deel van deze nota presenteren.

Bijna alle woordvoerders zijn gisteravond ingegaan op de discussie over beprijzing en de relatie met de nota Ruimte. In de nota Ruimte en de nota Mobiliteit wordt ingegaan op de ruimtelijk economische hoofdstructuur en de bijbehorende mobiliteitsagenda. Deel drie van de nota Ruimte verschijnt binnenkort en deel één van de nota Mobiliteit rond de zomer. De Kamer zal begrijpen dat ik hierop niet in detail vooruit kan lopen. Ik kan echter wel enkele meer algemene opmerkingen maken.

Uitgangspunt van deze nota's is dat infrastructuur de verstedelijking ordent. Dat is een gigantische omwenteling! Daarbij zijn in de verstedelijkte gebieden vooral dikke stromen openbaar vervoer van belang. Zo is het massavervoer tussen de grote steden de kerntaak van de Nederlandse spoorwegen. Daarbij zal het accent vooral moeten liggen op het woon/werk-verkeer in de spits. De auto is en blijft tegelijkertijd onmisbaar, want zo'n 80% van alle reiskilometers wordt in ons land per auto afgelegd. Wij zullen dus met verstand in beide mogelijkheden moeten investeren.

Daarmee geef ik ook antwoord op een vraag van de heer Raak. Dit betekent immers dat het spoor wel degelijk een alternatief voor de auto is, zeker in de spits en tussen de grote steden. Op die momenten en op die lijnen vervoert de trein namelijk maar liefst 50% van alle forensen. De trein is dus onmisbaar. Al met al moge het duidelijk zijn dat wij in mijn visie noch zonder de auto noch zonder het spoor uit de voeten kunnen. De trein verdient vooral zijn sporen in de spits tussen de grote steden in de Randstad.

Tegen de heer Schouw kan ik nu al zeggen dat ik geen voorstel zal doen voor gratis openbaar vervoer. De enige proef die daarmee op dit moment in de Randstad wordt gehouden, is de gratis busdienst tussen Leiden en Den Haag. Het is nog te vroeg om daarover iets te zeggen, maar het is een bekend effect van gratis vervoer dat mensen niet langer afwegen of zij een reis nu wel of niet moeten maken.

De decentrale overheden mogen dit soort proeven houden. Sterker nog, dat past prima in het decentralisatiestreven. Gelet op de financiële situatie bij het Rijk, zie ik echter geen mogelijkheden om daaraan geld te besteden. Ook niet op de langere termijn, waar de Nota Mobiliteit over gaat. In dit verband wijs ik de Kamer op een recent besluit van de gemeente Utrecht. Men heeft daar heel serieus gekeken naar gratis openbaar vervoer, en geconcludeerd dat dit 70 mln tot 100 mln euro zou kosten. De stad Utrecht heeft besloten dat men dat bedrag er niet voor overheeft.

De heer **Schouw** (D66): Ik dank de minister voor haar beantwoording en het noemen van het rapport van de gemeente Utrecht. Mijn punt was een beetje dubbel. De redenering om gratis openbaar vervoer af te wijzen, is bekend. Er bestaat echter ook de mogelijkheid van goedkoper openbaar vervoer, waarmee buitengewoon succesvolle experimenten zijn gedaan. Eigenlijk deed ik een oproep aan de minister: toon wat meer warmte, liefde en genegenheid voor dit soort succesvolle experimenten. Dat betekent niet dat de minister gelijk haar portemonnee moet trekken. Steun van het departement kan buitengewoon stimulerend zijn.

Minister **Peijs**: Kan de heer Schouw het wat concreter maken, zodat ik weet waarvoor ik die warmte, liefde en genegenheid moet tonen?

De heer **Schouw** (D66): In mijn bijdrage heb ik twee voorbeelden genoemd, die de minister dus had kunnen kennen. Ik wil deze echter wel herhalen: de gemeenten Dordrecht en Delft. In Dordrecht is er gratis openbaar vervoer op koopavonden. In Delft kost een stadsretourtje één euro. De bussen zitten vol!

Minister **Peijs**: Dat soort projecten is er in veel steden en die draag ik een zeer warm hart toe. Deze kunnen echter gewoon worden georganiseerd; die hebben mijn genegenheid niet eens nodig. De gemeenten zijn bevoegd om dit zelfstandig te doen; gelukkig kan dat allemaal in Nederland.

De heer **Schouw** (D66): Deze reactie van de minister voelt als een ijskastdeur die weer dicht gaat. De minister zou met veel meer sympathie moeten kijken naar dit soort initiatieven, omdat die heel belangrijk zijn. Ik probeer die sympathie bij haar te proeven, maar ik zie die ijskastdeur weer dicht gaan. Staat de minister er nu positief, negatief of neutraal tegenover?

Minister **Peijs**: Wat de heer Schouw voor een ijskastdeur aanziet, is het respect dat ik heb voor de eigenstandigheid van lagere overheden. Decentrale overheden gaan over hun eigen gelden, die juist zijn gedecentraliseerd om dit soort dingen mogelijk te maken. Ik juich dat toe, ik vind het prima. Zij kunnen daarin helemaal zelfstandig opereren. In 2005 worden al die gelden voor zaken als openbaar vervoer en verkeersveiligheid zelfs ontschot, zodat de decentrale overheden volstrekt zelfstandig kunnen besluiten wat zij daarmee doen. Dat is geen ijskastdeur maar een absoluut respect voor decentrale overheden. Ik zal niet zeggen dat zij het niet mogen, en ik vind het prima als zij dat doen binnen hun eigen verantwoordelijkheid.

De heer **Schouw** (D66): De minister is daar positief over; dat is dan mijn constatering.

Minister **Peijs**: Maar ik keur het ook niet af als zij daarmee morgen zouden ophouden: dat is hun probleem. Ik wil de decentrale overheden niet voorschrijven wat zij moeten doen. Ik acht hen bevoegd voor alles waartoe zij bevoegd

zijn. Ik juich het toe als zij het zo doen, maar als zij het op een ander manier willen doen, mogen zij dat ook.

De heer **Schouw** (D66): Voor het laatst op dit punt. Mijn bedoeling was niet om hiervoor geld te krijgen uit de portemonnee van de minister. Als de minister van Verkeer en Waterstaat van dit land dit soort initiatieven toejuicht, heeft dat gewoon een belangrijke stimulerende werking. Dat hoeft geen geld te kosten; het gaat om enthousiasme en elan. Daarmee zijn wij in dit land zeer geholpen.

Minister **Peijs**: Ik juich het toe.

De heer **Van den Oosten** (VVD): Ik steun de minister van harte in haar opvatting; decentrale overheden gaan daar gewoon over. Verder ben ik altijd buitengewoon voorzichtig met de term "gratis openbaar vervoer". De minister zal het met mij eens zijn dat "gratis" openbaar vervoer niet bestaat; er is altijd iemand die het moet betalen. Als je geen kaartje hoeft te kopen, betekent dit dat mensen die er geen gebruik van maken, nog meer moeten betalen.

Minister **Peijs**: Tegen de heer Lemstra zeg ik dat de onderlinge afstemming tussen de beide nota's zeer goed verloopt. Ik durf zelfs te zeggen dat de samenwerking tussen de departementen nog nooit zo goed is geweest. Niet alleen met VROM, maar ook met EZ, Financiën, Landbouw en andere departementen lopen wij hand en hand in de wei. Het feit dat mijn nota apart verschijnt, is geen signaal van het tegendeel, maar het kan onder de huidige wetgeving niet anders. Voor het ruimtelijke deel van het verkeers- en vervoersbeleid is mijn nota een uitwerking van die van collega Dekker en die nota is weer een gezamenlijk product van het kabinet. Het zou dus onterecht zijn als ik hier een specifiek eigen inbreng zou presenteren omdat alles in gezamenlijkheid tot stand komt. De nota Ruimte gaat in op het mainportbeleid en de prioriteit in het infrastructuurbeleid in relatie tot verstedelijking en economische ontwikkelingen. Ik werk dat in de nota Mobiliteit verder uit.

Wat in de nota Mobiliteit zeker aan de orde komt, zijn de mogelijkheden voor beprijzing. De centrale vraag is of en hoe een directe relatie tussen betalen en gebruik van de weginfrastructuur een rol kan spelen in het mobiliteitsbeleid. De techniek is daarvan vervolgens een uitwerking. Daarbij kijken wij natuurlijk ook naar buitenlandse ervaringen. In het eerste deel van de nota wil ik de randvoorwaarden schetsen. Wat ik daarmee wil bereiken, is nu de discussie over beprijzing op gang brengen, zodat wij straks niet te laat komen. Zeker is namelijk dat zo'n ingrijpende wijziging tijd nodig heeft. Ik vind het heel belangrijk om over dit onderwerp met alle betrokken partijen te gaan praten. Ik weet dat ik gezien de voorgeschiedenis een moeilijk onderwerp op tafel heb gelegd, maar ik wil de discussie die ik ben begonnen bij de begrotingsbehandeling van oktober tot december, toch aangaan.

Met de lessen uit het verleden in het achterhoofd en de grote groei van de automobilititeit in het vooruitzicht, is het nodig om een serieus begin met die discussie te

maken. Ik wil daarom de haalbaarheid van betalen naar gebruik verder verkennen en uitwerken, in nauw overleg met betrokken organisaties en medeoverheden. In de uitwerking van de nota Mobiliteit zal ik de mogelijkheden en de randvoorwaarden voor betalen naar gebruik aan de orde stellen. Dat lijkt mij een goed moment om er ook met de Kamer een brede discussie over te voeren. Ik wil mij daarbij niet bij voorbaat vastleggen door nu al dingen te roepen over Londense of andere voorbeelden. Ik hoop dat u mij dat niet kwalijk neemt.

De heer **Pormes** (GroenLinks): Ik zal de laatste zijn die u dat kwalijk neemt, maar ik heb daar uiteraard wel kritiek op. U stelt eigenlijk, ook in uw beantwoording, dat het eerst gaat over nut en noodzaak van beprijzing in een maatschappelijk debat. In mijn beleving -- en ik denk dat ik niet de enige ben -- voeren wij die discussie al heel lang. Tijdens de vorige korte kabinetsperiode en de iets langere Paarse kabinetsperiode daarvoor is het debat over nut en noodzaak gevoerd. Wat betreft wetgeving verkeerden de plannen ook al in een ver gevorderd stadium. Wij hebben in dat debat gezien dat ook tegenstanders zijn omgeturnd in de zin dat zij de nood en het nut ervan inzien. Het probleem is alleen wanneer wij het denken te gaan invoeren en in hoeverre er voldoende politiek draagvlak is om tot een dergelijke besluitvorming te komen.

In uw nota zou ik juist willen zien dat er een samenhangend pakket komt waarin niet direct een keuze wordt gemaakt, maar waarin een inventarisatie is opgenomen van allerlei mogelijkheden van beprijzing. Daarin moeten ook alle technologische ontwikkelingen en de uitvoerbaarheid worden meegenomen, zodat u uiteindelijk tot een andere keuze komt. Op basis daarvan kunnen wij een goed debat voeren. Het moet echter geen serieschakeling worden. Ik kies voor een parallelschakeling waarbij alles gelijktijdig wordt opgestart. Op die wijze verliezen wij geen tijd.

Minister **Peijs**: Tijdens de begrotingsbehandeling in de Tweede Kamer en daarna in een debat met onder andere de heer Hofstra heb ik afgesproken dat wij in deze kabinetsperiode met een plan zullen komen. In de nota Mobiliteit schets ik een proces. Naarmate wij toekomen aan de laatste editie van de nota Mobiliteit zullen wij daar steeds concreter in worden. Op dit ogenblik is dat eenvoudigweg te vroeg, want wij zijn nog maar een paar maanden bezig. Ik herinner u aan de situatie die wij op dit moment in Duitsland zien. Dat gaat dan nog alleen over vrachtwagens. In het geval van Nederland spreken wij over zeven à acht miljoen auto's. Ik verzeker u dat dit een gecompliceerd proces is waar wij heel serieus in staan en waarmee wij niet dezelfde moeilijkheden willen veroorzaken als in Duitsland.

Bovendien wil ik een techniek vinden die niet zo duur is als de Duitse. In Londen is het innen van het geld buitengewoon duur. Dat vind ik zonde van het geld, want je kunt het dan niet in infrastructuur of andere goede zaken steken.

De heer **Pormes** (GroenLinks): U hebt groot gelijk. Ik heb er geen zin in om reclame te maken voor een bepaald

product of voor een bepaalde firma, maar ik heb natuurlijk ook met deskundigen gesproken. Mensen die zich hiermee bezig houden, zeggen dat het niet duur is. U kunt de maatregel eigenlijk meteen invoeren bij wijze van experiment. Er zijn al lopende experimenten bij bedrijven met een vorm van beprijzing, bijvoorbeeld bij leasebedrijven. Ik heb u gevraagd om u daarop nader te oriënteren. Ik vraag niet om een en ander in te voeren, maar om erover na te denken, de zaak nader te bezien en ons daarover te informeren. Het kabinet heeft weliswaar besloten om een en ander eventueel in de volgende periode in te voeren, maar de maatschappij staat niet stil, net zo min als ons denken. De afgelopen jaren hebben zich allerlei nieuwe ontwikkelingen voorgedaan. Zo hebben wij erg veel geïnvesteerd in infrastructuur. De filevorming is echter alleen maar toegenomen. De automobiliteit neemt continu toe en vorige week hebben wij gezien welke effecten het autoverkeer direct heeft op de gezondheid van mensen en kinderen. Ik denk dat deze nieuwe ontwikkelingen ons tot nadenken moeten stemmen. Daarom pleit ik voor een andere afweging dan vorig jaar is gemaakt.

Minister **Peijs**: Er zit geen enkel licht tussen onze opvattingen. Wij zijn met de zaak aan de slag en naarmate de Nota Mobiliteit van deel I naar deel II en III en uiteindelijk naar deel IV komt, zal het plan steeds concreter worden. Het is echter niet zo simpel. Als wij vandaag zouden gaan beprijzen, bovenop de huidige BPM, de motorrijtuigenbelasting en alles wat door een automobilist al aan belasting wordt betaald, zouden wij niet helemaal rechtvaardig bezig zijn. Wij zouden eerst moeten overgaan tot betaling per kilometer. Dit levert op zichzelf genomen al een besparing in rijden op, want mensen gaan dan daadwerkelijk afwegingen maken en zullen gemakkelijker voor de trein kiezen, omdat hun autokosten dan niet doorlopen. Zo zitten er allerlei aspecten aan de zaak. De BPM kan niet zomaar worden afgeschaft, gelet op het tweedehands-autopark. Dat moet dus in kleine partjes worden gedaan. Het is een complex proces en wij gaan het heel goed organiseren, zodat wij niet dezelfde problemen krijgen die wij bij de burens zien. In de volgende periode moet het kabinet kunnen besluiten om de maatregel in te voeren.

Ik deel de zorgen van de heer Van Oosten over de positie van de Randstad als economische grootmacht in Europa. Ik denk echter dat wij nu de juiste maatregelen treffen. Door de economische motivatie die onder de Nota's Ruimte en Mobiliteit ligt, maar ook door concretere maatregelen en plannen als de anti-filemaatregelen, de aanleg van de A4 door Midden-Delfland -- de discussie daarover loopt al bijna 40 jaar -- de tweede Maasvlakte, waarover 10 jaar is gediscussieerd, en de Betuweroute naar het Duitse achterland. Wat is daarover al die jaren een heerlijke discussie gevoerd! Het zal voor mij een ongelooflijk grote opluchting zijn als die Betuweroute er eindelijk is, niet alleen wegens de discussie die daarover heeft plaatsgevonden, maar juist omdat over die route heel veel gevaarlijke goederen van Rotterdam geconcentreerd naar het achterland vervoerd kunnen worden. Verder noem ik de Zuidas en de verbetering van de verbinding met België via een aanpak van de A16 naast de HSL.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Dan kom ik nu toe aan het MIT. Het mobiliteitsbeleid voor de langere termijn hangt natuurlijk direct samen met de ontwikkelingen binnen het MIT. In de Nota Mobiliteit of in de Nota Ruimte staat het MIT niet ter discussie. Het is eerder een van de uitgangspunten. Vóór 2010 leveren deze nota's dus geen nieuwe projecten meer op. Ik zeg niet dat het MIT in beton is gegoten, maar de projecten voor 2010 zijn bekend. Dit zeg ik in antwoord op een vraag van de heer Lemstra.

Voor alle duidelijkheid merk ik op dat de mid-term review in 2006 alleen gaat over beheer en onderhoud. Wij gaan dus niet alle projecten heroverwegen. Als dan blijkt dat een extra inspanning nodig is, valt herprioritering natuurlijk niet uit te sluiten, maar het is niet zo dat wij alles weer eens gaan mixen.

Een regio kon en kan nooit rechtszekerheid ontlenen aan het MIT. Dat kon ook niet toen het MIT nog in beton gegoten was, want ook die term ging uit van gelijkblijvende omstandigheden. Als de omstandigheden veranderden, kon ook het MIT uit het beton worden gehaald. De ervaring leert dat de omstandigheden soms veranderen. Er is pas rechtszekerheid als er harde juridische afspraken met de regio zijn gemaakt.

Creatieve voorstellen van een regio kunnen leiden tot bijstellingen in het MIT, als zij tenminste binnen de beschikbare rijksmiddelen en de regelgeving passen. Wij hebben met betrekking tot het huidige MIT buitengewoon goede en positieve overleggen gehad met de regio's. Als regio's een andere prioriteit hadden dan de prioriteit die wij voorstelden, hebben wij daarover gesproken. Wij hebben gezegd dat het mogelijk was om de prioriteit te veranderen als deze paste binnen het budget dat voor de betreffende regio was bestemd. Ik denk dat dit in pais en vree is gegaan. Voorfinanciering van projecten van de regio is mogelijk als er ook zekerheid is over de financiering op termijn en als de regio de rentelasten draagt. Ik geef daar straks nog een concreet voorbeeld van als ik nader inga op het Randstadspoor Utrecht.

De planningstermijn voor het MIT wordt dit jaar verlengd van 2010 naar 2014. De heer Lemstra vroeg naar aanleiding hiervan of tien jaar niet te kort is. De heer Van den Oosten suggereerde dat wij plannen moeten uitwerken waarvoor nog geen geld is gereserveerd in het MIT. Ik denk dat wij dat niet moeten doen. Het is niet chique om over je eigen graf heen te regeren. Daarnaast biedt het een soort schijnzekerheid. Het is nodig om tijdig te beginnen met plannen en ook om door te plannen na de geldende MIT-periode, maar men moet wel een beetje flexibel blijven. Het is niet goed als er te veel plannen op de plank liggen te verouderen. Hierdoor worden verwachtingen gewekt in de regio die wij vaak niet waar kunnen maken. Het is ook geldverspilling, want kennelijk is het ambtenarenapparaat dan groter dan echt nodig is. Die weg is dus niet aan te raden. Ik kan kort zijn over de gevolgen van het Utrechtse evaluatieonderzoek naar de werking van Tracéwet. Wij verwerken de conclusies daarvan in de wijziging van de wet die naar verwachting in 2005 ingaat. De herziene wet moet de meeste procedures met ongeveer een jaar verkorten.

Verkeersveiligheid is een onderwerp dat veel leden van uw Kamer bezighoudt en mij trouwens ook.

Nederland heeft op dit moment samen met Engeland en Zweden relatief het minste aantal verkeersdoden van Europa. Nederland staat er dus binnen Europa goed voor. Die positie moeten wij vasthouden en zo mogelijk verbeteren. Elk verkeersslachtoffer is er immers een te veel. De maatschappelijke kosten zijn enorm en het persoonlijke leed is niet in geld uit te drukken. Mijn doelstelling is dat er vanaf 2010 maximaal 900 verkeersdoden per jaar mogen zijn. De haalbaarheid van deze doelstelling is gisteren meermalen ter sprake gebracht. De Adviesdienst voor Verkeer en Vervoer heeft een nauwkeurige herberekening gemaakt van het totale verkeersveiligheidsbeleid van het Rijk en de decentrale overheden. Die herberekening heeft tot de conclusie geleid dat een doelstelling van 900 weliswaar ambitieus is, maar dat zij haalbaar is. Daar ga ik dus voor. Een voorwaarde is overigens wel dat alle betrokken de schouders eronder zetten.

De nieuwe doelstelling is overigens uitgedrukt in werkelijke aantallen doden. Dit aantal ligt jaarlijks ongeveer 7% hoger dan het aantal dat de politie heeft geregistreerd. De doelstelling van 950 was nog uitgedrukt in bij de politie geregistreerde doden. De nieuwe doelstelling is dus ambitieuzer dan alleen het verlagen ervan met 50. De heer Lemstra vroeg hoe ik daar een werkelijke nationale doelstelling van wil maken die ook wordt gedragen door de decentrale overheden en andere partners. Ik doe dat vooral door goede afspraken te maken in het kader van de Nota Mobiliteit. Het gaat daarbij om heldere afspraken over verkeersveiligheid in de regio en om het beschikbaar stellen van financiële middelen, ongeveer 400 mln tot 2010, via de brede doeluitering. Daarnaast moet er voorwaardenscheppende regelgeving worden gemaakt. Ik houd uiteraard mijn eigen broek op waar het gaat om het hoofdwegennet.

Verkeersveiligheidsaspecten maken dus integraal onderdeel uit van het gehele beheer- en onderhoudsprogramma. Ik merk overigens steeds weer dat alle partijen zijn doordrongen van de noodzaak van een goed verkeersveiligheidsbeleid en dat zij de doelstelling steunen.

Conferenties als het Nationaal verkeersveiligheidscongres, dat aanstaande woensdag wordt gehouden, bevestigen dat keer op keer.

De heer Lemstra stelde ook een vraag over het puntenrijbewijs en wilde weten wat mijn beleid is voor jonge bromfietzers. Het puntenrijbewijs komt er, maar niet naar Duits voorbeeld. De voorwaarden voor het puntenrijbewijs betreffen: de effectiviteit, de juridische uitvoerbaarheid en de administratieve eenvoud. Het Duitse puntenrijbewijs voldoet niet aan die voorwaarden. Een innovatieve aanpak, een aanpak in lijn met de ideeën van de Tweede-Kamerleden De Pater en Wolfsen: twee keer geel is rood, is mogelijk wel aan de orde. Nog voor de zomer komt het kabinet met een voorstel.

Jonge bromfietzers hebben het hoogste ongevalsrisico van alle verkeersdeelnemers. Daaraan moet absoluut wat worden gedaan. Daarom kom ik binnenkort met het Actieplan bromveiligheid. Daarin zal ik een combinatie van maatregelen voorstellen, bovenop die met betrekking tot de kentekening. Daarover spreken wij nog in het kabinet, maar er valt in dit verband te denken aan de

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

verhoging van de leeftijd voor bromfietzers van 16 naar 17 jaar en aan een puntenrijbewijs voor bromfietzers dat doorloopt en daarmee invloed heeft op het autorijbewijs. De auto op hun achttiende vinden jongeren vaak nog net wat belangrijker dan hun brommer. Als je weet dat het opvoeren van je brommer je eventueel je rijbewijs kost, althans uitstel bij het verkrijgen van het rijbewijs, is dat naar mijn mening iets wat wel eens aan zou kunnen komen.

Er zijn ook nog financiële vragen over verkeersveiligheid gesteld. De heer Van den Berg sprak over een jaarlijkse extra pot van 360 mln voor regionale bereikbaarheid. Hij vroeg zich af of dat geld niet deels ten goede kon komen aan Duurzaam veilig. Ik meen dat hij doelt op het eenmalige bedrag dat ik tot en met 2010 beschikbaar heb voor verbetering van de regionale bereikbaarheid. Ik meen dat hier sprake is van een misverstand. Het geld voor Duurzaam veilig wordt vanaf volgend jaar door de ontschotting verdeeld via de brede doeluitkering. Het geld dat wij voor bevordering van de verkeersveiligheid beschikbaar hebben, wordt ter beschikking gesteld aan de decentrale overheden. Het komt terecht in één grote, brede doeluitkering.

De heer Van den Berg vroeg of ik geld voor Duurzaam veilig in het MIT naar voren kan halen. Het antwoord is helaas: nee. De begroting biedt die ruimte niet. Wat ik de heer Van den Berg wel kan toezeggen, is dat ik het Europese actieprogramma verkeersveiligheid tijdens het EU-voorzitterschap hoog op de agenda wil zetten. Ik heb bijvoorbeeld al afspraken gemaakt met mijn Italiaanse collega over een tweede conferentie dit jaar op ministerniveau om de voortgang te bespreken. Ik ben nog niet lang deelnemer van de Raad, maar mij is al opgevallen dat het onderwerp van de verkeersveiligheid in Europa een van de toponderwerpen is geworden. Een aantal landen komt ongunstig naar voren. Zeker de nieuwe leden steken ongunstig af bij de andere. Er is werkelijk een wedstrijd in positieve zin gaande bij het bereiken van resultaten. Men helpt elkaar en wisselt best practices uit. Ik heb bijvoorbeeld aan mijn collega's van Engeland en Duitsland gevraagd of zij konden analyseren wat de oorzaak is van de verhoging van het aantal, vooral dodelijke, ongelukken met kinderen. Daarover spraken zij namelijk in de discussies. Dit onderwerp houdt mij en deze collega's bezig. Wij weten namelijk niet precies wat de oorzaak is.

De heer **Pormes** (GroenLinks): Voorzitter. Met het antwoord van de minister op het punt van de verkeersveiligheid voel ik mij toch een beetje misleid. De fractie van GroenLinks heeft een keer met mevrouw Netelenbos over verkeersveiligheid gesproken. Tussen de periode van mevrouw Netelenbos en die van deze minister, was de heer De Boer minister van Verkeer en Waterstaat. Met minister De Boer hebben wij vorig jaar mei, bij de bespreking van de spoedwet, het punt dat de minister nu behandelt, expliciet aan de orde gesteld. Ons verwijt was toen: waarom geeft u hoge prioriteit aan de spoedwet en niet aan het terugbrengen van het aantal verkeersdoden? Het ging ons erom dat men het aantal verkeersdoden bewust liet toenemen van 700 naar 950. Nu zegt deze minister: we behoren tot de top van Europa. Terecht zegt zij dat wij dit zo moeten houden. Echter, wij moeten nu

niet doen alsof wij de situatie verbeteren. Ten opzichte van 2002 is er nog altijd sprake van een toename van 700 naar 950. Die toename is tijdens Paars opgetreden. Aanvankelijk was het het streven om terug te gaan naar 700. De heer De Boer zei echter: we laten het groeien naar 950. Dat staat in de Handelingen. Deze minister wil het getal weer iets terugbrengen en naar 900 gaan. Materieel is er dan nog sprake van een stijging.

Vorig jaar mei heeft de heer De Boer gezegd dat het budget voor verkeersveiligheid niet kan worden gehandhaafd, maar dat dat budget zou worden gecontinueerd op 20 mln per jaar. In 2007 zou het stijgen naar 70 mln. Nu spreekt deze minister over een doeluitkering. Heel concreet is mijn vraag: geldt dit bedrag nu wel of niet?

Minister **Peijs**: Ik begin met de bedragen, zodat we over hetzelfde spreken. Onder minister Netelenbos was sprake van een bedrag van zo'n 2 mld gulden voor verkeersveiligheid. Dat bedrag is verdampt. We hebben het dus over andere bedragen. Ik heb tot aan 2010 300 mln euro, met welk bedrag wij woekeren. Lang niet alles op het gebied van verkeersveiligheid kost overigens heel veel geld. Ik kan u niet vertellen, hoe snel ik dat aantal van 700 verkeersdoden per jaar wil bereiken. Dat aantal is echter nooit gehaald. Wij komen van 1026 en ik wil naar 900, met de zojuist genoemde inspanningen. Die 700 was een streven, maar geen concreet aantal. Ik heb niets laten stijgen, het aantal daalt nog steeds.

De heer **Pormes** (GroenLinks): Uw ambitie was 700, en nu 900.

Minister **Peijs**: Dat was onder Paars, maar dat waren andere tijden. Ik heb zoals gezegd geen 2 mld gulden voor verkeersveiligheid.

De heer **Pormes** (GroenLinks): Waar is die 20 mln euro dan gebleven?

Minister **Peijs**: Dat geld staat er nog steeds. Het geld dat wij volgend jaar niet nodig hebben voor de grote wegen, gaat dan naar de decentrale overheden, die daarmee hun verkeersveiligheidsbeleid gaan betalen. Ik opende onlangs in Utrecht een 30-kilometerweg. Ik denk dat er op dat punt heel veel te doen is voor de decentrale overheden. Geen zorgen dus, maar dat aantal van 700 was wel een streven. Daarvoor is een flink bedrag nodig, dat we niet hebben.

De heer **Schouw** (D66): Ik heb over de causaliteit tussen het aantal verkeersdoden en alcoholgebruik de suggestie gedaan om, als die causaliteit groot is, over te gaan naar een totaal alcoholverbod. Mijn volgende vraag gaat over de causaliteit tussen het aantal verkeersdoden en het gebruik van drugs in het verkeer. Bij mijn voorbereiding van de begroting ontbrak daar elk zicht op.

Minister **Peijs**: Druggebruik is moeilijk te constateren. Zodra dat is aan te tonen, zal daarop worden gehandhaafd. In het kabinet ligt momenteel een voorstel om voor de mensen die net hun rijbewijs hebben terug te gaan van 0,5

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

promille naar 0,2 promille alcohol in het bloed. Bij de beginnende automobilist brengt dat echt iets op. Bij ervaren rijders brengt dat echter niet veel op. Het aantal doden zou zelfs kunnen stijgen, omdat de pakkans te kleiner wordt. Als ik tien agenten heb en 300 dieven, en daarna bij hetzelfde aantal agenten 500 dieven, heb ik een probleem, want dan is de pakkans kleiner. Wij kunnen niet hard maken dat het omlaagbrengen van het alcoholpromillage bij ervaren rijders tot enige winst leidt. Wel heel duidelijk is die winst te behalen bij een beginnende automobilist. Wij studeren op de vraag of daarmee iets kan worden gedaan.

De heer Van Raak vroeg gisteren naar mijn mening over het meest gunstige exploitatiemodel voor de Betuweroute. Zoals ik in mijn brief van 23 maart jongstleden aan de Tweede Kamer heb aangegeven, wil ik de exploitatiekosten zoveel mogelijk neerleggen bij de toekomstige exploitant en gebruikers. Ik heb vervolgens het Havenbedrijf Rotterdam uitgenodigd om samen met ProRail en eventueel andere partijen een business case uit te werken voor een kostendekkende exploitatie. De afspraak is dat de resultaten in het komende half jaar beschikbaar zullen komen. Zo gauw die resultaten er zijn, worden die natuurlijk bekend gemaakt.

Dan de dubbeldeksweg te Gorinchem. De heer Eigeman vroeg gisteren heel concreet of ik meedoe aan het initiatief van de regio Gorinchem voor het dubbeldekkerproject. Ik wil de hogesnelheidsweg als een volwaardig alternatief betrekken bij de mogelijke planstudie van de A27. Uiteraard worden de regionale partijen en de stichting HSW daarbij betrokken. Het besluit over de start van de planstudie is afhankelijk van de prioritering voor de voorbereiding van de begroting voor 2005, waarin ook de verlenging van het MIT 2011-2014 wordt opgenomen. Daarbij wil ik tevens betrekken de motie-Hofstra van december 2003 over de dubbeldekssnelweg.

Gisteren maakte de heer Eigeman een paar opmerkingen over Randstadspoor. Het geld voor Randstadspoor is gereserveerd. Daarnaast heb ik aangegeven dat in het MIT inclusief de BOR-gelden na 2010, 509 mln euro beschikbaar is voor de bereikbaarheid van de regio Utrecht. Dat geld is bestemd voor het project Randstadspoor Vleuten-Geldermalsen. De bestuurders van de regio Utrecht, ProRail, VenW en NS moeten daarvoor gezamenlijk een plan maken. De regio heeft aangeboden een voorstel te doen voor herprioritering van alle MIT-gelden die beschikbaar zijn voor Randstadspoor om zo een versnelde financiering van het gezamenlijke plan mogelijk te maken. De regio heeft ook aangegeven zo snel mogelijk de spoorverdubbeling Amsterdam-Rijnkanaal - Utrecht CS te willen realiseren en daarvoor 100 mln euro voor te financieren en de rente zelf te betalen, zoals bij alle voorfinancieringen de eis is van minister Zalm. Die beschikking ga ik afgeven.

De heer Van Raak kan ik met betrekking tot de Noord-Zuidlijn antwoorden dat de voorstellen van de gemeente Amsterdam uitgebreid zijn getoetst, beoordeeld en van second opinions zijn voorzien. De beschikking die wij vervolgens hebben afgegeven, bevat een vast bedrag

waarin de afkoop van risico's was opgenomen. De kostenstijging die zich nu voordoet, is voor rekening van de gemeente die zich dat overigens ook realiseert. Die kostenoverschrijding was in ieder geval niet door VenW te voorzien. Als Amsterdam die wel kon voorspellen, heeft zij hard in haar eigen vlees gesneden. Dat ligt dus ook niet voor de hand.

De heer **Van Raak** (SP): Ik bedoelde het volgende met deze vraag. Voor de PvdA- en VVD-wethouders van Amsterdam was het blijkbaar duidelijk dat het met dat budget niet kon en dat er overschrijdingen zouden zijn. Ik wil van u een meer politieke en principiële uitspraak horen. Ik heb gisterenavond uitgelegd waarom mijn partij, door schade en schande wijzer geworden, infrastructureel conservatief is geworden. Dat is omdat wij er in Nederland maar niet in slagen om de besluitvorming rond dit soort projecten democratisch of in ieder geval transparant te maken. Ik vraag dan ook wat uw oordeel is over de gang van zaken. Daar bedoel ik mee dat bestuurders willens en wetens foute informatie voorleggen aan hun gemeenteraad, de minister en de Kamer. Vindt u dat een goede manier van besluitvorming? Zo neen, ziet u dan mogelijkheden om dit in de toekomst te voorkomen?

Minister **Peijs**: Ik ben er absoluut niet van op de hoogte dat die wethouders dat gezegd zouden hebben. Dus daar heb ik verder geen oordeel over. Wat betreft de besluitvorming over grote infrastructurele projecten meen ik dat er alle transparantie bestaat. Het zijn natuurlijk wel heel complexe projecten.

Onlangs zijn wij op een buitengewoon leerzame bijeenkomst geweest waarop een Deense professor sprak, die grote infrastructurele projecten over geheel Europa heeft onderzocht. Het blijkt overal hetzelfde te zijn. Nederland komt er relatief gezien nog goed vanaf hoewel ook hier grote overschrijdingen zijn. Kennelijk zijn overschrijdingen inherent aan dit soort trajecten. Dat betreuren wij zeer. Met deze wetenschap proberen wij op een andere manier te plannen. De opmerking over de wethouders laat ik voor rekening van de geachte afgevaardigde.

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter!

De **voorzitter**: Mijnheer Van Raak, met het oog op de klok verzoek ik u hier in tweede termijn op terug te komen.

**

Minister **Peijs**: Voorzitter. Over drie specifieke projecten kan ik om uiteenlopende redenen niet veel meer zeggen dan ik eerder heb gedaan. Ik kan niet dieper ingaan op de Zuiderzeelijn omdat het kabinet in het kader van de nota's Ruimte en Mobiliteit nog een besluit moet nemen over het vervolg. Ik kan wel zeggen dat het altijd de bedoeling is geweest dat marktpartijen voor de rentabiliteit zorgen. Daarbij wordt uitgegaan van een vaste overheidsvergoeding die al jarenlang in de begroting is opgenomen. Iedereen weet dus hoeveel dat is.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Voor het HSL-contract met HSA geldt feitelijk hetzelfde. Het enige wat ik zeggen, is dat ik het uitgangspunt contract is contract hanteer. Nu het feitenonderzoek loopt en het overleg met mijn Belgische collega nog gaande is, zou het niet verstandig zijn om nu al definitieve conclusies te trekken. Om mijn politieke inzet op dit dossier te vernemen, moet men echt tot eind mei wachten.

Ten aanzien van de spoortunnel in Delft ligt een motie op tafel die ik in het kabinet heb besproken. Dat project nemen wij mee in de besluitvorming over het MIT 2011-2014.

Voorzitter. Hiermee ben ik aan het einde van mijn antwoord gekomen. Het was een lang verhaal, maar zoals ik aan het begin al zei: Verkeer en Waterstaat raakt aan veel maatschappelijk relevante zaken die veel aandacht verdienen. Deze Kamer heeft dan ook bijna honderd vragen gesteld, die alle beantwoord moeten worden.

De heer **Schouw** (D66): Ik heb nog geen reactie gehad op mijn betoog over het openbaar vervoer in de Randstad. Ik heb geconstateerd dat het geen samenhangend geheel is en dat de kwaliteit onder de maat is. Het zijn losse onderdelen die een soort samenhang suggereren. Wij achten het dan ook tijd voor een deltaplan openbaar vervoer Randstad. Dit is voor ons een zwaar punt en om mijn tweede termijn in de fractie goed te kunnen voorbereiden, krijg ik hier graag alsnog een reactie op. Het zou een beetje wrang zijn als ik mijn fractie zou moeten melden dat ik er nog niets over gehoord.

Minister **Peijs**: In dit land hebben wij overal al deltaplannen voor. Behalve bijvoorbeeld de Hanzelijn worden er vrijwel geen nieuwe verbindingen aangelegd. Wij zullen het moeten doen met de bestaande infrastructuur. Ik heb al gezegd dat de bestaande infrastructuur de ruimte en de verstedelijking structureert. Meer openbaar vervoer moet dan ook vooral gevonden worden in intensivering van bestaande voorzieningen. De komende jaren is daar altijd over te praten. Gelet op de nootzaak van onderhoud ("houwen voor bouwen") zie ik op korte termijn geen mogelijkheden voor nieuwe openbaarvervoersverbindingen. In de steden, zoals rond Utrecht, zijn veel initiatieven voor een betere benutting van het spoor. Daar zullen wij het de komende jaren ongetwijfeld uitgebreid over hebben.

De **voorzitter**: Ik maak de Kamer erop attent dat de staatssecretaris ongeveer een klein uur nodig zal hebben voor haar reactie op de vele vragen die zijn gesteld. Met het oog op de klok verzoek ik de woordvoerders om enige maatvoering te betrachten, zowel bij het aantal interrupties als bij de lengte daarvan. Bij voorbaat dank.

**

*N

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Voorzitter. Ik sluit mij aan bij de woorden van de minister, die de Kamer dankte voor de vele vragen. Na zo'n lange tijd nadat de begroting is ingeleverd, toont de Kamer nog

veel interesse daarvoor. Mijn inzet voor de komende jaren is gericht op betrouwbaarheid en realisme; betrouwbaarheid op het spoor, want de reiziger heeft daar recht op, betrouwbaarheid in het waterdossier, waarbij niet alleen wordt gereageerd op incidenten -- het gaat om een integrale aanpak ervan -- en betrouwbaarheid in het luchtvaartdossier, zowel gelet op het economisch belang als op de belangen van de omwonenden.

Voordat ik op deze drie onderwerpen inga, ga ik kort in op de opmerking van de heer Eigeman over de risico's. De komende periode zal daarover een spannende discussie worden gevoerd. Enerzijds gaat zij over de veiligheid van de burgers en anderzijds over de rol van de overheid en van de burgers in het veiligheids- en risicoverhaal. Deze discussie is bijzonder actueel. Ik heb vorig jaar in deze Kamer een lezing over dit onderwerp gehouden. Het komt zeker op mijn beleidsterreinen luchtvaart en water sterk terug. De heer Eigeman heeft gevraagd of de discussie is afgestorven, omdat het zo stil is geworden, maar dat is zeker niet het geval. De heer Van Geel is actief bezig met andere departementen, waaronder V&W, met de voorbereiding van een standpunt ter zake.

Ook ik wil, evenals de heer Van Geel, nuchter omgaan met risico's. Ik vind het van belang dat meer verantwoordelijkheid wordt gelegd bij de burger. 100% veiligheid bestaat niet. Er is geen dag zonder risico's. Er zijn goede redenen om risiconormen niet heilig te verklaren. Er zijn ook goede redenen om burgers meer op hun verantwoordelijkheden te wijzen en hen meer verantwoordelijkheid te laten nemen bij bepaalde activiteiten. Ik denk daarbij bijvoorbeeld aan buitendijks bouwen.

Niet de norm is uitgangspunt, maar de vergelijkbaarheid van verschillende normen. Daarna zouden bestuurlijke keuzes het uitgangspunt moeten zijn. Het is niet zo interessant of iets eens in de zoveel miljoen jaar gebeurt of dat er zoveel geld tegenover een mensenleven staat. De bestuurlijke keuzes richten zich op de activiteiten en de risico's die zoveel mogelijk uitgebannen moeten worden. Dan is de vraag welke investeringsmiddelen daartegenover staan of wat er nagelaten moet worden. Bestuurlijke keuzes zijn uitgangspunt en niet de norm. Dit kan ook betekenen dat de norm op bepaalde plaatsen wordt verruimd, omdat het neveneffect van het strikt naleven ervan erger kan zijn dan de kwaal. Dit klinkt wellicht allemaal nog wat cryptisch, maar de discussie zal interessant zijn. Ik vind dit typisch een onderwerp voor de Eerste Kamer.

De SP-fractie is wat dieper ingegaan op de liberalisering van het spoor. In 1995 is de NV Nederlandse Spoorwegen opgesplitst in een commercieel deel en een aantal taakorganisaties die publieke taken moeten behartigen. De taakorganisaties zijn later buiten de NS geplaatst onder de hoede van de overheid. De heer Van Raak vroeg of er, terugkijkend, toch niet wat meer overheidsbemoeyenis moet zijn. In het verleden is echter ook de overheidsbemoeyenis een probleem gebleken. Wij moeten ons nu vooral richten op een ander soort overheidsbemoeyenis.

Wat wij toen hebben bedacht, is een heel vreemd systeem van totale opsplitsing, waardoor de verantwoordelijkheden zo uit elkaar zijn gehaald dat uiteindelijk niemand

aanspreekbaar was. Ik denk dat wij hetzelfde belang hebben. Ik wil gewoon niet een discussie aangaan of liberalisering fout is of niet. Het gaat meer om de voorwaarden die worden gesteld, als je zo'n slag maakt. Wat doe je gedurende de rit om de ene organisatie in de andere organisatie om te vormen en waar kom je op uit? Waar wilden wij op sturen en waar sturen wij op?

Het interessante is dat er binnenkort een grote uitdaging komt, voor mij althans, als de nieuwe concessies naar de Kamer worden gestuurd. Met die concessies kunnen wij veel meer en veel beter sturen dan voorheen. De overheidsbemoeyenis is niet heilig, maar dit is veel beter, omdat je nu werkelijk kunt sturen en omdat wordt vastgelegd wie welke verantwoordelijkheid heeft. Dat hadden wij in het vorige systeem niet goed genoeg vastgelegd. Als je dat niet doet, blijft iedereen naar elkaar wijzen en dan blijft het lastig om elkaar aan te spreken. Daardoor konden wij niet altijd tijdig en volledig geïnformeerd worden en niet ingrijpen. Dat soort zaken zitten er nu allemaal in, naast inhoudelijke afspraken over wat wij verwachten van de verschillende organisaties waarmee wij concessies sluiten.

Die instrumenten komen bovenop de rol van de overheid als aandeelhouder. De heer Van Raak vroeg of de overheid als aandeelhouder niet veel meer macht moet hebben. Ik geloof niet in sturing als aandeelhouder, omdat deze heel zwak is, maar wel in sturing via concessies. Ik denk dat wij daarmee veel meer kunnen doen, en dat dit soort zaken goed moeten worden gesplitst. Dat doen wij door dit bij verschillende ministeries onder te brengen. Het is een beetje een farce om te denken dat wij via het aandeelhouderschap met de vuist op tafel kunnen slaan.

De concessiewet geeft straks meer grip op de spoorsector. Die concessies krijgen ook een publiekrechtelijk karakter, zodat wij de afgesproken prestaties en beloften kunnen afdwingen. Ik denk dat dit een belangrijk element is, vergeleken met het verleden.

In die concessies zullen wij ook een zorgplicht opnemen, waarin de NS wordt opgedragen om te zorgen voor goed openbaar vervoer. Daarin zitten alle criteria voor reizigersinformatie, zitplaatsgarantie, punctualiteit, en noem maar op.

De concessies zullen vrij algemeen van aard zijn, omdat zij langere tijd mee moeten gaan. In de vervoerplannen en de beheerplannen die eronder komen te liggen, worden voor een aantal jaren concrete afspraken gemaakt. De concessies moeten mee tot 2015. Ik kan wel zeggen welke punctualiteit ik wil in 2015, maar in de afgelopen jaren hebben wij gezien dat dit niet zo zinvol is. Dat leggen wij tot 2007 vast.

Dit soort dingen worden iedere keer in de vervoerplannen vastgelegd. De heer Van Raak en de heer Eigenman spraken hierover. De overheid krijgt hiermee meer invloed op de NS. Het is veel beter om de publieke belangen die wij hebben bij de NS, zo te waarborgen.

Dat betekent nog steeds dat ik mij niet wil bemoeien met de bedrijfsvoering van de NS, omdat ik vind dat zij daar zelf verantwoordelijk voor zijn. Het gebrek aan sturingsinstrumenten heeft in het verleden tot problemen geleid. Er was een vreemde vorm van aansturing, waarbij bedrijfsvoering en andere elementen zo door elkaar werden gehaald dat wij wel eens zeiden dat de NS helemaal onder

de hoede van de overheid moesten worden gebracht. Dat is niet mijn intentie. Ik denk dat wij hiermee een goed systeem hebben. De Kamer zal te zijner tijd kunnen beoordelen of zij dat ook vindt.

De SP vroeg ook hoe de grote achterstand in het spooronderhoud is ontstaan. Vorig jaar werden wij geconfronteerd met grote achterstanden, maar dat hadden wij allang kunnen weten, want bij de liberalisering hebben vele deskundigen daar al opmerkingen over gemaakt. Zij hebben opmerkingen gemaakt over service, materieel, personeel en onderhoud. Dat ging over de NS, maar niet over de infrastructuur.

Hadden wij het kunnen weten? Ja, natuurlijk hadden wij het kunnen weten, omdat er voorheen niet verder vooruit werd gekeken dan het volgende begrotingsjaar. Voor beheer en onderhoud werd eigenlijk altijd een jaar vooruitgekeken. ProRail streeft nu naar meer inzicht in de relatie tussen het niveau van onderhoud en van kwaliteit. Ik geloof dat mijn collega De Boer voor het eerst het grote onderhoudsprobleem op de agenda heeft gezet. Bij de subsidieaanvraag voor 2003 heeft ProRail voor het eerst een langetermijndoorkijk gepresenteerd. Daar is een hele omslag in het denken bij VenW uit voortgekomen.

Wij hebben daar meteen op gereageerd bij deze begroting voor 2004 door het Herstelplan spoor vast te stellen. Dat Herstelplan bestaat uit verschillende fasen om het achterstallige onderhoud in te halen. Het is dus niet het onderhoud voor de toekomst, maar achterstallig onderhoud. Tot 2012 is daar zo'n 1,5 mld mee gemoeid. Als u beseft wat dat betekent op een moment dat het kabinet zo'n 5 mld moet bezuinigen en weet dat er nog meer bezuinigingen aankomen! Wij hebben weliswaar ook veel gerealiseerd door het stilleggen van aanlegprojecten, maar het was in die tijd toch bijzonder dat bedrag in een keer te reserveren. Het jaar daarvoor werd nog twee dagen lang over 80 mln extra gediscussieerd in de Kamer.

Het komt er nu op aan dat wij het hoge onderhoudsniveau vasthouden. Voor ons beiden is de grote uitdaging om in de toekomst ervoor te zorgen dat als er aanlegprojecten zijn het onderhoud daarvan tegelijkertijd in beeld te brengen. Dat is de taak van het ministerie van V&W. Het aanlegbudget en het onderhoudsbudget zijn gescheiden trajecten en staan los van elkaar. Je moet beide veel meer met elkaar in verband brengen. Het is ook een taak van beide Kamers daarop te letten, omdat in het verleden iedereen altijd riep: wat een prachtig aanlegproject, maar kunt u er niet voor zorgen dat het wat goedkoper kan? Als dan vervolgens niet alle flankerende kosten duidelijk zijn, ziet het er misschien aantrekkelijk uit, maar uiteindelijk hebben wij onszelf daarmee.

Als wij in staat zijn, het achterstallig onderhoud in te halen en ervoor te zorgen dat onderhoud meer definitief op de agenda komt te staan, gaan wij ervan uit dat daarmee de betrouwbaarheid van het spoorstelsel kan verbeteren. Wij zullen de komende jaren bij het MIT en andere budgetverdelingen er nog flink over moeten vechten om dat er goed in te krijgen. Onderhoud is niet het enige waardoor je op tijd komt, maar het scheelt wel een hoop als dat onderhoud verbetert, want het is voor een groot

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

deel de oorzaak van de storingen. Er zijn natuurlijk ook ander factoren, zoals personeel. Ik zag de heer Noten net rustig achterover zitten. Hij is in het verleden hard bezig geweest om rust op het spoor te brengen.

Wij hadden inderdaad kunnen weten dat er sprake was van achterstallig onderhoud. Voor ons heeft onderhoud in de toekomst prioriteit. Men kan dat in alle stukken lezen. Wij hopen dat beide Kamers met ons opletten.

De gebruiksvergoeding is eigenlijk een gebruikersvergoeding. De heer Eigeman maakt zich zorgen over de effecten van het doorrekenen van die gebruiksvergoeding in het algemeen in de prijs van het openbaar vervoer. Ik zal specifiek ingaan op de effecten daarvan op het spoor. De verhoging van de gebruiksvergoeding is in lijn met de regels die door de Europese Commissie zijn voorgeschreven. Volgens deze regels moeten wij ervoor zorgen dat de kosten die wij maken voor infrastructuur voortaan doorrekenen aan de partijen die daarvan gebruik maken. Wij krijgen nog wat ruimte om dat in te vullen. De doorrekening is nog niet 100%. Er zijn wel spelregels over de wijze waarop die kosten moeten worden doorgerekend.

Hoewel de heer Eigeman vreest dat die kosten geheel terecht komen bij de klant, hoeft dat niet zo te zijn. Ik kan nog niet exact ingaan op de vraag welke tarieven wij afspreken met de NS, omdat daarover in verband met de concessie wordt onderhandeld. Wij zullen wel duidelijk maken wat de delta is die de gebruiksvergoeding veroorzaakt. Men kan die doorrekenen. Door elders bij de NS te bezuinigen, kun je ervoor zorgen dat het geen bedrag van een op een is, maar een deel van het bedrag. Het is aan de NS en onszelf, uiteindelijk de tarieven te bepalen. Die zullen uit veel elementen bestaan. Het hoeft dus niet per se een doorrekening van de gebruiksvergoeding van een op een te zijn. Die zou ook kunnen worden gecompenseerd met efficiënt werken, loononderhandelingen of andere zaken die elders weer niet op al te veel steun hoeven te rekenen.

De heer Van den Oosten vroeg waarom hij nooit hoort dat blaadjes op de rails in Zwitserland tot problemen leiden en in Nederland wel. Ik hoop dat hij het afgelopen jaar daar veel minder van gehoord heeft. Wij hebben daar echt goede maatregelen voor genomen en een goed jaar gedraaid. De reden is dat in Zwitserland de spoorwegen standaard worden vrijgemaakt van sneeuw en blaadjes, omdat beide daar veel vaker voorkomen dan bij ons. Bij ons komt het sporadisch voor. Wij hebben er incidenteel overlast van. Wij hebben er in het verleden voor gekozen, niet structureel een standaardprocedure in te zetten die vele malen duurder is, maar om de incidentele overlast aan te pakken.

De NS werd ook overvallen door het eerste jaar dat het weer zo veel overlast veroorzaakte. Dit jaar hebben zij heel veel preventieve maatregelen genomen, waardoor wij het hopelijk nooit meer over de blaadjesproblematiek hoeven te hebben. Ik denk dan aan het werken met gelelei en controle van het spoor.

De heer **Van Raak** (SP): De liberalisering heeft volgens de staatssecretaris tot twee problemen geleid. Zo zijn er volgens haar destijds onvoldoende criteria opgesteld,

waarop de NS kunnen worden afgerekend, en is er te weinig geld beschikbaar gesteld voor investeringen in de infrastructuur. Bent u het met mij eens dat de liberalisering op deze twee punten niet positief heeft uitgepakt?

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Ik laat die conclusie maar aan u, want ik weet niet precies wat u daarmee bedoelt.

U gebruikte al eerder het woord "criteria" in vragen aan de minister, maar volgens mij doelde u ook toen meer op de gevolgen van het beleid. De criteria waarover wij nu spreken zijn, zijn de concrete afspraken over wie wat moet doen en wie waarvoor verantwoordelijk is. Dat maakt het mogelijk om elkaar op de geleverde prestaties af te rekenen. Dat stond er niet in, maar dat moet u wel onderscheiden van gevolgen van het beleid als het aantal mensen dat van de trein gebruikmaakt en de prijs van het kaartje.

De criteria betreffen het aantal treinen dat er minimaal moet rijden en het aantal zitplaatsen dat beschikbaar moet zijn. Als aan die criteria wordt voldaan, kan dat tot gevolg hebben dat meer mensen de trein een goede vervoersoptie vinden. Dat is dan wel een gevolg en geen criterium. Ik denk overigens niet dat het zinvol is om bij dit onderwerp in een woordenstrijd verzeild te raken.

In het vorige voorstel waren de criteria eigenlijk wel opgenomen, maar men had niet duidelijk vastgelegd wie daarvoor verantwoordelijk was. Dat leidde bijvoorbeeld tot de enigszins bizarre discussie tussen ProRail en de NS over vierkante wielen en de blaadjes op het spoor. De een zei dat de vierkante wielen het gevolg waren van de slechte staat van het spoor en de ander dat het spoor zo slecht was, omdat er met vierkante wielen overheen werd gereden. Die discussie kon zo oplaaien, omdat nergens was vastgelegd wie waarvoor verantwoordelijk was. Vervolgens keek men naar de overheid en die kon ook weinig anders doen dan erop te wijzen dat men hier samen uit diende te komen. Het werd al met al een beetje een welles-nietesspelletje.

Om dergelijke discussies in de toekomst te voorkomen hebben wij in de concessie aan ProRail heel duidelijk opgenomen wat er van hen wordt verwacht en welke termijnen daarbij worden gehanteerd. Verder is afgesproken langs welke wegen ze een en ander moeten realiseren als ze het op dit moment nog niet kunnen leveren. De NS is een soortgelijke concessie verleend, want daarin worden afspraken gemaakt die een outputsturing mogelijk maken of duidelijk maken op welke manier tot die outputsturing moet worden gekomen.

Bovendien stellen ProRail samen met de NS een toegangsovereenkomst op, waarin afspraken worden gemaakt over zaken die vroeger bleven liggen. Een goed voorbeeld hiervan is geluid. Formeel is de infrastructuurbeheerder verantwoordelijk voor het terugdringen van de geluidsoverlast. De kosten die hij daarvoor moet maken, zijn echter tien keer zo hoog dan wanneer de vervoerder daaraan iets zou doen, bijvoorbeeld door te kiezen voor een ander type wielen. Het is toch zeker doodzonde om de infrastructuurbeheerder zo veel meer geld te laten uitgeven, omdat hij hierop nu eenmaal formeel afgerekend kan worden? Daarover kunnen nu afspraken worden gemaakt. Daarbij moet u denken aan de

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

afpraak dat er minder kosten, bijvoorbeeld 50%, in rekening worden gebracht bij de vervoerder als hij zijn materiaal aanpast om het geluid te verminderen. Het geld dat men zo uitspaart, kan vervolgens weer ergens anders in worden geïnvesteerd. Dergelijke interessante afspraken kunnen in de toekomst dus worden gemaakt.

Achteraf gezien was er in het verleden inderdaad te weinig geld beschikbaar. Wij waren daar echter wel allemaal bij.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): De Eerste Kamer heeft de motie-Wolfson aangenomen. Onderdeel van deze motie was de zogenaamde managementconcessie. De evaluatie zou moeten uitwijzen of dat een werkbaar model is.

Uit de berichtgeving heb ik begrepen dat de staatssecretaris al een heel eind in die richting denkt. Zo snel is een motie die wij hebben aangenomen, nog nooit gerealiseerd. Is dit inderdaad het stramien waarbinnen verder wordt gedacht, met alle consequentie en complicaties die daaraan zijn verbonden?

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**:

Ik kan niet helemaal antwoorden, omdat ik niet precies weet wat er in die motie staat. Een van de Kamers, volgens mij de Tweede, heeft in ieder geval aandacht gevraagd voor wat er gebeurt als de concessie aan een ander wordt verleend: hoe ga je om de managementaanbesteding?

Daarover zal een procesafpraak worden opgenomen in de concessies. De tweede vraag van een van de Kamers was: kan de organisatievorm worden geëvalueerd? Deze evaluatie volgt in 2006. Wij zouden met elkaar niet te lang moeten bakkeleien over de vorm maar ons afvragen: wat willen wij inhoudelijk bereiken en welke sturingsinstrumenten kunnen wij daarvoor gebruiken? Concessies zijn een veel beter sturingsinstrument dan de vorige variant met een totale splitsing. In dat licht hoeft de NS niet opnieuw volledig onder overheidshanden te komen. De discussie op dit punt zullen wij op dat moment met elkaar hebben om te bezien of het ook voor anderen voldoet. Ik geloof in ieder geval sterk in dit model.

Het volgende thema is water. Ik ben blij dat er in deze Kamer uitgebreid aandacht is voor dit onderwerp. In de Tweede Kamer is die meestal wat mager, behalve als er incidenten zijn. In deze Kamer zitten natuurlijk nogal wat deskundigen op dit terrein. Gelukkig spreken wij hier niet alleen over incidenten maar ook over het integraal waterbeleid, waarmee wij al veel langer bezig zijn. Niet alle oplossingen moeten nog worden bedacht. Ik vertel graag iets over hoe het nu is.

Allereerst is er gevraagd naar de primaire waterkeringen. Om het wettelijke veiligheidsniveau te borgen wordt in deze begroting tot 2010 225 mln euro extra uitgetrokken voor het versterken van de steenettingen van de primaire waterkeringen. Dit doen wij door herprioritering. Ook hier gaan onderhoud, stevigheid en degelijkheid voor nieuwe projecten. Daarna is hiervoor tot 2014 nog een 350 mln euro extra gereserveerd. De discussie over MIT en SNIP zal later worden gevoerd, maar wij hebben op dat punt in ieder geval al vooruitgedacht en bekeken.

Voor de versterking van de zwakke schakels in de kust is tot en met 2020 een bedrag van 736 mln euro gereserveerd. Naar het zich laat aanzien, zijn er dus voldoende financiële middelen om de zwakke schakels in de kustverdediging aan te pakken. Iemand, volgens mij de heer Van den Berg, stelde dat er een tekort zou zijn, zodat ik zou moeten herprioriteren. Ik denk dat hij doelt op het probleem dat die gelden pas vanaf 2006, 2007 of 2008 beschikbaar komen. Sommige waterschappen hebben aangegeven: eigenlijk willen wij morgen al aan de slag. Tegen hen heb wij gezegd: dat mag wel, maar dan moet u het voorschieten en spreken wij iets af over het verdelen van de rentekosten. Een van die waterschappen is Hollands Noorderkwartier. Het begrip "zwakke schakel" is overigens relatief. In plaats van eens in de 10.000 jaar is het risico daar bijvoorbeeld eens in de 9500 jaar. Het probleem doet zich dus niet morgen voor; het veiligheidsniveau is alleen niet zo hoog als je zou willen. Daaraan moeten wij iets doen om te voldoen aan de wet, maar het is niet heel dringend. Het risico is er altijd; ook als dat kleiner is dan eens in de 10.000 kan er morgen iets gebeuren. Als wij daarmee in 2007, 2008 mee aan de slag gaan, zijn wij prima op tijd. Daarnaast bereid ik de noodzakelijke aanpassing van de Wet op de waterkering voor. In overleg met vertegenwoordigers van provincies en waterschappen is een concept-subsidieregeling ontworpen. Het wijzigingsvoorstel voor de Wet op de waterkering is vanmorgen al in een van de onderraden aan de orde geweest en zal naar verwachting eind 2004 naar de Kamer worden gestuurd.

Ik kom nu te spreken over het hoofdwatersysteem. Voor het hoofdwatersysteem loopt de ontwikkeling van de PKB Ruimte voor de rivier. Deze moet begin 2006 klaar zijn en tot 2015 hebben wij dan zo'n 1,9 mld euro te besteden om de afvoercapaciteit van de Rijn te vergroten van 15.000 m³ per seconde nu naar 16.000 m³ per seconde dan. De heer Eigeman heeft gevraagd of dat voldoende is, waar die 16.000 m³ op is gebaseerd en of ik ook kijk naar ontwikkelingen in het buitenland. Hij heeft ook een aantal vragen gesteld over noodoverloopgebieden, namelijk of wij die niet achterwege kunnen laten door bijvoorbeeld bovenstroomse ingrepen en hoe de effecten zich verhouden tot de risico's. Die afvoercapaciteit van 16.000 m³ is gebaseerd op een overstromingskans van eens in 1250 jaar. Deze norm hebben wij een aantal jaar geleden vastgesteld bij de Wet op de waterkering. Wij hebben toen ook rekening gehouden met ontwikkelingen in Duitsland. Tegelijkertijd hebben wij ook gezegd dat de klimaatverandering op ons af komt en dat wij steeds zullen blijven studeren om te zien of er in de toekomst meer komt. Dat is een apart project dat naast Ruimte voor de rivier loopt en waarin ook verkenningen voor de toekomst worden gedaan.

Wij proberen de problemen stroomgebiedsgewijs aan te pakken. Dat betekent dat de benadering altijd internationaal is. Wij zijn ook zeer actief bezig met de Europese Commissie om in het kader van het Nederlandse voorzitterschap van de EU komend half jaar hoog water als belangrijk punt op de agenda te zetten. Ik ben het afgelopen jaar langs zo goed als al mijn collega's gereisd om ze te vertellen over het belang van een gezamenlijke

hoog water aanpak. Vroeger was dat lastig omdat alleen Nederland en af en toe Duitsland een probleem had. De afgelopen twee jaar hebben echter zo veel Europese landen problemen met hoog water gehad dat het inmiddels ook bij anderen een punt is geworden op de agenda. Zeker de nieuwe lidstaten, zoals Tsjechië en Roemenië, hebben veel ervaring met overstromingen en die zien dus allemaal in dat er een gezamenlijke Europese aanpak moet komen. Die aanpak moet niet voor heel Europa gelijk zijn, maar het probleem moet stroomgebiedsgewijs worden aangepakt binnen Europa. Deze aanpak verschilt van de huidige stroomgebiedsgewijze samenwerking inzake de Rijn en de Maas omdat het wat mij betreft een afdwingbare samenwerking zou moeten zijn.

Ik heb samen met Frankrijk het initiatief genomen om een brief te sturen naar de Europese Commissie. Als het goed loopt -- en ik heb daar wel vertrouwen in -- dan zal Frankrijk aan het begin van het Nederlandse voorzitterschap komen met een voorstel om met een concreet actieprogramma aan de slag te gaan met alle landen rond de stroomgebieden. Niet-afwentelen is daarbij een principe dat voor ons heel belangrijk is als laagste punt in Europa. Ook is het de bedoeling dat er preventieve maatregelen worden genomen via regelgeving en financieel instrumentarium in plaats van de problemen achteraf te moeten oplossen. Voorts is bewustwording een belangrijk punt, zeker ook in andere landen. Zelf zijn wij daar al actief mee bezig. Het per stroomgebied risico's in kaart brengen en gegevens uitwisselen, is heel erg belangrijk.

De heer Lemstra vroeg mij hoe ik het allemaal wil gaan doen. Het is tenslotte een grote groep landen die allemaal hun belangen hebben. Hij zei: u kunt wel leuk Europa rondreizen en uw wilskracht tonen, maar u zult toch moeten zeggen hoe u dat gedaan gaat krijgen. Het is ook een ingewikkeld onderwerp. Als je het hebt over ruimte voor water kom je ook op het subsidiariteitsbeginsel. Wij gaan niet over ruimtelijke ordening in andere landen en andere landen gaan gelukkig ook niet over onze ruimtelijke ordening. Wij gaan ervan uit dat in het actieprogramma waarin wordt vastgelegd wie wat doet en dat het geen afwentelprincipe mag zijn, de afspraken zodanig worden vastgelegd dat men ook bovenstrooms de maatregelen moet nemen en niet alleen Nederland.

Ik moet erbij zeggen dat maatregelen in bijvoorbeeld Duitsland onze problemen nooit helemaal zullen wegnemen. Wij moeten ons daar dan ook niet blind op staren, maar deze maatregelen hebben wel groot effect op elkaar. Het restrisico zal nooit helemaal worden weggenomen, wat men ook doet bovenstrooms en wat wij ook structureel doen. Het restrisico blijft en daar zullen wij mee om moeten gaan. Dit betreft de rampenbeheersingsstrategie die onlangs in het kabinet aan de orde is geweest en in de Kamer is behandeld. Met betrekking tot het restrisico heeft het kabinet gezegd dat er nog vier strategieën worden uitgezocht waarvan noodoverloop er één is. Hierover zal het kabinet de Kamer gelijk met het project Ruimte voor de rivier in 2006 rapporteren.

De heer Eigeman vroeg of het nu allemaal op deze manier moet. Het kabinet heeft duidelijk aangegeven

dat gecontroleerd overstromen een betere optie is dan ongecontroleerd overstromen.

Hij zei: je zult maar in Kekerdom wonen. Maar tegelijkertijd geldt: je zult maar in de stad wonen en weten dat het ook op een andere manier had kunnen worden opgelost, namelijk door het water gecontroleerd af te wenden. Het blijft een moeilijke beslissing, omdat er altijd mensen bij betrokken zijn. Daarom nemen wij nog twee jaar de tijd om samen met provincies en gemeenten te proberen een zo goed mogelijk besluit te nemen.

De heer **Eigeman** (PvdA): Het antwoord van de staatssecretaris komt een heel eind tegemoet aan wat ik wilde horen. Er zijn echter twee dingen waarover ik mij nog zorgen maak. Er zijn ook al wat oudere scenariostudies, waarin sprake is van een piekbelasting van 18.000 kuub. Dat is 2000 kuub meer en dat vraagt heel wat extra veiligheidsmaatregelen. Ik begrijp dat dit op dit moment niet kan worden verdisconteerd in de concrete aanpak en dat dit nog tot het studiegebied behoort. Ik neem aan dat het getal van 18.000 juist is.

De staatssecretaris noemt het woord preventief. Dat spreek mij aan, maar houdt dit ook in dat zij contact heeft met de bureaus in Duitsland over een aanpak die voor hen gunstig kan zijn, maar voor ons ongunstig? Is in de aanpak gezekerd dat wij niet achter de feiten zullen aanlopen, bijvoorbeeld doordat men in Duitsland bovenstrooms sneller kanaliseert dan voor ons wenselijk is? Daardoor is het water sneller beneden en zitten wij sneller aan de 16.000 kuub. Zijn dergelijke zekerheden geborgd, door middel van afspraken of perspectieven op afspraken?

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: De Duitsers hebben andere dijken. Deze zijn groter, breder en hoger. Binnen de samenwerkingsaanpak in ons stroomgebied hebben wij afgesproken dat zij niet mogen afwentelen. Daarover is een bestuurlijke afspraak gemaakt. Wat ik zo graag wil, is dat het niet-afwentelen daadwerkelijk zodanig in een actieprogramma wordt vastgelegd, dat wij elkaar erop kunnen aanspreken als het daadwerkelijk zo ver is. Daarom sprak ik over het Europese verband. Wij spreken met elkaar af dat wij geen maatregelen nemen die bij een ander een probleem opleveren. Neem echter als voorbeeld Duitsland. In het concept-onderzoek dat wij nu uitvoeren, staat dat het wel eens zo zou kunnen zijn dat voorlopig niet meer dan 16.000 kuub bij ons het land kan binnenkomen. Stel dan dat er ergens in Duitsland een gat in de dijk zit, in een gebied waar het niet zo heel veel kwaad kan. Als het water vervolgens doorloopt tot het Roergebied, kunt u zich voorstellen wat mijn Duitse collega dan gaat doen. Die gaat natuurlijk niet zeggen: Ik ga het probleem verder niet afwentelen op Nederland, dus wij laten het water lekker het Roergebied instromen. Neen, hij gooit natuurlijk meteen zandzakken op die dijk en lost daarmee vervolgens de problematiek in het gebied op. Dat heeft dan niet te maken met de structurele maatregelen, maar met een praktische maatregel op het moment dat zich daar een rampsituatie voordoet. Vervolgens komt het water alsnog heel hard naar onze kant toe. Dat is het verschil tussen

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

structurele maatregelen waarover je afspraken kunt maken en rampsituaties waarbij ook van alles kan gebeuren. Wij moeten dus blijven anticiperen en ervoor zorgen dat wij ook zelf voldoende ruimte hebben om eventueel een grote hoeveelheid water op te vangen. Wij zullen op alle manieren proberen de programma's op elkaar af te stemmen. Duitsland heeft daar ook belang bij, want als wij een noodoverlooptgebied maken, maar wij doen dat niet goed, dan stroomt het water ook zo weer terug Duitsland in. Ik verwacht echter dat Duitsland in noodgevallen maatregelen zal nemen die aan de eigen bevolking ten goede zullen komen.

De heer **Eigeman** (PvdA): Met het oog op de belangen van steden als Den Bosch en Dordrecht moet er in geval van restrisico overlooptgebied overblijven bij Kekerdom, om dat voorbeeld aan te houden. U komt bij Kekerdom overtuigender over als u kunt aantonen dat u in de voorfase, ook internationaal, dit soort afwegingen hebt gemaakt. Ook bovenstrooms liggen andere dan stedelijke gebieden. Daar kunnen soms andere afwegingen een rol spelen.

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Daarover hoeft u zich geen zorgen te maken. Er vinden intensieve gesprekken plaats. Het is echter niet zo dat Duitsland al onze problemen kan oplossen, want ook daar doen ruimtelijke maatregelen pijn. Wij zullen dus samen moeten zoeken wie wat doet. Het hangt er ook maar net vanaf waar de regen valt. Wij worden nu misschien heel technisch, maar overstromingen kunnen ook worden gerealiseerd doordat de regen wat later in het gebied valt en dus al bij ons zit. De internationale samenwerking staat wat mij betreft bovenaan en ik ben niet voor niets bijna alle collega's afgereisd.

De heer Van der Berg vroeg of wij parallel aan Ruimte voor de Rivier niet alvast wat maatregelen kunnen nemen om de veiligheid te verbeteren omdat de uitvoering van dit plan tijd kost. Dat doen wij al. Wij zijn vooruitlopend op de PKB al gestart met een aantal voorbeeldprojecten. Een plan dat al bijna klaar is, is de waterdoorlatende brug bij Oosterbeek. Dat is een prachtig voorbeeld. Vroeger stond er een stenen muur die een groot obstakel vormde als het water opkwam. Straks kan het water er allemaal doorheen omdat er van die prachtige bogen in zijn gemaakt. Zo zijn er meer projecten die al worden uitgevoerd. Ik heb ook plannen op het oog waarover ik nu nog niets wil zeggen. Er kan wellicht tussentijds nog wel eens iets over worden gezegd als alles erop wijst dat het een "no regret project" is waaraan wij alvast al moeten beginnen omdat er draagvlak is. Dingen moeten worden aangepakt als de tijd rijp is.

Er is een aantal vragen gesteld over het Nationaal Bestuursakkoord Water en het regionaal waterbeheer. Als gevolg van het Nationaal Bestuursakkoord Water voeren de waterschappen maatregelen uit tegen wateroverlast. Zij doen dat op basis van de deelstroomgebiedsplannen. Daarin leggen zij vast wat zij willen doen op ruimtelijk gebied en wat voor een regime zij willen voeren. Er zijn nog een heleboel andere afspraken opgenomen in het Nationaal Bestuursakkoord Water. In het landelijk overleg

tussen de Unie van Waterschappen, het IPO, de VNG en het Rijk dat tweemaandelijks plaatsvindt, sturen wij daar heel sterk op. Ik hecht namelijk heel erg aan het Nationaal Bestuursakkoord Water. Wij zorgen er ook voor dat er een constante monitoring plaatsvindt van de afspraken die in dit akkoord zijn vastgelegd. Wij spreken elkaar erop aan als er niets met deze afspraken gebeurt of als er dingen stil dreigen te vallen. De Tweede Kamer krijgt jaarlijks een voortgangsbericht zodat het makkelijk is om bij te houden wat er gebeurt. Wellicht kan de Eerste Kamer dat bericht ook ontvangen.

Over de meekoppelgelden, onder andere van VROM en LNV, voer ik nog overleg met andere bewindslieden. Of en in hoeverre daar mee wordt gekoppeld, hangt natuurlijk af van planvorming op regionaal niveau. Die meekoppelgelden zijn immers voor een groot deel afhankelijk van het type plannen dat wordt ingeleverd door de verschillende regionale partijen. Er moet altijd worden uitgekeken met meekoppelen want iedereen rekent zich rijk en ondertussen wordt alles aan alles gekoppeld. Het watergeld wordt ingezet voor reconstructie en de reconstructiegelden worden ingezet bij water. Daar krijgen wij natuurlijk geen cent extra mee. Het enige dat daarmee wordt bereikt is dat een en ander integraler wordt aangepakt en dat er dus minder geld verloren gaat.

Wij zijn nog hard aan het studeren op het project Veiligheid Nederland in Kaart. De methodiek van dit project houdt in dat niet alleen meer wordt gekeken naar de oude systematiek waarbij een dijk als gevaarlijk wordt aangemerkt als de overstromingskansen zijn berekend. Er zijn uiteraard veel meer zaken die invloed hebben op de veiligheid van een dijk, zoals droogte, muskusratten en kabels en leidingen. Veiligheid Nederland in Kaart onderzoekt welke elementen van invloed zijn op onze dijkringen en welke invloed deze hebben op de stevigheid ervan. Die methodiek is niet zo eenvoudig als hij lijkt.

De heer Van den Berg vroeg mij of ik voorzichtig wilde zijn met de uitkomsten van Veiligheid Nederland in Kaart en niet direct beleidsconclusies wilde trekken. Dat ben ik zeer met hem eens. Ik wil voorkomen dat wij onmiddellijk in een stuip schieten als er technische gegevens beschikbaar komen. Deze gegevens moeten eerst worden geïnterpreteerd en er moet worden onderzocht wat de werkelijke gevolgen ervan zijn. Wij moeten niet meteen roepen dat de dijken moeten worden verhoogd of verbreed of dat zij van beton moeten worden gemaakt in plaats van van zand en gras. Wij moeten de gegevens analyseren voordat wij beleidsconclusies trekken. Ik zal daar zeker tijd voor nemen.

Een aantal leden heeft gesproken over de Kaderrichtlijn water. Er werd gezegd: Nederland heeft in het verleden weer eens niet opgelet. Toen ik met deze erfenis werd geconfronteerd, dacht ik dat ook. Echter, ik heb nagegaan hoe alles is gelopen en mij is gebleken dat Nederland zeker niet heeft zitten slapen. Wij hebben ons zelfs tot het laatste verzet tegen aanneming van de Kaderrichtlijn water. Alleen, op een gegeven moment houdt het verzet op. Als de meerderheid die richtlijn wil, rest je misschien om uit Europa te stappen, maar er zijn nu eenmaal allerlei zaken die wij gezamenlijk willen

realiseren. Daarom is een aantal jaren geleden de kaderrichtlijn ook door ons aangenomen. Bovendien vonden wij dat deze richtlijn kansen bood en wij de richtlijn ook als zodanig moesten zien. Deze richtlijn biedt namelijk de mogelijkheid om aan te geven wat bovenstrooms en benedenstrooms gebeurt en om de bovenburen aan te spreken op al het vuile water dat zij onze kant op laten komen.

De richtlijn biedt dus een kans, maar tegelijk brengt zij een zeer zware opgave met zich. De Tweede Kamer heb ik in december vorig jaar gevraagd om de kaderrichtlijn juridisch te implementeren. De Tweede Kamer heeft dat niet willen doen. Zij zei daarvoor onvoldoende inzicht in alles te hebben. Ik heb aangegeven dat de juridische implementatie losstaat van de ambitie en de wijze waarop wij de richtlijn gaan invoeren. De Kamer heeft mij toch gevraagd om eerst met een informatieve nota te komen. Die nota zal ik binnenkort uitbrengen en daarin zal ik een pragmatische aanpak van de invoering van de Kaderrichtlijn water voorstellen. Het doel van de nota is tweeledig: enerzijds het parlement informeren over de manier waarop de richtlijn straks ingevuld zou kunnen worden en anderzijds helderheid bieden over de gezamenlijke inzet, de verantwoordelijkheden van de betrokken bestuurslagen en vooral over de ambitie. Wat mij betreft moet die ambitie realistisch en haalbaar zijn. Wij moeten niet met Brussel allerlei afspraken maken waarmee wij zeggen wat wij allemaal zouden willen doen als wij die afspraken uiteindelijk niet kunnen waarmaken. Je moet dus heel goed nagaan welke mogelijkheden je hebt. Als je weet dat iets voor ons land onhaalbaar of niet te realiseren is in de tijd die de Europese Commissie voorstelt, kun je bijvoorbeeld om verlaging van de normen of verlenging van de tijden vragen. Dat betekent niet dat wij niets willen, maar ik wil voorkomen dat wij dezelfde fouten maken als die zijn gemaakt bij het uitvoeren van de Nitraatrichtlijn: zeggen dat we tien meter hoog kunnen springen en vervolgens jarenlang in Brussel zeggen waarom we toch maar één meter hoog kunnen springen en dus die andere negen meter niet kunnen halen. Zoiets is niet verstandig en daarom moet je zorgen voor een realistisch verhaal.

Met het Alterrapport wordt één vorm aangegeven. Wij hebben nog wel de tijd om alles uit te werken. Aan het eind van dit jaar moeten wij zeggen wat de huidige situatie is. In 2009 moeten wij aangegeven hebben op welke manier wij aan de richtlijn willen voldoen en welke doelstellingen wij daarbij hanteren. De komende jaren hebben wij daar de tijd voor. Met Alterra gaat het om een prikactie en om na te gaan wat je moet doen als je één bepaalde vorm helemaal zou uitwerken. Voor welke vorm kies je dan? Er zijn in dit geval zeer sterke consequenties voor de landbouw. Tegelijkertijd is van belang te weten dat dit “een” vorm is en dat er vele vormen voor de uitwerking zijn. Wij willen niet, zoals een van de sprekers zei, de landbouw bij voorbaat ontzien. Wij willen daarentegen de landbouw, de industrie en de gemeenten, alle veroorzakers van de watervervuiling inclusief het ministerie van Verkeer en Waterstaat op sommige plekken, even streng aanpakken. Iedereen zal een bijdrage moeten leveren om de doelstelling werkelijk waar te kunnen maken. Wij zullen de mogelijkheden die er zijn

moeten aangrijpen om de kwaliteit van ons water te verbeteren, maar wij zullen de acties zo moeten vormgeven dat wij zo dicht mogelijk blijven bij onze huidige inzet en bij de inzet die wij op het gebied van de waterkwaliteit al moeten doen. Die is namelijk al heel erg fors.

Ik hoop dat wij heel snel na het toesturen van de nota de wet kunnen implementeren. Ik verzoek deze Kamer nadrukkelijk om zo snel mogelijk na de behandeling in de Tweede Kamer de voorstellen hier te bespreken. Dat kan ons namelijk een voortgaande ingebrekestelling in Europa besparen. Nogmaals, de juridische implementatie van de kaderrichtlijn heeft geen effecten op de uiteindelijk te maken keuzen voor de ambities.

De heer Van den Berg stelde nog een vraag over de Zwemwaterrichtlijn. Wij willen dat ook deze richtlijn haalbaar, uitvoerbaar en kosteneffectief is. Daarop zullen wij dan ook aansturen. Ik vind dat het de verantwoordelijkheid van Verkeer en Waterstaat is om bij alle richtlijnen die worden voorgesteld vooruit te denken. Wij moeten daarbij nagaan of wij die richtlijnen willen en in hoeverre Nederland een uitzonderingspositie moet innemen. Voorafgaande aan de aanneming van een richtlijn, moeten wij op basis hiervan actief lobbyen.

Ik kom toe aan de waterschappen en het IBO-rapport over de bekostiging van het waterbeheer. Het kabinet heeft ervoor gekozen om de waterschappen te behouden als zelfstandige overheden met een eigen financieringsstructuur. We hebben wel een aantal eisen opgelegd aan de waterschappen om zichzelf te verbeteren. Het heffingsstelsel wordt vereenvoudigd en er wordt gezocht naar verbetering van de verkiezingen. Het is, zeg ik tegen de heer Schouw, geen onzekerheid van mij dat de keuze is gemaakt om de waterschappen niet volledig door elkaar te husselen. Wij hebben gekozen voor capabel, betrouwbaar en efficiënt waterbeheer, waarvan ik al heb gezegd wat ik ervan vind. Als ik de reacties in de zaal beluister, zijn de meesten het met mij eens dat de kracht van de waterschappen nu juist zit in de ervaring die zij hebben en de wijze waarop zij de problemen aanpakken.

Ik wil af van de eeuwige discussie over de organisatiestructuur, omdat ik vind dat de waterschappen goed zijn toegerust voor hun taken, en omdat andere constructies zoals provincies en Rijk niet efficiënter en ook niet beter zijn voor de burger. Denkt u zich eens in dat Rijkswaterstaat de taken van de waterschappen overneemt, terwijl de vraag nog steeds vanuit de regio zelf komt. Dan heb je geen direct verband meer tussen belastingheffing en het geld dat wordt gevraagd aan de rijksoverheid. Dan is het de vraag of men de meest efficiënte plannen kiest, of dat men de problemen bij het Rijk maximaliseert en er daardoor voor zorgt dat het alleen maar duurder wordt. Ik wil me gaan richten op de inhoud. We hebben heel veel te doen, waarbij ik de Kaderrichtlijn water noem. Ik denk dat de waterschappen heel goed in staat zijn hun taken uit te voeren, zeker nadat ze geprofessionaliseerd zijn en nadat schaalvergroting heeft plaatsgevonden. Ik ben het eens met de heer Van den Oosten dat een verdere schaalvergroting dan nu voorzien – 27 waterschappen in 2005 – niet gewenst is. De kracht van een waterschap is ook de grote

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

kennis van de regio. Het schaalniveau van de waterschappen moet wat mij betreft niet verder worden ingekrompen. Dan is de afstand zo groot dat je uiteindelijk spreekt over provinciale sturing, of wellicht zelfs rijkssturing.

Ik kom toe aan het waterbeheer van de gemeenten. In het kabinetsstandpunt over het IBO-rapport is voor de kosten van de riolering opgenomen dat deze worden ondergebracht in het waterketentarief. Maar nog niet is gesproken over de vraag hoe dat zal plaatsvinden. De heer Van den Oosten vraagt zich af, wat het gevolg is voor gemeenten die slecht onderhoud hebben gepleegd. Allereerst gaat het om nieuwe opgaven. Onderhoud behoort tot de reguliere taken, maar het gaat zoals gezegd om nieuwe opgaven, zoals splitsing van hemelwater en rioleringswater. Voor gemeenten die hun zaken goed op orde hebben maar wel nieuwe opgaven van ons krijgen, moet worden bekeken hoe dat wordt opgelost. In het kabinetsstandpunt over het IBO-rapport is er geen besluit genomen over de wijze waarop de rioleringskosten zullen worden ondergebracht. Wij hebben daar heel kort over gediscussieerd, maar er zou nog een CIW-rapport komen, en er zou nog een rapport van de VNG komen. Dat rapport is inmiddels verschenen, getiteld "Baas in eigen buis". Met provincies, gemeenten en waterschappen zullen we uit drie varianten de beste kiezen. Wel moet duidelijk zijn welke organisatie verantwoordelijk is voor welk deel van het tarief, en gemeenten moeten aanspreekbaar worden gemaakt op de tarieven. Er moet in ieder geval voor worden gezorgd dat er voldoende ruimte komt voor de gemeenten om extra taken te realiseren. De zorgen van de heer Van den Oosten over de bekostiging van de rioleringsverbeteringen zijn nog niet aan de orde. Er is verder nog geen besluit genomen over grond- en regenwaterheffing. Ook hiervoor geldt dat gemeenten daarbij een taak hebben.

De heer Van den Oosten maakt zich meer in het algemeen zorgen over de sterke stijging van de gemeentelijke lasten. Hij wilde zelfs met mij een discussie aangaan over het gemeentelijk belastinggebied. Natuurlijk is het van belang de lastendruk te beperken, zeker in de huidige economie. We zullen echter ook ons watersysteem op orde moeten krijgen. De Kaderrichtlijn water verplicht ons om kosten te verhalen volgens het principe van de vervuiler betaalt. In het Nationaal bestuursakkoord water is een uitgangspunt opgenomen dat de kosten terecht moeten komen waar ze worden veroorzaakt, zodat de heffingen regionaal moeten worden geïnd. Dat gaat de komende jaren meer geld kosten, want de wateropgave is heel erg groot. Wij houden dat goed in de gaten middels monitoring.

Wij hebben ook afgesproken in het kabinet dat als het tot extra kosten leidt, wij als kabinet daar wat aan moeten doen. Met de betrokken organisaties heb ik afgesproken dat wij in 2006 nog een keer kijken naar de omvang van de wateropgave van 2007-2015 om dan eventueel een nieuwe discussie te hebben over de financiële gevolgen. Maar dat het ons geld gaat kosten, daar ben ik heel duidelijk in; dat zal de komende jaren gewoon gaan gebeuren.

Het leek de heer Van den Oosten een goed idee om de waterschapsverkiezingen samen te laten vallen met de provinciale-statenverkiezingen. Eerder heb ik al aangegeven dat wij deze verkiezingen graag zouden willen bundelen. Ik heb zelfs wel eens het voorstel aan de waterschappen gedaan om de verkiezingen gelijktijdig met de gemeentelijke verkiezingen te laten plaatsvinden, zodat er in ieder geval sprake is van een grotere opkomst ten opzichte van die voor de provinciale-statenverkiezingen. Punt is dat wij het eigenlijk aan de waterschappen zelf willen overlaten. Zij zullen zelf wel met een voorstel tot bundeling van de verkiezingen komen. Ik ben het niet eens met de uitspraak van de heer Van den Oosten in de trant van "liever naar het stemhokje dan schriftelijke verkiezingen". Het is juist heel goed dat de waterschappen veel verder zijn in hun wijze van verkiezingen. Zo houdt Rijnland zich al bezig met de mogelijkheid van elektronisch stemmen. Kortom, de waterschappen zouden er beter aan doen om zich wat betreft de verkiezingen te bundelen en zich een keer per jaar duidelijker te profileren in de vorm van waterschapsverkiezingen in plaats van hun verkiezingen direct aan andere verkiezingen te koppelen. Ze zijn er natuurlijk wel altijd vrij in om hun verkiezingen op dezelfde dag te laten plaatsvinden als andere verkiezingen.

De heer Van den Berg heeft gevraagd of ik bereid ben om eventuele financiële overschotten uit de baggerregeling en baggerprojecten te investeren in de Subbid-regeling. Laatstgenoemde regeling strekt ertoe om het baggeren in bebouwd gebied dichterbij te brengen en de baggerproblematiek op te lossen. Een tijd lang hebben wij gemeenten en waterschappen gesubsidieerd om daarvoor plannen te maken zodat er werkelijk een aanpak zou plaatsvinden. Er is een run ontstaan op deze baggersubsidie die al vele malen overtekend is. Inderdaad hebben wij andere budgetten voor waterbodemaangelegenheden die onderbenut zijn. Ik noem de verwerkingsregeling Baggerspecie die door de industrie destijds fel bepleit werd, omdat men zulke goede manieren kende om de bagger te verwerken. Vervolgens is er echter niet of nauwelijks op ingetekend. Ik heb de industrie al laten weten dat als zij geen goede verwerkingsvoorstellen doet, ik overweeg om dat geld naar de Subbid-regeling over te hevelen. Men zal ook begrijpen dat er in deze tijden, wanneer er budgetten over zijn, er wel eerst een totaalafweging moet plaatsvinden.

De heer Van den Berg heeft terecht gevraagd naar de voortgang ten aanzien van de integratie van waterwetgeving. Het is inderdaad van belang om alle verschillende wetten op het gebied van water te integreren in een integrale waterwet. In feite is dat proces inmiddels bijna afgerond. Er vindt nog afstemming plaats met een aantal partijen en wij verwachten dat het kabinet ongeveer eind mei de desbetreffende notitie zal behandelen, waarna die zal worden doorgestuurd naar de Tweede Kamer. In die notitie zal onder meer worden ingegaan op de aanleiding voor de integratie van de wetgeving, de afbakening van de aanpalende beleidsterreinen en de elementen die in de wet een plaats zullen krijgen. Ik streef ernaar de integrale waterwet nog deze kabinetsperiode naar de Tweede Kamer te kunnen sturen.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Vervolgens kom ik te spreken over de luchtvaart. De heer Lemstra heeft gevraagd naar onze visie op Schiphol. Welnu, wij hebben er al een en er is er nog een in de maak. De bestaande visie is de afgelopen jaren vastgelegd in de Schiphol-wet, waarin het kabinet heeft gezocht naar een balans tussen het mainport-belang, de groei van de luchthaven en de beperking van de risico's en de overlast.

Er is daarbij gekozen voor een vrije groei binnen harde milieugrenzen. Wij houden Schiphol en de andere betrokken partijen aan de milieuraanvoorwaarden. Na het herstel van de invoerfout kan Schiphol binnen dezelfde milieugrenzen weer groeien. Daarmee is de mainportdoelstelling, de toekomst van de luchtvaart in de wet vastgelegd.

In 2006 wordt het beleid geëvalueerd. Dan wordt nagegaan of de overlast inderdaad wordt beheerst en of de luchtvaart binnen de milieugrenzen kan groeien. Ik zal de Kamer binnenkort laten weten hoe wij deze evaluatie willen aanpakken.

Ik wil realistisch met het dossier Schiphol omgaan. Een mainport zonder overlast en zonder risico's is niet mogelijk. In het kader van de evaluatie zullen mogelijke verbeteringen worden gezocht, maar de overlast en de risico's horen er wel bij. De integrale visie is gebaseerd op het sturingsmodel. Er moet ook voldaan worden aan eisen in verband met extra veiligheid en beperking van het groepsrisico. Tegelijkertijd wordt gewerkt aan de visie op de ontwikkeling van Schiphol binnen Europa. Als luchthavens in ons omringende landen de rol van internationale mainport vervullen, moet Schiphol wellicht een meer regionale functie krijgen en daar hoort dan ook een andere sturingsmethodiek bij.

Het vorig jaar gestarte mainportproject heeft als uitgangspunt het behoud van de internationale mainportfunctie, ondanks het ontbreken van een natuurlijk achterland. Dit project bestaat uit de volgende onderdelen. In de eerste plaats wordt er een analyse gemaakt van de internationale ontwikkelingen, zoals fusies van luchtmaatschappijen. Luchtvaartmaatschappijen dreigen ten onder te gaan als zij geen allianties sluiten of een fusie aangaan in navolging van KLM en Air France. Daarnaast is er in de ons omringende landen sprake van privatisering van de luchthavens omdat de concurrentie in Europa alleen maar zal toenemen. Uiteindelijk zullen er slechts een paar internationale luchthavens overblijven en zullen de overige een regionale functie krijgen.

Nederland heeft door het gebrek aan een achterland een achterstand, maar het heeft ook een grote voorsprong omdat de ontwikkelingen van de afgelopen jaren tot een internationaal zeer sterke positie hebben geleid. Het tweede onderzoek betreft de landzijdige bereikbaarheid van Schiphol. In de derde plaats wordt onderzoek gedaan naar de luchtzijdige bereikbaarheid. In de vierde plaats komt er een onderzoek naar het concurrentievermogen. Daarbij wordt onder andere gekeken naar de tarieven en de regels. Wij dienen er ook op dat punt voor te zorgen dat Schiphol een internationale mainport kan blijven. Tot slot vindt er een onderzoek naar de economische kracht van de Randstad plaats.

Het eerste onderzoek moet duidelijk maken of een en ander wel nuttig en nodig is. Als alleen wij het idee

hebben dat Schiphol een internationale mainport is en de rest van de wereld niet, is er een probleem. De volgende onderzoeken zijn gericht op versterking van de mainport en op het zo snel mogelijk starten van acties op dat punt.

De heer **Lemstra** (CDA): Ik wil even testen of ik het goed begrijp. Er wordt gewerkt aan de ontwikkeling van een mainportvisie. Dat is mooi. Ik lees echter in de krant dat in de nota Ruimte, die nog niet definitief bekend is, een ruimteclaim is opgenomen voor uitbreiding van de huidige mainport Schiphol. Mevrouw Dekker van VROM weet blijkbaar wat de mainportvisie in de toekomst in zal houden.

De modale burger in Nederland en ook het modale Eerste-Kamerlid, waartoe ik mij zeker reken, hebben nog steeds het idee dat het Schiphol-beleid van dit kabinet van hot naar haar holt op basis van mogelijke incidenten zoals een invoerrekenfout en een uitlating van staatssecretaris Van Geel over de externe risico- en de groepsrisicofactoren. Enkele jaren geleden hebben wij kunnen lezen dat onder uw bewind een luchthaven in zee voorlopig absoluut niet aan de orde is. Heeft het kabinet enige ambitie met de mainport Schiphol op langere termijn? De Kamer, maar ook de provincie- en de gemeentebesturen weten dan waar zij met hun bouwplannen aan toe zijn. Aan die informatie is veel behoefte in dit land. Als u mij dat kunt toezeggen, ben ik al een stuk geruster, nog los van de milieuhygiënische randvoorwaarden, die daar ook bijhoren. De spagaat uit 1990 met de vijfde baan, is er nu ook en komt straks geheid weer terug bij de mainportplannen voor de toekomst.

Staatssecretaris **Schultz van Haagen-Maas Geesteranus**: Ik ben dol op spagaten. Volgens mij zal een en ander wel lukken met de huidige plannen. Ik heb een ambitieuze visie. In het mainportverhaal, dat over enige tijd klaar moet zijn, wordt aangegeven hoe wij Schiphol zien, ook binnen Europa. Tevens wordt ingegaan op de vraag of wij er met de huidige en de eventuele te voorziene groei uit zullen komen, of dat wij op een geheel andere groei uitkomen. Dan discussiëren wij opnieuw over de grenzen en de plek. Ik denk dat de luchthaven voorlopig niet zo hard groeit dat wij op korte termijn een eiland in de zee nodig hebben. Om die reden heb ik dat project vorig jaar april omgezet in het project mainportvisie. Je weet nooit of deze visie uiteindelijk wel tot genoemde mogelijkheid leidt. Bij een grotere groei zal naar andere plekken gekeken moeten worden. Met het mainportproject wordt beoogd, de internationale omgeving te scannen, zodat de realiteitswaarde van de mainportplannen duidelijk wordt.

Als de mainport serieus wordt genomen, vanwege het grote economische belang ervan, zullen de door mij genoemde elementen goed in beeld gebracht moeten worden, zodat daarop gestuurd kan worden. Een voorbeeld van sturing is de nota Ruimte. Daarin wordt niet aangegeven of en, zo ja, op welke wijze de zesde en zevende baan aangelegd zullen worden en hoe groot de groei zal zijn. In de nota wordt lering getrokken uit de eerdere problematiek. In het 20KE-gebied dient ruimte vrijgehouden te worden. Omdat daar de overlast wordt ervaren, moeten er geen extra woningen gebouwd worden. Dat geldt ook voor sommige plekken rondom het 20KE-

gebied, omdat toekomstige routes daarlangs zullen lopen. Woonwijken worden ook niet in een diepe, waterrijke omgeving gepland. Wij redeneren daarbij op basis van het huidige vijfbanenstelsel en eventueel de toekomstige potentie in die zin dat de aanleg van een zes- of zevenbanenstelsel altijd parallel zal lopen aan de huidige banen. Wij hebben nog geen verzoek gekregen van de sector om überhaupt aan een uitbreiding te beginnen, maar ook in dat geval kan nog steeds worden uitgegaan van de huidige situatie. Bij Verkeer en Waterstaat is er dus geen plan voor een toekomstig Schiphol waarop de nota Ruimte gebaseerd zou zijn. Het gaat om de huidige systematiek.

Ik heb het moeilijk met de huidige incidenten, want de wet is pas vorig jaar vastgesteld. De incidenten hebben ook in de communicatie tot veel problemen geleid. De vraag is dan of de wet slecht is of dat er sprake is van kinderziektes. De incidenten geven ons inzicht in wat er niet goed is. De invoerfout wordt dan ook hersteld.

Het allerbelangrijkste is dat wij duidelijkheid blijven scheppen, keer op keer. Het belangrijkste voor de omwonenden is dat wij waarmaken wat wij hebben beloofd en ons houden aan de normen voor geluid en veiligheid die wij hebben afgesproken. Aan de sector hebben wij beloofd dat deze zelf mag weten hoe zij groeit. Er mogen andere banen worden aangelegd, er mogen andere routes worden gevolgen, noem maar op, maar men mag niet over die hoeveelheid geluid en dat veiligheidsrisico heen. De metacommunicatie is dat wij dat nog steeds in stand houden. De communicatie over de incidenten blijft iedere keer heel lastig, maar ik hoop dat zo open en transparant mogelijk te doen. Wij hebben een andere visie op hoe een luchthaven moet worden aangestuurd. Of dat systeem of die wet goed heeft gewerkt, evalueren wij straks. Daar kom ik op terug bij de motie-Baarda.

Ik proef uit de bijdragen van GroenLinks en PvdA ook wel wat weezin tegen de zogenoemde technocratische benadering. Ik wil mij niet verschuilen achter normen of cijfers, maar wij hebben die concrete grootheden nodig om de milieugrenzen te handhaven. Wij hebben veel discussie over de overlast die Schiphol veroorzaakt. Tegelijkertijd sturen wij ieder jaar rapporten van de IVW naar de Kamer, waaruit blijkt dat men keurig binnen de grenzen is gebleven. Ik besef dat de ervaring van overlast ook een kwestie is van perceptie. Tot nu toe wordt vaak het verhaal gehouden dat alle grenzen worden opgerekt en dat iedereen daar een wat duistere insteek in heeft, terwijl men zich jaar in jaar uit houdt aan de afgesproken normen en daar zelfs nog ver onder blijft. Dat komt niet alleen door de sector, maar ook doordat er door allerlei andere oorzaken veel minder wordt gevolgen.

Die concrete normen en cijfers zijn voor ons van belang, maar daarbij houd ik natuurlijk in het oog dat er omwonenden achter die grootheden schuilgaan. Ik kan mij nog goed herinneren dat wij bij een algemeen overleg uitgebreid hebben gesproken over communicatie over Schiphol. Een aantal woordvoerders is hierop teruggekomen. Ik heb toen gezegd dat dit voor mij ook heel belangrijk is. Ik zal vertellen wat ik inmiddels heb gedaan, zodat ik de volgende keer op dit punt niet meer hoeft te worden opgejaagd.

Wij zijn vrij snel na dat gesprek begonnen met de aangekondigde regioronde. Dat hebben wij eerst ambtelijk gedaan. Daarna zijn er allerlei politieke gesprekken geweest met regiobestuurders, maar die zijn nog niet allemaal klaar. Er hebben er een heel aantal plaatsgevonden, omdat ik veel belang hecht aan de relatie met omwonenden en bestuurders in de regio. Dat resulteert aan het eind van deze maand in een bijeenkomst naar aanleiding van al die sessies, met alle regiobestuurders, om de onderlinge communicatie en de samenwerking verder invulling te geven. Dat blijft een constant aandachtspunt. Ik zal er alert op blijven. Wij proberen ook op andere wijze, samen met de CROS, om de informatie en de keuzes zoveel mogelijk transparant te maken.

De **voorzitter**: Zou ik mevrouw de staatssecretaris mogen vragen hoeveel tijd zij ongeveer denkt nodig te hebben? De Kamer heeft tamelijke maatvoering betracht.
**

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Ik kan dat niet inschatten, maar ik zal het snel doen. Ik hoop in een kwartiertje. Ik kom net bij de motie-Baarda, waarvan ik weet dat velen erin geïnteresseerd zijn.

De PvdA en GroenLinks hebben vragen gesteld over de motie-Baarda. Ik had de heer Baarda graag willen ontmoeten, want iedere keer als ik hier kom, wordt er over hem gesproken. Ik zal op een aantal punten ingaan. Ik denk dat ik daarmee de belangrijkste punten uit de brief van het Platform leefmilieu, die GroenLinks als bijlage heeft ingebracht, ook aan de orde heb gesteld.

In 1998 besloot het kabinet dat er voor het vijfbanenstelsel van Schiphol een nieuw, gelijkwaardig normenstelsel moest komen. Het oude normenstelsel lag vast in de PKB Schiphol en omgeving uit 1995. Het nieuwe normenstelsel is uitgewerkt in de Schipholwet, een hoofdstuk van de Wet luchtvaart en twee AMvB's. Ik wijs de heren Pormes en Eigenman erop dat er toen een discussie in de Kamer heeft plaatsgevonden. Daarbij is de motie-Baarda aangenomen, waarin werd gevraagd of wij wel met zekerheid kunnen weten dat de bewoners voldoende bescherming hebben, en hoe dat kan worden vastgelegd. Dit is afgestemd met de heer Baarda en vervolgens naar de Tweede Kamer gestuurd. Wij hebben daar in de Kamer vaker over gesproken en ik heb toen aangeboden een technische briefing te geven. Slechts één Kamerlid heeft daarop gereageerd.

De kern van de motie was: toets uiterlijk drie jaar na ingebruikname van de Schipholwet of ook in de praktijk aan de gelijkwaardigheidseisen van de PKB wordt voldaan, zoals vastgelegd in de Schipholwet. Wij doen dat in 2006. Als niet aan de eisen voldaan wordt, passen wij de AMvB's zodanig aan dat zij wel worden gehaald.

Er is altijd discussie geweest over het begrip "gelijkwaardigheid". Daarom is de uitleg van gelijkwaardigheid aan de PKB in de Schipholwet vastgelegd in de overgangsartikelen. De wetgever heeft daarmee beoogd, een discussie over het begrip te beslechten. Natuurlijk kan niet iedereen zich vinden in de gekozen uitleg van de gelijkwaardigheid. Sommigen vinden dat punt K erin moet staan en anderen menen dat het weer wat anders had moeten zijn. Een

Kamermeerderheid heeft toen echter besloten, de gelijkwaardigheidseisen aan de overgangsartikel in de wet te toetsen. Dat is vervolgens aan de heer Baarda voorgelegd. In de brief die aan hem is voorgelegd, staat expliciet dat in het rapport dat voor de gebruiks jaren 2004 en 2005 wordt opgesteld, komt te staan of aan de eisen in de overgangsartikelen van de Schipholwet wordt getoetst.

Ik maak uit de opmerkingen van sommige leden op dat men het gevoel heeft dat als getoetst wordt aan de totale, oude PKB van 1995 dit beter zou zijn dan toetsen aan de overgangsbesluiten. Ik heb al een paar keer geprobeerd te zeggen dat er verschil tussen beide is. Het nieuwe normenstelsel gaat veel verder dan de PKB, het biedt betere bescherming en is beter handhaafbaar. Bij de evaluatie in 2006 toetsen wij de gelijkwaardigheidseisen die in de Schipholwet zijn vastgelegd.

Sommige woordvoerders veronderstellen dat er bepaalde zaken in de PKB staan die daar echter helemaal niet in staan. De heer Pormes noemde bijvoorbeeld het geluidslandschap. In de PKB Schiphol is geen geluidsgrens vastgesteld voor alle woongebieden in de omgeving van Schiphol, maar is slechts een geluidszone bepaald voor de 35 Ke. De belangrijkste verschillen zijn dat in de PKB de 15.000 woningen staan in tegenstelling tot de 10.000 woningen die wij als uitgangspunt nemen. Zo bevatten de overgangsartikelen meer elementen. Het aanbod aan de Kamer van een technische briefing staat nog steeds.

Andere elementen in de overgangsartikelen zijn bijvoorbeeld het aantal woningen met een hoge geluidsbelasting per etmaal, het maximum aantal ernstig gehinderden in een 20 Ke-gebied, het maximum aantal woningen met een hogere geluidsbelasting in de nacht, slaapverstoringen, externe veiligheidsrisico, uitstoot en dergelijke. Aan al deze elementen wordt getoetst. Wij zijn van mening dat dit beter is dan de PKB 1995.

De heer Eigeman meende dat in de evaluatie meer moet worden opgenomen dan de eerder genoemde punten. De evaluatie bestaat in eerste instantie uit feitelijk toetsen aan de overgangsbesluiten. Natuurlijk wil ik de evaluatie breder gebruiken, omdat je je de vraag moet stellen of met de wet is waargemaakt wat daarmee werd beoogd, namelijk enerzijds groei en anderzijds binnen de milieugrenzen blijven. Het is mogelijk dat wij er straks achter komen dat wij binnen de milieugrenzen zijn gebleven, maar geen groei hebben gerealiseerd. Anderen kunnen ook nog ideeën hebben over wat in de toekomst verbeterd kan worden aan de wet. Ik ga ervan uit dat de heer Eigeman dat bedoelde met zijn opmerking of misschien het idee geopperd zou worden, de polderbaan onder een helling aan te leggen en die onder het maaiveld te laten eindigen. Ik wil natuurlijk niet mijn kop in het zand steken, maar wij zullen ideeën van anderen meenemen bij de evaluatie. Wij zullen ervoor zorgen dat als die ideeën tot verbetering leiden, zij erbij betrokken zullen worden. Hoofdpunt van de evaluatie is toetsing aan de overgangsbesluiten.

De heer **Pormes** (GroenLinks): In de motie-Baarda staat dat de gesloten contouren uit de PKB, 300 handhavingspunten overdag en meer dan 300 in de nacht, gelijkwaardig moeten worden omgezet. Ik vind dat niet terug in uw plan van aanpak. Als u dat erkent en toezegt

dat u dit alsnog zult doen, is ook dit verschil van mening uit de wereld.

In het PKB wordt gesproken over een volumebelasting. Die volumebelasting komt echter niet terug in de overgangsartikelen en ook dat is in strijd met die gelijkwaardige omschakeling.

Ten slotte wijs ik op de bijzondere positie van Aalsmeer. Iedereen, ook u en uw voorgangers, vond immers dat de belasting in deze gemeente ongelooflijk hoog was. Met het oog daarop is gekozen voor een maximalisering van de belasting, opdat deze mensen ook enige rust krijgen. Bent u bereid om Aalsmeer die garantie te blijven geven?

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: U herhaalt nu voor de zoveelste keer de punten waarover wij van mening verschillen.

De heer **Pormes** (GroenLinks): Ik wijs u alleen maar op de intentie achter de motie-Baarda.

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: In de motie-Baarda wordt gevraagd om gelijkwaardigheid aan de PKB. De regering heeft toegezegd dat te zullen doen, conform de mogelijkheden die de Schiphol-wet hiervoor biedt. In deze wet staat waarop getoetst moet worden om van gelijkwaardigheid te kunnen spreken. Vervolgens is een aantal vaste punten opgenomen in de overgangsbesluiten, waarop getoetst zal worden. Het is voorgelegd aan de heer Baarda en daaruit is gebleken dat hij hiermee akkoord gaat. Belangrijker voor de heer Baarda was echter de discussie over de vraag of bij de aanpassing van de AMvB's, wanneer die naar aanleiding van de evaluatie zouden moeten worden aangepast, moet worden uitgegaan van de eerste AMvB of van de aangepaste en verbeterde AMvB.

De huidige ring van handhavingspunten rond Schiphol heeft juist tot doel om het buitengebied te beschermen. Dat zijn de verder van Schiphol gelegen woongebieden, waarmee ook werd gewerkt in de geluidszone in de PKB. Er wordt ten onrechte nog steeds gezegd dat je tussen deze punten door kunt vliegen, maar ik denk dat wij inmiddels vaak genoeg hebben uitgelegd dat de handhaving en bescherming door de ring van handhavingspunten even goed zijn.

Omdat die zorg desondanks toch blijft bestaan, zal in de komende jaren worden gemonitord of het buitengebied goed wordt beschermd. In de woongebieden in het buitengebied wordt bovendien vanaf 2003 onderzocht hoe hoog de geluidsdruk is. Verder is de commissie-Eversdijk gevraagd om voorstellen te doen voor aanvullende bescherming van het buitengebied. De heer Pormes vraagt waarom wij niet al op dit moment extra handhavingspunten opnemen. Daarvoor is gekozen, omdat de commissie-Eversdijk nog met een voorstel terzake moet komen. Deze commissie zal de regering immers adviseren of er wel of niet gebruik moet worden gemaakt van handhavingspunten. Dit advies zal mede aan de hand van de gesprekken die de commissie met de gemeenten voert, worden opgesteld.

Ik wijs er overigens nu al maar op dat een uitbreiding van het aantal handhavingspunten natuurlijk

niet leidt tot minder vliegtuiggeluid. Het enige gevolg is dat je goed kunt meten op die plaatsen, waarvan wij nu denken dat de geluidsdruk binnen de gestelde grenzen blijft.

Het nachtregiem eindigt net als in de PKB Schiphol om 06.00 uur. Destijds is gesproken over de mogelijkheid om de effecten van een verlenging van dit regiem te onderzoeken. Daarbij zouden zowel de economische effecten voor de mainport, het economisch nadeel, worden onderzocht als de gezondheidseffecten voor de omwonenden. Er is echter niet afgesproken dat wij dit regiem zouden verlengen, hetgeen door de heer Pormes in zijn betoog wel werd gezegd. Wij zullen de effecten in kaart brengen en daarna zullen wij de voors en tegens tegen elkaar afwegen. Overigens zijn die effecten nog niet bekend, omdat het slaapverstoringsonderzoek van staatssecretaris Van Geel en het onderzoek naar de economische effecten nog niet zijn afgerond. Tot nu toe is echter niet gebleken dat slaapverstoring kan worden teruggedrongen door verlenging van het nachtregiem.

De heer **Pormes** (GroenLinks): Deze onderzoeken lopen inmiddels twee jaar. Kunt u zeggen wanneer ze afgerond zullen worden? Ik vraag dat, want het duurt echt te lang.

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Hierop zal ik schriftelijk antwoorden. In het debat dat de heer Van Geel hierover heeft gevoerd met de Kamer, is hierover een datum afgesproken.

Tot slot kom ik bij "Schiphol als bedrijf" en de aandelenverkoop. Ik lees de artikelen in de kranten hierover met interesse. Ook in de debatten hier hoor ik hoe alle partijen hun positie innemen. In de kranten zag ik zelfs berichten over een vermeende ruzie tussen de heer Zalm en de heer Brinkhorst. Ik vind het knap dat iedereen al een keuze heeft gemaakt terwijl het ontwerp nog niet eens openbaar is. Weinigen weten wat daar werkelijk in staat. De heer Lemstra heeft niet voor niets gevraagd om een tipje van de sluier op te lichten. Mijn inzet is niet privatiseren om het privatiseren of liberaliseren om het liberaliseren. Uit het verleden zijn genoeg voorbeelden te geven waaruit blijkt dat dit niet goed werkt. Je moet uitgaan van het beoogde doel en dan de weg kiezen waarlangs je dat wilt bereiken.

Mijn inzet is om het bedrijf meer ruimte te geven. Enerzijds kan het zich zo als mainport beter ontwikkelen. Anderzijds wil ik de overheidssturing op de mainport Schiphol sterker maken. Op dit moment sturen wij op basis van de aandelen. Net als bij de NS levert dat geen echte sturing op. Privatisering zorgt voor een betere sturing op de publieke belangen. Ik licht een tipje van de sluier op over iets wat al bekend is. Schiphol krijgt een exploitatievergunning die kan worden ingetrokken bij wanbeheer. De gronden van Schiphol worden bij een beursgang overgedragen aan de Staat. Daarmee wint het instrument van de exploitatievergunning aan effectiviteit. Zonder die aandelenverkoop blijft de grond gewoon van Schiphol en hebben wij daarover als overheid niets te zeggen. Een eventuele intrekking van een exploitatievergunning is voor een bedrijf natuurlijk heel erg vervelend.

Twee belangrijke publieke belangen die met het voorstel moeten worden gewaarborgd, zijn de continuïteit van de luchthaven en het voorkomen van misbruik van de machtspositie door Schiphol. Daarop wil ik niet vooruitlopen, want dit moet nog worden besproken binnen het kabinet. De regelgeving die wij willen maken, zal de sturing in ieder geval veel sterker maken. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om zeggenschap over investeringen, die wij nu niet hebben. Kortom, de overheid krijgt extra instrumenten om de publieke belangen te behartigen. Het voorstel zal nog voor het zomerreces in het kabinet worden besproken; daarna gaat het naar de Tweede Kamer. Het voorstel zal dus niet inhouden dat alles aan de markt wordt overgelaten en dat er niet meer wordt gestuurd op Schiphol, integendeel. Naast de genoemde sterkere sturing houdt de overheid in de toekomst natuurlijk ook de regie over het luchtverkeersgeleidingssysteem, de kennisinfrastructuur en de belangen van de Nederlandse bedrijven in het buitenland. De heer Schouw zei: publiek en commercieel gaan moeilijk samen. Dat is inderdaad zo. De overheid heeft nu een heel rare rol als aandeelhouder, regelgever én toezichthouder. Als ik de sector een boete opleg vanwege geluidsoverlast, schaadt dat mijn belangen als aandeelhouder. De voorgenomen scheiding leidt ertoe dat de publieke belangen beter kunnen worden aangestuurd. Dit wil ik de Kamer duidelijk maken als het voorstel er eenmaal ligt. Het lijkt mij goed als iedereen het voorstel eerst op zijn merites beoordeelt voordat de posities worden ingenomen.

Ik hoop duidelijk te hebben gemaakt wat mijn inzet is: betrouwbaarheid en realisme bij het spoor, het waterbeleid en het luchtvaartdossier. Het gaat daarbij om zowel het economische belang als het belang van de omwonenden.

De beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: Na de dinerpauze, die waarschijnlijk een halfuurtje later zal zijn afgelopen dan de geplande 20.30 uur, gaan wij door met dit onderwerp. Zodadelijk vervolgen wij het debat over Sociale Zaken.
**

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

*B

!SZW/SpaarfondsAOW/motie-De Rijk c.s.!

Aan de orde is de gezamenlijke behandeling van:

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (XV) voor het jaar 2004 (29200 XV);**

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het Spaarfonds AOW voor het jaar 2004 (29200 E),**

en van:

- **de motie-De Rijk c.s. over de efficiencymaatregel (28870-J).**

De beraadslaging wordt heropend.

*N

De heer **Leijnse** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de bewindslieden voor de beantwoording in eerste termijn. Op een paar punten kom ik nog even terug. De minister heeft inzake het inkomensbeleid vrij uitgebreid uiteengezet hoe hij tegen de verhouding tussen generiek en specifiek beleid aan kijkt. Ik heb daaruit vooral afgeleid dat hij zich in eerst instantie zeer sterk heeft geconcentreerd op het generieke beleid en het generieke koopkrachtbeeld dat daaruit voortkomt. Dat is net het punt waarop wij van opvatting gaan verschillen en ook in eerste termijn van opvatting verschilden. Het generieke koopkrachtbeeld heeft juist dit jaar weinig relatie met de realiteit zoals die door veel inkomensgroepen wordt ervaren. Dit vanwege het feit dat veel specifieke maatregelen juist in hun cumulatieve effecten voor bepaalde, zeer omvangrijke groepen substantiële gevolgen hadden. Dat is overigens -- en de minister heeft dat ook toegelicht -- een situatie die in tijden van bezuinigingen nogal eens wil ontstaan.

Bezuinigingen op verschillende beleidsterreinen hebben uiteenlopende inkomenseffecten voor uiteenlopende groepen. Als die bezuinigingen menigvuldig zijn -- en dat zijn ze -- kunnen deze voor sommige groepen aanzienlijk cumuleren. Dat leidt ertoe dat het geheel van specifieke maatregelen op verschillende beleidsterreinen inkomenseffecten kan hebben die het generieke beeld aanzienlijk verstoren. Mijn stelling in eerste termijn was dat dit een verantwoordelijkheid is van de minister van Sociale Zaken. In zijn coördinerende verantwoordelijkheid voor het inkomensbeleid dient hij deze effecten te bewaken. De minister moet daarop vooral alert zijn in een tijd waarin vele bezuinigingen op vele beleidsterreinen ertoe leiden dat die specifieke effecten cumuleren. Ik denk dat de geschiedenis van afgelopen december heeft geleerd dat de minister onvoldoende alert is geweest. Wij kunnen daar nog lang over nakaarten, maar dat heeft niet zo veel zin. Toch zou ik willen dat de minister volgend jaar, met name bij de begrotingsvoorbereiding, sterker op zijn coördinerende verantwoordelijkheid voor het inkomensbeleid gaat zitten. Daardoor kan hij ook in de presentatie naar de Kamer toe duidelijker aangeven welke omvangrijke specifieke effecten in het beeld cumuleren, opdat wij niet achteraf reparaties moeten plegen.

Wat betreft de koppeling blijft er een principiële verschil van mening bestaan over de wijze waarop de wet moet worden geïnterpreteerd. De minister heeft toegelicht dat indertijd bij de vormgeving van de wet twee elementen een rol speelden. Dat zijn de afwijkingsgronden die in de wettekst zijn opgenomen en de geest van de wet. Vooral in SER-verband zijn hieromtrent belangrijke voorbereidende werkzaamheden gedaan. De SER heeft geadviseerd over de formulering van de afwijkingsgronden en dit is ook zeer duidelijk in het wetsvoorstel tot uitdrukking gekomen.

Aan de andere kant geeft de memorie van toelichting in een bepaalde formulering het verhoudingsgetal actieven-inactieven als een soort signaalwaarde aan. Vervolgens is er in de praktijk een situatie ontstaan waarin dat verhoudingsgetal, dat in de

systematiek eigenlijk niet meer dan een signaalwaarde heeft, tot een soort secundaire norm is verheven. Deze secundaire norm is vervolgens als enige norm voor wel of niet afwijken van de koppeling gehanteerd. De SER heeft daar in verschillende adviezen de vinger bij gelegd en heeft gezegd: dat is eigenlijk niet in de haak, want u moet zich beroepen op de afwijkingsgronden die in de wet staan. Deze afwijkingsgronden staan er niet voor niets. De wettekst is niet willekeurig in de zin dat je hem kunt toepassen of niet toepassen. De memorie van toelichting is weliswaar onderdeel van de wetsgeschiedenis, maar dat laat de tekst van de wet zelf nog niet buiten werking. Het is dus zaak dat bij het wel of niet hanteren van de afwijkingsgronden de wet wordt gevolgd, en niet de interpretatie van de wet op basis van de memorie van toelichting. De minister is in zeker zin inconsistent als hij aan de ene kant de positie verdedigt dat het verhoudingsgetal de norm dient te zijn, maar aan de andere kant zegt dat hij de bijstelling van de norm, die één keer per kabinetsperiode is voorzien, maar weer heeft opgeschort omdat er geen behoefte meer aan bestaat. Als het verhoudingsgetal zo belangrijk is, moet het iedere kabinetsperiode worden bijgesteld op basis van de realiteit.

Wij hebben een lang en verhelderend debat gevoerd over het onderwerp levensloop. Het is duidelijk dat er op één, betrekkelijk cruciaal, punt een verschil van opvatting bestaat tussen de regering en een aantal fracties in deze Kamer. Dit betreft het collectieve karakter. Dit is een diffuus begrip, want de levensloopregeling verstaat zich heel wel met individuele toepassing en opbouw van individuele rechten. In de levensloopregeling worden uiteindelijk individuele rechten opgebouwd. Daarover bestaat geen verschil van opvatting. Mensen krijgen rechten op het opnemen van inkomen, die individueel worden toegerekend. In dat opzicht zou je kunnen zeggen dat het om een individuele regeling gaat. De vraag is, hoe die rechten worden opgebouwd. Worden daarbij collectiviteiten gehanteerd, zodat het een individuele vorm van sparen is? Kennen die collectiviteiten een verplichte deelname, zoals bij de ouderdomspensioenen? Een interessante vraag is, hoe wij collectiviteiten kunnen maken zonder dat wij deze een volksverzekeringachtig karakter moeten geven, of zonder dat wij misschien zelfs het type verplichte deelname dat wij bij de pensioenen hanteren, op deze regeling zouden moeten toepassen. Zijn er tussenvormen mogelijk? Bij de prepensioenen worden wel degelijk tussenvormen gehanteerd. Kunnen bij CAO elementen van verplichting tot deelname of van generiekheid van deelname worden ingebracht, die ertoe leiden dat er belangrijke collectiviteiten kunnen worden gevormd?

De staatssecretaris gaf terzijde nog een actuaariefel argument, dat ik vanuit mijn deskundigheid niet zo goed kan beoordelen, maar dat op mij niet heel overtuigend overkwam. Hij zei dat het risico van het tijdstip van opnemen een heel ander risico vormt dan bij prepensioenen. Dit kan actuaariefel veel minder gemakkelijk worden berekend. Dit overtuigt mij niet erg, omdat het langlevensrisico bij de ouderdomspensioenen mij veel moeilijker actuaariefel te verwerken lijkt dan het risico van tijdstip van opnemen binnen een overigens gesloten levensloopregeling. Ik herinner eraan dat de verzekeraars

er in een eerder stadium op hebben gewezen dat het hele probleem van vroeg opnemen als er nog onvoldoende rechten zijn opgebouwd, kan worden ondervangen door bijvoorbeeld kredietfaciliteiten. Ik geloof dat het actuariële probleem, als het al bestaat, in elk geval oplosbaar is.

Meer principieel is de vraag hoe je tot voldoende collectiviteiten kunt komen om draagvlak voor de regeling te creëren. Maatwerk en flexibiliteit in de individuele toepassing van de levensloopregeling zijn van belang. Het gaat erom dat de levensloopregeling wordt toegepast op de momenten en voor de doelen die het individu het beste passen. De regeling moet het mogelijk maken dat een variëteit aan behoeften op een zeer gevarieerde manier en op zeer gevarieerde tijdstippen kan worden bevredigd. Daarvoor is het nodig dat die regeling een draagvlak heeft, dat er voldoende mensen in deelnemen en dat die mensen ook voldoende bijdragen, op een zodanige wijze dat daarin ook enige solidariteit wordt betracht. Hoe individueler de opbouw is, des te minder komen de solidariteitselementen daarin tot uitdrukking. Hoe gemakkelijker het is om niet mee te doen, des te moeilijker zal het worden om juist voor lager betaalden een brede regeling te maken die in de individuele toepassing voldoende flexibiliteit biedt. Dat is de kern waarom het draait. Wij moeten niet te gemakkelijk denken over de toegankelijkheid. De laagst betaalden vormen een probleem op zich in de toegankelijkheid van dit soort regelingen. Daar kan in cao's het een en ander aan worden gedaan. Ik heb ervoor gepleit om dat fiscaal te faciliteren.

Ook de seksespecifieke toepassing van de regeling is een probleem. Er moet op worden toegezien dat voldoende draagvlak wordt gecreëerd om bijvoorbeeld het verschil in het gebruik tussen mannen en vrouwen op de een of andere manier in de regeling bij te kunnen sturen. De uitwerking van de regeling moet er immers niet toe leiden dat bestaande ongelijkheden worden versterkt. Een van de argumenten voor een omvattende levensloopregeling is dat wij afwillen van alle aparte regelingen voor specifieke verlofvormen. Naarmate de levensloopregeling wordt geminimaliseerd en geïndividualiseerd, neemt het pleidooi voor afzonderlijke regelingen voor afzonderlijke verlofvormen weer in kracht toe.

Er is een aantal opmerkingen gemaakt over de arbeidsdeelname van ouderen. Wij zien de aangekondigde visie van het kabinet hierop tegemoet. Ik vind overigens dat de regering iets te veel de indruk wekt dat zij de culturomslag zojuist heeft uitgevonden en dat die vanaf 2004 in werking moet worden gezet. De werkelijkheid is natuurlijk dat de sociale partners al sinds 1996 aanzienlijke vorderingen hebben gemaakt met die culturomslag, zoals de ombouw van de vut naar het prepensioen en een aanzienlijke verhoging van de feitelijke uittreedleeftijd. De WRR heeft al in 1998 een advies uitgebracht. De SER heeft in 1999 ook uitgebreid geadviseerd. Dat proces is dus al langer aan de gang. De minister gaf ook wat cijfers over arbeidsdeelname. Daarbij zei hij terecht dat er ten aanzien van vrouwen nog een inhaalslag wordt gemaakt die zich zal doorzetten in het cohorteffect.

Het lijkt mij verstandig om tegen die achtergrond geen signalen uit te zenden van het type dat in het regeerakkoord staat. De minister zei dat wat er in het

regeerakkoord staat over de afschaffing van fiscale facilitering moet worden opgevat als een signaal. Men kan zich afvragen of dit soort signaalwerking geloofwaardig is tegen de achtergrond van het feit dat het kabinet zelf met grote plannen komt om ambtenaren op 57-jarige leeftijd te laten afvloeien. Bovendien is de vraag of dat signaal een constructieve werking heeft op de inzet van de sociale partners om de arbeidsdeelname van ouderen verder te verhogen. Ik geloof dat het niet goed is dat wij al te veel het beeld creëren dat ouderen een last zijn en een groot probleem dreigen te worden en dat wij daar zo snel mogelijk vanaf moeten. Het wordt door veel mensen toch als "demonisering" ervaren van ouderen. In dat geval is signaalwerking heel belangrijk, maar dan liefst in een andere richting.

Wij hebben een brief ontvangen over het bijstandsbudget. Ik zou niet willen suggereren dat ik die helemaal heb begrepen, want de materie is buitengewoon ingewikkeld. Het is wel duidelijk dat het zinvol is om nader van gedachten te wisselen over de ramingsystematiek. Ik begrijp dat de staatssecretaris daar op korte termijn met de Tweede Kamer over spreekt. Het zou goed zijn als de staatssecretaris zijn eigen plausibiliteitstoets zou maken bij de doorwerking van de ramingen in het budget zoals die in september zal worden vastgesteld. Hij moet dan ook zijn eigen afweging maken of de cumulatieve effecten van de verschillende kortingen in zo'n korte tijd in één keer kunnen worden doorgewerkt.

*N

Mevrouw **Vedder-Wubben** (CDA): Voorzitter. Ik dank de bewindslieden voor de beantwoording van de vragen. De discussie over de invulling van de levensloopregeling zal nog wel enige tijd voortduren. Wij hebben nog niet op alle gestelde vragen een antwoord gehad, maar zij kunnen waarschijnlijk ook nog niet helder en eenduidig worden beantwoord.

De CDA-fractie heeft altijd veel waarde gehecht aan het advies van de SER. Wij vinden het dan ook verstandig om dit advies af te wachten voordat wij verdergaan met de discussie. Wel zouden wij nog graag het antwoord van de staatssecretaris hebben op de vraag waarom het gespaarde bedrag in de tijd gemaximeerd is. Als werknemers zelfstandig moeten beslissen, waarom mogen zij dan niet zelf kiezen tussen het saldo tussentijds opnemen en het gedurende de totale arbeidstijd sparen voor een eerdere pensioeningang? Zoals mevrouw Meulenbelt al heeft aangegeven, hebben vooral werknemers met slijtende beroepen de behoefte om zeker na ongeveer veertig arbeidzame jaren van hun welverdiende rust te gaan genieten.

Ik wil vervolgens nog een opmerking maken over de actuariële berekening voor pensioen respectievelijk levensloop. De staatssecretaris heeft aangegeven dat actuariële berekeningen bij levensloop anders zijn dan bij pensioenen. Hij noemde dat ingewikkeld, omdat niet bekend is wanneer het saldo wordt opgenomen. Het klopt dat de berekeningen verschillend zijn. Zoals het er nu naar uitziet, krijgt de levensloopregeling de vorm van een spaarregeling. Daar zit dus weinig actuariëels aan vast. Misschien kan de staatssecretaris nog eens zeggen waarin volgens hem de ingewikkeldheid zit. Of bedoelt hij dat hij de term Pensioenwet wil handhaven en deze niet weer Pensioen- en spaarfondsenwet wil laten heten?

De staatssecretaris heeft op onze vraag naar de reactie op de aanbeveling van de task force aangegeven dat deze reactie begin mei naar de Tweede Kamer wordt gestuurd nadat in het kabinet overeenstemming is bereikt. Voorzitter. Het initiatief is in deze Kamer geboren. De CDA-fractie wil het kabinet uiteraard alle ruimte geven om met een goed en weloverwogen standpunt te komen. Wij zouden het echter zeer op prijs stellen als de Eerste Kamer, op zijn minst tegelijk met de Tweede Kamer, het kabinetsstandpunt zal ontvangen. Wij nemen aan dat er dan ook een reactie komt op de opmerkingen over het personeelsbeleid van de rijksoverheid.

Het verheugt ons dat de minister heeft toegegeven dat het emancipatiebeleid niet af is. Hij vindt dat emancipatie op elk ministerie hoog op de agenda moet staan. Zijn de andere ministers dezelfde mening toegedaan? Hoe kan de minister zich ervan overtuigen dat andere ministeries het ook hoog op hun beleidsagenda zetten?

Tevens is de vraag gesteld of veel vrouwen afhaken, omdat hun salaris niet of nauwelijks opweegt tegen de kosten van de kinderopvang. De minister heeft met zijn beantwoording aangegeven dat het aantal kindplaatsen met 10.000 is gestegen en dat de vraag en het aanbod met elkaar in evenwicht komen. Ik weet niet zeker

of dit het antwoord is op de vraag. Toch wil ik mijn vraag handhaven: haken veel vrouwen af omdat hun salaris niet of nauwelijks opweegt tegen de kosten van de kinderopvang? Uiteraard zal dit punt uitgebreid aan de orde komen tijdens de behandeling van de Wet basisvoorziening kinderopvang. Toch willen wij nu al een korte reactie krijgen.

Voorzitter. Wij wachten de reactie van de bewindslieden af, evenals de resterende antwoorden op de opmerkingen over de scholen.

*N

Mevrouw **Swenker** (VVD): Mevrouw de voorzitter. Graag bedank ik de bewindslieden voor hun antwoorden. Ik moet er meteen aan toevoegen dat uit de algemene bewoordingen blijkt dat bevordering van de arbeidsparticipatie van oudere vrouwen en mensen die nog niet gewerkt hebben, niet alleen lastig is, maar dat die ook voor de betrokkenen het hogere risico met zich brengt om arbeidsongeschikt te worden. Dat punt is nog niet concreet overdacht in de zin dat is aangegeven welke maatregelen men in dat verband zou kunnen nemen. De staatssecretaris zegt dat de sociale partners hierbij de eerstverantwoordelijken zijn en dat de overheid flankerend beleid moet voeren. Ik heb evenwel de indruk dat hij daarmee onderschat wat de invloed van de overheid is. Ik denk hierbij aan de commotie van het maatschappelijk middenveld. Ik meen dat het verstandig is dat de VVD-fractie de bewindslieden de tijd geeft om de aanbevelingen van de task force af te wachten. Naar wij mogen hopen kunnen zij dan meer met een concrete visie komen op de mogelijkheden en de onmogelijkheden van de arbeidsparticipatie en op het verhoogde risico op arbeidsongeschiktheid. Als ik het goed heb, mevrouw de voorzitter, hebben wij voor het zomerreces ten minste één en misschien wel meerdere debatten te gaan. Dan zal de VVD-fractie hier zeker op terugkomen.

De minister zegt dat je voor mensen met slijtende beroepen tijdig preventieve maatregelen moet nemen. Hij vond dat je de baan moet keuren. Dat vond ik een heel goede opmerking. In feite betekent dit dat de werknemer op tijd naar een andere functie gaat uitkijken. Voor een deel zal dat wel lukken, maar bij brandweerlieden of ambulanceverpleegkundigen schiet dat niet zo op. Ondanks alle moderne technieken zullen dit namelijk zware beroepen blijven. Veel ander werk bij deze diensten is er gewoon niet. Dat betekent dat deze mensen elders een baan moeten zoeken. Gelet op de forse opleiding en de investeringen die in deze mensen zijn gepleegd, is er dan sprake van een desinvestering. Stel dat een ambulanceverpleegkundige in een ziekenhuis gaat werken, dan blijf je met dezelfde problemen zitten.

Je zult ze dus moeten opleiden voor een nieuw vak. De staatssecretaris heeft geopperd, deze mensen 100% van hun pensioen te laten opbouwen. Ze beginnen immers vaak jong, en dan kunnen ze 47 jaar werken en pensioen opbouwen. Dat kan wel, maar wat doen we in de tussentijd? Het is de bedoeling dat over twee jaar VUT- en FLO-achtige regelingen worden afgeschaft, en dat is wat

korter dan 47 jaar. Veel mensen vallen onder FLO-
vervangende regelingen. Blijven zij in de één of andere
vorm bestaan, of worden ze individueel beoordeeld op
basis van nieuwe of andere regelingen? Ik vraag, kortom,
om een wat concreter antwoord.

De minister meent dat mantelzorgers vaak niet
fulltime werken, en dat mantelzorg niet 24 uur per dag
moet worden gegeven. Dat is waar, maar daarmee zijn de
problemen niet opgelost. Het gaat om 1,4 miljoen
vrijwilligers, en het antwoord van de minister behelst geen
duidelijke visie op hoe met de door mij genoemde spagaat
moet worden omgegaan. Daarvoor is het probleem te
groot. De minister overweegt om 57-plussers die veel
vrijwilligerswerk doen, geen sollicitatieplicht meer op te
leggen. Dat is een oplossing. Verder overweegt hij, ze niet
meer te herkeuren voor de WAO, zij het dat hij dat doet op
grond van een kosten/batenanalyse. De VVD heeft nog
geen antwoord gekregen op de vraag om meer 65-plussers
in te zetten voor de verzorging van bijvoorbeeld 75-
plussers. Dat zou je kunnen doen door hen een fiscaal
steuntje in de rug te geven, of een bescheiden
onkostenvergoeding in het leven te roepen. Zou het niet
goed zijn om onze 65-plussers voor onze 75-plussers te
gaan laten zorgen?

Voorts is de staatssecretaris mij nog een antwoord
verschuldigd op de vraag of belemmeringen kunnen
worden weggenomen voor 65-plussers die wel willen
blijven werken. Het gaat om mensen die over het algemeen
lol in hun werk hebben, zodat bij hen geen preventieve
prikkels nodig zijn zoals die in de Poortwachterwet
worden genoemd. Er zijn voor hen geen zware
ontslagbeschermingsregels nodig. Kortom, zouden al deze
belemmeringen niet met wat maatwerk kunnen worden
weggenomen?

De VVD-fractie vraagt in het algemeen niet naar
de geheimen van de Trèveszaal. Maar kan de minister
aangeven, hoe hij aankijkt tegen de maatregel van minister
Remkes? Waarom is deze maatregel te rechtvaardigen,
gelet op de maatregelen die wel voor particuliere
werkgevers gelden? Waarom mogen of moeten particuliere
ondernemingen nu wel vergrijzen en waarom zou de
overheid dat niet kunnen?

*N

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Voorzitter. Ik dank de
bewindslieden hartelijk voor hun bijdragen. De
staatssecretaris wens ik verder sterkte met zijn gesnuffel en
zijn griep, waar toch nog verstandige gedachten tussendoor
kwamen!

Ik wil niet op alle punten ingaan, want het is in
zo'n debat als vandaag duidelijk dat er ontzettend veel is
waarop wij zouden kunnen doorgaan. Het doet mij
ontzettend veel deugd dat de minister een overzicht heeft
gegeven van wat er nog mankeert aan de emancipatie. Het
leek er een tijdje op dat hij vond dat het met de
emancipatie wel was gedaan. Maar het is wel een
veelbelovende checklist met een aantal belangrijke punten,
waarvan het mij interesseert hoe deze zich vertaalt in reëel
beleid. De gedachte dat alle bewindspersonen zich
daarmee bezig moeten houden, deel ik van harte. Een van

de valkuilen uit het verleden was namelijk dat, als wij
dachten dat als er maar één persoon werd vrijgesteld voor
emancipatie, de anderen over konden gaan tot de orde van
de dag. Hoe kan worden bekeken wat daarvan
terecht komt? Wij delen een zorg, namelijk dat er meer
vrouwen aan het werk moeten. Daar moeten de
omstandigheden wel naar zijn. Interessant wordt of dat
gaat lukken.

Vervolgens wil ik nog wat dieper ingaan op het
punt van de beroepen waarin mensen over het algemeen
niet snel tot hun 65ste jaar werkzaam kunnen zijn vanwege
slijtageproblemen. De uitspraak "ik keur de baan in plaats
van de mensen" is mijns inziens een goede omdraaiing. Er
moet meer worden nagedacht over oplossingen om ervoor
te zorgen dat mensen niet pas als ze echt op zijn, na
moeten gaan denken over wat ze verder moeten met hun
leven. Ik weet dat er in de staal- en bouwwereld al
experimenten zijn met herhaalde keuringen, waardoor
voordat iemand versleten raakt, ervoor gezorgd wordt dat
die persoon een andere functie krijgt. Voor mij is evenwel
nog onduidelijk op welke wijze de minister hiervan een
overzichtelijk beleid wil maken, waarbij ook echt te
checken is wat wel en wat niet werkt. Is het mogelijk dat
wij een overzicht krijgen van maatregelen waaraan gedacht
of gewerkt wordt en kan worden aangegeven binnen welke
termijn die gepresenteerd kunnen worden?

Naast beroepen die zich vooral kenmerken door
fysieke slijtage zijn er ook beroepen waarin vooral mentale
slijtage aan de orde is, zoals beroepen in het
basisonderwijs en de zorg, waarin heel weinig mensen
werkzaam blijven tot hun 65ste. Ik refereer in dit verband
ook aan een opmerking die de minister heeft gemaakt over
het grote percentage vrouwen in de WAO en met name
jonge vrouwen. Ik ben het ermee eens dat het gaat om
meerdere oorzaken. Uit onderzoeken en op grond van mijn
eigen ervaringen -- ik heb 25 jaar les gegeven aan
hulpverleners -- weet ik wel dat door de combinatie van de
zorg thuis hebben en het in je beroep de zorg hebben voor
mensen, naast een te zware arbeidsethiek van het voor
iedereen klaar moeten staan, vrouwen over de kop slaan.
Er zijn meerdere maatregelen denkbaar om dat tegen te
gaan, zowel ten aanzien van het werk en de werkbelasting
als individueel gericht op de vrouwen om wie het gaat. Ik
zou dan ook graag van de minister vernemen of dit punt
betrokken kan worden bij de gedachtevorming over
slijtage in beroepen. Het is voor de toekomst namelijk heel
erg belangrijk dat mensen langer gelukkig en gezond in
hun beroep door kunnen gaan dan nu het geval is.

*N

De heer **Van den Berg** (SGP): Mevrouw de voorzitter. Ik
dank de bewindslieden hartelijk voor hun beantwoording.
Bij dit beleidsdebat is het goed om elkaars nieren nog eens
te proeven. Er is heel wat uitgediept, ook als het gaat om
groepen in de samenleving die het moeilijk hebben. Er zijn
verschillende optieken mogelijk van waaruit je dat
benadert, maar het heeft mij gerustgesteld dat de
bewindslieden heel nadrukkelijk hebben aangegeven dat

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

het kabinet die groepen op maat wil bedienen en dat voorkomen moet worden dat het verkeerd gaat.

De minister heeft gezegd dat er nu ook structurele problemen spelen. Wij zijn blij dat de heer Kok samen met een aantal andere deskundigen een aantal aanbevelingen heeft uitgebracht om de structurele problemen aan te pakken. De minister heeft gezegd, met een deel van de aanbevelingen uit de voeten te kunnen. Dit maakt mij heel nieuwsgierig naar de aanbevelingen waar hij niet mee uit de voeten kan. Graag hoor ik daar wat meer over.

Ik ben blij met de fundamentele reactie op de tijdelijke werktijdverkorting. Een en ander is toegespitst op het project de Drieslag. Zelf dacht ik dat dergelijke ontwikkelingen van onderaf gestimuleerd moesten worden. Op de korte termijn kan dit ook tot succes leiden. De minister heeft er echter op gewezen dat een dergelijke werkwijze meestal leidt tot hoge pieken en diepe dalen. Uiteindelijk is het helaas niet gelukt om de onderlinge solidariteit via poolen in de praktijk te brengen. De minister is echter bereid om het poolen in soortgelijke gevallen positief te benaderen.

Er heeft een boeiende discussie plaatsgevonden over de levensloopregeling. Daarbij ging het om de eigen verantwoordelijkheid van betrokkenen tegenover een collectieve regeling met individueel maatwerk. Voor beide opvattingen is wat te zeggen. De eigen verantwoordelijkheid moet zwaar wegen, maar er moet wel voldoende draagvlak zijn. Wij komen hier nog een aantal keren over te spreken. Mijn collega van het CDA heeft er terecht op gewezen dat er nog een SER-advies ter zake komt. Wij wachten dat met spanning af.

Ik ben blij met de reactie van de minister op mijn opmerkingen over de verschuiving van publieke naar individuele verantwoordelijkheid. Gaat het hierbij om de pragmatische opvatting dat dit de zaak van de werkgever is of liggen hieraan fundamentele beginselen ten grondslag? De minister heeft gezegd, de werkgevers scherp te willen houden. Dat is natuurlijk altijd goed. Ik vind echter dat beide partijen scherp gehouden moeten worden. Ik heb nu begrepen dat dit ook gebeurt. Daaruit blijkt dat er toch een fundamentele grondslag onder dit beleid ligt.

*N

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Voorzitter. Ik dank de minister en de staatssecretaris voor hun uitgebreide antwoorden en beschouwingen. Wij vonden daar veel in waar wij het heel graag mee eens zijn. De minister heeft terecht gezegd dat de arrangementen van de verzorgingsstaat aangepast moeten worden om de staatsschuld af te kunnen lossen om straks de kosten van de vergrijzing te kunnen betalen. Een stelsel van sociale zekerheid kan de participatie stimuleren of belemmeren. Het stelsel moet de participatie natuurlijk stimuleren. Daarom hebben wij voor de wetsvoorstellen ter zake gestemd die de laatste tijd in deze Kamer aan de orde zijn geweest. Ik neem aan dat er meer van dergelijke wetsvoorstellen zullen volgen.

Een stelsel moet participatie stimuleren, maar daarbij mag men niet tot zinloze exercities gedwongen worden, zoals de plicht om de solliciteren als deze nergens toe kan leiden of mensen dwingen heel lang door te

werken terwijl er nog zoveel werklozen op een baan staan te wachten. De minister heeft ook terecht gezegd dat het stelsel moet bestaan uit voorzorgprikkels en maatwerk en dat het draagvlak moet hebben. Het stelsel moet inderdaad maatwerk leveren. In de regelingen moet rekening gehouden worden met de persoon en met de situatie. Het opleggen van zinloze acties is geen maatwerk en daarmee verliest men draagvlak.

Over de topinkomens zegt de minister: transparantie en dialoog. Ik ben het daarmee graag eens. Misschien helpt dat veel. Het is ook niet gemakkelijk om echte maatregelen te nemen, dat is duidelijk. Een overheid mag niet dreigen, maar zij mag wel duidelijk aangeven dat zij wenst, de baas te blijven. Bij dingen die de politiek serieus neemt, wat hierbij het geval is, moet duidelijk zijn dat als het er echt op aankomt, zij bereid is tot het nemen van maatregelen, al zijn dat dan uiterste maatregelen. Een kleptocrantentax is niet het eerste waaraan je denkt, maar het zou kunnen.

Vut, prepensioen en levensloop noemde de staatssecretaris in één trits, maar hij wil ze wel uit elkaar houden en niet tot een geheel laten versmelten. Dat kunnen wij ons niet goed voorstellen, want zij horen uitdrukkelijk bij elkaar. Ik kan mij voorstellen dat hij de huidige systemen niet met elkaar wil laten versmelten, maar in het systeem dat wordt opgebouwd, kan toch geen onderscheid meer worden gemaakt tussen die levensloopverlofmogelijkheden en het verlof dat aan het eind van de werkzame levensloop opgenomen kan worden?

Over de levensloop zegt de staatssecretaris: individueel, zonder verplichte deelname, want de koek wordt er toch niet groter van. Dat is maar hoe je het bekijkt. Het systeem is vast (te) duur voor lage inkomens, zo zeggen velen. Daar zit veel in. Solidariteit, met andere woorden een collectief verplicht systeem zou in dit geval voor een minimumvoorziening wel iets op kunnen lossen. Komen er, als het niet verplicht is, niet te veel mensen te laat tot de conclusie dat zij eigenlijk wel mee hadden moeten doen? Als een gezonde jonge vent wordt gevraagd of hij in het ziekenfonds wil, zegt hij misschien ook wel dat dit niet nodig is, maar later kon dat wel eens een domme beslissing blijken. De vraag is hoe je hier tegenaan kijkt. Is de levensloopregeling een extra element, naast het sociale stelsel, zoals de staatssecretaris zegt? Ik trek het enigszins uit zijn context, zo zeg ik erbij. Of wordt het gezien als een nieuw element in het sociale stelsel? Ik ben geneigd tot het laatste. Het hoort bij het sociale stelsel en mag daarin worden meegenomen. Het is dus niet apart.

Ik heb het stuk over de WWB gelezen. Ik ben het eens met de vorige sprekers dat het eerst maar eens uitgebreid in de Tweede Kamer aan de orde moet komen. Ik kan wel de redenering in het stuk volgen. Ik geloof inderdaad dat dit het systeem is. Het is wel vreselijk jammer dat het CPB juist nu tot de conclusie komt dat de methodiek al enkele jaren systematisch tot overschattingen leidt. Het achterliggende probleem is natuurlijk dat de gemeente niet weet dat het macrobudget te hoog is gesteld. Zij merkt misschien wel dat zij iets overhoudt, en daar is zij blij mee, maar een andere gemeente heeft misschien

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

wel te weinig. Een gemeente weet dus niet of zij moet inleveren. Dat blijft een fundamenteel probleem. Een bijstelling van 400 mln is wel een erg hard gelag.

Ik begrijp uit het stuk dat het CPB bij zijn vorige berekeningen veronderstelde dat er 387.000 bijstandstrekkers zouden komen. Het telt er nu 368.000. Het departement is uitgegaan van een aantal van 399.000. Volgens het CPB komen er nu 20.000 minder, maar volgens het departement, en dat aantal is ook gebruikt voor de berekening, komen er 30.000 minder. Op bladzijde 7 van het stuk van het CPB staat dat rekening is gehouden met de correctie voor beleidseffecten die direct van invloed zijn op het beleidsvolume. In 2004 betreft dit met name een lager verwachte instroom door het doelmatiger activeringsbeleid dat wordt verwacht van de Wet werk en bijstand. Is dat nu niet precies de efficiencykorting? Als dat zo is, constateer ik dat zij inderdaad dubbel wordt opgelegd. Ik hoor graag het antwoord van de staatssecretaris.

*N

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Voorzitter. Is ideologie hetzelfde als visie? Enkele van mijn collega's hebben gisteravond aan de bewindslieden en vooral aan de minister om een visie gevraagd. Het antwoord van de minister in eerste termijn had een hoog ideologisch karakter. Maar sprak er ook visie uit? Mijn fractie was eerlijk gezegd nogal teleurgesteld over dit verhaal. Eigenlijk moet je toch constateren dat het kabinet maar één antwoord heeft op de stijgende werkloosheid. Dat antwoord luidt: zorg dat zoveel mogelijk mensen zich aanbieden op de arbeidsmarkt, dan gaan de lonen wel omlaag en dan trekt de arbeidsmarkt wel een keer aan. Dat was de rode lijn in het verhaal van de minister.

Op een andere manier kunnen wij niet verklaren dat in een tijd waarin maandelijks 14.000 mensen extra werkloos worden, alles en iedereen de arbeidsmarkt op wordt geschopt, ten koste van wat dan ook, waarbij er een verschil is tussen arbeidsaanbod en arbeidsparticipatie. Om er straks klaar voor te zijn, zegt het kabinet. Hoeveel geschikter word je voor een baan door jarenlang werkloos en geldloos in de wachtkamer te zitten?

Het discussiepunt bij het inkomensbeleid was vanochtend of dit kabinet bijdraagt aan vergroting van de armoede of niet. Armoede en denivellering die niet te herleiden zijn tot een van de zes categorieën in het generieke inkomensplaatje, doen er voor dit kabinet niet toe, zo lijkt het. Dan gaat het om individuele gevallen.

De vraag is dan hoeveel individuele gevallen er moeten zijn om van een belangrijke tendens te kunnen spreken. De minister zei vanochtend zelfs even dat mensen arm worden door werkloos te worden of te scheiden. Het laatste zou dan impliceren dat het een eigen keuze is. Gelukkig had hij het even later wel degelijk over kabinetsbeleid als oorzaak van de individuele gevallen die door het ijs zakken. Ik herhaal nog maar even mijn vraag van vanochtend, waarvan ik aanneem dat deze op het lijstje van de ambtenaren staat. Wanneer is de optelsom van individuele gevallen verontrustend genoeg om tegenmaatregelen te nemen? Wanneer nopen de uitkomsten van de monitor tot actie?

Een los eindje van het debat van vanochtend is de verantwoordelijkheidsverdeling tussen kabinet en gemeenten. Het kabinet heeft in december 80 mln reparatiegeld beschikbaar gesteld voor chronisch zieken en gehandicapten. Uiteindelijk gaat het kabinet er niet over of de gemeenten dat geld ook werkelijk voor die groepen bestemmen. Hetzelfde geldt meer in het algemeen voor het hele budget voor bijzondere bijstand. Het kabinet zegt steeds vaker dat er via de bijzondere bijstand wordt gerepareerd, maar vanochtend is gebleken dat het kabinet eigenlijk geen idee heeft of het budget voor bijzondere bijstand wel toereikend is.

Ik was onaangenaam verrast over de vervuiling van het debat over de hoogte van het budget voor bijzondere bijstand. In de cijfers kun je zien dat er 25% is bezuinigd ten opzichte van vorig jaar. Het CDA zegt dan, bij monde van Hannie van Leeuwen, dat er per bijstandsgerechtigde meer is bijgekomen, als je naar 1996 kijkt. Wij hebben het er vanochtend over gehad dat er veel meer mensen dan alleen bijstandsgerechtigden aanspraak op kunnen maken. Je kunt beter een vergelijking maken met het begin van dit kabinet. Het aantal bijstandsgerechtigden zegt nog niets over het bedrag dat mensen vragen.

De staatssecretaris zei ook dat er 80 plus 20 mln bij is gekomen, maar dat was minder minder. Uiteindelijk gaat het nog steeds om een bezuiniging. Als die 100 mln er niet bijgeplust was, zou er 45% op bezuinigd zijn. Ik noem dat debatvervuiling.

De levensloopregeling vormt het pièce de résistance van dit debat. Voor mijn fractie is van groot belang dat de financiering van deze regeling zodanig is dat alle mensen dezelfde kans hebben om daaraan deel te nemen. Daarover valt een verschil in visie te bespeuren bij de verschillende woordvoerders. Je kunt de levensloopregeling zien als een zeilboot. Niet iedereen heeft een zeilboot. Tot nu toe is dat de visie van het kabinet. Vergelijkingen gaan altijd mank, maar ik vroeg mij af wat voor GroenLinks een goede vergelijking zou zijn. Ik zou de regeling dan eerder met een goeie jas vergelijken. Iedereen moet dezelfde kans maken op een goeie jas. In feite is die levensloopregeling te vergelijken met zo iets noodzakelijks als een goeie jas, zeker als de regeling ook geldt voor het opvangen van ongevraagde risico's, zoals langdurige zorg voor een zieke naaste.

Ik heb vanochtend gepleit voor een alternatief naast de levensloopregeling. Collega Leijnse heeft volkomen gelijk als hij zegt dat naarmate de levensloopregeling minder robuust is, er meer behoefte is aan andere regelingen. Als de levensloopregeling echt substantieel is en iedereen daaraan kan deelnemen, dan is een aparte zorgregeling misschien niet nodig. De minister herinnerde eraan dat bij ongevraagde risico's geen sprake is van premie-equivalentie.

Het punt van discussie bij de levensloopregeling is of deze collectief moet zijn dan wel individueel. Is de levensloopregeling er louter voor het individu of ook voor de samenleving? Wij zijn van mening dat de regeling er ook is voor de samenleving. In feite heeft het kabinet dat steeds met veel argumenten gelardeerd. Als een regeling er niet alleen voor het individu is, maar ook goed is voor de samenleving als geheel, dan is het van groot belang dat wij

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

allen daaraan meedoen. Je mag dat van elkaar vragen en daarom mag de regeling collectief zijn.

Na het debat van vanochtend constateer ik dat het kabinet nog geen begin van een antwoord heeft op de vraag hoe het van 38% economisch zelfstandige vrouwen naar 60% wil komen in zes jaar. 22% erbij in zes jaar is echt heel veel! Ik ben nog steeds heel benieuwd hoe het kabinet dat wil realiseren. Ik vermoed dat de doelstelling van economische zelfstandigheid stiekem is losgelaten. Het gaat nog wel over arbeidsparticipatie, maar daarvan is al sprake bij drie tot acht uur per week. Je bent dan echter niet economisch zelfstandig. De streefcijfers voor arbeidsparticipatie zal het kabinet misschien wel halen zonder daar al te veel moeite voor te hoeven doen. Ik ben daarom erg benieuwd hoe het kabinet de streefcijfers voor economische zelfstandigheid wil halen, dat wil zeggen meer dan 70% van het minimumloon verdienen.

Uit het feit dat de minister zegt dat mantelzorg best gecombineerd kan worden met een betaalde baan, maak ik op dat economische zelfstandigheid misschien is losgelaten. Kan mantelzorg ook gecombineerd worden met een betaalde baan die je zelfstandig houdt? Kun je mantelzorg combineren met 38 uur per week werken? Ik heb het idee dat deze minister erop koerst dat vrouwen een kleine betaalde baan hebben en daarnaast het grote zorggat opvullen, zeker in de toekomst met de toenemende vergrijzing. Het zal duidelijk zijn dat dit niet ons toekomstbeeld is.

*N

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Voorzitter. Ik bedank beide bewindslieden hartelijk voor hun heldere uiteenzettingen.

Het inkomensbeleid en de inkomensplaatjes. De CDA-fractie is de minister erkentelijk dat hij zijn toezegging aan de Tweede Kamer hier heeft herhaald. In mijn woorden komt die toezegging hierop neer: binnen de vastgestelde kaders en binnen de bandbreedte zullen te zijner tijd zo nodig niet-beoogde negatieve uitkomsten worden gerepareerd. Wat die niet-beoogde negatieve uitkomsten zijn, is helder verwoord in de unaniem aanvaarde motie-Van der Vlies, waaromtrent een hele discussie is gevoerd om met elkaar de bandbreedte en de uitleg van die motie in de goede exegese vast te leggen. De minister heeft zijn toezegging herhaald in soortgelijke bewoordingen als in het dictum van de motie: onverwijld maatregelen nemen als die onverhoopte toestand zou blijken.

Ik werp het verwijt dat ik het debat zou vervuilen, verre van mij. Ik heb ook geen enkele behoefte om op dat verwijt in te gaan. Ik constateer slechts dat voor 2004 bijna 350 mln extra beschikbaar is gesteld. Uitgaande van een bedrag van 500 euro per persoon komt een goede rekenaar uit op 700.000. Gemiddeld kunnen dus 700.000 mensen hierop aanspraak maken. In geen van de plaatjes kom je zelfs maar in de buurt van dat aantal, hetgeen betekent dat het gemiddelde bedrag ook hoger kan uitvallen. Dat zijn de feiten! Ik weet niet of dat voor alle individuele gevallen voldoende is, maar dat was ook nooit de bedoeling. Dat was ook helemaal niet mogelijk.

De Eerste Kamer heeft de monitor op de WWB afgedwongen. De staatssecretaris had nog niet gezegd dat

hij daartoe bereid was of wij werden geconfronteerd met de enquête van Divosa. Ik hoor daarom graag alsnog van hem in hoeverre deze enquête spoort met de uitkomsten van onderzoeken van het ministerie zelf. Ik was, zoals gezegd, aangenaam verrast door deze onderzoeken.

Ik heb de bewindslieden om uitleg gevraagd over de relatie van het getal van 14.000 met de afvlakkende werkeloosheidscijfers in de tweede helft van 2003. ik vond dat een zeer merkwaardige uitkomst in het onderzoek van het CBS. Hierover komen wij echter ongetwijfeld te spreken bij de behandeling van het wetsvoorstel.

Toen ik interrumpeerde naar aanleiding van het macrobudget en de neerwaartse bijstelling van de bijstand, was het mij niet bekend dat op dat moment een debat in de Tweede Kamer was onderbroken om de staatssecretaris in de gelegenheid te stellen de brief te schrijven, die hij inmiddels beide Kamers heeft doen toekomen. Ik sta op het standpunt dat de eerste verantwoordelijkheid voor zowel de koopkrachtplaatjes als deze materie bij de Tweede Kamer ligt. Het afgebroken debat hierover zal later worden voortgezet. Uit telefonisch contact is mij verder gebleken dat deze brief ongetwijfeld aanleiding is voor een overleg met de betrokken Kamercommissie. Ik wens de staatssecretaris voor die tijd van harte beterschap, want je zou van die brief wel verkouden worden!

*N

Minister **De Geus**: Voorzitter. Ik zal in deze tweede termijn een enkele opmerking maken over het onderwerp "levensloop". Het mooie van dit onderwerp is dat het zo'n breed spoor trekt naar de toekomst dat het onze beide portefeuilles raakt. Het is van invloed op zowel de balans tussen werk en zorgtaken in het gezin, de arbeidsmarkt als het stelsel van langer lopende financiële regelingen zoals pensioen- en VUT-regelingen. Ik zal, net als in eerste termijn, de uitleg van de werking van de systematiek aan de staatssecretaris overlaten.

De heer Leijnse heeft een aantal opmerkingen gemaakt over het koopkrachtdebat. Ik ben het niet eens met zijn opvatting dat "generiek" niets zegt. Als het kabinet zou hebben besloten tot een generiek beeld met -3% voor de minima en +2% of +3% voor de modale of hogere inkomens, zou de heer Leijnse niet hebben gezegd: dat zegt weinig want er zijn allerlei specifieke effecten. In dat geval zou hij kritiek hebben op het onevenwichtige karakter van de inkomensverdeling in het generieke beeld. Het is dus echt onjuist om te stellen dat het generieke beeld weinig zegt. Ik heb de heer Leijnse al wel toegegeven dat het generieke beeld niet alles zegt in het licht van maatregelen met specifieke effecten. De regering moet bekijken hoe met die specifieke effecten toch vorm kan worden gegeven aan een evenwichtig inkomensbeleid, met aandacht voor de zwakste groepen. Daaraan mag de Kamer ons voor 2004 en 2005 houden. In die zin beschouw ik de woorden van de heer Leijnse als een aanmoediging om voort te gaan op de weg van een evenwichtig inkomensbeleid met aandacht voor de zwakste groepen. Overigens zijn wij hierop ook aan de overkant in de Tweede Kamer nadrukkelijk gewezen door het aannemen van de breed gesteunde motie van het VVD-

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Kamerlid Weekers. Hij gaf met name aan dat de aandacht die er dit jaar is voor de zwakste groepen niet eenmalig mag zijn, in het licht van maatregelen die effecten hebben over meerdere jaren. De regering moet haar verantwoordelijkheid in dat kader nemen, wat zij ook heeft toegezegd aan de Tweede Kamer. Dit herhaal ik nu hier in antwoord op de vragen en bezorgdheid van de heer Leijnse. Hij bevindt zich in het goede gezelschap van de parlementariërs aan de overkant.

De heer Leijnse heeft aangegeven dat de wet inzake de koppeling met afwijkingsmogelijkheden naast de praktische kant -- die hij op zich waardeert -- ook een principiële kant heeft. In mijn eerste termijn heb ik daarover het mijne gezegd; de heer Leijnse heeft daarover vervolgens het zijne gezegd. Dit debat zullen wij nog wel een keer in alle scherpste voeren. Het moment suprême hebben wij gemist, omdat de heer Leijnse op dat moment al niet meer in de SER zat. Ik ben het volstrekt met hem eens dat dit debat allerlei fundamentele kanten heeft. De uitkomst daarvan, met de solidariteit tussen werkenden en niet werkenden, is goed. Zoals de heer Leijnse al aangaf, leent dit debat zich niet voor uitgebreid nakaarten. Hij heeft echter zijn punt gemaakt.

De heer Leijnse heeft verder een groot aantal opmerkingen gemaakt over de "levensloop". Zoals gezegd, wil ik die voor een deel aan de staatssecretaris overlaten, maar ik heb er behoefte aan om binnen het algemene kader -- dit onderwerp leeft nogal in mijn partij -- in te gaan op doel, draagvlak en verlofvormen. Het doel van de levensloopregeling is wel degelijk om ook op verschillende momenten van het werkzame leven de arbeid te onderbreken. De levensloopregeling is absoluut niet bedacht als een remplaçant voor VUT en prepensioen. Iets anders is de vraag of je een verbod moet leggen op het uitnemen vanuit het levenslooppfonds aan het einde van een loopbaan. Het doel is om er in het werkzame leven plezier van te hebben.

Ook het draagvlak en de brede toegankelijkheid zijn zorgen van het kabinet. Daarbij denken wij niet aan het schrappen van allerlei wettelijke verlofvormen, maar wij denken wel aan het bieden van een financiële paraplu waardoor het benutten van die wettelijke verlofvormen op zichzelf gemakkelijker wordt voor de werknemers. Nu bestaat er weliswaar een wettelijk recht op het opnemen van verlof, maar er is niet altijd een wettelijk recht op loondoorbetaling of een voorziening in inkomen. Juist een levensloopregeling kan dan een financiële paraplu bieden waardoor het ook realistisch wordt om gebruik te maken van die verlofvormen. Op dit moment loopt er bijvoorbeeld een wettelijk traject inzake langdurig verlof in geval van verzorging van een familielid.

De heer Leijnse merkte op dat de toegankelijkheid gebaat is bij collectiviteit en solidariteit. Ik denk dat collega Rutte nog zal ingaan op het solidariteitsaspect. Ik heb mij het volgende in zitten denken. Stel dat een persoon 10% van zijn salaris zou hebben opgebouwd in het kader van een levensloopregeling. Ik kan mij niet voorstellen dat die 10% meer zou opbrengen als die zou worden ingebracht in een collectieve regeling dan in een individuele regeling. Dat betekent dat het collectieve karakter niet zozeer op risico- en premiesolidariteit duidt, maar dat het meer gaat om schaalvoordelen. Bij een

halfopen karakter kunnen wel degelijk schaalvoordelen aan de orde zijn. Ook andere verzekeringen leren dat er bij een deelname van 60% à 70% zeker schaalvoordelen aan de orde zijn. Als er vervolgens wordt gesproken over het wel of niet verplicht deelnemen, krijgt het er sterk de schijn van dat de bedoeling is om tegen de werknemer te zeggen: voor u is 10% sparen in een individuele levensloopregeling ontzettend veel en daarom maken wij een collectieve regeling waarvoor u 10% van uw loon moet inleveren. U hoeft er dan niet over na te denken, dus is dat voor u een stuk toegankelijker. Dat soort bevoogding wil het kabinet dus absoluut niet, waarbij wij wel oog hebben voor het feit dat het deelnemen aan een prepensioenregeling een collectief karakter kan hebben. Hiervoor geldt wel de conditie dat er een individuele mogelijkheid is om anders te beslissen.

Mevrouw Vedder heeft gesproken over emancipatie en kinderopvang. Wat zij zei over emancipatie raakt toch wel de kern. Mijn ambitie is om dat te verankeren in de verschillende departementen. De vraag is hoe je dat doet en hoe je dat zo inregelt dat het daadwerkelijk zijn beslag krijgt. Het instellen van een visitatiecommissie is één van de middelen, maar niet het enige. Mevrouw Ladders, in dit huis niet onbekend, is voorzitter van deze visitatiecommissie die binnenkort van start gaat om elke departement en elke collega de spiegel voor te houden waar het gaat om het emancipatiebeleid in eigen huis. Dit zal de komende jaren in twee rondes zijn beslag krijgen en leiden tot een eindrapportage. Wat mij betreft is dit een rapportage van het emancipatiebeleid per minister, maar ook een totaalrapportage die ik aan het parlement zal aanbieden. Mij zal het een lief ding waard zijn als ik niet de enige ben die vanuit de Kamer wordt aangesproken op het emancipatiebeleid, maar dat in het parlementaire werk zijn beslag krijgt dat ook bijvoorbeeld de minister van Buitenlandse Zaken wordt aangesproken op het emancipatiebeleid in zijn of haar portefeuille.

Kortom, als het mijn ambitie is om een en ander te verankeren binnen de verschillende departementen en bij de verschillende ministers, dan ligt de uitdaging er om dat ook een parlementair vervolg te geven. Er is een zeker risico dat vrouwen afhaken wegens de kosten van kinderopvang. De markt speelt daar in die zin op in, dat de prijsstijging momenteel afvlakt. Verder gaan zich in de praktijk verschillende varianten voordoen. De achterstanden zijn nu grosso modo ingehaald en men wil ook geen leegstand hebben. De gemiddelde wachttijd is op dit moment negen dagen en dat is betrekkelijk kort. Er is nu een beweging in de richting van de klanten en er is niet meer alleen sprake van een vraagmarkt. Met een regeling die niet solide is, bestaat het risico dat vrouwen afhaken. Deze week vindt in de Tweede Kamer het debat plaats over de Wet Basisvoorziening Kinderopvang. Wij zullen nader op de vragen terugkomen als wij in deze Kamer over hetzelfde wetsvoorstel spreken. Het voor mij een punt van zorg dat de Wet Basisvoorziening Kinderopvang daadwerkelijk een solide kaderregeling biedt om de kinderopvang verder tot zijn recht te laten komen. Het is een onderdeel van flankerend beleid voor de participatie van vrouwen.

Mevrouw Swenker heeft gevraagd om nadrukkelijk nader in te gaan op de zware beroepen, waarbij omscholing noodzakelijk zou kunnen zijn. Zij heeft gelijk dat er beroepen zijn die, ook al zou je de banen keuren, nauwelijks zo zijn in te richten dat zij uit zichzelf "pension proof" zijn. Je kunt dan wel zeggen: laat de ambulancemedewerker parttime gaan werken, dan redt hij het misschien, maar ik denk ook aan de verantwoordelijkheid van werkgevers en werknemers en aan de verantwoordelijkheid van de overheid, als werkgever of anderszins, om dat te stimuleren. Ook mevrouw Meulenbelt vroeg om het keuren van de banen. Voor iemand die op een ambulance rijdt en daarin niet verder kan, biedt een baan als verpleegkundige in het ziekenhuis niet veel soelaas, omdat die naar verhouding vaak net zo zwaar is. Tegenwoordig zien wij ook wel dat mensen vanuit de zorg overschakelen naar het onderwijs of naar de politie, of andersom. Evengoed zien wij dat mensen in het onderwijs, als zij dat werk dertig jaar hebben gedaan, eigenlijk ook op een punt komen dat het misschien niet zo gek is om van baan te veranderen. Veertig jaar lang in een zware baan werken kan slijtend zijn, maar het hoeft niet zo te zijn dat er niet op een gegeven moment een omschakeling kan worden gemaakt naar een andere baan. Ik pleit dan ook voor pooling door werkgevers, waarbij men onderling personeel uitwisselt. Ik heb in dat verband van enkele heel interessante initiatieven kennis genomen. Frappant is, dat deze vooral in de regionale kaders plaatsvinden, waar werkgevers elkaar nog een beetje kennen, elkaar erop aanspreken en het voordeel ervan zien. Waar er een zekere sociale cohesie tussen werkgevers ontstaat, is het soms gemakkelijker dan in de stedelijke circuits. Ik denk dat wij voor een flinke uitdaging staan om, met name waar het de zware beroepen betreft, tijdig aan omscholing te werken, als dit al niet in het eigen bedrijf te doen is. Bij bedrijven als Philips, Unilever, Shell en Dow Chemical, waar ik vorige week ben geweest, maakt men een belastbaarheidsprofiel en een belastingsprofiel als mensen binnenkomen. Vervolgens zijn er legio mogelijkheden. Vaak gaat het echter om de wat kleinere bedrijven, waar heel zware beroepen kunnen voorkomen. Ook sectoren als brandweer en ambulance reken ik daartoe. Ik denk dat er wat dat betreft nog veel is te doen en ik reken het als een beleidsmatige uitdaging om een en ander in het beleid rond arbeidsongeschiktheid en de preventie daarvan -- ik heb nu ook het oog op de portefeuille arbeidsomstandigheden -- verder vorm te geven.

Er is ook een vraag gesteld over mantelzorgers en 65-plussers. Daar kan ik een heel concreet antwoord op geven. Voor ouderen die tegen een kleine onkostenvergoeding vrijwilligerswerk doen, geldt de algemene vrijstelling voor vrijwilligerswerk. Deze bedraagt ongeveer 700 euro. Deze vrijstelling geldt alleen als het werk aan bepaalde voorwaarden voldoet. Het moet gaan om een onkostenvergoeding voor niet-commercieel vrijwilligerswerk. Deze vergoeding is dus niet leeftijdsgebonden. Als ouderen gaan werken, is er een financiële tegemoetkoming doordat zij bijvoorbeeld geen AOW-premie en WW-premie meer hoeven te betalen.

Ik neem aan dat de vraag was hoe wij mensen kunnen stimuleren om onbetaalde mantelzorg te gaan

doen, dus geen betaald werk. Dat is een heel interessante gedachte. Wij moeten niet automatisch zoeken naar een financiële stimulans. Dat is immers niet het enige. Het gaat ook om bepaalde zekerheden, bijvoorbeeld verzekeringen voor als mensen iets overkomt als zij onderweg zijn. Het is goed om daar een keer op terug te komen. Er komt zeker nog een debat over de conclusies van de taskforce Ouderen met betrekking tot participatie.

Ik heb in de Tweede Kamer ook verschillende debatten gevoerd over vervroegde uittreding van ambtenaren. Het blijkt het parlement te steken dat de overheid als werkgever regelingen treft. De algemene doelstelling van de minister van SZW om het langer doorwerken van ouderen te bevorderen, laat de individuele verantwoordelijkheid van werkgevers om in geval van reorganisaties regelingen te treffen onverlet. Dat staat die werkgevers volstrekt vrij. Ik intervenueer niet in die regelingen en ik betaal deze ook niet uit algemene fondsen. Het zijn aan werkgevers gerelateerde regelingen die met de bonden worden overeengekomen. Ik kan mij voorstellen dat het ondanks dat toch steekt. Ik denk dat u de minister van BZK daar op moet aanspreken. Hij vervult immers de werkgeversrol. Binnen het kabinet is steun voor het beleid van minister Remkes.

Mevrouw Meulenbelt stelde dat de emancipatie nog niet is voltooid en vroeg hoe wij dat gaan checken. Ik heb aangegeven wat er nog moet gebeuren. Dat staat niet voor niets in de begroting. Dat geeft aan dat deze doelstellingen worden nagestreefd met de middelen die er zijn. Het is goed dat blijkt dat de Kamer die doelstellingen onderschrijft.

Er is ook gevraagd, onder anderen door mevrouw Meulenbelt, welke maatregelen er worden genomen om verder te komen op het terrein op economische zelfstandigheid van vrouwen. Er kan een debat worden gevoerd over de vraag of het alleen om participatie moet gaan of ook om economische zelfstandigheid. Ik wil dat debat nu niet uitgebreid voeren, want wij spreken nu over de begroting. Ik doel overigens niet op een ideologisch debat, maar op een debat over de visie daarop. Ik kan mij voorstellen dat wij daarover van mening verschillen. Voor mevrouw Meulenbelt is economische zelfstandigheid ook een doel op zich. Ik vind participatie een doel op zich en ik vind dat mensen zelf moeten kiezen of zij economische zelfstandigheid nastreven. Mensen kunnen kiezen voor het vormen van een economische eenheid.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): De opmerking van de minister over arbeidsparticipatie en economische zelfstandigheid is interessant. In de begroting van de minister wordt voor de economische zelfstandigheid het percentage van 60 genoemd. Streeft de minister nog steeds naar die 60% of is hij van mening veranderd?

Minister **De Geus**: Aan de doelstelling die in de begroting staat, doe ik niets af. U vroeg mij: is dit ideologie of is dit visie? In reactie op die vraag geef ik aan dat er wel degelijk een debat te voeren zou zijn over de vraag of het hier gaat om participatie of om economische zelfstandigheid. Het beleid is gericht op participatie en in aansluiting daarop op economische zelfstandigheid. Daar

hoort een streefcijfer bij. Geen misverstand daarover. Ik geef alleen aan dat in mijn visie de economische zelfstandigheid niet in alle gevallen een doel op zichzelf is. Ik vind dat mensen ervoor kunnen kiezen om economische eenheden te vormen. Nogmaals, economische zelfstandigheid is niet een doel op zichzelf. Ik zal de maatregelen noemen die in de begroting voor 2004 staan, waarmee de participatie wordt bevorderd en in aansluiting waarop wordt gestreefd naar een economische zelfstandigheid van 60%.

1. Brede implementatie van de resultaten van de experimenten dagindeling.
2. De herbezinning op de afstemming van de werktijden, de schooltijden en de openingstijden.
3. De positieverbetering van laagopgeleide vrouwen en allochtone vrouwen die in een kwetsbare positie verkeren.
4. De stimulering van zorgverantwoordelijkheid van mannen.
5. De combinatie van werken en zorgen voor kinderen en hulpbehoevende familieleden vereenvoudigen. Hiervoor hebben wij concrete wetgeving in voorbereiding.
6. De Wet basisvoorziening kinderopvang, die een belangrijke bijdrage kan leveren.
7. De levensloopregeling. Die is vanmiddag en ook eerder uitgebreid besproken.
8. De belemmeringen in de regelgeving en de collectieve arbeidsvoorwaarden zullen zoveel mogelijk worden opgeruimd. Wat dat betreft is het belangrijk dat de commissie Gelijke behandeling op mijn initiatief meer bevoegdheden krijgt om belemmeringen in de regelgeving en in de CAO's aan de kaak te stellen.

Kortom, er is wel degelijk sprake van een achttal sporen waarlangs gewerkt wordt om de doelstelling te halen.

Zojuist sprak ik over het keuren van de banen.

Mevrouw Meulenbelt gaf in dat verband een toelichting. Daarin trof mij het onderscheid tussen fysiek en psychisch. Wij zouden niet alleen die banen als zwaar moeten kwalificeren die fysiek zwaar zijn. Het is ook mogelijk dat banen psychisch zwaar zijn. Dat laatste kan nadrukkelijk het geval zijn bij banen in het onderwijs. Het betoog dat ik zojuist hield, heeft ook betrekking op dit deel van de vraagstelling van mevrouw Meulenbelt.

De heer Van den Berg stelde een vraag over het rapport-Kok. Wat niet en wat wel? Dat staat in de kabinetsreactie op het rapport-Kok. Ik meen te weten dat dat de leden is toegestuurd. Over het vroegtijdig schoolverlaten staat een nadrukkelijke aanbeveling in het rapport-Kok. Die zullen wij zeker overnemen. De heer Kok doet ook de aanbeveling om voor bepaalde doelgroepen werkgevers subsidie te verstrekken. Dat spoor heeft het kabinet zeer bewust verlaten. Na dit spoor een aantal jaren bewandeld te hebben, is nadrukkelijk en consequent gekozen voor de aanbodversterking. Wij investeren nu dus meer in de toeleiding van mensen naar de arbeidsmarkt en in het ze gekwalificeerd maken. De ervaring leert namelijk dat bij het aannemen van een persoon voor de werkgevers het feit dat zij daarvoor subsidie krijgen, bijna altijd bijzaak is. Daarom heeft het kabinet-Balkenende I op dit punt bewust voor een andere lijn gekozen. Die lijn is Balkenende II

blijven volgen. We nemen dus niet alle aanbevelingen van het rapport-Kok over.

De verschuiving in verantwoordelijkheid naar werkgever en werknemer is inderdaad niet alleen van praktische aard. Er zit de fundamentele gedachte achter dat, waar wij het hebben over het arbeidsproces en wat daaraan gerelateerd is, de overheid ten principale een subsidiaire rol heeft. De verantwoordelijkheid van werkgever en werknemer staat daarbij in eerste instantie centraal. Dat is een principe dat wij door de regelgeving op regelgeving wel eens wat uit het oog hebben verloren. Het is van belang om dan niet alleen te kijken naar de vergroting van de verantwoordelijkheid van de werkgevers, maar ook naar die van de werknemers, bijvoorbeeld als het gaat om de loondoorbetaling in het tweede ziektejaar.

Het is verder goed om vast te stellen dat dat inmiddels een wat breder maatschappelijk draagvlak heeft. De sociale partners zijn unaniem geweest in hun aanbeveling om in het tweede ziektejaar de loondoorbetaling te beperken tot 70%. Met andere woorden: de werknemer zal daarin een verantwoordelijkheid van 30% moeten dragen. Dat was de afspraak tussen de sociale partners van twee jaar terug, in het kader van een nieuw WAO-stelsel.

De heer Ten Hoeve heeft de deur voorzichtig op een kier gezet voor een kleptocrantentax. Het kabinet heeft daarvoor geen concrete voornemens. Hij vindt dat in het beleid creatief moet worden opgetreden, en dat er onorthodoxe middelen moeten worden gehanteerd. Ik zeg daar graag "ja" tegen. Het voorbeeld spreekt mij alleen iets minder aan, en ik zal uitleggen waarom. Kleptocraten zijn over het algemeen redelijk fluïde figuren. Als je daarvan een flinke opbrengst wilt hebben, is het handig dat ze in Nederland wonen. We moeten het optimum zien te vinden tussen belastingheffing en vestigingsbeleid. De heer Ten Hoeve vroeg naar de visie van het kabinet op de toekomst van de beloningsverhoudingen. Wij hebben op dat punt transparantie en dialoog. We gaan toe naar een samenleving die in allerlei opzichten meer transparantie zal gaan bieden. We zullen ook op het punt van het toezicht meer naar transparantie toegaan. Hier is de transparantie vooral bedoeld als voorwaarde in de meest letterlijke zin: een dialoog die niet op feiten is gebaseerd, kan niet effectief worden gevoerd.

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Kunnen we op het terrein van de zware beroepen iets verwachten qua geformuleerd beleid? Ik begrijp dat dat niet morgen klaar is, maar kunnen we daarover op enige termijn iets verwachten?

Minister **De Geus**: Dat is van groot belang. Vooraf geef ik, in het verlengde van de opmerkingen aan het adres van de heer Van den Berg, aan dat het van belang is dat daar de verantwoordelijkheid van werkgevers en werknemers zelf centraal staat. Het gaat hier om flankerend beleid, maar als het gaat om de slag die wij daarin moeten maken, zal dat daarbij zeker nog aan de orde komen. Ik kan mij voorstellen dat we dat doen als het complex van nieuwe wetten op het gebied van werk en inkomen naar arbeidsvermogen wordt bekeken. Dan hebben we het namelijk niet meer over een verzekering voor de schade

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

die zich voordoet, maar over een complex van wetgeving dat zich erop richt om te faciliteren hoe mensen in het arbeidsproces kunnen blijven. Een loonaanvullingsregeling heeft een heel duidelijk verband met het kiezen van de juiste banen, en dus met het identificeren van dergelijke beroepen. Ik neem mij voor, hierop terug te komen.

Mevrouw De Rijk heb ik toegezegd, in tweede termijn de concrete stand van zaken met betrekking tot de convenanten voor herintredende vrouwen weer te geven. Medio april zijn er convenantafspraken gemaakt over de plaatsing van 7405 herintreedsters op betaald werk.

Dit cijfer wordt nog deze maand verhoogd als gevolg van afspraken met de covenantpartij CWI voor 2004. Dat gaat richting de 10.000. In totaal gaat het om afspraken met zes landelijke partijen en met vier regio's. De convenanten hebben ultimo 2003 geresulteerd in plaatsing op betaald werk van 2855 herintreedsters door het CWI, gemeenten en werkgevers. Ook dit cijfer zal nog naar boven kunnen worden bijgesteld als de definitieve metingresultaten binnen zijn. Het CWI telt tot nu toe alleen plaatsing op een vacature bij het CWI zelf. Via het steekproefonderzoek zal het volledige resultaat van de bemiddeling door het CWI leidend tot betaald werk voor herintreedsters, in kaart worden gebracht.

De **voorzitter**: Voordat ik het woord geef aan de staatssecretaris vraag ik hem hoeveel tijd in tweede termijn hij ongeveer denkt nodig te hebben.

**

Staatssecretaris **Rutte**: Ik denk ongeveer tien minuten, los uiteraard van interrupties.

De **voorzitter**: Ik wilde voorstellen om het maximaal op een kwartier te houden. Geweldig dus.

**

*N

Staatssecretaris **Rutte**: Voorzitter. Allereerst zou ik nog in willen gaan op het punt van de actuariële berekening. Er is wat dat aangaat een duidelijk verschil in karakter tussen een pensioenregeling 65-plus, waarbij je aan de hand van sterftetafels redelijk precies kunt berekenen wat waarschijnlijk het moment zal zijn waarop het gebruik zal stoppen, en een levensloopregeling. Actuarieel gesproken zit er een groot verschil tussen beide systemen.

Mevrouw **Vedder-Wubben** (CDA): Hoe wil de staatssecretaris ten aanzien van de levensloopregeling met actuariële sterftekansen rekenen?

Staatssecretaris **Rutte**: Dat kan dus niet en dat is ook het lastige.

Mevrouw **Vedder-Wubben** (CDA): Dat is juist het gemakkelijke, omdat je een factor minder hebt. Je hebt dan alleen maar interest.

Staatssecretaris **Rutte**: Het punt is dat actuarieel gezien bij een levensloopregeling het veel minder relevant is in hoeverre er sprake is van een collectief verplichte deelname in vergelijking tot een pensioenregeling waar het volume uiteindelijk daardoor in zichzelf veel groter zal zijn en in zijn gebruik beter afgrensbaar is.

Mevrouw **Vedder-Wubben** (CDA): Ik begrijp het nog steeds niet, want ook een pensioenregeling kan individueel gesloten worden bij een verzekeraar.

Staatssecretaris **Rutte**: Uiteraard, maar het grootste deel van de pensioenen bij bedrijven -- naar ik meen 91% -- heeft een verplichtend karakter. Dat geeft meteen de solidariteit weer in dat grote volume dat zich daar dan aftekent.

Mevrouw **Vedder-Wubben** (CDA): Maar dat heeft niets met actuarieel rekenen te maken.

Staatssecretaris **Rutte**: Bij de verplichtstelling is vaak het argument dat daarmee de koek groter wordt, omdat er een groter bedrag is te verdelen. Dat doet zich tot op zekere hoogte wel voor bij de levensloopregeling maar in veel mindere mate dan bij de 65-pluspensioenen.

Mevrouw **Vedder-Wubben** (CDA): Evenals bij levensloopregelingen is er bij 65-pluspensioenen maar één koek te verdelen. Alleen, bij levensloop houdt je rekening met de rentecomponent en bij de 65-pluspensioenen met rente en sterftekansen ofwel overlevingskansen.

Staatssecretaris **Rutte**: Bij de levensloop geldt wel het punt dat het moment waarop mensen van die regeling gebruikmaken, volstrekt willekeurig is. Daar zit natuurlijk wel een verschil in.

Mevrouw **Vedder-Wubben** (CDA): Wij moeten dat sommetje nog maar eens maken maar ik ben het niet met u eens op dit punt. Gegeven de flexibele pensioenregelingen die we tegenwoordig kennen, weet je ook niet wanneer men daar gebruik van zal maken. Men kan het naar voren trekken en dan moet het actuarieel herrekend worden.

Staatssecretaris **Rutte**: Dat geldt inderdaad als het 65-pluspensioen heeft geleid tot een opbouw die ver over de 70% heen gaat. Dan kun je zo'n beslissing nemen, want dan heb je genoeg in de pot zitten. Als het gaat om de levensloopregeling...

Mevrouw **Vedder-Wubben** (CDA): Een levensloopregeling is in feite alleen maar een spaarpot. Als je er wat uithaalt, zit er minder in en dan krijg je wat minder rente.

Staatssecretaris **Rutte**: Jawel, maar het moment waarop je er iets uit gaat halen als individuele deelnemer is natuurlijk veel willekeuriger en onvoorspelbaarder dan in het geval van een 65-plusregeling.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Mevrouw **Vedder-Wubben** (CDA): Daarom is het zo gemakkelijk, want het is alleen maar een spaarpotje. Het is eigenlijk gewoon een bankrekening.

Staatssecretaris **Rutte**: Voor de individuele gebruiker is het geen enkel probleem. Ik vind het alleen geen sterk argument om verplichtstelling. Dat heb ik ook tegen de heer Leijnse gezegd.

Mevrouw **Vedder-Wubben** (CDA): Een collectieve regeling levert meer rendement op. Verzekeraars vergoeden tegenwoordig 3% rente, maar pensioenfondsen halen een veel hoger rendement. Daar zit het voordeel van een collectieve regeling.

Staatssecretaris **Rutte**: Een collectieve regeling heeft een zeker voordeel boven een individuele regeling, maar niet in die mate als bij de pensioenregeling op 65-jarige leeftijd het geval is.

Mevrouw **Vedder-Wubben** (CDA): Wij komen hierop terug tijdens de discussie over de Pensioen- en spaarfondsenwet.

Staatssecretaris **Rutte**: Zeker!

De heer **Leijnse** (PvdA): Het actuariële punt laat ik liever aan mevrouw Vedder over, al voel ik mij beter thuis bij haar redenering dan die bij van de staatssecretaris.

Er speelt nog een ander punt. Het risico van de spaarregeling is dat mensen gaan opnemen op het moment dat hun tegoed nog niet toereikend is. Daarvoor hebben de verzekeraars de mogelijkheid van de kredietfaciliteit aangereikt. Omdat hetgeen men opneemt rechtstreeks afhankelijk is van hetgeen men gespaard heeft of nog zal kunnen sparen, geldt het actuariële probleem volgens mij minder.

Waarom is nu enigerlei vorm van verplichting nodig? De staatssecretaris noemt zelf al een argument, namelijk hogere rendementen. Er is ook nog het argument van een zekere mate van risicosolidariteit, bijvoorbeeld ten aanzien van degenen die gedurende enige tijd niet tot opbouw in staat zijn. In een collectieve regeling is zoiets gemakkelijker onder te brengen dan in een individuele regeling.

Staatssecretaris **Rutte**: Laten wij niet de discussie over de voor- en nadelen van een collectieve regeling overdoen. U heeft ook naar tussenvormen gevraagd. Het kabinet werpt geen belemmeringen op voor het treffen van een levensloopregeling op bedrijfstakniveau. Zolang de vrijwilligheid vooropstaat, kunnen werkgevers een bijdrage leveren opdat ook mensen met lagere inkomens gemakkelijker in staat worden gesteld om een verloftegoed op te bouwen. Dat alles is niet afhankelijk van een eventuele verplichting. De minister heeft al gezegd dat op het moment dat een kritische massa wordt bereikt, je alle voordelen van een collectieve regeling hebt in combinatie met die van een individuele regeling. Ik ben het overigens volstrekt met de heer Ten Hoeve eens dat dit geen extraatje is, maar een gewoon onderdeel van het stelsel van sociale

zekerheid. Het is overigens wel een onderdeel waardoor het individuele karakter stevig wordt benadrukt. Dat is ook de kern van het leerstuk van de levensloopregeling zoals eerder in CDA-kring is ontwikkeld.

De heer **Leijnse** (PvdA): De minister had het over een kritische massa van 60 tot 70% deelname in een bedrijfssector. Verwacht u dat bij een individuele regeling het deelnamepercentage 60 tot 70 zal zijn? Als dat niet gehaald wordt, moeten wij het dan toch niet hebben over een collectieve regeling?

Staatssecretaris **Rutte**: De minister heeft dit percentage meer als voorbeeld genoemd. Wij gaan daar niet in alle gevallen van uit. Het zou mij overigens niet verbazen als de levensloopregeling een dergelijke mate van succes zou kennen. Onder anderen de heer Ten Hoeve veronderstelde dat de levensloopregeling te duur kan worden voor mensen een laag inkomen. Dat heb ik nooit begrepen. Deze mensen hebben een veel lager bedrag op te bouwen, want het gaat altijd om een percentage van het inkomen. Daarnaast moeten wij bedenken dat zij nu forse premies betalen voor vut en prepensioen, die vallen straks grotendeels of volledig wegvallen. Het is voor mensen met een laag inkomen net zo gemakkelijk of zelfs iets gemakkelijker omdat het iets goedkoper is, dan bij de oude regeling voor prepensioen en vut. In ieder geval loopt men dan niet het risico te betalen voor iets waar men nooit van zal profiteren.

De heer Leijnse heeft ervoor gewaarschuwd, niet teveel een probleem te maken van de cultuuromslag in het ouderenbeleid, omdat ouderen niet gezien mogen worden als een probleem. Dat is zeker niet de bedoeling van minister De Geus of mijzelf. Ik ben het volstrekt met de heer Leijnse eens dat het in een samenleving waarin de groep ouderen groter wordt, van groot belang is dat de ervaring en kennis van die groep wordt vastgehouden en benut. In die zin is er misschien nog wel een soort van collectieve bewustwording nodig. Niet alleen de jeugd heeft de toekomst, maar ook de ouderen kunnen een buitengewoon belangrijke bijdrage leveren aan de welvaart. Wij kunnen daarbij een voorbeeld nemen aan veel andere samenlevingen.

Mevrouw Vedder heeft gewezen op de maximering van het spaarbedrag. Er is een maximering van 150%, omdat anders een buitengewoon groteske uittreedroute gecreëerd zou worden. Op zichzelf is er geen verbod op het opnemen van het tegoed aan het einde van de loopbaan, maar als het maximum onbeperkt zou zijn, zouden mensen langs deze alternatieve route al zeer jong stoppen met werken.

De maximering in de tijd, de beantwoording van de vraag in hoeverre het maximumverloftegoed is gerelateerd aan het brutoloon en de hoogte van het tegoed, is afhankelijk van de uitkomst van de gesprekken met de sociale partners.

Mevrouw **Vedder-Wubben** (CDA): De staatssecretaris stelt dat gespaard mag worden tot 150%. Dat bedrag mag worden opgenomen en daarna mag men weer sparen. Er mag niet gespaard worden gedurende veertig jaar, omdat

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

het dan een verkapte prepensioenregeling wordt, maar als prepensioen, vut en de hele handel in de levensloopregeling wordt gestopt, zijn er twee mooie afgebakende regelingen: een 65-plus-regeling en een levensloopregeling waarvoor gespaard wordt. In overleg met de werkgever kan gedurende de loopbaan verlof op worden genomen voor studie, zorg enzovoorts. Aan het eind is er een prepensioenregeling.

Staatssecretaris **Rutte**: Wij zijn het eens. Wij hebben de sociale partners een maand geleden aangeboden om de beperking tot 50% van de opname aan het einde van de loopbaan te laten vervallen, zodat het mogelijk wordt om een paar jaar eerder te stoppen met werken dan mogelijk was op basis van de levensloopregeling die op dat moment voorlag.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): Volgens mij bent u het niet eens. U wilt de mensen niet vrijlaten om alles aan het eind op te nemen. Dat noem ik bevoogdend en betuttelend. Men moet toch ook kunnen kiezen?

Staatssecretaris **Rutte**: Wij hebben de sociale partners aangeboden dat het volledig opgespaarde bedrag mag worden opgenomen aan het eind van de loopbaan.

Mevrouw **De Rijk** (GroenLinks): De 150%, maar drie keer 1,5 jaar mag niet. Dat is bevoogdend.

Staatssecretaris **Rutte**: Dat is niet bevoogdend. Wij kunnen de welvaart in Nederland, met dadelijk 4 miljoen mensen van boven de 65 jaar, met veel minder jonge mensen dan wij gewend waren en met enorm stijgende kosten voor de AOW en de zorg, alleen overeind houden als wij allen langer werken. Wij kunnen dat ook niet doen, maar dan moeten wij accepteren dat de welvaart verder achteruit kachelt. Ik geef het voorbeeld van Argentinië, dat voor de Tweede Wereldoorlog tot de top-drie behoorde van de wereld. Wij hebben een paar jaar geleden gezien hoe snel het kan verkeren. Er is geen (grond)wet die garandeert dat wij altijd dit welvaartsniveau zullen hebben. Het is aan deze regering om ervoor te zorgen dat niet alleen de komende vier jaar een goed beleid wordt gevoerd, maar dat ook de maatschappelijke veranderingen in gang worden gezet die nodig zijn om het welvaartsniveau te bestendigen. Daarbij is het van groot belang dat wij allen vitaal blijven en langer blijven werken, bij voorkeur tot 65 jaar of daar zo dicht mogelijk bij in de buurt. Men kan ook naar eigen inzicht en behoefte gebruikmaken van beperkte fiscale regelingen, in die zin dat men een paar jaar eerder kan stoppen, maar de uitgebreide, goudomrande regelingen van nu zijn daarbij niet aan de orde, want die zijn simpelweg niet betaalbaar, hoezeer ik iedereen ook gun om, als hij of zij dat wil, eerder in zijn leven te gaan vissen. Dat kan echter niet, want dan zouden wij de collectieve welvaart in gevaar brengen. Om die reden is het bij de levensloopregeling nodig dat de maximale opbouw is begrensd.

Mevrouw **Vedder** vroeg nog waarom de pensioenwet niet van toepassing is op de levensloopregelingen, omdat dit toch de Pensioen- en

spaarfondsenwet is. De beoogde pensioenwet richt zich, evenals de PSW, op toezeggingen van de werkgever aan de werknemer voor voorzieningen ingeval van oude dag, overlijden of invaliditeit. De wet stelt eisen, zoals kapitaaldekking, gelijke behandeling en vele andere. Je zou kunnen zeggen dat een levensloopregeling iets wezenlijk anders is dan een pensioenregeling en dat een levensloopregeling geen regeling is waarop die pensioenwet van toepassing kan zijn.

Bij de behandeling van de pensioenwet zullen wij zeker nog met elkaar spreken over de positie van de spaarfondsen, maar dat is iets anders dan een levensloopregelingfonds. Spaarfondsen richten zich ook alleen op de oude dag. Ik denk dat wij dat debat uitvoerig zullen voeren in de context van de uitwerking van de levensloopregeling en de pensioenwet.

Ik bedacht later dat mijn antwoord in eerste termijn op de vraag van mevrouw De Rijk over een aparte regeling voor zorgverlof niet helemaal compleet was. Bij de Tweede Kamer ligt een voorstel voor een regeling voor langdurend zorgverlof. Deze regeling vormt het sluitstuk van de Wet arbeid en zorg. Dat voorstel houdt in: een geclausuleerd recht op onbetaald zorgverlof voor maximaal zes weken per jaar voor een levensbedreigend zieke partner, kind of ouder. Daarmee kan tijd worden vrijgemaakt om zorg te verlenen.

In de toekomst kan voor de financiering van dat verlof gebruik worden gemaakt van het gespaarde tegoed in de levensloopregeling. Wie jaarlijks een percentage van het brutoloon opzij zet voor deze regeling, kan op elk moment in de levensloop het bedrag dat inmiddels op die rekening is opgebouwd, aanspreken. Met een relatief korte spaarperiode kan voldoende worden gespaard voor een volledige financiële overbrugging van de voorgestelde wettelijke verlofperiode. Het is volstrekt helder dat mevrouw De Rijk iets wilde dat veel verder gaat, maar dit komt er een klein beetje aan tegemoet, dacht ik.

Mevrouw **Swenker** vroeg hoe een bouwvakker aan 100% ouderdomspensioen komt, als prepensioen en VUT worden afgeschaft. De opgebouwde rechten van het prepensioen blijven staan en blijven fiscaal overeind. Wat is opgebouwd, kun je blijven opnemen. Mevrouw **Swenker** heeft wel een punt, als het gaat om een jonge bouwvakker of een oudere bouwvakker met een VUT-regeling. Zij zullen dat voordeel niet hebben, omdat dat geen individueel opgebouwde rechten zijn. Die mogelijkheid zal vervallen.

Mevrouw **Vedder** vroeg hoe het zit met 2,25% pensioenopbouw bij een middelloonstelsel. Op die vraag moest ik in eerste termijn stotterend het antwoord schuldig blijven. Zoals wij daarnet al informeel hebben besproken, geldt het maximum van 100% ook bij de opbouw van een middelloonpensioen. Bij het jaarlijkse maximumpercentage voor opbouw voor het pensioen wordt onderscheid gemaakt tussen eindloonregelingen van maximaal 2% per jaar en middelloonregelingen van maximaal 2,25% per jaar. Iedere deelnemer in een pensioenregeling, ongeacht de soort regeling, mag niet meer dan 100% van het laatstverdiende salaris in termen van eindloon aan pensioen opbouwen. Dit betekent dat het pensioen als percentage van het gemiddelde salaris vrijwel altijd meer dan 100% mag zijn. Ook bij deelname aan een

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

opbouwpercentage van 2,25% per jaar in een middelloonregeling en veel pensioenjaren zullen de fiscale grenzen niet snel worden overschreden. Dat heeft alles te maken met het feit dat het middelloon wordt afgezet tegen het eindloon, zodat die twee op een gunstige manier op elkaar inwerken.

Mevrouw Van Leeuwen vroeg hoe ik het succes van de Wet werk en bijstand weeg, gezien de signalen van de organisatie van directeuren van sociale diensten, Divosa. Ik ben gematigd optimistisch. Ik doe veel werkbezoeken in het land. In de enquête over de uitvoering van de wet signaleert Divosa dat er een enorm gevoel van bevrijding is bij de mensen die met de uitvoering bezig zijn, omdat veel creativiteit die vroeger vastzat in wetgeving, nu kan worden vrijgemaakt om mensen zo snel mogelijk aan het werk te helpen.

Tegelijkertijd zie je dat gemeenten enorm worstelen om snel verordeningen op te stellen en om te voorkomen dat deze verordeningen er komen, voordat er een kaderstellende discussie is gevoerd over hoe in die gemeenten wordt omgegaan met armoedebestrijding, wat natuurlijk zeer belangrijk is. Hoe gaan wij in deze gemeente om met mensen aan de slag helpen?

Het algemene beeld dat ik ervan heb, is gematigd optimistisch. Ik ben daar erg voorzichtig in. Er zijn geen signalen dat het mis gaat, om het even wat negatiever te formuleren.

De heer Leijnse vroeg mij of ik bij de vaststelling van de budgetten ook nog een eigen afweging maak. Dat is het geval. De CPB-raming is leidend, maar niet bepalend. Uiteindelijk moet het kabinet het budget vaststellen.

De heer Ten Hoeve vroeg vervolgens hoe het zit met pagina 7. Op pagina 7 wordt gerefereerd aan het eerder ingeboekte ex ante effect van de wet. Er is geen sprake van het dubbel pakken van de gemeente, doordat eerst het effect ex ante is ingeboekt en nu nog eens opnieuw wordt ingeboekt. Dat zou buitengewoon unfair zijn. Het aantal van 387.000 komt uit het CPB-rapport van december 2003, om de zaak nog eens wat ingewikkelder te maken. Dat cijfer dateert van na de ontwerp-begroting. Dat is te zien onderaan pagina 6 van het CPB-memorandum.

Vanzelfsprekend zeg ik toe dat de uitkomsten van de task force tegelijkertijd aan de Eerste Kamer zullen worden gezonden. Het lijkt mij het minste dat wij kunnen doen. De Eerste Kamer heeft immers het initiatief genomen om een task force in te stellen. Misschien moet zij het kabinetsstandpunt wel een paar minuten eerder krijgen dan de Tweede Kamer, maar in ieder geval gelijktijdig.

Ik kan de berekening van mevrouw Van Leeuwen in eerste termijn in verband met het bedrag van 80 mln volledig onderschrijven. Ik heb het zelf simpeler samengevat, maar zij heeft de moeite genomen het te herleiden tot een individueel niveau. Zelf zeg ik altijd dat sinds midden jaren negentig het aantal bijstandsgerechtigden is gehalveerd, terwijl het budget voor de bijzondere bijstand bijna is verdrievoudigd. Ik erken dat op dat budget wordt bezuinigd. Dat is zeer verdedigbaar, omdat op de hele rijksbegroting moet

worden bezuinigd. Die bezuiniging is inmiddels in vergaande mate teruggedraaid door de besluiten over de 80 mln en de 20 mln die de werkgevers eind vorig jaar daaraan hebben toegevoegd. Dat neemt niet weg dat nog steeds per individuele bijstandsgerechtigde aanzienlijk meer budget beschikbaar is dan midden jaren negentig. De berekeningen van mevrouw Van Leeuwen kloppen dus.

Ik kan niet garanderen dat die 80 mln bij de mensen van de doelgroep terecht komt. In mijn eerste termijn heb ik geantwoord dat gezien het gebruik van de bijzondere bijstand daarvan goed gebruik wordt gemaakt. Het verleden is hoopgevend. Het signaal dat ik zelf krijg tijdens mijn werkbezoeken aan de gemeenten is dat zij de doelgroep buitengewoon scherp op het netvlies hebben.

Mevrouw Vedder vroeg of de regionale opleidingscentra beter in staat zijn om herintreders op te leiden dan de Stichting Centrum Vakopleiding, respectievelijk de vroegere vrouwenvak scholen. In het kader van SUWI is ervoor gekozen om de reïntegratie-uitvoering te privatiseren, waaronder ook het verzorgen van reïntegratiescholing. De Stichting Centrum Vakopleiding en de vrouwenvak scholen hadden als zelfstandige organisaties onvoldoende toekomstperspectief om die dienstverlening in stand te houden. De deskundigheid van het Centrum Vakopleidingen en de vrouwenvak scholen is met de overgang naar respectievelijk de mbo's, de ROC's en de Calder Groep BV behouden. Met de introductie van marktwerking zullen de scholingsaanbieders steeds zo goed mogelijk moeten inspelen op de vraag van de gemeenten, UWV, reïntegratiebedrijven en andere vragers op de markt.

Op verzoek van de PvdA-fractie in de Tweede Kamer heb ik eind vorig jaar de laatste stand van zaken laten onderzoeken. Dat leverde geen negatieve berichten op. Ik heb de laatste maanden noch positieve noch negatieve signalen ontvangen, zodat ik durf te zeggen dat onze algemene lijn positief is. Als de vraag van mevrouw Vedder is ingegeven door een signaal, vraag ik haar zo vriendelijk te zijn om mij nader in te lichten. Ik zal daar dan naar laten kijken.

Mevrouw Swenker pleitte voor een arbeidsrecht op maat voor 65-plussers. Met name het ontstaan van een dienstverband na een zekere periode van tijdelijke contracten zullen veel werknemers van 65 jaar en ouder niet wensen. Verder is het evenwicht tussen een periode van een tijdelijk dienstverband en het ontstaan van een vast dienstverband gerealiseerd in het pakket flexibiliteit en zekerheid, waarover de Stichting van de arbeid unaniem heeft geadviseerd. Aan dit evenwicht zouden wij niet moeten tornen, ook niet voor werknemers die een zekere leeftijd te boven zijn, nog afgezien van de vraag hoe hieraan tegemoet moet worden gekomen, gezien in het licht van leeftijdsdiscriminatie.

Op basis van het Burgerlijk Wetboek ontstaat overigens pas na twee jaar in plaats van na anderhalf jaar een vast dienstverband tussen een uitzendkracht en een uitzendbureau. Er zijn genoeg mogelijkheden om in sectoren een ander evenwicht te zoeken door hierover in de cao iets anders te bepalen. In de cao voor uitzendkrachten is dat ook gebeurd, want op basis van die cao is een uitzendkracht in beginsel pas na drie en een half jaar in

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

vast dienstverband. Overigens laat het ontstaan van dit dienstverband na drie en een half jaar onverlet dat partijen overeen kunnen komen om het contract te allen tijde te beëindigen. Mijns inziens vormt deze regelgeving op zichzelf dan ook geen belemmering voor 65-plussers.

Ik ben zelf een nakomertje en ik heb een zwager van 72, die inmiddels weer 80% werkt. Ik heb bij hem navraag gedaan en ik kan u dan ook uit eerste hand zeggen dat het klopt.

De beraadslaging wordt gesloten

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De vergadering wordt van 20.25 uur tot 21.00 uur geschorst.

De voorzitter: Ik deel aan de Kamer mede dat op 9 april jl. het verslag met bijlagen is ontvangen van de JBZ-Raad van 30 maart 2004. In de aanbiedingsbrief bij dit verslag wordt de Kamer gevraagd, in te stemmen met de ontwerprichtlijnen geagendeerd onder de nummers B5, B7 en B10/GC2. De bijzondere commissie voor de JBZ-Raad heeft zich heden beraden over deze ontwerprichtlijnen en adviseert de Kamer in te stemmen. Ik stel voor, dit advies te volgen.

**

Daartoe wordt besloten.

*B

!V&W/Infrastructuurfonds!

Aan de orde is de voortzetting van de gezamenlijke behandeling van:

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het ministerie van Verkeer en Waterstaat (XII) voor het jaar 2004 (29200 XII);**
- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat voor het Infrastructuurfonds voor het jaar 2004 (29200 A).**

(Zie vergadering van heden.)

De beraadslaging wordt hervat.

*N

De heer **Eigeman** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de bewindslieden voor hun uitvoerige antwoord. Ik snap nu dat de ambtenaren tot vanochtend 5.30 uur hun werk hebben gedaan; ook zij moeten in mijn dankwoord worden betrokken. Daar zit echter ook een van mijn problemen. De politieke kwintessens is namelijk een beetje verstopt geraakt in de verhalen van de bewindslieden. Dat is jammer, hoewel dat niet wil zeggen dat het vele werk voor niets is geweest. Het was echter lastig om de rode draad vast te houden. Ik heb twee hoofdpunten waarop ik nader zal ingaan, en nog een aantal kortere punten.

Ik heb een aantal dingen gezegd over geloofwaardigheid. Daarover heb ik eerlijk gezegd een

beetje een dubbel gevoel, wat niet goed is. Ik ben positief over de inbreng van de staatssecretaris over veiligheid en risicoacceptatie. Dit biedt perspectief voor een debat dat wij nog moeten voeren. Zij voelt het dilemma goed aan. Het gaat om bestuurlijke keuzes en uiteindelijk om het verantwoording afleggen over die keuzes. Daarbij heb je normen nodig, maar je moet oppassen dat je daarin niet verstrikt raakt. De staatssecretaris is verder goed ingegaan op "ruimte voor de rivieren", de aanpak van noodoverloopgebieden en het internationale perspectief. In de toekomst zullen wij daarover nog verder praten, maar de staatssecretaris heeft hierbij de kwintessens goed opgepakt.

Met de antwoorden over Schiphol heb ik het moeilijker. Stel dat de staatssecretaris gelijk heeft -- ik weet dat nu nog niet -- in haar oordeel over de motie-Baarda. Zelfs dan heeft zij nog problemen met de omgeving. Er zijn actiegroepen, medeoverheden en losse burgers die allemaal het idee hebben dat het niet klopt. De staatssecretaris moet die mensen meekrijgen. Naar mijn idee is het zaak om daaraan te werken. De staatssecretaris zegt dat zij de PKB Schiphol uit 1995 beter uitvoert. Waarom voert zij niet gewoon uit wat daarin staat? Zo kan zij laten zien dat haar inspanningen tot een beter resultaat zullen leiden. De staatssecretaris heeft verder gezegd: ik heb met Baarda gesproken. Dat is allemaal prachtig, maar in politieke zin niet relevant. Het gaat erom dat zij de Kamer ervan overtuigt dat de motie-Baarda overeenkomstig de wil van de Kamer wordt uitgevoerd, zodat de beoogde effecten daadwerkelijk ontstaan. Als de staatssecretaris de Kamer daarvan overtuigt, ligt er een goede basis om ook de maatschappelijke groeperingen te overtuigen. Nogmaals, het gaat niet op het technische gelijk.

Mijn opmerkingen over de Polderbaan waren pure beeldspraak. Ik heb helemaal geen verstand van het aanleggen van landingsbanen, laat staan van Polderbanen. Het grapje over "de kop in het zand" was aardig. Ik zal een anekdote vertellen uit mijn eigen loopbaan. Indertijd heb ik een bestemmingsplan Binnenstad gemaakt onder buitengewoon lastige omstandigheden; het ging om een historische binnenstad. Daarbij is heel veel geïnvesteerd in het communicatieve proces met burgers.

Daar is de uitspraak ontstaan dat oplossingen die burgers aanbieden, misschien niet bruikbaar, maar wel van waarde zijn. De vierkante toren van Culemborg speelde daarbij een belangrijke rol. Als mensen tegen mij zeggen "kleur die toren rood", weet iedereen dat dit niet kan. Je hebt namelijk met allerlei bepalingen te maken van Monumentenzorg. Ik kan die opmerking afdoen met "daar hoef ik dus niets mee te doen", maar ik kan ook proberen om uit te vinden wat mensen daarmee willen aangeven, bijvoorbeeld met betrekking tot kleurgebruik in de stad. Het gaat mij erom burgers die inbreng hebben, daadwerkelijk serieus te nemen. Dat is voor de minister misschien nog gemakkelijker dan voor de grote organisatie achter haar, waar veel mensen zitten die er natuurlijk veel meer verstand van hebben. De kunst van de politiek is niet gelijk hebben, maar gelijk krijgen, ook bij burgers.

Ik laat de kaderrichtlijn Water voor dit moment zitten, want daar komen wij nog op terug. Als de staatssecretaris ervoor zorgt dat niet meer op het laatste

moment een ingewikkeld rapport verschijnt waardoor de besluitvorming vertraagt, dan zal ook in deze Kamer de juridische implementatie redelijk soepel verlopen. Wij hebben dan nog wel een aantal andere problemen. Een van mijn zorgen was dat eind november een rapport verscheen, terwijl de behandeling in de Tweede Kamer bijna afgerond was. Het moment van verschijnen van het Alterra-rapport - volgens mij een kwestie van politiek procesmanagement -- is ongelukkig geweest. Dat heeft de vertraging deels veroorzaakt en maakt dat deze Kamer zit te trappelen om ermee aan de gang te gaan, maar niet mag.

Eerder had ik het over mijn dubbele gevoel over de geloofwaardigheid. Bij de minister had ik dat ook. Zij geeft heel kordate antwoorden, maar heeft zij daadwerkelijk gevoel voor wat er in deze Kamer speelt? Vanuit zowel de fractie van de VVD als die van de PvdA is de vraag gesteld: doet u iets met het aanbod van de provincies om het onderhoud van 1000 kilometer weg over te nemen? Volgens het IPO kan het goedkoper, dus dat betekent dat de minister geld kan verdienen. Ik denk eerlijk gezegd dat er ook efficiencywinst bij de provincies zelf kan optreden. De minister krijgt dus een kans voor open doel. Vervolgens krijg ik een antwoord waarvan ik denk: wilt u het nu wel of niet? Ik snap ook dat er problemen in de uitvoerende zin aan kleven, dat de minister moet onderhandelen en dat het maatwerk moet zijn. Wil de minister er nu wel of niet mee aan de slag?

Ik was blij met het klip en klare antwoord van de staatssecretaris over veiligheid. Ik snap dat zij prioriteit wil geven aan verkeersveiligheid, maar ik pak daar toch ook het perspectief van de langere termijn bij. Begin jaren zeventig vielen er jaarlijks ruim 3000 doden in het verkeer. Door de gezamenlijke inspanningen van de overheden is dat cijfer teruggebracht tot ruim 1000. Zeker individueel bekeken zijn dat ruim 1000 doden te veel, maar wij hebben nu eenmaal te maken met afwegingen. Daarom heb ik de vergelijking getrokken met de 5000 doden die jaarlijks als gevolg van dieseluistoot sterven in Nederland. Het is raar om daar in termen van "nut" over te spreken, maar je moet er wel even over nadenken. Je kunt misschien heel wat winnen op het terrein van veiligheid en betere gezondheid als je daarin scherpere keuzes durft te maken, want niet alles kan.

Na geloofwaardigheid is duurzame ontwikkeling mijn tweede hoofdpunt. De bewindsvrouw heeft een brief toegezegd, maar ik ben nog niet helemaal gerust. Ik heb een schriftelijk antwoord gezien dat niet ingaat op het punt waar het mij om gaat bij duurzame ontwikkeling. De minister beheert 6 mld euro waarvan een belangrijk deel in mensen gaat zitten. Een ander belangrijk deel gaat zitten in de aanpak van wegen en de aanleg van waterstaatwerken. Daar zit milieurendement in. Als de minister het slimmer aanpakt en beter gebruik maakt van de know how die de afgelopen jaren is opgebouwd inzake duurzaam bouwen, kan de milieubelasting worden teruggebracht door milieuvriendelijker te bouwen. Zij kan ook naar ruimtebesparende oplossingen kijken, bijvoorbeeld het dubbeldekker project. Voorts kan zij kijken naar energiebesparing. De minister hoeft niet eens méér geld uit te geven, maar zij moet het bestaande budget slimmer besteden. Het antwoord "in de begroting staan alle

maatregelen en doelstellingen" is mij net iets te kort door de bocht.

De discussie over het waterschap zal best een ingewikkelde zijn. Ik kan mij niet vinden in de typering van D66 dat het een middeleeuws stelsel zou zijn. De waterschappen zijn in de middeleeuwen ontstaan, maar het systeem werkt wel en kan zich nog steeds moderniseren. Er is in de afgelopen tien jaar een stevige slag gemaakt in de waterschapswereld. Er is behoorlijk gefuseerd en er wordt behoorlijk werk geleverd. Steeds meer burgers beginnen belangstelling te krijgen voor de waterschappen. In een provincie als Friesland zijn zomaar 1000 kandidaten te vinden voor waterschapsbesturen. Ik denk dat er heel wat gemeenten zijn die verhoudingsgewijs een groter probleem hebben met het vinden van gemeenteraadsleden. Ik vind dat overigens erg jammer, want ik geloof sterk in de lokale democratie.

Ik heb zojuist al iets gezegd over het dubbeldekkerproject. De minister neemt dit mee in de afweging voor 2005. Ik denk dat het ook goed is om te bezien wat er kan worden verdiend door met de partners samen te werken. Ik weet dat er een ingewikkelde PPS-discussie aan vastzit, maar wellicht kan er dubbele of zelfs driedubbele win-winsituatie is, want zij kan er iets mee in het kader van de planologische kernbeslissing ruimte voor de rivier, zij lost het fileprobleem op en zij kan ook experimenteren met PPS. Ik zou zeggen: ga er maar aanstaan. Ik wil echt dat hier serieus naar wordt gekeken.

Wat Randstadspoor betreft, gaat het om de regio Utrecht. Ik heb echter ook gekeken naar de zuidelijke tak. De Randstad is eigenlijk net een slag groter dan de feitelijke Randstad waarover wij spreken. Heel veel mensen trekken naar de rand en heel veel files worden juist veroorzaakt door de mensen die in deze rand wonen. Als Randstadspoor daarnaar wordt verlengd en als wordt bezien wat het effect is op files -- dat heb ik tot nu toe in besluitvorming weinig teruggezien -- kan de minister wellicht meer winnen dan wij ons op dit moment kunnen voorstellen.

Ik sluit mij aan bij wat collega Van Oosten heeft gezegd over het gebruik van het tracébesluit. Als de minister geen budget heeft, kan zij toch een tracébesluit nemen. Zij neemt dan als het ware een besluit op voorraad. Ik geef daarvan een heel simpel voorbeeld. De A2 wordt op dit moment verbreed. De coupure in de Diefdijk tussen Leerdam en Culemborg wordt alvast zo groot gemaakt, dat die straks vier banen extra kan hebben. Er worden er straks maar twee gebruikt, maar er wordt ruimte gemaakt voor vier banen en dat is heel verstandig, omdat wij ook verder moeten kijken. Zo kijk ik ook aan tegen de ideeën van collega Van Oosten over het tracébesluit.

*N

De heer **Lemstra** (CDA): Ik dank de bewindslieden van het departement van Verkeer en Waterstaat voor hun uitvoerige antwoord. Ik dank uiteraard ook de medewerkers van de minister. Als oud-secretaris-generaal van drie departementen weet ik dat het toch altijd hoogtijnachten waren, mits er gehaktballen en bitterballen

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

waren en de korenwijn vloeide. Ik neem aan dat dit bij Verkeer en Waterstaat nog steeds het geval is. Zo niet, dan moet de minister daar iets aan doen.

De minister draagt PPS lichtelijk een goed hart toe. Ik blijf haar daarop uitdagen, omdat ik denk dat haar departement daarin meer leading zou moeten zijn. Ik heb alle respect voor de heer Zalm en zijn departement van Financiën en voor het kenniscentrum PPS bij Financiën. Voor de theoretische vormgeving is dit prachtig, maar het departement dat aan PPS moet doen en ook doet, is nu eenmaal het infrastructuurdepartement Verkeer en Waterstaat. Daarom citeer ik met plezier uw medewerker De Bont: je gebruikt de denkkraft en de commerciële kracht van de markt om de kosten van de infrastructuur uiteindelijk zo beperkt mogelijk te houden. Wij moeten met PPS werken, om te voorkomen dat infrastructuur elke keer weer de dure sluitpost van de ruimtelijke-orderingsrekening wordt; een rekening die door de toenemende ruimtelijke complexiteit steeds hoger uitvalt. Je redt dat niet alleen als je al in de fase van de ontwikkeling de markt erbij betreft. Rijkswaterstaat moet dan wel afleren de touwtjes in handen te houden. Je hoeft niet altijd de primus inter pares te zijn. Je moet een gedeputeerde, een burgemeester of een wethouder die rol ook gunnen, als je daardoor optimaal kunt opereren. Dat is mij uit het hart gegrepen.

Ik hoop vurig dat het departement daar serieus werk van maakt. Ik wijs ook nog op een vraag van het Tweede-Kamerlid Hofstra. Hij vroeg welke mogelijkheid de minister ziet om extra PPS-constructies te ontwikkelen nu Eurostat van oordeel is dat PPS-constructies onder bepaalde voorwaarden niet meetellen bij de bepaling van het begrotingstekort en de overheidsschuld. Dat opent gigantische perspectieven. Dat moet niet alleen worden overgelaten aan Financiën. Het ministerie van Verkeer en Waterstaat moet het voortouw nu nemen.

Mijn tweede opmerking klinkt misschien negatief. Ik wil voorop stellen dat ik een positief gevoel heb over de beide bewindslieden en het departement. Ik bemerkte namelijk ook enige droefheid bij de staatssecretaris. Er is gezegd dat er weinig geld is en dat er niet meer kan gebeuren dan in het MIT is vastgelegd omdat er geen ruimte is. Daarnaast zegt de minister dat infrastructuur de verstedelijking structureert. Ik wil de bewindslieden uitdagen met betrekking tot de ontwikkelingen op langere termijn. Zij hoeven zich toch niet uitsluitend te laten bepalen door het MIT? Zij kunnen toch de rest niet laten liggen omdat er geen geld is?

De minister heeft gezegd dat het na de Maasvlakte, de HSL, de Betuwelijn en de Zuidas uit is. Dit land gaat wel door. Als de economie over één of twee jaar weer aantrekt, moeten er wel plannen zijn. Daarom heb ik ook tegen de staatssecretaris gezegd dat ik het prachtig vind wat zij allemaal met Schiphol doet, maar dat er een langetermijnfilosofie moet zijn van het kabinet over waar het in deze eeuw naartoe wil met het mainport Rotterdam en het mainport Schiphol. Dat betekent dat er moet worden nagedacht en dat het futurum moet worden benaderd. Wij moeten niet alleen bezig zijn met het MIT. Een bepaald deel van het ministerie, dat een fantastische organisatie is, moet zich bezighouden met langetermijnontwikkelingen. Dat moet niet alleen worden overgelaten aan de ruimtelijke

ordenaars van VROM. Er moet worden nagedacht over een luchthaven in zee of aan een bouwlocatie in zee, over de plannen van Waterman. Die liggen in de ijskast. Die ijskastdeur moet worden opengegooid. Er moet opnieuw over worden nagedacht. Dit kabinet heeft toch ook de ambitie om verder te kijken dan 2006 of 2007? Het gaat om investeringskeuzen van vandaag die bepalend zijn voor de kwaliteit van de samenleving van morgen.

Grote containerschepen varen dertig dagen over de oceanen van deze wereld en moeten vervolgens in 24 uur in de Rotterdamse haven worden gelost. Men lost die dan op 100 of 120 trucks met aanhangers. Die belasten vervolgens de verkeerswegen. Waarom wordt er niet nagedacht over de mogelijkheden van de binnenvaart? Waarom wordt er niet nagedacht over basisterminals in de steden, zodat de distriavaart niet alleen wordt gebruikt voor het bier en het afval in de Utrechtse grachten? Het moet toch denkbaar zijn dat een visie wordt ontwikkeld over de manier waarop wij de komende tientallen jaren verder willen met de binnenvaart? Of wachten wij maar af waar het bedrijfsleven of bepaalde wetenschappelijke instituten mee komen? Het ministerie van Verkeer en Waterstaat is altijd een fantastisch departement geweest. Het moet niet alleen bezig zijn met de dagelijkse sores en het passen op de winkel. Het moet ook kijken naar wat ons over tien, twintig of dertig jaar te wachten staat. Als wij dat niet doen, blijven wij achter de feiten aanhollen.

Er is al veel gezegd over de evaluatie van Schiphol. Ik wil de staatssecretaris iets ernstig in overweging geven. De commissie Verkeer en Waterstaat van de Eerste Kamer is een club van mannen en vrouwen die zich niet door de waan van de dag laten leiden. Waarom gebruikt of misbruikt de staatssecretaris die groep, eventueel samen met een aantal groepen die haar continu belagen met geschriften, niet om de discussie over de motie-Baarda ten finale te voeren? Anders komt die continu terug. Zij moet dat gewoon een keer doen. Zij heeft gezegd dat wij met haar ambtenaren kunnen praten. Daar heeft niet iedereen gebruikt gemaakt. Ik heb dat wel gedaan en ik heb meer informatie gekregen dan ik al had. Waarom wordt die zaak niet opengegooid zodat zij niet bij voortduring bij incidenten of bij de begroting opnieuw wordt geconfronteerd met de motie-Baarda?

Nodig ons uit om mee te doen. Gebruik ons voor hetgeen nodig is. Onze commissie belegt verschillende bijeenkomsten waarop zij mensen of groeperingen uitnodigt. Laten wij echter de kwestie uitpraten. Ik vind namelijk dat de minister een goed verhaal heeft. In dit verband wil ik nog één suggestie doen. Tegen de minister zeg ik: overweeg eens of u de commissie-Eversdijk ook niet de taak moet geven om de evaluatie van de Schipholwet ter hand te nemen. Waarschijnlijk laat u die evaluatie nu op het departement uitvoeren. Het gaat mij erom dat er altijd mensen in het land zijn die u willen verdenken van manipulatie. Om dat te voorkomen zeg ik: geef de commissie-Eversdijk een extra opdracht en laat die de evaluatie ter hand nemen. Misschien kunt u daarmee scoren.

Mijn laatste opmerking betreft de privatisering van Schiphol. Ik ben het met de minister eens dat de waarborg van het publieke belang daarbij leading is. Ik wil echter graag weten waarom mijnheer Cerfontaine zo graag

wil privatiseren. Wat kan mijnheer Cerfontaine nu niet dat hij wel kan als Schiphol is geprivatiseerd? Schiphol is in rangorde toevallig wel de derde luchthaven van de wereld. Deze luchthaven behoort in de huidige situatie tot de top drie. Waarom moet er dan nog geprivatiseerd worden, vraag ik mij als leek af. Daarop wil ik nog graag antwoord.

Overigens nogmaals: hartelijk dank voor de uitvoerige, kundige en ook soms blijmoedige reactie op onze vragen. Houd moed!

*N

De heer **Pormes** (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter. Ook mijn fractie dankt beide bewindspersonen voor de beantwoording en uiteraard ook voor de openhartigheid. De minister heeft gezegd dat elke keer weer over die Baarda wordt gesproken, maar zich afvraagt: waar zit die man? Welnu, die man zit in de mooiste provincie van Nederland, eigenlijk de meest culturele provincie: Friesland. Omdat u hier voor het eerst optreedt, minister, hebben wij de heer Baarda meegenomen. Ik heb namelijk een ingelijste foto van hem bij me. Ik zet die voor mij op het kathedr, zodat u de heer Baarda kunt zien. Voor beide bewindspersonen hebben wij een foto, zodat zij altijd herinnerd kunnen worden aan hun debuut in deze Kamer, het debuut waarbij lang werd gesproken over Baarda.

Mevrouw de voorzitter. Staat u mij toe een aantal opmerkingen te maken en een aantal vragen te stellen. Allereerst wil ik iets zeggen over het mobiliteitsplan en het rekeningrijden. Ik ben blij met de opmerking van de minister. Zij heeft een aantal obstakels genoemd voor de beprijzingsmethode, de BPM, de fiscaliteit, de administratie et cetera. Ik kan haar geruststellen, want dat soort problemen zijn er nog nauwelijks, althans dat hebben de technologische vernieuwers mij verzekerd. Ik sluit mij dan ook aan bij de oproep van de vorige spreker: ga voor de technologie en zoek de innovatie. Mijn verzoek is niet meer en niet minder dan dat de minister dat doet, ondanks het feit dat zij nog allerlei belemmeringen ziet. Die zijn er echt niet meer. Probeer ons op de hoogte te stellen. Als zij mij dat kan toezeggen, ben ik erg blij.

Wat ik zojuist zei, geldt ook voor het Londense systeem. Ik vroeg me af waarom de minister niet wil weten of dat systeem in Nederland bruikbaar is. Misschien denkt zij dat het gebruik hiervan later aan de orde kan zijn. Echter, zij is nu bezig met de planvorming. Uiteraard ben ik benieuwd naar de mening van de minister over dat gigantische project in Engeland. Sommigen zeggen: Nederland is er misschien te klein voor. Maar misschien is dit niet zo. Ik zeg daarom tegen de minister: laat dit uitzoeken. Dat lijkt me simpel. Dan weten wij vast meer en daarmee houdt het denken ook niet op.

Op de opmerkingen over de spoedwet wegverbreding heeft de minister schriftelijk gereageerd. Zij zegt dat zij de desbetreffende motie uitvoert. De bewoners menen van niet, maar we kunnen dit simpel regelen. Ik heb gesproken over onderdeel 2 en 4. Bij onderdeel 2 gaat het om het uitgangspunt voor de plannen die nu worden opgesteld en waarmee de te treffen geluidsmaatregelen worden beschreven. Ik denk daarbij aan de mogelijkheid om de in het verleden vastgestelde

hogere waarden voor geluid als uitgangspunt te laten gelden. Met de motie-Eversdijk wordt gezegd dat die in het verleden vastgestelde hogere waarden moeten worden gerespecteerd. De woningen waren er namelijk veel eerder en toen golden allerlei geluidswaarden. Ik vind dat je niet halverwege het verhaal de spelregels kunt gaan veranderen. Dat is ook de achtergrond van de motie-Eversdijk. Dus de geluidswaarden die destijds in aanmerking zijn genomen, moet je respecteren. Dat is alles. Als de minister dat toezegt, voert zij de motie uit.

Volgens de bewoners moet er conform de motie-Eversdijk een lijst komen met de in het verleden vastgestelde hogere waarden voor de diverse woningen en geluidgevoelige bestemmingen.

Dat moet opgenomen worden. Zij zeggen dat dat niet gebeurt. De minister heeft dat in de beantwoording niet expliciet aangegeven, zodat ik haar deze vraag stel.

De ambtenaren van de bewindslieden hebben tot vanmorgen half zes gewerkt, waarvoor waardering en complimenten. Toen zij bezig waren met de beantwoording van de vragen rond Kyoto was het inmiddels 5.15 uur, zodat ik het hen niet kwalijk neem dat ik nog een vijftal aanvullende vragen heb. Het kabinet gaat twee nota's schrijven over verkeer en mobiliteit en de emissies. Waarom niet gewoon één nota? Dat is helder en inzichtelijk, waardoor we precies kunnen zien waar de schoen wringt. De bewindslieden zijn optimistisch over het halen van de streefwaarden in 2010. Dat verbaast mij, want waarop is hun optimisme gebaseerd? Ik bewonder hen voor dat optimisme, omdat de OESO Nederland vorig jaar een tik op de vingers gaf. De afgelopen tien jaar daalde de uitstoot van CO2 niet. De Raad van State sprak vorig jaar zijn verontrusting uit, en toch zijn de bewindslieden optimistisch, wat mij bevalt. Ik ben ontzettend benieuwd naar de redenen voor dat optimisme en hoop dat zij dat met ons kunnen delen.

Extra maatregelen zijn niet aan de orde als er tegenvallers zijn. Maar volgens mij is er iets anders aan de hand, wat niet helemaal is meegenomen en – gewogen in alle maatregelen. Ik noem de niet-voorzienbare stijging van de automobiliteit ten gevolge van de fiscale regels en de invoering van de Spoedwet wegverbreding. Dit leidt allemaal tot een verhoging van de uitstoot, wat we moeten kunnen opvangen, mogelijk ook in de toekomst. Nationaal hebben we het volgens iedereen gehaald, maar niet het departement van Verkeer en Waterstaat. Ik zou het goed vinden als elk departement op de eigen streefcijfers wordt afgerekend. Natuurlijk ga je met één vier ook over, maar je krijgt dan wel flink op je donder van je ouders. Het zou ontzettend goed zijn als iedereen een voldoende haalt bij het bereiken van de streefcijfers in het kader van Kyoto.

Greenpeace klaagt het ministerie aan over illegale handel in tropisch hardhout in ten minste twee projecten van Verkeer en Waterstaat, namelijk de HSL en de Volkerakbrug. Tropisch regenwoud is een bittere noodzaak in de strijd tegen de CO2-uitstoot. Als dit beleid wordt, is dat water naar de zee dragen. Hoe gaan de bewindslieden dat in de toekomst voorkomen?

Wat Schiphol betreft, moeten we echt naar oplossingen zoeken. Ik heb al de Handelingen erop nagekeken, de laatste van 1 april vorig jaar, en dan zie je

een herhaling van argumenten. Dat moeten wij niet doen. Toen de staatssecretaris begon met het Schiphoudossier had zij de indruk dat zij door ons werd opgejaagd. Dat is mijn intentie noch mijn bedoeling. Mocht dat zo zijn overgekomen, dan bied ik daarvoor hierbij mijn verontschuldigen aan. Maar we zijn misschien ook zelf schuldig aan de onduidelijkheid over de motie-Baarda. Oud-collega Terlouw heeft het zo treffend gezegd: in de motie is gesproken over de overgangsartikelen, misschien hadden we dat niet moeten doen. De verschillen tussen de overgangsartikelen en de PKB zijn al vaker aan de orde geweest. De leden Bierman en Baarda zijn daarop ingegaan. Een ding is zeker: de intentie van iedereen is de bescherming van het buitengebied. Het heeft ermee te maken dat wij vinden dat koppeling aan de PKB wettelijk verankerd moet zijn. In de PKB is dat namelijk tot 20 Ke geregeld, en in de overgangsartikelen is dat minder geregeld. De bewindslieden en hun voorgangers hebben ons niet kunnen overtuigen van de wettelijke inbedding van de overgangsartikelen. Bij de uitvoering van de motie-Baarda ligt het volgens mij heel simpel. Het ministerie wil graag inzicht hebben, wat belangrijk is voor de toekomst, en het wil bescherming bieden. De bewindslieden beschikken over alle vluchtgegevens over de afgelopen tien jaar.

We kunnen dus exact berekenen hoeveel lawaai er in het buitengebied is geproduceerd. Het ijkpunt is ook bekend. Dat is 1990. Het geluid wordt elk jaar berekend en vervolgens gerelateerd aan onder andere het aantal ernstig gehinderden. Op die manier wordt de motie gewoon uitgevoerd en daar gaat het om. Simpel kan ik het niet zeggen. Dan krijgen de mensen die klagen ook het gevoel dat ze wettelijk worden beschermd, juist vanwege de PKB. Het kan tussen de oren zitten, maar misschien moeten we ook ingaan op het voorstel van de vorige spreker. Wat dat betreft moeten we in de commissie nog maar eens bezien of we er niet uit kunnen komen. Ik houd het hier in elk geval bij.

*N

De heer **Van den Oosten** (VVD): Voorzitter. Ik dank de bewindspersonen voor het uitgebreide, gedegen en soms blijmoedige antwoord op de in eerste termijn ook door ons gestelde vragen. Naar mijn gevoel was er ook een heel mooi moment in de beantwoording van de minister, namelijk toen zij naar aanleiding van een vraag zei: "...de markt, tenzij...". U begrijpt, voorzitter, dat dit de liberale harten sneller doet kloppen. Luisterend naar de minister dacht ik: ze is bijna één van ons.

Het antwoord van de minister over vervoer over water ondersteunen wij van harte. De minister maakt inderdaad sier met haar aanpak van het achterstallige onderhoud van onze vaarwegen. De heer Lemstra heeft het belang daarvan al uiteengezet. Vervoer over water is de juiste weg, zoals Schuttevaer aangeeft. Wij zijn het daar van harte mee eens.

Dan een minpuntje. De minister sprak niet over de pleziervaart. Wij zijn het van harte eens met de maatregelen, gericht op het verbeteren van het vaarwegennet, maar die zijn ook gunstig voor de

pleziervaart. Ik moet bekennen dat ik een boot heb, maar het gaat om meer dan dat. De pleziervaart in Nederland zorgt voor een economisch effect van 2 mld euro per jaar. Dat benadert de omzet van de beroepsvaart. Het lijkt mij goed om dat mee te nemen als wij spreken over een verbetering van het vaarwegennet in ons land.

Dan iets over het standpunt van het IPO over de mogelijkheid van de overdracht van 1000 kilometer weg, nu in beheer zijnde bij het Rijk. Dit behoort niet echt tot het snelwegennet. Kijk je naar het profiel van deze wegen, dan kun je constateren dat ze bijna tot de provinciale wegen behoren. Ze hebben hetzelfde profiel. Het IPO wil die wegen graag van het Rijk overnemen. Dat leidt tot lagere onderhoudskosten, omdat het IPO het onderhoud in zijn pakketten meeneemt. Het IPO wil daar indringend met het Rijk over spreken. Deze kwestie, die nog maar twee jaar geleden als positief werd ervaren op het ministerie, wil het IPO weer oppakken. Het trof mij vanmiddag dat de minister enigszins terughoudend reageerde. Ik heb er toen ook over geïnterrumped. De minister zou het bijna als manna uit de hemel moet ervaren dat ze op die manier, samen met de regionale overheid, kan komen tot een efficiënter en dus goedkoper beheer, ook voor de burger in het land, van dat wegenbeheer. De minister heeft vanmiddag aangegeven voor decentralisatie te zijn. Ze zei toen ook dat zij open staat voor een gesprek, maar ik nodig haar uit om dat gesprek daadwerkelijk opnieuw te beginnen.

Dan een kwestie die vanmiddag even aan de orde kwam, maar later zeker zal terugkomen, namelijk die van de beprijzing. De heer Pormes heeft kennelijk geweldige haast om rekeningrijden in te voeren. We hebben er gisteren bij interruptie ook over gesproken, want wij hebben die haast niet.

Wij hechten er aan dat er voor de automobilist een alternatief is zolang wij ons wegennet niet op orde hebben. Er zijn nog steeds snelwegen in Nederland die net zo breed zijn als in de vijftiger en zestiger jaren van de vorige eeuw. Zolang het Randstadspoor, waaraan de minister geweldig trekt, waarvoor complimenten -- nog niet op orde is, zal er een alternatief moeten zijn voor de automobilist. Door het Randstadspoor zullen duizenden mensen uit de auto gaan om daar gebruik van te maken. Ik ben het voluit met de minister eens dat de trein belangrijk is als vervoermiddel tussen de grote steden in de Randstad. De aanvoer tussen gemeenten rondom die grote steden is daarbij ook heel belangrijk. Zolang dat alles niet op orde is, is het de vraag of je zo'n haast moet maken met rekeningrijden en of je het hier eigenlijk alleen nog zou moeten hebben over de technische mogelijkheden van het invoeren van dat systeem. Wij hechten er dus aan om de automobilisten een alternatief te bieden.

Mijn laatste opmerking betreft het op tijd gereed hebben van plannen voor bijvoorbeeld wegverbredingen. Het is belangrijk dat Rijkswaterstaat de plannen tijdig gereed heeft. De minister heeft vanmiddag gezegd dat een en ander echter zal kunnen leiden tot capaciteitsproblemen bij de planvoorbereiding en dat tevens de mogelijkheid bestaat dat de regio's er een toezegging aan ontnemen. Ik zou haar dan willen verwijzen naar het Kamerstuk Aanleg en aanpassing van hoofdinfrastructuur, onder nummer 29385, d.d. 22 september 2003. Daarin zegt de minister:

"In de huidige praktijk worden echter soms planstudies voor nieuwe infrastructuur gestart, terwijl nog onduidelijk is of daarvoor op de langere termijn financiering beschikbaar komt". Dat is nu precies wat wij willen. Vervolgens zegt de minister in dat stuk: "Het ontbreken van financiering is een belangrijke oorzaak voor het niet tijdig vaststellen van een Tracébesluit". Wij willen juist wel dat dit Tracébesluit wordt vastgesteld. Wij hechten eraan dat als het zo ver komt, die financiering er wel is en de minister dan snel kan doorschakelen. De zwaarbelaste Nederlandse automobilist heeft er recht op om dan vervolgens niet tien jaar te moeten wachten totdat dergelijke plannen daadwerkelijk van de grond komen. Wat is erop tegen om pasklare plannen te hebben? Ik heb gisteren al uiteengezet dat mogelijke wijzigingen in bijvoorbeeld de sfeer van wetgeving niet een belemmering behoeven te zijn om die plannen van tevoren gereed te maken. Dat is ook al duidelijk geworden uit het onderzoek van de Universiteit van Utrecht. In antwoord op een vraag van de heer Lemstra heeft de minister vanmiddag gezegd dat je niet alleen moet kijken hoe iets niet kan, maar dat je ook moet kijken hoe iets wel kan. En daar willen wij haar van harte toe uitnodigen.

*N

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter. Het was voor mij een leerzaam debat vandaag. De minister pleit voor pais en vree aan het front van Verkeer en Waterstaat. Vooral op z'n Tilburgs krijgen deze woorden een mooie dubbele betekenis. De staatssecretaris is dol op de spagaat, zo liet zij ons met betrekking tot Schiphol weten. Pais en vree mogen wij bij toekomstige infrastructurele projecten niet verwachten. De minister is hiervan blijkbaar nog niet op de hoogte, maar bij zijn afscheid begin april verklaarde de Amsterdamse PvdA-wethouder Halbertsma toch onomwonden dat hem bij de besluitvorming rondom de Noord-Zuidlijn in oktober 2002 "volstrekt duidelijk was dat het met zulke budgetten niet kon". Ook spreekt hij van financiële cosmetica die nodig was om het besluit door de gemeenteraad te krijgen. Het is niet de verantwoordelijkheid van de minister dat het Amsterdamse gemeentebestuur zijn burgers voor de gek houdt. Wel is zij gebaat bij een goede uitvoering van dit projecten, aan de financiering waarvan zij 1,4 mld euro bijdraagt. Ik vraag de mening van de minister over de gang van zaken.

Pais en vree is het evenmin in het busvervoer. De grens van 2007 voor volledige aanbesteding van het stads- en streekvervoer is voor de minister niet meer heilig. Wel heilig is de toename van de reizigersbijdrage. Veel beleidsvrijheid voor de lagere overheden zie ik niet. Mijn fractie moet constateren dat de beoogde decentralisatie en eigen verantwoordelijkheid voor gemeenten en provincies in de praktijk neerkomen op de vrijheid om de visie van de minister door te voeren. "De markt, tenzij", doet mijn socialistenhart overslaan.

De staatssecretaris stelt dat op haar departement een omslag in het denken over de NS heeft plaatsgevonden. Dat doet mij deugd. Het was de politiek leider van de staatssecretaris die onlangs tijdens het

fraudedebat aan de overzijde van het Binnenhof verklaarde dat meer markt niet kan zonder meer overheid. Mijn fractie zou het toejuichen als de staatssecretaris de Nederlandse Spoorwegen weer in gemeenschapshanden brengt. Zij heeft gelijk wanneer zij stelt dat ook in het verleden de organisatie van het spoorvervoer niet optimaal was. Naar de opvatting van mijn fractie is echter het verkeerde probleem aangepakt. Niet de organisatie van het spoorvervoer is veranderd, maar de verantwoordelijkheidsstructuur. Wellicht voelt de staatssecretaris zich op haar gemak in de bestuurlijke spagaat waarin zij nu terecht is gekomen. Toch vertrouwde zij ons vandaag toe dat de verantwoordelijkheden bij de liberalisering van de NS voor haar onduidelijk waren en dat investeringen achterbleven. Ik neem aan dat zij met ons kan concluderen dat de liberalisering van de NS op deze punten is mislukt.

Mijn fractie ziet niets in de privatisering van Schiphol. Mainport Schiphol moet concurreren met andere Europese mainports en daarom privatiseren, aldus de staatssecretaris. Dan moet zij deze Kamer er toch eerst van overtuigen dat privatisering van Schiphol leidt tot een beter Schiphol. Wat voor lessen heeft zij wat dit betreft geleerd van de Nederlandse Spoorwegen? Met de heer Lemstra vraag ik naar de langetermijnvisie van de staatssecretaris met betrekking tot Schiphol. Tot slot merk ik op dat zij ook mij mag misbruiken om te zijner tijd meer duidelijkheid te krijgen over de motie-Baarda.

*N

De heer **Schouw** (D66): Voorzitter. De minister heeft in het begin van haar betoog vier ankerpunten neergezet. Het eerste was "samen". Daar hebben wij een heel exposé over gekregen. Dit duo werkt heel goed samen en de minister wil graag samen met de lagere overheden dingen doen. Zij noemde ook "slagvaardig". Dat slaat vooral op het wegwerken van het achterstallig onderhoud. "Betrouwbaar" wil zeggen dat de minister niet te veel wil beloven. Zij wil dat de mensen weten waar zij aan toe zijn. Het laatste punt was "slim". Mijn fractie meent dat het beleid wel slim is, maar nog niet slim genoeg. Ik zeg de heer Lemstra na dat het mankeert aan de ontwikkeling van een visie.

In eerste termijn heb ik gesproken over het gebrek aan langetermijnvisie op de mobiliteit in de Randstad. Ik heb de begroting er nog eens op nagelezen, maar ik vind er eigenlijk helemaal niets over. Als ik het antwoord van de minister probeer samen te vatten, dan kom ik tot drie onderdelen. In de eerste plaats is de Randstad belangrijk. In de tweede plaats is de auto belangrijk en in de derde plaats is decentralisatie belangrijk. Dat vind ik toch wat te dun. Ik heb gezegd dat de mobiliteit in de Randstad vastloopt. Openbaar vervoer is niet één systeem. De steden en de provincies schreeuwen om een integrale visie. De concurrentiepositie van de Randstad is achteruit gehold. Als de minister doorgaat met marginale oplossingen op korte termijn, blijft zij achter de feiten aanlopen. Ik voel de noodzaak om in tweede termijn nogmaals in wat steviger woorden het kabinet en met name deze twee bewindslieden op te roepen om een visie te ontwikkelen op de inrichting van de bereikbaarheid, de

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

openbaarvervoersverbindingen in de Randstad. Dat is noodzakelijk.

Ik heb bij interruptie aangegeven dat er succesvolle voorbeelden zijn van goedkoper openbaar vervoer. Wetenschappelijk is bewezen dat alleen een financiële prikkel mensen doet overstappen van de auto op het openbaar vervoer. Veel experimenten bewijzen dat ook. Ik heb er reeds een aantal genoemd. Ik vraag de minister om daar serieus naar te kijken en om ook op dat punt meer visie te ontwikkelen. Ik verwijs naar de visie van onze zuiderburen op het openbaar vervoer. Men investeert daar behoorlijk in tram, metro en bus. Voor mensen boven de 65 jaar is het openbaar vervoer gratis, waardoor er veel meer mensen gebruik van maken. Hierdoor neemt de sociale binding toe. Familierelaties worden versterkt omdat men elkaar vaker met gebruikmaking van het openbaar vervoer opzoekt. Dat moet een familiepartij zoals het CDA aanspreken. Ik roep de minister op om eens even over de schutting heen te kijken, om dit soort denkbeelden bij het beleid te betrekken en om te komen tot een meer integrale visie op het gebied van het openbaar vervoer. Als de minister dat niet doet, blijft het bij ad hoc-achtige oplossingen, waardoor voor gemeentebestuurders, provinciale bestuurders en investeerders de lijn van het departement niet duidelijk is. Anderen zullen dan de koers bepalen in plaats van het daarvoor bedoelde departement.

Het zal de staatssecretaris zijn opgevallen dat ik mij wat principiëler opstel ten aanzien van Schiphol dan zij. Schiphol is geen normaal bedrijf. De waardering en de bedrijfsvoering mogen niet afhankelijk worden gemaakt van een beursnotering. Schiphol behoeft zich wat mij betreft dan ook niet als een projectontwikkelaar te gedragen. Schiphol is geen projectontwikkelaar. Dit is ook een reflectie op de vraag van de woordvoerder van het CDA, wat een geprivatiseerd Schiphol denkt te kunnen doen wat nu niet mogelijk is. Het antwoord is vrij simpel: projectontwikkelaar spelen. De vraag is of de overheid dat moet willen. Volgens mij niet, want daarvoor zijn er al projectontwikkelaars.

Ik ben blij met de passie die de minister toont op het punt van de verkeersonveiligheid. Ik merk dat de meer dan 1000 verkeersdoden haar niet lekker zitten. Zij vindt dat daar iets aan gedaan moet worden en kondigt forse maatregelen aan. Dat is fantastisch. Ik steun haar daarin volledig. Ik wil graag wat preciezer weten hoeveel verkeersdoden veroorzaakt worden door drank- en drugsgebruik. Als de percentages bekend zijn, weten wij welke maatregelen wij op dat punt moeten nemen. Wellicht zijn maatregelen om drugs- en drankgebruik in het verkeer terug te dringen veel effectiever dan de invoering van het brommerrijbewijs. Ik weet dat nu niet, omdat mij het inzicht ontbreekt.

*N

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Ik dank de bewindslieden hartelijk voor de uitvoerige beantwoording. Zoals anderen dat op hun eigen wijze hebben vertolkt, veel mooier dan ik het ooit kan zeggen, mis ik een stuk gedrevenheid als het gaat om de hele infrastructuur. Wij hebben gisteren en vandaag gedebatteerd over de begroting van Sociale Zaken. Wij hebben nog eens vastgesteld dat

hele bedrijfsprocessen uit ons land vertrekken naar het buitenland.

Een van de grote problemen waarmee wij in dit land worstelen, moet toch een keer op orde komen, wil de economie aantrekken. Een van de collega's zei: als de economie aantrekt, maar ik zeg dat je voorwaarden moet scheppen. Om de economie te laten aantrekken, moet je al die verstoppingen wegwerken, voorzover dat redelijk mogelijk is. Wij zien dat de economische activiteiten in ons land worden verlegd naar streken waar deze wat gemakkelijker gaan. Ik wil even meegeven dat dit ook moet doorklinken in de ambities van de bewindslieden.

Toen ik al die enthousiaste bijdragen hoorde, dacht ik: je zult toch maar als bewindslieden zo'n Kamer hebben. Ik heb het gevoel dat wij eigenlijk zeggen: kom op, bewindslieden, kom met visie, kom met aanpak, kom met plannen, kijk niet naar die beperkte termijn van vier jaar, maar ook naar de toekomst. Collega Lemstra heeft dat op voortreffelijke wijze verwoord. Hij hield een verhaal met complimenten voor het ministerie, waarin ik hem volg, en vroeg de minister om te komen met nieuwe vergezichten of met plannen. Ik vraag de bewindslieden welke plannen met meerjarenperspectieven er al liggen. Het is altijd een politieke keuze. De bewindslieden zeggen dat er uitgaande van het MIT en van de mogelijkheden, wat aan het achterstallig onderhoud moet worden gedaan. De bewindslieden zeggen natuurlijk dat er heel schitterende plannen liggen voor de toekomst. Het is verleidelijk om daarmee te voorschijn te komen, maar mijn concrete vraag is welke plannen met toekomstvisies er liggen.

De minister heeft gezegd dat zij geen mogelijkheden ziet in PPS voor vaarwegen. Ik kan niet beargumenteren dat er wel mogelijkheden in zitten, maar ik sluit mij aan bij de vraag van collega Lemstra om wat meer met PPS-constructies te gaan doen. Ik ben blij dat er zicht is op een oplossing voor Zwartsluis.

Over de veiligheid is de minister heel duidelijk. Daar ben ik haar zeer erkentelijk voor. Zij was daar even heel warm bezig, voorzover een minister dat kan zijn, zeker van dit departement. Maar goed, er klonk toch een stuk bevlogenheid uit en daar zijn wij erkentelijk voor.

Ik wil even ingaan op hetgeen collega Van den Oosten heeft gezegd. Ik ken hem al jaren en weet dat hij een heel wijs mens is. Als hij iets voorstelt en om plannen vraagt zodat als het wat beter gaat, meteen aan de slag gegaan kan worden, dan heeft hij dat niet zomaar voor deze begroting bedacht. Daaraan ligt ervaring ten grondslag. Ik steun zijn pleidooi dan ook van harte. De minister ging er naar mijn gevoel wat te gemakkelijk aan voorbij.

De staatssecretaris heeft op een heel indringende wijze nog eens aangetoond dat de portefeuille waterbeheer bij haar in goede handen is. Zij spreekt met deskundigheid en toont bevlogenheid en visie. Dat waarderen wij zeer. Ik ben blij dat de integratie van de waterwetgeving goed ter hand wordt genomen en dat het parlement daar straks kennis van kan nemen.

Er is gesproken over het plan Ruimte voor de rivier waarmee een goede start wordt gemaakt. Het is fijn dat zij een opening bood inzake de waterbodems die een belangrijk item zijn. Als er vanuit andere regelingen geld

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

overblijft, zal zij zich inzetten daarvan iets te gebruiken voor de waterbodems.

Ik weet niet beter dan dat wij hier al jaren spreken over de spoorwegen en Schiphol. Ik heb veel rapporten gezien, evenzoveel kritiek daarop gehoord en cijfers gezien die later weer niet bleken te kloppen. Daar word je een beetje grijs van, zoals ik ook ben geworden. Daarom vond ik het een uitstekende suggestie van de heer Lemstra om met de commissie uit de Eerste Kamer in conclaaf te gaan. Daar komt wel wat goeds uit en daar hebben wij allemaal belang bij.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*N

Minister **Peijs**: Voorzitter. Ik bedank de Kamer voor de tweede ronde vragen en opmerkingen.

De heer Eigeman vroeg of ik nogmaals wilde ingaan op het aanbod van de provincies. Elk aanbod van een provincie wordt door ons afzonderlijk beoordeeld. Er zijn overigens provincies die nooit een dergelijk aanbod doen, maar bijvoorbeeld met Zeeland werken wij aan een wagenruil. Wij hebben echter wel wat meer ervaring met werk aan vaarwegen en kanalen. De kosten daarvan zijn tot nu toe niet goed uitpakend voor het ministerie. Het heeft geleid tot goudgerande kanalen die veel duurder zijn dan andere kanalen. Dat is voor ons een reden temeer om maatwerk te willen leveren. Ook al heeft het ons geen geldelijk voordeel opgeleverd, wij staan er wel voor open en zijn bereid om met elke provincie, die ons daadwerkelijk een aanbod doet, een gesprek aan te gaan. De heer Eigeman vraagt mij om een heel generieke regeling en daar kan ik geen eenduidig antwoord op geven, behalve dan dat wij maatwerk willen leveren.

Wij moeten inderdaad aan de verkeersveiligheid blijven werken. Ik ben dan ook blij dat alle fracties hebben aangegeven daaraan een bijdrage te willen leveren. De Kamer moet echter wel in het oog houden dat Nederland op twee na het veiligste land in Europa is, hetgeen betekent dat wij op het terrein van de verkeersveiligheid geen grote stappen meer kunnen zetten. Wij zullen moeten zoeken naar kleine stapjes. Dat is een belangrijk inzicht, want om een maatregel die tien doden per jaar minder oplevert, aangenomen te krijgen, hebben wij wel de steun van alle fracties in de Eerste en Tweede Kamer nodig.

Aangezien wij geen maatregelen meer kunnen nemen die zeventig of tachtig doden per jaar schelen, moeten wij kleine stapjes durven en willen zetten, omdat dat uiteindelijk kan leiden tot pakket maatregelen dat wel degelijk verschil maakt. Daarvoor hebben wij de steun van alle fracties in de Kamers nodig en dat is niet altijd het geval. Ik ben daar zeer bezorgd over.

Er is zeker ook goed nieuws te melden over de nieuwe generaties diesels en schone auto's. Op dit moment rijden in Nederland heel veel Euro 1- en Euro 2-auto's, de meest vervuilende vrachtwagens, maar er is ook een omslag aan de gang naar Euro 3-vrachtwagens. Dat zijn schonere vrachtwagens, maar omdat zij nog niet schoon genoeg zijn, is het een goede zaak dat er eind volgend jaar een aanzienlijk aandeel auto's is dat voldoet aan de Euro

4-norm. Bovendien zijn de Euro 5-auto's in aantocht. Als die auto's er in 2008 zijn, zullen vrachtwagen buitengewoon schoon zijn. Het spoor en de binnenvaart zullen aan moeten poten om die ontwikkeling bij te houden. Het vrachtverkeer op de weg is dus bezig met het leveren van een heel goede prestatie, want als die Euro 5-auto's eenmaal rijden, is ook het fijn stof verdwenen dat op dit moment verantwoordelijk is voor 5000 doden.

De personenauto zal hiermee gelijke tred moeten houden. Nederland staat altijd achter de strengste eisen die Europa wil opleggen. In 2010 zijn wij toe aan de uitfasering. Dat is helaas wat laat, maar het is nu eenmaal zo dat vuile auto's vijftien jaar mee kunnen. Een en ander doet echter niets af aan het feit dat er op het front van de schone auto's goed nieuws is te melden.

De maatregelen die wij bijvoorbeeld bij Overschie nemen, zijn genomen met het oog op de omgeving. Het ministerie van VROM heeft nog tien van dergelijke locaties aangewezen en op mijn ministerie wordt op dit moment bezien welke van deze locaties vanuit het oogpunt van verkeersveiligheid en doorstroming in aanmerking komen voor een soortgelijke maatregel.

De heer Pormes heeft zeer gedetailleerde vragen gesteld over duurzame ontwikkeling. Ik stel voor dat wij die schriftelijk uitgebreid beantwoorden. Over dit onderwerp wil ik nog wel een paar algemene opmerkingen maken. Mijn ministerie is bezig met een aantal wetenschappelijk gefundeerde projecten om over te gaan naar een zuiniger gebruik van energie. Daarbij gaat het onder andere om energiezuinige auto's en energiezuinig transport. Ook in Europees verband zijn wij betrokken bij verschillende projecten. Dit is een van de speerpunten tijdens het Nederlands EU-voorzitterschap; hierover wordt een conferentie gehouden. Met het ministerie van VROM overleggen wij over het bijmengen van biodiesel in gewone brandstof.

Tegen de dubbeldekssnelweg wordt verschillend aangekeken. De een zal zeggen dat deze ruimte bespaart; de ander zal het horizonvervuiling vinden. Indien wij heel Nederland vol zouden zetten met dubbeldekssnelwegen, zou ik hier niet alle handen op elkaar krijgen als deze in een kwetsbaar landschap worden geplaatst.

De staatssecretaris zal zodadelijk nog iets zeggen over de Merwedeburg. Wij voeren druk overleg met de regio over Randstadspoor. Dit is een belangrijk project dat is bedoeld om mensen uit de regio naar de stad te vervoeren. Het lijkt erop dat in het Utrechtse meer belang wordt gehecht aan het zuidelijke dan aan het noordelijke tracé. In overleg met de regio zullen wij dit bestuderen; wij staan hier positief tegenover.

De heer **Eigeman** (PvdA): In het licht van de verlenging naar Geldermalsen moet de minister zich niet alleen richten op de Utrechtse regio; er zit nog een regio onder. Ik zou het op prijs stellen indien de effecten van Randstadspoor op de filedruk ook in overleg met die regio worden bekeken.

Minister **Peijs**: Over welke regio gaat het dan precies?

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

De heer **Eigeman** (PvdA): De regio ten zuiden van Utrecht: Gelderland-Noord, het Gelders Rivierengebied en de Betuwe.

Minister **Peijs**: Ik kom zodadelijk nog terug op het openbaar vervoer. Met alle goede wil die wij hebben, moeten wij ook de kosten in het oog houden. Met de Tweede Kamer hebben wij vastgesteld hoeveel instappers nodig zijn als je nieuwe stations aanlegt. Op dit punt kom ik later nog uitgebreid terug, in antwoord op vragen over een visie op het openbaar vervoer.

De heer **Eigeman** (PvdA): Geldermalsen hoort niet bij de regio Utrecht. De minister zal dus met meer overheden moeten praten. Praten met overheden doet de minister al veel, dus het lijkt mij niet zo moeilijk om ook deze overheden erbij te betrekken; meer vraag ik niet.

Minister **Peijs**: Die overheden heb ik nog niet gehoord.

Ik ben het met de heer Lemstra eens dat PPS een uitdaging is voor V&W; laten wij dat voor eens en altijd vaststellen. Wij zijn druk bezig in ondernemingsland. VNO-NCW heeft echter aangegeven niet te willen praten over projecten die al in het MIT zitten. Dan wordt de spoeling echter wel erg dun. Het is niet zo dat ik naast het MIT helemaal niets doe, maar het grote geld zit toch daarin; dat is ons wegenbouwprogramma. Het bedrijfsleven wil bij deze projecten blijkbaar niet praten over PPS omdat het denkt: ik komen er toch wel dus laten wij naar extra zaken kijken. Dan zijn er nog wel projecten als de A4, maar het meeste geld zit nu eenmaal in het MIT. Ik wil PPS dus ook graag toepassen bij projecten uit het MIT.

Het bedrijfsleven kan dan zeggen: wij zijn niet thuis, want je gaat het toch doen dus dat levert ons niets op. Het geld dat overblijft, schuift dan door naar het volgende project. VenW voelt zich uitgedaagd door PPS. Inmiddels is PPS toegepast bij de A59, het Dok in Amsterdam, Sytwende en voorts hebben wij verschillende onderhoudscontracten via een PPS-constructie innovatief aanbesteed. Wij doen dus van alles. De ontwikkelingen op lange termijn brengen wij op dit moment samen in onze nota Mobiliteit. Deze nota is nog niet gereed. Wij spreken daar momenteel over met het mobiliteitsberaad en alle overlegpartners van VenW. Rond de zomer komen wij ermee naar buiten. Dat is natuurlijk onze langetermijnvisie. Als mij vandaag wordt verweten dat ik geen langetermijnvisie heb laten zien, zeg ik: dat is nogal logisch, want die zijn wij nog aan het maken in de vorm van de nota Mobiliteit. Ik kan niet met de nota Mobiliteit komen voordat de nota Ruimte er is, want mijn nota is daar een uitwerking van. In de nota Mobiliteit staat de langetermijnvisie van dit departement.

Ik kom nu op de binnenvaart. Wat dat betreft ben ik bijna beledigd! Als er één minister voor heeft gezorgd dat enkele van de huidige vaarwegen niet op slot gaan, dan is het wel deze minister. Toen ik binnenkwam, zei het departement: mevrouw, u moet een paar keuzes maken, maar wij stellen voor om deze vaarwegen dicht te doen. Het departement kwam daar uit louter armoe mee. Dat was bij mij tegen het zere been. Ik ben daar tegen omdat het goederenvervoer volgens mijn beleid gaat verdubbelen tot 2020. Dat betekent dat ik iedere vaarweg in Nederland

nodig heb om gevaarlijke goederen van de weg te halen en voor meer veiligheid te zorgen. Sommige bedrijven zitten bovendien met opzet aan een vaarweg en daartegen kun je dus niet zeggen: wij doen deze vaarwegen dicht.

Met alle respect voor deze Kamer, maar er wordt wel gemakkelijk over de centen gesproken. Die centen zijn er gewoon niet! De Kamer heeft budgetverantwoordelijkheid. Ik wil alles wat de Kamer wil wel even optellen. De Kamer heeft de macht om er iets aan te doen, dus laten wij samen aan de slag gaan. Wij kijken wat wij nodig hebben en gaan dan allerlei leuke dingen doen voor de toekomst. Ik vrees dat de woordvoerders bij terugkomst in de fractie echter dezelfde integrale afweging moet maken die het kabinet maakt. De fractie zegt: wij hebben mobiliteitsproblemen, een zorgprobleem, een sociaal probleem en die problemen zullen wij integraal tegen elkaar afwegen. Dat doet het kabinet en zodra de woordvoerders terug zijn in hun fractie doen zij dat ook. Het zal duidelijk zijn dat zij vervolgens niet alleen met wegen uit hun fractie komen. Ik denk dat dit kabinet gedaan heeft wat het kon om wegen en infrastructuur te ontzien. Meer was niet mogelijk, want ook bijvoorbeeld sociale zaken en onderwijs zijn erg belangrijk. Je kunt niet alleen met wegen naar de mensen toe.

De heer **Van Raak** (SP): Zo gemakkelijk is het niet, minister.

Minister **Peijs**: Precies, daar hebt u groot gelijk in.

De heer **Van Raak** (SP): Wij zijn met zijn allen rijker dan ooit. Het probleem is niet dat er geen geld is, maar het is een kwestie van verdeling en keuzes die zijn gemaakt. U kunt deze Kamer niet aanspreken op het feit dat wij geldverkwisters zouden zijn. U kunt ons wel aanspreken op het feit dat wij andere keuzes zouden maken. Die nuance wil ik wel aanbrengen. Het is geen kwestie van geld, maar van keuzes.

Minister **Peijs**: Dat vertel ik u ook. Als u tegen mij zegt "u legt niet genoeg aan en doet niet genoeg aan het spoor", dan zeg ik "daar heb ik wel een budget voor nodig". Ik snap heel goed dat deze Kamer in haar totaliteit een afweging maakt. Dat hebben wij in het kabinet ook gedaan. Wij moeten ook aan werkgelegenheid, sociale zaken en zorg denken. Dat zijn allemaal buitengewoon belangrijke zaken die integraal tegen elkaar worden afgewogen. Ik denk dat dit kabinet zijn verantwoordelijkheid op infrastructuurgebied duidelijk heeft genomen.

Ik kom even terug op de binnenvaart. Het departement van Verkeer en Waterstaat stimuleert al jarenlang het gebruik van binnenvaartcontainers en binnenlandse containerterminals. Ik denk dat dit heel belangrijk is. Het bedrijfsleven neemt ook zelf de verantwoordelijkheid daarvoor. Onlangs heb ik in Alphen aan den Rijn een binnenvaartterminal geopend. Ik denk dat het heel goed werkt. Distrivaart is een buitengewoon innovatief concept, dat heel goed kan helpen om heel veel vrachtwagens van de weg te halen. De binnenvaart komt

het beste tot zijn recht op lange trajecten. In Amsterdam heb ik met mijn Duitse collega een overeenkomst gesloten om op de lange afstanden grote hoeveelheden goederen via de binnenvaart te vervoeren. Anderhalve week geleden ben ik met mensen van de binnenvaartorganisaties de Merwede opgegaan. Ik ben aan boord geklommen van twee heel grote containerschepen, die vierhonderd containers vervoerden. Dat betekent vierhonderd vrachtwagens van de weg. Men vindt in mij een gelovige en hoeft mij niet te overtuigen van het nut van de binnenvaart. Ik vind wel dat wij dit allemaal zouden moeten uitdragen, want dit geloof is hier in Den Haag niet wijd verbreid.

De heer Van den Oosten verwijt mij dat ik de pleziervaart niet betrek bij de beantwoording van vragen uit de Eerste Kamer. Ik kan hem alleen maar antwoorden: daar hebt u niet naar gevraagd. De pleziervaart is eveneens een belangrijke economische sector en heeft de aandacht van mijn ministerie. Waar mogelijk proberen wij de betonningen en zelfs vuurtorens zoveel mogelijk in stand te houden.

De heer Pormes dringt erop aan om de innovatie te zoeken en niet zoveel problemen te hebben met het prijsrijden. De ene kant van de Kamer wil helemaal niet aan beprijzing doen, terwijl de andere kant, waartoe de heer Pormes behoort, eigenlijk morgen daarmee wil beginnen. Ik zit in het midden. Tegen de heer Van den Oosten zeg ik: als wij ons in de toekomst op onze wegen nog tien meter willen kunnen verplaatsen, hebben wij beprijzing eerder nodig dan u denkt. Tegen de heer Pormes zeg ik: ik denk dat ik meer tijd nodig heb dan u denkt, omdat wij een goed en goedkoop systeem moeten hebben. Ik vind het zonde van het geld als 40% tot 60% van de opbrengst opgaat aan het innen van de bijdrage van onze geachte burgers. Het systeem in Londen, waar dit het geval is, werkt fantastisch, maar men heeft daar last van het eigen succes, want men kan niet zoveel geld in het openbaar vervoer steken als men zich had voorgenoemd. Omdat er minder auto's Londen binnenkomen, wordt er minder opgehaald dan men had gedacht. Het Londense systeem is buitengewoon duur en dat trekt mij niet aan, maar de resultaten vanzelfsprekend wel. Ik zoek naar een goed technisch systeem. Wij moeten op een zeker moment wel. Rijkswaterstaat heeft voor ons op een rij gezet hoe het gaat in 2012. Na 2012 hebben wij tijdens de daluren net zoveel files als in de spits. Wij staan dan van 's morgens vroeg tot 's avonds laat met zijn allen gezellig in de file. Dat betekent een heel ander soort familieleven, waar je even aan moet wennen. Dat wil dus niemand, ook niet vanuit economisch gezichtspunt, want dan slibben alle wegen dicht en zijn onze bedrijven niet meer bereikbaar. Ik spreek ook bedrijven zelf hierop aan. Wie zijn de file? Het bedrijfsleven is de file. Ambtenaren hier rondom Den Haag zijn de file. Ik denk dat iedereen een eigen verantwoordelijkheid heeft voor bereikbaarheid. Ondernemers moeten mee nadenken over het oplossen van de file.

De heer **Van den Oosten** (VVD): Het spijt mij dat de minister opnieuw niet ingaat op een buitengewoon belangrijk punt, namelijk het alternatief voor degene die nu met de auto naar zijn werk gaat. Wij hebben gesproken over Randstadspoor.

De vraag is wanneer dat operationeel is. Wanneer is de keuze er voor de automobilist die gewoon naar zijn werk wil? Het gaat niet aan om mensen die gewoon naar hun werk moeten een entreekaartje te laten betalen als zij geen alternatief hebben. Daar hoor ik u zo weinig over.

Minister **Peijs**: Het is niet zo dat er in Utrecht helemaal geen trein rijdt. Het is wel een knooppunt van allerlei treinen. Wij hebben er alle hoop op dat het Randstadspoor klaar zal zijn als de grootste ellende op de weg begint. Wij zijn bereid om het te financieren. De regio gaat het iets naar voren trekken en zal het voorfinancieren. Dat is een goede zaak. Het Randstadspoor zal in 2012 of 2013 rijden. Het zal Leidsche Rijn en Houten ontsluiten. Utrecht vindt dat deel van de regio zelf ook het belangrijkste.

De heer **Van den Oosten** (VVD): Het is mooi dat u het steeds over Utrecht hebt.

Minister **Peijs**: U vroeg toch naar het Randstadspoor?

De heer **Van den Oosten** (VVD): Dat klopt, dat is een van de voorbeelden. Het geldt ook voor andere delen van de Randstad. Het gaat erom op welk moment er voor de automobilist het alternatief is waar wij zo naar hunkeren. Zo lang dat er niet is, is het zeer de vraag of de beprijzingsmaatregelen werken. De mensen moeten immers wel op hun werk kunnen komen.

Minister **Peijs**: Beprijzen helpt wel. Ik kom straks te spreken over het openbaar vervoer.

Er waren enkele vragen over geluid. Wij hebben een spitsstrokenplan 1 en een spitsstrokenplan 2. Op spitsstrokenplan 1 is de motie-Eversdijk van toepassing. Wij hebben een bepaald tempo afgesproken en dat wordt onverkort aangehouden. In het gehele spitsstrokenplan 2 is het geluid meegenomen. Ik denk dus dat wij de motie-Eversdijk helemaal uitvoeren. Er werd naar een lijst gevraagd. De ambtenaren zullen ervoor zorgen dat die lijst er komt. De vragen over verkeer en mobiliteit en emissies zal ik schriftelijk beantwoorden. Wij hadden al besloten dat er scherp zal worden gelet op het gebruik van hardhout. Er zal alleen nog maar met gecertificeerd hout worden gewerkt.

Ik onderschrijf het belang van het onderhoud van vaarwegen. Ook de Tweede Kamer is daar buitengewoon op gespitst. Toen wij 35 mln vrij konden maken, is dat onmiddellijk in de vaarwegen gestopt. Daar was iedereen tevreden over, ik ook. Ik heb de pleziervaart niet genoemd, omdat u er niet naar had gevraagd mijnheer Van den Oosten. Er waren ook vragen over de overdracht van het onderhoud van de rijkswegen. Wij staan daar open voor. Het onderhoud moet echter wel plaatsvinden en het moet inderdaad goedkoper en efficiënter zijn.

Er werd ook gevraagd naar de beprijzing als er geen alternatief is. U kon wel een CDA'er zijn, mijnheer Van Oosten. Het CDA zegt immers: eerst bewegen. U bent dus van harte welkom bij ons.

Er waren opmerkingen over het tijdig gereed hebben van plannen. Wij hebben een MIT-spelregelset. Die is helemaal besproken met de Tweede Kamer. Er is afgesproken dat er niet te veel extra plannen worden

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

gemaakt zonder dat er zicht is op uitvoering. Dat is overigens staand beleid. Wij moeten ons op dit moment af en toe buitengewoon haasten omdat bijvoorbeeld een tracéwet verloopt, zoals in Zeeland bijna het geval was. Wij doen dan ons best om de zaken toch nog te realiseren zolang de tracéwet nog geldig is. Daar zijn wij op gespitst. Er is echter eenvoudig geen geld om stapels plannen in de kast te leggen. Het is echt staand beleid om dat niet te doen. Dat is afgesproken met de Tweede Kamer.

De heer Van Raak heeft gesproken over de Noord-Zuidlijn. Ik neem kennis van zijn opmerkingen. Ik heb al aangegeven wat er is gebeurd. Destijds hebben wij een bijdrage aan de bouw van de Noord-Zuidlijn geleverd. Onze risico's hebben wij echter afgekocht. Het gemeentebestuur heeft daar helemaal niet over geklaagd. Het weet precies hoe alles zit. Ook de gemeenteraad heeft de overschrijding geaccepteerd als een soort bedrijfsrisico. Ik begrijp dat de heer Van Raak nooit een groot voorstander van de bouw van de Noord-Zuidlijn was, maar ik wijs erop dat het wel een openbaarvervoersverbinding is.

De heer **Van Raak** (SP): Het ging mij met name om de besluitvorming. De wethouders wisten dat er iets niet klopte. Zij hebben vervolgens de raad en de bevolking voorgelogen. U bent een partner van de gemeente Amsterdam en daarom vraag ik u wat u hiervan vindt.

Minister **Peijs**: Ik hoor dit alleen van u, mijnheer Van Raak, en daar heb ik een beetje moeite mee. Ik heb veel ervaring met mensen die alleen maar reageren op krantenkoppen.

De heer **Van Raak** (SP): Ik geef u het artikel van de Staatscourant.

Minister **Peijs**: Maar daar ga ik niet op reageren.

De heer **Van Raak** (SP): Ik heb deze informatie van mijn fractie en niet uit de krant. Toevallig stond hierover ook een artikel in de Staatscourant. Daarom heb ik dat meegebracht.

Minister **Peijs**: Over het busvervoer en de vrijheid van de decentrale overheden verschillen wij van mening. Mijn idee is dat een decentrale overheid alle vrijheid van de wereld heeft. Wel geldt dat wij ooit de Wet personenvervoer hebben opgesteld. Met die wet heb ik maar te leven. Ik kan die wet niet zomaar onder het bed schuiven. Deze wet is vastgesteld door de Tweede en Eerste Kamer, maar een aantal artikelen gelden nog niet helemaal en dat biedt ons ruimte. In de wet staat dat wij in 2007 ook het stadsvervoer moeten aanbesteden. Twijfels zijn er bij mij ten aanzien van Utrecht, omdat die plaats geen rail heeft. Wat deze aanbesteding betreft ontstaan de moeilijkheden niet bij het busvervoer, maar vooral bij het rail- en metrogedeelte. Wat ik nu wil is dat het vervoer één geheel wordt, zodat bussen, trams en metro's in onderlinge samenhang voor het vervoer gaan zorgen. Dat lijkt mij buitengewoon belangrijk. Als er meer tijd nodig is om dat te realiseren, ben ik wel zo flexibel om naar de

mogelijkheid van verlenging op zoek te gaan. Ik wil dan dus nagaan of wij die verlenging op de een of andere manier waar kunnen maken. Ik meen dat de decentrale overheden heel veel beleidsvrijheid hebben. Een grote bundel geld gaat naar de decentrale overheden en dat kunnen zij uitgeven op de manier die zij willen. Ik hoop wel dat zij de verkeersveiligheid niet vergeten, maar daarvoor zitten ook de mensen van de heer Van Raak in de gemeenteraad.

De heer Schouw heeft gevraagd naar mijn visie op het openbaar vervoer. Ik wijs hem dan op het volgende. In het begin van het volgende decennium hebben wij de Hanzelijn, de HSL-Zuid en de Betuweroute. Doordat deze lijnen erbij komen, krijgen wij op het traditionele spoor meer ruimte. Als wij meer ruimte krijgen op het spoor, kunnen daarop meer treinen voor personenvervoer rijden. Dan kunnen we overgaan tot wat de NS graag willen zijn, namelijk niet de NS van het spoorboekje maar de NS van de snel achter elkaar komende treinen.

Welke initiatieven zijn vervolgens aan de orde? Er zijn veel initiatieven. Ik noem: Randstadspoor, Randstadrail, de Rijn-Gouwelijn, de Noord-Zuidlijn, de stedenband en de verbinding Almere-Haarlemmermeer. Die laatste verbinding zal in de toekomst heel belangrijk zijn. Eventueel hebben we dan misschien wel de Zuiderzeelijn. We hebben de BDU-discussie. Daarmee kunnen de decentrale overheden samenhangende netwerken voor hun openbaar vervoer maken. We hebben voorts een beheer- en onderhoudsprogramma waar je u tegen kunt zeggen. Dat programma is bedoeld om robuustere netwerken te krijgen en om die meer betrouwbaar te maken. Dat is natuurlijk de basis voor een betrouwbaar openbaar vervoer. Denk daar niet te licht over! Bij de grote verkeersstromen in de Randstad zou je de betrouwbaarheid en de robuustheid het eerst moeten bewerkstelligen. Als ik naar dit programma kijk, vind ik dat we hartstikke veel doen. We creëren tegelijk met de ruimte die ontstaat door de aanleg van de Betuweroute niet alleen meer ruimte voor personenvervoer, maar ook een veiliger ruimte. Je reist daardoor niet meer vanuit Rotterdam door Venlo met gevaarlijke stoffen. Als je in zijn totaliteit kijkt, ligt er een bundel aan initiatieven, waardoor we een samenhangend netwerk krijgen in de Randstad. Dit alles zal klaar zijn op het tijdstip waarop we het hardste nodig hebben, namelijk als Nederland ook in de daluren dichtslibt.

De heer **Schouw** (D66): Buitengewoon bedankt voor dit inzicht in de bundel van maatregelen. Maar waarom zitten burgemeester Deetman van Den Haag, de Commissaris van de Koningin in Zuid-Holland, de heer Franssen en vertegenwoordigers van het gemeentebestuur van Amsterdam met de handen in het haar, omdat zij een integrale, samenhangende visie missen van het departement van Verkeer en Waterstaat op de bereikbaarheid van de Randstad?

Minister **Peijs**: Over het MIT, de Nota mobiliteit en de Nota ruimte overleggen wij met alle betrokkenen in de Randstad, maar het kan niet allemaal vandaag worden uitgevoerd. Dit programma is niet in 2008 klaar. Dat geduld zullen we met zijn allen moeten opbrengen. Dit alles komt wel klaar op het moment dat de wegen op zijn

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

drukt zullen zijn. Ik ben het eens met de heer Van den Oosten dat er vanaf 2011/2012 zal worden geprijsd, en dan moet er een alternatief zijn voor de mensen als zij niet langer met de auto willen. Als wij met de regionale partners praten, gaat het ook om de knikkers. In deze tijd, waarin wij praten over de genoemde nota's, probeert iedereen binnen te halen wat mogelijk is. Iedereen speelt daarbij zijn eigen rol: zij de hunne, en wij de onze. Samen komen we er absoluut uit.

De heer **Schouw** (D66): In het verlengde hiervan heb ik nog een vraag. Zit er een prijskaartje aan de Nota mobiliteit?

Minister **Peijs**: Ja, en wel een hoog prijskaartje!

De heer Schouw miste warmte in mijn woorden over gratis openbaar vervoer. Dat klopt wel. Er is namelijk geen gratis openbaar vervoer. Alleen al voor Utrecht geldt een prijskaartje van 70 à 100 mln euro, wat dus onbetaalbaar is. In België is gebleken dat het daar geen mensen uit de auto heeft gehaald, maar alleen mensen in de trein gekregen die anders niet met de trein reisden. Voor de mobiliteit bood het dus geen oplossing.

De heer **Schouw** (D66): De minister luistert selectief. In tweede termijn heb ik het niet meer gehad over gratis openbaar vervoer, maar over goedkoop openbaar vervoer. De wetenschap heeft bewezen dat mensen alleen maar overstappen van de auto naar het openbaar vervoer als dat scheelt in de portemonnaie, als dat dus goedkoper is. Wat dat betreft zijn wij in dit land met de verkeerde redenering bezig. We proberen deze kwestie tegen kostprijs neer te zetten, zodat een ritje met de auto naar Den Haag net zo duur is als een treinkaartje. Daardoor stappen mensen echter niet over. Dus is dat beleid verkeerd. Dat wetenschappelijk bewezen inzicht heb ik de minister voorgehouden. Ik vraag haar wat zij daarmee doet. Dan moet de minister niet meer beginnen over gratis openbaar vervoer en alle argumenten daartegen, want ik kan ook argumenten voor bedenken.

Minister **Peijs**: Goedkoop openbaar vervoer krijg je pas als de auto niet meer doortelt als je met het openbaar vervoer gaat. Stel dat iemand een auto heeft, maar toch met de trein wil. Dat gaat hij pas doen als de autokosten niet meer doortellen. Ik wijs er overigens op dat 80% van de mensen in de trein een hoger inkomen verdient. Alles wat wij aan de trein besteden, komt niet in de zakken van de laagstbetaalden terecht, maar in de zakken van de mensen met de hogere inkomens. Dat wil niet zeggen dat het prijskaartje extreem duur moet worden, want dan pakken die mensen de auto weer.

We gaan eerst betalen per kilometer. Zo gauw je in de trein stapt, telt de prijs van de auto niet meer door. De overweging of je met de auto of met de trein zult gaan, wordt dan een financiële. Als je in de trein stapt, is dat gunstig voor je portemonnaie. Je laat je auto namelijk staan, maar de kosten daarvan tellen niet door. Je stapt in de trein en je gaat rijden. De auto kost dan geen geld meer. Dat geldt voor iedereen, ook voor degenen met een kleine

auto. Ik denk dat openbaar vervoer dan zeer vaak wordt gebruikt. Bovendien is er geen andere oplossing, omdat men anders van vroeg tot laat in de file staat. Tegen die tijd moet het openbaar vervoer op orde zijn.

Ik kan nog geen inzicht verschaffen in het aantal doden, veroorzaakt door drank en drugs. Op dit moment worden de nieuwe cijfers geanalyseerd. Als wij die hebben, zullen wij die aan de Kamer zenden. Aan de hand van oude cijfers is wel uitgerekend dat, als het alcoholpercentage wordt verlaagd van 0,5 naar 0,2%, dit tien doden per jaar scheelt onder de categorie jonge automobilisten. Ik vind dat de moeite waard. In de kleine stapjes die wij kunnen nemen, is dat in mijn ogen een heel grote stap.

De heer Van den Berg mist gedrevenheid rond de infrastructuur. Ik betreur die opmerking. Als ik iets in het departement heb geïntroduceerd, dan is dat het besef dat wij met zijn allen voor een heel zware economische opgave staan. Als wij moeten besluiten waar wij in dit land iets aan gaan doen, dan is de economie het eerste criterium dat naar voren komt. Daarom moeten wij er met het oog op de middelste band van Nederland -- daar valt bijna de gehele Randstad in -- voor zorgen dat de verbindingen naar het achterland in orde zijn, evenals de verbinding naar Antwerpen. Dat is ons belangrijkste criterium, zowel bij beheer en onderhoud, als bij de aanleg van infrastructuur. Wij zijn juist buitengewoon gedreven op het punt van de infrastructuur. Ik leg aan wat ik kan, maar er wordt eerst onderhoud gepleegd. Ik wijs voorts op de regionale enveloppe en op de A4, de N201 en de N31 van de heer Hofstra. Alles bij elkaar is dit een pakket dat er niet om ligt. We hebben wel keuzen moeten maken, maar die gedrevenheid is er wel degelijk op het departement.

De heer **Van den Berg** (SGP): Ik heb de minister willen prikkelen. Iedereen begreep dat, behalve de minister. Ik plaatste mijn opmerking in de context dat, als je economische vooruitgang wilt boeken, je eerst moet zorgen dat het openbaar vervoer op orde is. We hebben echter met elkaar geconstateerd dat dit nog lang niet op orde is en dat er helaas nog heel veel achterstallig onderhoud is. Als de economie niet aantrekt, dan zullen wij tot in lengte van jaren blijven tobben. Mijn opmerking is geslaagd, want de minister gaat er nu enthousiast op in.

Minister **Peijs**: U drukt gewoon op de knop, mijnheer Van den Berg, en dan komt het er vanzelf uit. Ik zou nog wel willen zeggen dat het gelet op de huidige moeilijke economische en financiële situatie jammer is dat wij de verantwoordelijkheid voor allerlei structuren en infrastructuren niet genomen hebben in een tijd waarin wij het geld er wel voor hadden.

De toekomstvisie waarnaar de heer Van den Berg vroeg, komt in de nota Mobiliteit aan de orde.

*N

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Voorzitter. De heer Eigeman heeft gevraagd waarom in het kader van "Ruimte voor de rivier" niet meteen geprobeerd is om ten aanzien van de Merwedeburg te komen tot een

dubbeldeksconstructie en verruiming van de bruggenhoofden. In het algemeen zijn wij voorstander van een integrale aanpak. Dat is ook uitgangspunt bij "Ruimte voor de rivier". Wij proberen allerlei verschillende belangen te koppelen. Wat betreft de Merwedeburg is het voor de variant van 16.000 kuub echter niet aan de orde, maar zou het pas van toepassing kunnen zijn voor toekomstige varianten van bijvoorbeeld 17.000 kuub of 18.000 kuub. Daarom valt een punt zoals het verbreden van de brug niet onder "Ruimte voor de rivier". Hoewel wij altijd groot voorstander zijn van koppeling, levert die in dezen geen extra geld op; het geld dat wij bestemd hebben voor "Ruimte voor de rivier" zullen wij dan ook echt inzetten voor water en voor veiligheid. Wie weet is het in het volgende traject wel aan de orde als het gaat om een eventueel verdere verruiming van de 16.000 kuub.

De heer Van Raak vroeg mij wederom of ik niet van oordeel ben dat de liberalisering van de NS mislukt is. Wederom zeg ik hem dat ik niet vind dat die liberalisering mislukt is. Het gaat niet om het systeem maar om de inhoud. Er zijn in het kader van die liberalisering in het verleden verkeerde afspraken gemaakt. Nu hebben wij nog steeds te maken met een liberaal systeem maar dan met andere afspraken. De Raad voor verkeer en waterstaat heeft kort geleden een advies uitgebracht onder de titel "Hoezo marktwerking?". Dat gaat in op een aantal liberaliseringstrajecten, zoals dat voor de NS. Ook de raad geeft aan dat het niet de vorm is die niet goed is, maar de wijze waarop bepaalde projecten zijn aangepakt. Liberalisering is een prachtig begrip, alleen, wij moeten met elkaar beter definiëren wat wij er eigenlijk mee willen bereiken.

Tevens is mij gevraagd welke lessen zijn geleerd van de gang van zaken bij de NS die vervolgens toegepast kunnen worden bij Schiphol. De Raad voor verkeer en waterstaat heeft zich daarover uitgesproken, in de zin dat Schiphol een ander type bedrijf is dan de NS. Bij Schiphol is in tegenstelling tot de NS de zaak wel op orde. Als zodanig is er dus sprake van verschillende casussen. Wij hebben de raad wel gevraagd om alsnog een advies uit te brengen over de privatisering van Schiphol. Ook hierbij geldt welke afspraken worden gemaakt en wat je wil bereiken met privatisering. Een aantal leden van deze Kamer hebben aangegeven dat ik er tot nu toe nog niets over gezegd heb. Welnu, dat klopt, omdat ik er pas op terugkom nadat hierover binnen het kabinet is gesproken en het aanhangig is gemaakt bij de Tweede Kamer. Er is gevraagd wat het uitmaakt als Schiphol extra kan lenen of activiteiten in het buitenland kan ontplooiën, omdat het nu toch al de derde luchthaven van de wereld is. Ik wil dat Schiphol zijn positie kan behouden. Misschien kan het zelfs nummer één worden. Er zal echter steeds ingespeeld moeten worden op allerlei ontwikkelingen. Wij moeten ook naar de concurrerende luchthavens in het buitenland kijken, waar sprake is van privatiseringen. Voor het bedrijf is dit voordelig. Het kan meer dan alleen lenen, want er is ook de mogelijkheid om opties uit te geven en het kan participeren in andere bedrijven. Mij gaat het er vooral om dat privatisering de overheid veel oplevert. Dan kan er eindelijk op het publieke belang gestuurd worden; iets wat nu niet kan via de aandelenconstructie.

De heer **Van Raak** (SP): Op dat laatste punt heeft u mijn steun. U maakt terecht onderscheid tussen vorm en inhoud. Het probleem bij de NS was dat er geliberaliseerd moest worden voordat er over de inhoud was nagedacht. Ik wil graag voorkomen dat Schiphol geprivatiseerd wordt omdat de liberalen daar nu eenmaal in geloven. U heeft het al over privatisering van de mainport voordat de visie op tafel ligt. Ik nodig u uit om u eerst met de inhoud bezig te houden. Daar kan logischerwijs uit voortvloeien dat privatisering noodzakelijk is. Als goed gelovig liberaal zegt u dat u eerst gaat privatiseren voordat u de inhoud heeft bestudeerd. Ik vraag u om dat andersom te doen.

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Dan heeft u niet goed naar mij geluisterd. Ik heb vandaag maar ook eerder gezegd dat het niet aangaat om te privatiseren om te privatiseren. Het gaat om de inhoud. Sterker nog, ik heb erop gewezen dat ik hier en ook elders veel commentaar op de privatisering heb gehoord, terwijl niemand het voorstel nog heeft gezien. Ik straal een zeker enthousiasme uit omdat het voorstel klaar is en op weg is richting ministerraad. Ik weet dus wat er in staat. Ik ga ervan uit dat de Kamer straks het voorstel op zijn inhoud zal beoordelen. Ik hoor de heer Van Raak ook zeggen dat hij graag wat meer sturingsmogelijkheden van de overheid wil. Wellicht vindt hij het voorstel om die reden wel prachtig. Wij zullen zien.

Ik kom nu op het pièce de résistance. Ik zet de foto van onze grote vriend die ik zojuist ontvangen heb, maar even op tafel. Wellicht lukt het ons om vanavond met een mond te spreken. De motie-Baarda heeft heel veel discussie opgeleverd. Er staat in dat er getoetst zal worden aan de overgangsbesluiten. Wij moeten voorkomen dat wij blijven hangen in de discussie over de betekenis daarvan. Veel sprekers zijn dat met mij van mening. In de pauze heb ik ook een aantal mensen hierover gesproken. De algemene opvatting is dat de inhoud centraal moet staan en niet het instrument.

De kern van de vraag betreft het verschil tussen de systemen. Daar moet de discussie over gaan. Er zijn verschillende voorstellen gedaan. Er is geopperd om een commissie uit de Eerste Kamer in te stellen. Er is gesuggereerd om de PKB uit 1995 als ijkpunt te nemen, ook al geldt deze nu niet meer. Er is voorgesteld om een berekening van de geluidsbelasting in het buitengebied in de afgelopen tien jaar te maken. Ik zal nu een voorstel doen, waarmee ik al deze voorstellen omhels. In de overgangsbesluiten wordt beschreven waarop getoetst zal worden. Ik daag de leden uit om aan te geven wat zij daarbij nog missen. Deze elementen kunnen bij de evaluatie betrokken worden. Het maakt dan niet uit in welke vorm hierover gediscussieerd wordt. Het lijkt mij het beste dat wij hier in commissieverband op terugkomen. Ik sta overigens open voor suggesties op dit punt. Tot zover de verschillen.

Misschien kunnen wij op sommige punten eerder resultaat boeken dan bij de evaluatie in 2006. Ik doel onder andere op het voorstel van de heer Pormes voor een berekening van de afgelopen tien jaar inzake de bescherming van het buitengebied. Ik wil dat graag doen en zal daarmee niet wachten tot 2006. Ik zal aan het eind van dit jaar een tussenrapportage laten opstellen door een

onafhankelijke partij over de periode vanaf 1990 van zowel het gebied met een geluidshinder van meer dan 20KE als van de ontwikkeling van het aantal ernstig gehinderden in het gebied. Deze informatie is gewoon te verkrijgen. Je moet op de juiste manier vragen wat je nodig hebt. Dat werkt sneller dan dat wij over de systematiek bakkeleien.

Als men dan nog twijfelt aan mijn openheid, moeten wij proberen om de zorgen te benoemen, zodat van daaruit gewerkt wordt in plaats van dat wij elkaar mistigheid verwijten. Als de Kamer dan nog steeds twijfelt aan mijn openheid, doe ik het volgend voorstel inzake de evaluatie. Ik ga daarbij ook in op het punt van de heer Lemstra. Wij hebben weliswaar veel deskundigen op het ministerie, maar als er iets geëvalueerd of bedacht moet worden, tellen deskundigen van buiten altijd stukken meer. Ik vind het prima om voor de evaluatie een externe commissie te overwegen. De MER-commissie toetst sowieso ook. Wij zullen nagaan of dat de commissie-Eversdijk of een andere commissie moet zijn. Wij hebben haar voor één opdracht gevraagd en dat betekent natuurlijk niet onmiddellijk dat zij alles wil doen. Wij kunnen dat overwegen. Ik heb niets te verbergen. Ik wil liever praten over de knelpunten dan dat wij elkaar iets verwijten.

De heer **Van der Lans** (SP): Als voorzitter van de commissie denk ik dat wij dankbaar gebruik kunnen maken van deze aanpak. Wij vrezen allemaal dat wij met iconen gaan werken. Dit voorstel lijkt mij een goede opening om een werkbare formule tot stand te brengen die ons en de buitenwacht wellicht enige helderheid biedt en waarmee voortgang wordt geboekt. Wij gaan -- ik spreek hierbij ook namens mijn collega's -- graag op dit voorstel in.

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Gessteramus**: Prachtig.

Er is nog gevraagd of wij de omwonenden serieus willen nemen bij de evaluatie. Dat doen wij. Ik vond de grap over de kop in het zand bij de hellinghoek onder maaiveld wel zo leuk, maar dat wil nog niet zeggen dat ik dat punt er niet bij wil betrekken. Wij zullen op een gegeven moment wel een variant moeten vinden om voorstellen die voor de evaluatie worden aangedragen, te kunnen beoordelen. Er moeten criteria daarvoor worden opgesteld. Je kunt duizenden systemen ontwikkelen, maar elk systeem heeft voor- en nadelen. Wij zullen alles toetsen aan de op te stellen criteria.

De heer **Eigeman** (PvdA): Ik ben het volstrekt met u eens. Het gaat juist niet om systemen, want daar zit men niet op te wachten. In het bestuurlijk verkeer gaat het erom, een bepaald gevoel te geven. Vandaar dat ik de rode toren heb aangehaald. Die komt er echt niet.

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Ik wil ze niet alleen het gevoel geven dat zij serieus worden genomen, maar ik zal ze serieus nemen.

Tot slot hoop ik dat de rust kan wederkeren, totdat de mainportvisie komt, waaraan hard wordt gewerkt. Deze zal ongetwijfeld weer debat opleveren over de toekomst

van Schiphol; of het zo moet doorgaan, of anders of op een andere plek. Dat houdt ons levendig en bezig.

Ik hoop dat wij er met de afronding van de discussie over de motie-Baarda en over de Luchtvaartwet gezamenlijk voor kunnen zorgen dat er wat rust wordt gecreëerd. Ik heb volledige openheid gegeven en alles op tafel gelegd, maar dan verwacht ik ook dat wij naar buiten toe worden gesteund, als de systematiek wordt vastgesteld. Er zullen allerlei mensen zijn die iets niet willen en die daar allerlei redenen voor hebben. Dan moeten wij er ook met z'n allen achter staan en zeggen dat wij dat nu eenmaal met beide Kamers hebben besloten en dat wij dat dan ook zo gaan doen.

De beraadslaging wordt gesloten.

De wetsvoorstellen worden zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fractie van de SP wordt conform artikel 112 van het Reglement van orde aantekening verleend dat zij geacht willen worden zich niet met het wetsvoorstel 29200-A te hebben kunnen verenigen.

Ik dank beide bewindslieden van harte voor hun aanwezigheid en hun bijdrage aan de discussie.

**

Sluiting 22.58 uur.